

Nuorisotutkimuksellisten artikkelien ytimessä on usein haavoittuvuuden, eriarvoisuuden tai sosiaalisten hierarkioiden analyysi.

>> Lasten ja nuorten ohjatut liikuntaharrastukset sosiaalisen median keskusteluissa

>> Vanhempiensa velkaannuttamat – nuorten kokemuksia taloudellisesta hyväksikäytöstä

>> Nuorten kohtaaminen kauppakeskuksissa järjestyksenvalvojen näkökulmasta

>> Seurustelusuhdeväkivalta tyttöjen pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa

>> Digitaalinen lukukokemus nuoren lukumotivaation herättäjänä

Toimitus

päätoimittaja VTT **Lotta Haikkola** (Helsingin yliopisto)
toimitussihteeri **Tanja Konttinen** (Nuorisotutkimusseura)

Toimituskunta

Päivi Berg, VTT, dosentti, Jyväskylän yliopisto
Leena Haanpää, KT, dosentti, Nuorisotutkimusverkosto
Tarja Juvonen, VTT, Helsingin yliopisto
Mira Kalalahti, VTT, KM, dosentti, Helsingin yliopisto
Riikka Korkiamäki, YTT, Tampereen yliopisto
Maija Lanas, KT, Oulun Yliopisto
Sirpa Lappalainen, FT, Itä-Suomen yliopisto
Heta Marttinen, FT, Jyväskylän yliopisto
Marko Merikukka, FM, Oulun yliopisto
Minna Nikunen, YTT, dosentti, Tampereen yliopisto
Eriikka Oinonen, YTT, Tampereen yliopisto
Anni Rannikko, YTT, Itä-Suomen yliopisto
Kari Saari, YTT, dosentti, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Vappu Turunen, FM, Nuorisotiedon kirjasto
Mari Vuorisalo, KT, Tampereen yliopisto

37. vuosikerta, 3–4/2019

ISSN 0780 - 0886

Nuorisotutkimus-lehteä julkaisee Nuorisotutkimusseura ry. Lehti ilmestyy neljästi vuodessa. Kestotilaus 30 euroa, vuositilaus 32 euroa ja irtonumero 8 euroa. Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Toimitus

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
GSM 044 416 5311
s-posti: tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi/nuorisotutkimus-lehti

Tilaukset

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/tilaa-lehti>

Taitto: Tanja Konttinen
Kansidesign: Jussi Konttinen
Unigrafia, Helsinki 2019

Ohjeita kirjoittajalle

Nuorisotutkimus-lehdessä vertaisarvioitujen artikkelien lisäksi katsauksia, haastatteluja, ajankohtaisia puheenvuoroja nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta, kirja-arvioita ja lektioita. Nuorisotutkimus on poikkitieteellinen lehti, joka rohkaisee tieteiden väliseen vuoropuheluun ja eri teorioiden, ajatteluperinteiden, menetelmien tai tieteenalojen yhdistämisiin ja rajanylityksiin. Nuorisotutkimuksen on hyvä olla yksi tarjottavien tekstien läpileikkaava teema, mutta lehteen voi tarjota artikkeleita eri tieteenaloilta. Lehti painottaa artikkeleita, joissa nuori tai nuoruus ei ole vain ilmiön, esimerkiksi oppimisen, tapahtumapaikka.

Artikkelien maksimipituus on 50 000 merkkiä välilyönteineen. Käsikirjoitukset lähetetään toimittukseen (tanja.konttinen@nuorisotutkimus.fi) sähköpostin liitetiedostona. Artikkelit lähetetään ennen julkaisupäätöstä refereelausuntokierrokselle niiden tieteellisen tason takaamiseksi. Toimituksen ja referenttien arvioinnin jälkeen artikkeli palautetaan kirjoittajalle mahdollisia korjauksia varten. Kirjoittajan edellytetään olevan valmis työstämään tekstiään.

Artikkelin mukana toimitetaan lyhyt (alle 2 000 merkkiä) suomen- ja englanninkielinen tiivistelmä sisällöstä. Tiivistelmän tulee sisältää Yleisen suomalaisen asiansaston mukaiset 3–5 asiansanaa. Artikkelin avainsanat on hyvä kääntää englanniksi itse. Käsikirjoituksen mukana lähetetään Tässä numerossa kirjoittavat -palsta varten kirjoittajan nimi, oppiarvo ja toimipaikka.

Katsauksena pidetään jonkin tieteenalan lyhyehköä yleisesitystä, puheenvuoro voi olla poleemisempiäkin. Katsauksen ja puheenvuoron maksimipituus on 15 000 merkkiä välilyönteineen. Lektioit julkaistaan (editoituna) sellaisenaan. Mukaan tulee liittää tieto väitöksen ajankohdasta ja paikasta sekä vastaväittäjästä.

Kirja-arvioiden pituus on enintään 6 000 merkkiä välilyönteineen. Arvosteltavista kirjoista annetaan seuraavat tiedot: kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustantaja, ilmestymisvuosi ja sivumäärä liitteineen. Kirja-arvostelujen yhteydessä ei julkaista lähdeluetteloja.

Kirjoittaja antaa materiaalia luovuttaessaan oikeuden julkaista sen myös verkossa sähköisessä muodossa.

Nuorisotutkimuksen ydin löytyy lehden historiaa tarkastelemalla

Minkälainen tutkimus on nuorisotutkimusta? Miten *Nuorisotutkimus* haluaa kehittää tutkimus-alaa Suomessa? Lehden päätoimittaja ja toimituskunta joutuvat pohtimaan näitä kysymyksiä suhteellisen usein, kun toimituskunnassa tehdään päätöksiä artikkelien sopivuudesta lehden profiiliin. Joskus rajanveto on vaikeaa ja perusteita sille, onko joku yksittäinen artikkeli nuorisotutkimuksellinen vai ei, on hankalaa määritellä. Ohjenuorana ja pääkriteerinä rajanvedoissa on kuitenkin toiminut se, että lehti ei pääsääntöisesti julkaise artikkeleita, joissa nuoret ovat vain tutkimuksen kohde tai kuten lehden kuvauksessa todetaan, ”ilmion tapahtumapaikka”. Näitä artikkeleita on usein ohjattu toisiin julkaisuihin.

Arkisessa toimitustyössä kokonaisuus saattaa joskus olla hukassa, mutta nuorisotutkimuksen profiili löytyy tietenkin selvittämällä, mitä lehteen on sitten oikeastaan päätyntä vuosien saatossa. Historiansa aikana lehdessä käsitellyt teemat ja ovat pysyneet yllättävän samanlaisina. Koulu ja koulujen vertaissuhteet, oppiminen, nuorisotyö ja hyvinvointi, osallisuus ja osallistuminen, vapaa-aika, media ja liikunta toistuvat artikkeleissa ja kertovat nuorisotutkimuksen ytimestä. Lehdessä on myös runsaasti metodologisia artikkeleita ja siinä on käsitelty harvinaisempia teemoja, kuten sotaa, psyykeä ja kuolemaa. Tämän pääkirjoituksen kirjoitushetkellä on selvää, että uusina teemoina lehdessä alkavat näkyä esimerkiksi palvelut ja erilaisia ohjelmia ja toimenpiteitä arvoivat tutkimukset.

Kiinnostavaa on myös se, mistä ei kirjojeta. Verrattuna esimerkiksi *Journal of Youth Studies* -lehden, suomalainen nuorisotutkimus näyttää painottuvan hieman eri tavoin. *Journal of Youth Studies* -lehdessä teksteissä ovat korostuneet esimerkiksi finanssikriisin seuraukset nuorten asumiseen, työmarkkina-asemiin tai subjektiviteeteille. Suomalaisessa nuorisotutkimuksessa yhteiskunnallisen eriarvoisuuden teemoja tunnutaan käsittelevän hieman eri lähtökohdista. Artikkelien ytimessä on usein haavoittuvuuden, eriarvoisuuden tai sosiaalisten hierarkioiden analyysi, mutta näiden yhteiskunnallisten ehtojen analyysi jää joskus vähemmälle.

Lehden otsikoita tutkimalla selviää myös, että lapsia ja nuoria tutkivien ajattelu ja lähtökohdat tuntuvat olevan hyvinkin erilaisia kuin yhteiskunnallinen keskustelu ja poliittisen linjaukset. Viimeisen kymmenen vuoden aikana *syryäytymisen* ei ole ollut yhdenkään artikkelin otsikossa. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö artikkeleissa olisi käsitelty eriarvoisuutta, lasten ja nuorten hyvinvointia tai vaikeuksia päästä kiinni kouluun, työelämään ja sosiaalisiin suhteisiin. Sen sijaan lapsia ja nuoria tutkivat eivät selvästikään hahmota eriarvoistumisen logiikkaa statuksina ja määrinä, joihin pitää pyrkiä vaikuttamana. Lähtökohdat ovat enemminkin lasten ja nuorten kokemusmaailmassa ja nuorten elämäntilanteiden monimutkaisuutta löytyy varmasti lisäkriteeri nuorisotutkimuksen määritelmälle.

Lehden linjauksista käydyn keskustelun perusteella toimituskunta uudisti syksyllä lehden kuvauksen. Uusi kuvaus on alla ja se linjaa toimituskunnan työtä tulevaisuudessa ja toimii ohjeena kiinnostuneille kirjoittajille. Nuorisotutkimuksen määritelmän ongelmaa linjaus ei sentään ratkaise kokonaan:

PÄÄKIRJOITUS

Nuorisotutkimus on vuodesta 1983 lähtien ilmestynyt vertaisarvioitu tieteellinen aikakauslehti, jota julkaisee Nuorisotutkimusseura ry. Lehti julkaisee artikkeleita, jotka käsittelevät lapsiin tai nuoriin, lapsuuteen tai nuoruuteen, nuorisokulttuureihin, nuorisopolitiikkaan, nuorten elinoloihin tai palveluihin kohdentuvia käytänteitä, käsitteitä, instituutioita, puhetapoja ja politiikkaa. Artikkelit voivat olla empiirisiä, teoreettisia tai metodologisia.

Vertaisarvioitujen artikkelien lisäksi Nuorisotutkimuksessa julkaistaan katsauksia, haastatteluja, ajankohtaisia puheenvuoroja nuoriso- ja yhteiskuntapolitiikasta, kirja-arvioita ja lektioita.

Nuorisotutkimus on poikkitieteellinen lehti, joka rohkaisee tieteiden väliseen vuoropuheluun ja eri teorioiden, ajatteluperinteiden, menetelmien tai tieteenalojen yhdistämisiin ja rajanylityksiin. Nuorisotutkimuksen on hyvä olla yksi tarjottavien tekstien läpileikkaava teema, mutta lehteen voi tarjota artikkeleita eri tieteenaloilta. Lehti painottaa artikkeleita, joissa nuori tai nuoruus ei ole vain ilmiön, esimerkiksi oppimisen, tapahtumapaikka.

Lehteen tarjotut artikkelikäsitteilyt arvioi kaksi nimetöntä arvioitsijaa.

Tässä lehdessä vertaisarvioidut artikkelit käsittelevät käsityksiä harrastusten yhdenvertaisuudesta ja kustannuksista, vanhempiensa velkaannuttamien nuorten toimijuutta sekä nuorisotyöntekijän ja järjestyksensvalvojan toimenkuvaa yhdistelevän työmuodon osittain ristiriitaista suhdetta nuorten kanssa toimimiseen kaupakeskuksissa.

Päivi Berg ja Mikko Salasuo tarkastelevat sosiaalisessa mediassa olleita viestejä, jotka käsittelevät lasten ja nuorten urheilu- ja liikuntaharrastusten kustannuksia. Artikkelissa näitä käsitellään vanhemmuuskäytäntöjen ja luokkaerontekojen näkökulmista ja taustalla on harrastusten kallistuminen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien heikentyminen. Kaikki keskustelijat jakavat käsityksen liikkumisesta ja urheilusta hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena asiana. Silti lasten ja nuorten harrastamiseen voi vanhemmuuskäytännöissä liittyä sosiaalisia erontekoja, jolloin on vaikeampi tunnustaa lasten yhdenvertainen oikeus osallistua mihin tahansa harrastukseen ja harrastusten hinnan merkitys.

Pauliina Pitkäjärven, Tarja Juvosen ja Anna Nikupeterin artikkeli käsittelee nuoria, jotka ovat velkaantuneet vanhempiensa toimien seurauksena. Lasten ja nuorten taloudellinen hyväksikäyttö on ylipäätään vähälle huomiolle jäänyt asia, eikä perhesuhteissa tapahtunutta velkaantumista ole juurikaan tarkasteltu. Velkaantuminen vaikeuttaa elämää monitahoisesti, mutta perhesuhteissa tapahtunut velkaantuminen vaikuttaa lisäksi nuorten suhteeseen velkaantumisen aiheuttaneeseen vanhempaansa. Se muuttuu ristiriitaiseksi, sillä vaikka he menettivät luottamuksen, vanhempien tärkeys säilyi. Silti velkaantumiseen liittyi myös pärjäämisen kokemuksia. Ilmiö on pieni, mutta erilaisten ammattilaisten tiedon lisääminen olisi tärkeää.

Pauliina Lampela ja Elsa Saarikkomäki käsittelevät artikkelissaan järjestyksensvalvojen uutta toimintatapaa kaupakeskuksissa. Järjestyksensvalvojat ottavat uudenlaisen roolin ja toimivat myös nuorisotyöllisessä viitekehyksessä. Koulutuksen ja toimintamallin avulla järjestyksensvalvojat luovat paremmat suhteet kaupakeskuksissa oleskeleviin nuoriin, mutta samalla syntyy ristiriita kontrollivallan ja nuoria tukevan toiminnan välille.

Anu Isotalon käsittelee artikkelissaan harvemmin tutkittua asiaa, eli nuorten seurustelusuhteissa kokemaa väkivaltaa. Artikkelin aineistona on poliisille tehdyt rikosilmoitukset. Tyttöjen

rikosilmoituksiin johtanut väkivalta on usein ollut pitkäkestoista ja melko vakavaa. Toisaalta ilmoittaja on usein tyttö itse, mikä herättää pohtimaan sekä vanhempien että nuorten kanssa työskentelevien aikuisten roolia ja valmiutta huomata väkivalta ja tehdä siitä rikosilmoitus.

Lotta-Sofia Aaltosen artikkeli tarkastelee nuorten lukemista ja etsii tukea nuorten lukemista digitaalisista sovelluksista, joista kirjoja voi lukea ja kuunnella. Nuorten lukeminen on vähentynyt, mutta tukea lukemiselle ei ole juurikaan etsitty digisovelluksista. Aaltosen pilottitutkimuksen perusteella digitaalisuus tekee kaunokirjallisuuden lukemisesta helpompaa ja auttaa nuoria löytämään kiinnostavia kirjoja. Lukemaan innostamisen tulisi siis tapahtua vuorovaikutuksessa lukemisen kulttuurisen murroksen kanssa.

Lehdessä on myös puheenvuorot ammatillisen opiskelun kyvyistä tukea nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja pohdintaa koulun kasvatustehtävästä. Lisäksi mukana on runsaasti kirja-arvioita feministisestä pedagogiikasta, hip-hop -kulttuurista, lasten ja nuorten tutkimuksen etiikasta, yhteiskunnallisesti osallistumisesta ja poliittisten ääriilikkeiden kannatuksesta sekä osallistuvasta arvioinnista.

Lotta Haikkola
päätoimittaja

Valinnanvapautta vai yhdenvertaisuutta?

Lasten ja nuorten ohjatut liikuntaharrastukset sosiaalisen median keskusteluissa

Päivi Berg & Mikko Salasuo

Artikkelissa tarkastellaan, miten sosiaalisen median keskusteluissa lasten ohjatun harrastamisen saavutettavuudesta ja kustannuksista puhutaan vanhemmuudesta ja millaisia arvoja ja arvostuksia lasten harrastamiseen liitetään. Artikkelikiinnittyy osaksi liikunnan yhteiskuntatieteissä, nuorisotutkimuksessa ja kasvatustieteissä käytyä keskustelua lasten ja nuorten ohjattua harrastamisesta, harrastusten kustannuksista ja harrastusten yhdenvertaisesta saavutettavuudesta. Puhetapojen tarkasteleminen sosiaalisen median aineistolla luokkatutkimuksen ja vanhemmuuskäytäntöjen viitekehyksessä tarjoaa uuden lähestymiskulman lasten ja nuorten harrastamisesta sekä sosiaalisesta ja taloudellisesta eriarvoisuudesta käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon. Aineistossa hallitsevat puhettavat ovat valinnanvapaus, yhdenvertaisuus ja sosiaaliset hierarkiat. Jaettu arvo on, että liikkuminen ja liikuntaharrastus nähdään hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena asiana. Selkein ristiriita liittyy siihen, nähdäänkö lapsella ja nuorella (tai hänen perheellään) olevan mahdollisuus vapaasti valita, missä ja millaista liikuntaa harrastaa vai katsotaanko ohjattuihin liikuntaharrastuksiin liittyvät valinnat eriarvoisiksi – toisin sanoen mahdollisiksi vain joillekin.

Asiasanat: arvot, lapset ja nuoret, ohjattu liikuntaharrastus, sosiaalinen media, vanhemmuus, yhteiskuntaluokka

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Lähes jokaisella suomalaisella lapsella ja nuorella on jokin harrastus. Ohjatun vapaa-ajan harrastamisen piirissä on ainakin seitsemän kymmenestä alle 15-vuotiaasta. Yleisin ohjatun harrastamisen muoto on liikunta, johon osallistuu josain ikävaiheessa noin 90 prosenttia kaikista lapsista ja nuorista. Lasten ja nuorten laajamittaisen ohjatun liikunnan harrastamisen myötä myös merkittävä määrä vanhempia osallistuu lastensa harrastamiseen. Vuoden 2018 *Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen* (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) mukaan noin 90 prosenttia 7–14-vuotiaiden vanhemmista kertoi osallistuvansa jollakin tavoin lapsensa liikuntaharrastukseen (ks. myös Palomäki ym. 2016). Vanhemmat vastaavat ohjatun liikunnan harrastamisen kustannuksista sekä harjoituksiin ja kilpailuihin kuljettamisesta (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019.)

Suomessa on viime vuosina tutkittu mittavasti ja useasta näkökulmasta lasten ja nuorten ohjatun liikunnan harrastamista (ks. esim. Berg & Piirtola 2014; Blomqvist ym. 2019). Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta (mm. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) vanhempien roolia ja ylipäättään vanhempien lasten ohjatun liikunnan harrastamiselle antamia merkityksiä on kuitenkin tutkittu vähän¹. Tällaisen näkökulman puuttumista voidaan pitää yllättävänä, sillä vanhempien merkitys ohjatun liikunnan harrastamisessa on kokonaisvaltainen ja harrastamiseen tehdyt taloudelliset investoinnit usein huomattavia (mm. Kokkonen 2013, 200–201; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019). Viime kädessä vanhemmat päättävät siitä, mitä liikuntaa heidän lapsensa ohjatusti harrastaa, missä harrastaminen tapahtuu ja kuinka paljon perhe osallistuu harrastamiseen.

Vanhempien kasvaneen roolin myötä lasten ja nuorten ohjatusta liikunnan harrastamisesta on tullut tärkeä osa kasvatusta ja vanhemmuuskäytäntöjä (esim. Stefansen,

Mette & Strandbu 2018). Kyse on myös koko perhettä koskevasta arvo- ja kulutusvalinnasta (ks. Niemelä & Raijas 2010; Kokkonen 2012; Hakovirta & Rantalaiho 2012). Tutkimuksissa (esim. Lareau 2003; Vincent & Ball 2007; Stefansen, Smette & Strandbu 2018) lasten ohjattuun liikunnan harrastamiseen liittyvät vanhemmuuskäytännöt ja perheiden arvovalinnat on liitetty yhteiskuntaluokan tekemiseen ja sosiaaliseen statukseen liittyvään symboliseen merkityksenantoon (ks. Bourdieu 1986; Skeggs 1997). Vanhempien lastensa ohjatulle harrastamiselle antamisen merkitysten ytimessä on tulkittu oleva keskiluokkainen vanhemmuusideaali, jossa vanhempi keskustellen ja osallistuen pyrkii edistämään rakentavaa ja kehittäväää toimintaa lapsen vapaa-ajalla (esim. Hoikkala 1993; Lareau 2003; Metso 2004; Devine 2004; Vincent & Ball 2007; Stefansen & Aarseth 2011; Berg & Peltola 2015).

Myös tässä artikkelissa lasten ohjattua liikunnan harrastamista tarkastellaan osana vanhemmuuskäytäntöjä ja niihin liittyviä arvoja ja arvostuksia. Vanhemmuuskäytäntöihin kytkeytyviä arvoja ja arvostuksia etsitään sosiaalisessa mediassa lasten ohjatusta liikunnan harrastamisesta käydyistä keskusteluista vuosilta 2015–2017. Sosiaalisesta mediasta kerättyjä niin kutsuttuja luonnollisia aineistoja (Hakala & Vesa 2013, 223–224) on suomalaisessa liikunta- ja nuorisotutkimuksessa hyödynnetty toistaiseksi hyvin vähän.

Havaitsimme tarkastellessamme sosiaalisen median aineistoa lasten ohjatusta liikunnan harrastamisesta, että vanhemmuuteen ja arvoihin liittyvät puhuvat lomittuvat osaksi kustannuksista ja saavutettavuudesta käytyä keskustelua. Artikkelissa kysymmekin, *miten sosiaalisen median keskusteluissa lasten ohjatun harrastamisen saavutettavuudesta ja kustannuksista puhutaan vanhemmuudesta ja millaisia arvoja ja arvostuksia lasten harrastamiseen liitetään?* Analysoimalla ja tun-

nistamalla sosiaalisen median keskusteluista vanhemmuuskäytäntöihin liittyviä arvoja ja arvostuksia, tulee lasten harrastamista koskevassa puheessa näkyväksi yhteiskuntaluokan tekemiseen ja perheen sosiaaliseen statukseen liittyvä symbolinen merkityksenanto (ks. Bourdieu 1986; Skeggs 1997).

Artikkelin näkökulma kiinnittyy osaksi liikunnan yhteiskuntatieteissä, nuorisotutkimuksessa ja kasvatustieteissä käytyä keskustelua lasten ja nuorten ohjatusta harrastamisesta, harrastusten kustannuksista ja harrastusten yhdenvertaisesta saavutettavuudesta. Puhe-
tapojen tarkasteleminen sosiaalisen median aineistolla uuden luokkatutkimuksen ja vanhemmuuskäytäntöjen viitekehityksessä tarjoaa lasten ja nuorten harrastamisesta käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon uuden lähestymiskulman.

Luokkaistuneet lasten liikuntaharrastusten vanhemmuuskäytännöt

Suomalaisessa julkisuudessa elää voimakkaana myytti liikunnasta ja urheilusta universaalina hyvänä tai hyvän kertomuksena (ks. esim. Itkonen 2003; Berg & Salasuo 2018). Tällainen narratiivi vahvistaa kulttuurista käsitystä liikunnasta ja urheilusta lapsille sopivana ja toivottavana harrastusvalintana. Myös nykylasten vanhempien omat lapsuus- ja nuoruuskokemukset ohjatusta liikunnan harrastamisesta motivoivat heitä käyttämään liikunnan kansalaistoimintaa kasvatuksen apuna ja tukena (ks. Aarresola & Konttinen 2012; Salasuo & Ojajarvi 2014).

Lasten ja nuorten ohjattu liikunnan harrastaminen kytkeytyy läheisesti keskusteluihin kasvattamisesta, hyvinvoinnista ja vanhemmuuskäytännöistä (esim. Metso 2004; Berg & Peltola 2015; Berg & Salasuo 2017; Strand-

bu ym. 2017; Stefansen, Smette & Strandbu 2018). Nimenomaan ohjattu liikunnan harrastaminen nähdään usein rokotuksena, jonka myötä lapsi liikunnan ohella omaksuu oikeanlaiset elämäntavat, arvot ja asenteet (ks. Hoikkala 1993). Poikkeamista terveeseen ja liikunnalliseen elämään kasvattavista normeista tulkitaan vastuuttomuudeksi ja ”väärää” valintoja tehneet vanhemmat joutuvat helposti moraalisen arvioinnin kohteiksi. Arvottaminen kohdistuu nimenomaan vanhempaan kasvattajana ja vastuullisena vanhempana (esim. Kokkonen 2012; Berg & Salasuo 2017).

Pohjoismaisen hyvinvointivaltioetoksen keskiössä on ajatus tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta. Kaikkien yhtäläiset mahdollisuudet on pyritty takaamaan koulutuksella ja sosiaaliturvalla. Viime vuosina on kuitenkin tuotu esiin, kuinka polarisaatio on kasvanut ja lapsiperheköyhyys on lisääntynyt (ks. esim. Paananen ym. 2012; Ristikari ym. 2018). Suomalaisutkimuksissa on osoitettu, että myös ohjatussa liikunnan harrastamisessa on luokkaistuneita eroja. Lasten ja nuorten ohjatun liikunnan harrastamisen kustannukset ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi (Puronaho 2014). Etenkin korkeammista sosioekonomisista lähtökohdista tulevat lapset ja nuoret osallistuvat ohjattuihin liikuntaharrastuksiin (esim. Kantomaa, Jaako & Tammelin 2014; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) ja sosioekonomisten ryhmien väliset erot ovat kasvaneet Suomessa viime vuosikymmeninä (Telama ym. 2009).

Lapsen ohjatun liikunnan harrastaminen edellyttää perheeltä taloudellisia resursseja sekä aikaa ja paneutumista. Kasvaneiden kustannusten myötä (esim. Puronaho 2014; OKM 2016) kaikilla perheillä ei ole mahdollisuutta tehdä haluamiaan kasvatusvalintoja. Juuri tällainen epätasainen pääsy arjen valintoihin on Beverly Skeggsin (1997; 2004) mukaan tärkeä osa yhteiskuntaluokan

tekemistä. Tässä artikkelissa yhteiskuntaluokka onkin Skeggsin teoretisointien mukainen jatkuva luokitteluprosessiksi, joka on sosioekonomisten tekijöiden ohella yhteydessä myös yksilöiden ja ryhmien arvostukseen (mt.). Taloudelliset resurssit kaventavat mahdollisuuksia tehdä valintoja, mutta samalla keskiluokka pystyy määrittelemään ohjatun, maksullisen liikuntaharrastuksen arvokkaaksi ja suotavaksi valinnaksi. Samalla keskiluokka rakentaa elämäntapaisuuden moraaliala arvoitamalla valintojaan ja muiden valintoja suhteessa omiinsa. (Ks. tarkemmin esim. Berg & Peltola 2015; Berg & Salasuo 2017.)

Tutkimusten mukaan keskiluokkaisen vanhemmuusidealin ytimessä ovat keskus-televa ja osallistuva lähestymistapa, joissa korostetaan lasten rakentavan tekemisen ja toiminnan merkitystä vapaa-ajalla (esim. Hoikkala 1993; Lareau 2003; Metso 2004; Devine 2004; Vincent & Ball 2007; Stefansen & Aarseth 2011; Berg & Peltola 2015). Esimerkiksi Bergin ja Peltolan (2015) haastatellamat suomalais- ja maahanmuuttajataustaiset vanhemmat ammensivat lastensa vapaa-ajan harrastuksista ja kasvattamisesta puhuessaan keskiluokkaisista ja familistisista jämäkän vanhemmuuden puhetavoista. Niissä toivotunlaiselle vanhemmuudelle luonteenomaista on tiivis lapsen harrastusten ja ystävien monitorointi sekä selkeät rajat, jotka yhdistyvät demokraattiseen ja dialogiseen kasvatustyyliin. Vanhempien identifioutuminen keskiluokkaan määrittää enemmän heidän tapansa puhua vanhemmuudesta ja kasvattamisesta kuin heidän objektiivisesti mitattavissa oleva sosioekonominen asemansa.

Bergin ja Peltolan (2015) mukaan vanhemmat näkevät ohjatun liikuntaharrastamisen lisäävän lastensa sosiaalista, kulttuurista ja symbolista pääomaa². Valkoisen, keskiluokkaisen vanhemmuuden näyttäytyessä normina, kunniallisen vanhemman positio on vaikeammin saavutettavissa vanhemmille, joilla

on taloudellisesti heikommat lähtökohdat tai jotka edustavat etnisiä vähemmistöjä. (Mt.)

Myös Stefansenin ja kumppaneiden (Stefansen, Smette & Strandbu 2018) norjalaistutkimuksessa on tarkasteltu ohjatun liikunnan ja urheilun tiivistä roolia nykypäivän vanhemmuuskäytännöissä. Haastatellut vanhemmat katsoivat yli yhteiskuntaluokkien osallistumisensa lapsen harrastukseen normaaliksi tavaksi sitoutua lapseen emotionaalisesti sekä edesauttaa lapsen muuta kehitystä. Stefansen ym. (mt.) liittävät liikunnan ja urheilun merkityksen vanhemman ja lapsen suhteessa osaksi nykyvanhemmuuden kulttuurisia ideaaleja. Osallistuvaan vanhemmuuteen liittyvät jännitteet olivat selkeimpiä intensiivisessä osallistumisessa lapsen ohjattuun liikuntaharrastukseen, jota harjoittivat etenkin keskiluokkaiset isät. Stefansenin ja kumppanit (mt.) toteavat, että nykypäivän vanhempien lastensa ohjattuun harrastamiseen liittyvä rooli vanhemmuuskäytännöissä on luokkaistunut ilmiö.

Vanhempien välittämät luokkaistuneet resurssit liittyvät taloudelliseen pääomaan, joka mahdollistaa lapsille välittyvän kulttuurisen pääoman täydentämisen perheen ulkopuolelta ostetulla asiantuntijuudella (esim. Lareau 2003; Devine 2004; Metso 2004; Vincent & Ball 2007; Andersen & Bakken 2018). Samanaikaisesti on kyse myös symbolisesta pääomasta: keskiluokalla on valta määrittää sitä, mitä valintoja pidetään arvostettuina (ks. Bourdieu 1986; Skeggs 1997; 2004). Esimerkiksi Hakovirran ja Rantalaihon (2012) viides- ja kahdeksaluokkalaisten lasten teemahaastatteluista ja eläytymistarinoista koostuva tutkimus osoittaa taloudellisen eriarvoisuuden olevan läsnä lasten arjessa etenkin kulutusresurssien eroina. Tämä puolestaan vaikuttaa lapsen asemaan vertaisryhmissä. (Mt.)

Edellä sanottu yhdistää artikkelin tematiikan arvoihin ja moraalisiin – siihen, mit-

kä asiat nähdään toivottavina ja tärkeinä ja mikä omassa vanhemmuudessa ja yleisemmin yhteiskunnassa on hyväksyttävää tai väärää, hyvää tai pahaa. Arvot ovat suhteellisen pysyviä, toivottavaa lopputulosta tai toimintatapaa koskevia yleisluontoisia käsityksiä tai uskomuksia. (Helkama ym. 1999). Niiden avulla perustellaan valintoja ja valitsematta jättämistä. (Helkama 2009, 32–33, 55–56.) Arvojen voidaan nähdä liittyvän myös siihen, millaisia pääoman muotoja ja niiden yhdistelmiä perheellä on ja millaiset pääomat (ja näin ollen myös valinnat) nähdään tavoittelemisen arvoisiksi. Esimerkiksi liikunnallisen elämäntavan arvostaminen ja siihen investoiminen välittyy usein perheessä myös seuraaville sukupolville, jotka puolestaan välittävät samoja arvoja omille lapsilleen (esim. Salasuo & Ojajärvi 2014; Stefansen, Smette & Strandbu 2018).

Puhuttaessa lasten ja nuorten ohjattujen liikuntaharrastusten kustannuksista ja saavutettavuudesta, tullaan samalla ottaneeksi kantaa myös oikeudenmukaisuuteen. Se voidaan käsittää normatiiviseksi tavoitteeksi ja käsitykseksi siitä, mikä on eettisesti oikea tapa suorittaa määrättyjen hyötyjen tai haittojen jako (Herne 2018, 198). Hernen (mt., 200) mukaan tasa-arvo on nykyaikaisen yhteiskunnan suvereeni hyve ja täten tavoite, jota ei voida alistaa esimerkiksi taloudelliselle hyvinvoinnille. Tasajako on oikeudenmukaisuusteorioissa jaon lähtökohta, josta poikkeaminen on perusteltava. Joissain näkemyksissä perusteluksi katsotaan tarve, toisissa taas ihmisten omat ansiot. (Mt., 201.)

Aineisto ja analyysi

Aineistona käytämme sosiaalisen median keskusteluja lasten ja nuorten urheiluseuraharrastamisen saavutettavuudesta ja kustannuksista³. Sosiaalisen median aineistojen hyödyn-

täminen journalismissa ja tutkimuskäytössä on herättänyt keskustelua 2000-luvulla (esim. Kosonen ym. 2018). Niiden yhteiskunnallisen aseman kannalta ovat olleet tärkeitä Julkisen sanan neuvoston linjaukset (Huovinen 2013; Ollila 2013), joiden mukaan sosiaalinen media on julkinen tila. Tällaiset linjaukset eivät automaattisesti vaikuta tutkimuksen eettisiin käytäntöihin, mutta määrittävät uudelleen yksityisen ja julkisen välistä rajaa. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, millaisia aineistoja voidaan ylipäätään hyödyntää tutkimuksissa. Tässä artikkelissa noudatetaan yksityisen ja julkisen rajaamisessa kirjoitushetkellä vallitsevia hyviä tieteellisiä tapoja, joiden mukaan sosiaalisen median kaikille saatavissa olevat keskustelut ovat julkisia ja julkaistu julkisessa tilassa (esim. Kosonen ym. 2018). Tällaisten aineistojen käytöstä ei ole yksiselitteisiä tutkimuseettisiä ohjeita, vaan tutkijat tekevät esimerkiksi yksityisyyden suojaan liittyvät valinnat tapauskohtaisesti. Tämän artikkelin kohdalla aineistojen hyödyntämisen ei katsottu tuottavan ongelmia yksityisyyden suojan suhteen, sillä keskusteluissa ei käsitellä arkaluonteisia asioita eikä niissä esiinny henkilö- tai muita tunnustetietoja. (Ks. Terkamo-Moisio, Halkoaho & Pietilä 2016.)

Aineiston kartoittamisessa ja keruussa hyödynnettiin tiedonlouhintaa. Futusome Oy:n kehittämä digitaalisen teknologian sovellus, SomeTutkija-työkalu, mahdollisti aineiston keruun kaikesta suomenkielisestä sosiaalisesta mediasta tarkasteluajanjaksolla vuoden 2015 alusta vuoden 2017 loppuun. Yli 600 miljoonasta sosiaalisen median viestistä lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista kirjoitettiin hakuheitojen mukaisesti kaikkiaan 246 viestissä⁴. Haut tehtiin kolmella toisiaan täydentävällä hakuoperaatiolla⁵.

Hakutulokset kattavat julkiset blogit, Twitter-viestit, julkiset Facebook-päivitykset, kotisivut, erilaiset keskustelupalstat sekä uutiskommentit Suomessa. Kaikki hakutulokset

tallennettiin Word-tiedostoon ja tekstejä luettiin läpi useita kertoja. Viestien pituudet vaihtelivat muutamasta lauseesta sivun mittaisiin puheenvuoroihin (Calibri, pt 11). Yhteensä tekstiä oli 221 sivua.

Kun liikunnan harrastamiseen liittyvää tutkimusta tehdään haastattelemalla ja havainnoimalla – ja miksei kyselyinkin – aineisto muodostuu helposti valmiiksi harrastamisen ympärillä toimivista henkilöistä: valmentajista, seura-aktiiveista ja vanhemmista (ks. kuitenkin Vanttaja ym. 2017; Takalo 2016). Sen sijaan sosiaalisesta mediasta kerätty aineisto on moniäänisempi. Verkkokeskusteluihin osallistuvat päättävät itse keskustelut, joihin osallistuvat ja aiheet, joita he nostavat esiin. Tässäkin menetelmässä keskusteluihin toki osallistuvat ne, jotka ovat asiasta kiinnostuneita. Sosiaalisen median keskustelut ovatkin luonnollinen aineisto, joka päinvastoin kuin haastattelut ja kyselyt, on olemassa riippumatta tutkijan teoreettisista lähtökohdista johtamista kysymyksistä (Hakala & Vesa 2013, 223–224). Verkkokeskustelut eivät myöskään rajaudu alueellisesti, vaan saattavat olla valtakunnallisia tai jopa globaaleja.

Sosiaalisen median keskusteluissa saatavat kuitenkin korostua ääripäät: ihmiset ottavat osaa keskusteluihin, joista heillä on mielipide ja etenkin anonymina kirjoittajana mielipiteet voivat olla vahvasti jonkin asian puolesta tai vastaan (ks. Hakala & Vesa 2013, 224; Laaksonen & Matikainen 2013, 199; Lagus ym. 2016). Toisaalta keskustelujen anonymisuus ja ei-kasvokkaisuus saattavat tuottaa näkemyksiä, joita ei kerrottaisi kasvotusten. Huomionarvoista on kuitenkin se, ettei sosiaalisen median aineisto haastattelu- ja kyselytutkimusten tavoin useinkaan mahdollista edustavuustarkastelua iän, sukupuolen, koulutuksen ja muiden taustatietojen osalta. (Hakala & Vesa 2013, 224.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston edustavuus ei ole samanlainen vaatimus

kuin määrällisessä, sillä pyrkimyksenä on yleistettävyyden sijaan ilmiön ymmärtäminen. Tutkimuksen kohteena ovat keskustelut, eivät keskustelijat. Tässä artikkelissa aineiston teoreettinen edustavuus, keskustelusta tehtyjen havaintojen saturoituminen, taattiin kohdentamalla haut monipuolisesti julkisiin sosiaalisen median alustoihin: suomenkielisiin blogeihin, Twitter-viesteihin, Facebook-päivityksiin, keskustelupalstoihin ja uutiskommenteihin⁶. Valikoitu teeman mukainen hakumenetelmä osoittautui hedelmälliseksi tavaksi löytää tämän artikkelin kysymyksenasettelun mukaista aineistoa. Usealta erilaiselta alustalta koottu sosiaalisen median aineisto osoittautui runsaaksi ja moniääniseksi. Rajoituksena on lähinnä se, että käytettävissämme on vain rajallinen määrä tietoa keskustelijoiden sukupuolesta, iästä, asuinpaikkakunnasta, koulutuksesta ja tulotasosta. Taustatiedot selviävät ainoastaan pienestä osasta keskusteluja, joten emme näiltä osin voi tarkastella aineiston edustavuutta.

Aineistoa lukiessamme olimme erityisen kiinnostuneita keskusteluista, joissa kustannusten yhteydessä puhuttiin myös yhteiskuntaluokasta tai sosioekonomisesta asemasta. Analyysi aloitettiin luokittelevalla sisällönanalyysillä (esim. Tuomi & Sarajärvi 2002) tarkastellen, kuka tai mikä taho niissä puhuu. Perusteena luokittelussa käytettiin sitä, kenen tai minkä tahon näkemystä viestissä ensisijaisesti edustettiin.

Yleisimpiä (n=100) olivat *vanhempien* viestit ja *vanhemmuuteen* liittyvät keskustelut lasten urheiluseuraharrastuksista (yhteensä 84 sivua). Toiseksi yleisimpiä (n=76) olivat *poliittiset puheenvuorot*, sisältäen puolueohjelmien maininnat lasten ja nuorten liikuntaharrastuksista, hallitusohjelman sekä esimerkiksi vuoden 2017 kuntavaaliehdokkaiden agendoja. *Asiantuntija* -kategorian (n=30) keskustelut sisälsivät tutkimustietoon, liikuntalakiin tai muuhun yleiseen tiedottamiseen

liittyviä viestejä (esim. lapsiasiavaltuutetun huoneentauluun liittyviä Facebook-jakoja). *Liikunta- ja urheilutoimijoiden* puheenvuorot (n=27) koostuivat urheiluseurojen ja lajiliittojen viesteistä. *Muut viestit* (n=41) eivät olleet luokiteltavissa selkeästi mihinkään edellisistä kategorioista. Ne liittyivät yleisemmällä tasolla käytyyn köyhyyskeskusteluun, jossa sivutaan lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksia. Niissä keskustelijat eivät asemoidu mihinkään edellä mainituista tahoista.

Koska olimme kiinnostuneita nimenomaan vanhemmuuteen ja vanhemmuuskäytäntöihin liittyvistä arvoista ja arvostuksista, rajasimme varsinaisen analyysin vanhemmuuteen liittyviin viesteihin (n=100). Vanhemmuus-keskusteluissa puhuttiin ensisijaisesti omasta vanhemman positioista käsin, mutta myös yleisemmällä tasolla vanhemmuuskäytännöistä⁷. Välillä niihin yhdistyy asiantuntijatietoon tai uutisiin liittyviä perusteluja tai viittauksia ja/tai seuratoimijapositioista käsin puhumista, mutta ei poliittisen toimijan positioista käsin puhumista.

Analyysia jatkettiin aineistolähtöisellä laadullisella sisällönanalyysillä, jonka avulla tunnistettiin kulttuurisia puhetapoja. Vanhemmuus-keskustelut luokiteltiin puheenvuoroissa esiin nousseiden teemojen perusteella. Samassa puheenvuorossa puhuvat saattoivat myös vaihdella. Aineistossa hallitsevat ja tämän artikkelin tutkimuskysymyksen kannalta keskeisimmät viesteistä löydetty puhetavat ovat 1) valinnanvapaus, jossa korostetaan harrastamista tietoisena ja individualistisena kulutusvalintana, 2) yhdenvertaisuus, joka tarkoittaa jokaisen lapsen tavoitettavissa olevia harrastuksia, ja 3) sosiaaliset hierarkiat eli lasten harrastamiseen liittyvät sosiaaliset luokittelut ja erottelut. Käsittelemme seuraavaksi yksityiskohtaisemmin näitä kolmea edellä esiteltyä vanhemmuuskeskusteluista löydettyä puhetapaa ja niissä ilmeneviä arvoriistiriitoja.

Vanhemmuus, lasten ohjattujen liikuntaharrastusten kustannukset ja saavutettavuus

Yli kolmanneksessa kaikista vanhemmuuskeskusteluista käsitellään sitä, mistä lasten ja nuorten urheiluseuraharrastusten kustannukset muodostuvat. Viesteissä pyritään erittelemään ohjatun harrastamisen kustannuksia ja kiistellään siitä, onko harrastaminen kallista sekä pohditaan omaehtoista harrastamista halvempaan, mutta vähemmän sosiaalisena vaihtoehtona. Tyypillinen esimerkki harrastamista koskevista hallitsevista puhetavoista on luettavissa seuraavasta Vauva.fi -keskustelupalstalla käydyistä keskustelusta teemalla ”Miten koululaisten harrastamisesta on tullut niin kallista?”:

Kirjoittaja 1: Kalliit harrastukset ovat aivan teidän valintanne!! Jos ei rahkeet riitä, niin vaihtakaa harrastusta. Kävely ja juoksu on halpaa, samoin uimahallissa käyminen. Kenenkään [ei ole] pakko valita juuri kaikkien tutkimustenkin mukaan kalleimpia harrastuksia. Urheilu on muutenkin yliarvostettua ja hypetettyä [...].

Kommentissa toistuu yksi keskusteluissa yleisesti esiintyvä puhetapa, joka korostaa valinnanvapautta ja -mahdollisuutta lasten liikuntaharrastusten valitsemisessa. Tässä puhetavassa harrastaminen nähdään yksilön tai perheen tietoisena ja individualistisena valintana. Puheenvuorossa liikunnan harrastamisen eriarvoistumisen ratkaisemiseksi tarjotaan sosioekonomisia, taloudelliseen ja kulttuuriseen pääomaan kytkeytyviä realiteetteja: ”jos ei rahkeet riitä, niin vaihtakaa harrastusta”. Tällaista puhetapaa edustavissa kommentteissa harrastamisen kasvaneet kustannukset otetaan annettuina ja ongelmana nähdään lähinnä vanhempien kyvyttömyys hyväksyä oma sosioekonominen asemansa. Puhetavassa on kaikuja esimerkiksi yksinker-

taistavasta yksilönvastuukeskustelusta, jota on kuvattu esimerkiksi vastuun moralismin käsitteellä (ks. Ahola-Launonen 2018, 231). Siinä hyväosaiset pelkistävät huono-osaisuuden syyt yksilötasolle huono-osaisiin itseensä ja pitävät hyväosaisuuttaan omana ansionaan. (Mt.)

Vastauksessa ensimmäiseen puheenvuoroon nousee esille toinen tyypillinen puhetapa, jonka voi lukea vastapuheena edelliselle vapaata valintaa korostavalle puhettavalle.

Kirjoittaja 2: No tietysti vien lastani teatteriin, mutta miksi pakottaisin joukkueliikunnasta kiinnostuneen lapseni harrastamaan yksinkävelyä? Harrastus on paljon muutakin kuin sitä ”pallon potkimista”. Kilpailut ja ottelutkin valmistaa lasta esim. työelämän haasteisiin. Kyllä kaikkien saatavilla olevat halvat harrastusmahdollisuudet parantavat maailmaa ja kaikkien elämänlaatua.

Tämän puheenvuoron puhetapa yhdenvertaisuudesta on vahvasti läsnä keskusteluissa. Siinä liikuntaharrastusten katsotaan tuottavan itseisarvoisesti hyvinvointia ja kartuttavan sellaisia pääomia, joiden tulisi olla yhdenvertaisesti kaikkien lasten ja nuorten saatavilla. Puhetapa muistuttaa perinteistä näkemystä liikunnan kansalaistoiminnan tarkoituksesta ja tavoitteista (ks. Ehrlich 2000, iv). Liikunnan harrastaminen nähdään tapana sosiaalistaa lapset ja nuoret liikunnan avulla yhteiskunnan jäseniksi ja moraalisesti lainkuuliaisiksi ja oikeanlaisiksi kansalaisiksi. Perinteiden lisäksi puhetaan sekoittuu aineksia uuden liikuntalain (2015) arvopohjasta, jossa korostuu liikunnan harrastaminen kaikille avoimena tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden areenana. Nousevatpa tämän puhettavan argumentit joko perinteisen kansalaistoiminnan eetoksesta tai uudemmas-ta liikuntapolitiikan retoriikkarepertuaarista, yhdistyy diskurssissa ajatus liikunnan harrastamisesta kansalaisten sivistyksellisenä perusoikeutena (mm. Suomi 2012).

Molemmissa, sekä valinnanvapauden että yhdenvertaisuuden, puhettavoissa on vahvana

läsnä ajatus yksilönvapaudesta. Valinnanvapautta korostavassa puhettavassa pidetään kuitenkin ikään kuin oikeutettuna sitä, että sosioekonomiset erot rajoittavat lasten yksilönvapautta. Toisin sanoen samalla tullaan paradoksaalisesti puolustaneeksi eriarvoisuutta. Yhdenvertaisuutta korostavassa puhettavassa lapsen kiinnostuksen mukaista harrastamista ja kehittymistä harrastuksen myötä tulkitaan subjektiivisten oikeuksien kautta.

Keskusteluketjussa nousevat pintaan myös sosiaaliset hierarkiat, ulkopuolisuus ja häpeä (ks. myös Hakovirta & Rantalaiho 2012, 15). Tässä sosiaalisten hierarkioiden puhettavassa toistuvat kokemukset ohjatun liikunnan harrastamisen ulkopuolelle jäämisestä. Näemme Bourdieun (esim. 1986) teoretisointeja mukaillen sosiaalisen statuksen liittyvän kulttuuriseen pääomaan eli kulttuuriseen tietoon. Tietty tieto määrittäyty kulttuurisesti arvokkaaksi ja tällöin niillä, joilla on statusta, on myös enemmän sosiaalista valtaa. Skeggsin (1997; 2004) mukaan kyse on siitä, keillä on pääsy tiettyihin resursseihin ja tätä kautta arvostukseen. Kalliiden kustannusten vuoksi ohjattu liikunnan harrastaminen on yksinkertaisesti joidenkin lasten ja nuorten tavoittamattomissa perheen taloudellisesta asemasta johtuen. Eräs kirjoittaja taustoittaa puheenvuoroaan kertomalla vanhempiensa työttömyydestä ja vähävaraisuudesta ja puhuu suorastaan köyhyydestä:

Kirjoittaja 7: Nyt olet asian ytimessä. Aina sanotaan, että uiminen ja kävely ja pyöräily ovat halpoja. Olen itse lama-ajan lapsi ja oli se vaan helvetin noloa, kun suunnilleen ainoat harrastukset oli kerran viikossa uimahallissa käynti ja kirjastosta lainattujen kirjojen lukeminen. [...] Kävin usein seuraamassa kaverin taitoluisteluharkkoja ja otin mallia, harjoittelin siten yksinäni yleisövuoroilla samoja taitoluistelujuttuja.

Edellä esitetyt kolme puhettavaa – valinnanvapaus, yhdenvertaisuus ja sosiaaliset

hierarkiat – kattavat suuren osan vanhemmuuskeskusteluista. Lähtökohtaisesti niissä jokaisessa pidetään tärkeänä, että lapset ja nuoret voivat harrastaa liikuntaa, mutta ohjatun liikunnan kasvaneisiin kustannuksiin suhtaudutaan varsin eri tavoin. Useat näkevät ohjatun liikunnan harrastamisen kansalaisten perusoikeutena, johon jokaisella lapsella ja nuorella pitäisi olla mahdollisuus osallistua. Jotkut taas katsovat kysymystä liikunnan tavoitettavuudesta enemmän maksajan positios- ta. He kokevat, että maksulliset harrastukset ovat tarkoitettu ensisijaisesti ainoastaan niille lapsille ja nuorille, joiden vanhemmat kykenevät suoriutumaan kustannuksista.

Vanhemmuuskeskustelujen puhetoissa on paljon samoja elementtejä kuin ajankoh- taisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa oi- keudenmukaisuudesta ja yksilön vastuusta. Hyvinvointivaltion ja solidaarisuuden taustalla olevan universalismin keskiössä on ollut tasa-arvo ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Periaatteessa jokaisella on hyvinvointijärjestel- mien avulla yhtäläiset edellytykset (taloudel- liseen) menestykseen. Sosiaalidemokratiaan pohjautuvassa hyvinvointivaltiossa on kyse yhteisöllähtöisyydestä ja yhteisön hyvinvoin- nin korostamisesta. Hyvinvointivaltioiden politiikkaan on yleisen tulkinnan mukaan yhdistymässä yhä enemmän kilpailukyky- ajattelu. (Julkunen 2018; myös Patomäki 2007.) Tällainen muutos ei tarkoita ainoas- taan järjestelmien reformia vaan Raija Jul- kusen (2018, 106) mukaan myös ajattelun käsitysten, moraalisten logiikkojen ja ilma- piirin muutosta.

Uusliberalistiseksi diskurssiksi kutsutussa eetoksessa nähdään, että hyvinvointivaltio kuormittaa taloutta ja kasvua, synnyttää vapaamatkustamista ja sosiaaliriippuvuutta sekä vähentää vastuuta itsestä. Yksilön edun katsotaan menevän yhteisön edelle ja jokai- nen on periaatteessa ”oman onnensa seppä”. (Julkunen 2018, 107,111; Patomäki 2007.)

Tällaiseen eetokseen on liitetty muun muassa tehokkuuden ja tuloksellisuuden korostu- nut merkitys kasvatuksen tavoitteissa sekä vanhempien tarve ulkoistaa kasvatustuu- ”ammattilaisille” (esim. Coackley 2011). Sa- mankaltainen eetos on tuttu lasten ja nuorten koulutusta käsittelevästä tutkimuksesta. Han- nu Simolan (2002) mukaan vallitsevaa erin- omaisuuden eetosta kuvaa ajattelutapa, että ”vain paras on kyllin hyvää ja keskinkertaisuus kirokana”. Tällainen yksilölähtöinen puheta- pa törmää sosiaalisen median keskusteluissa toistuvasti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kanssa. Nämä törmäyskohdat ovatkin erityi- sen kiinnostavia tämän artikkelin kysymyk- senasettelun kannalta.

”Oikeita” harrastuksia ”oikeilla” välineillä vai ”tosi nolo ja köyhä meininki”

Lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta käytävän keskustelun kahtiajakautuminen ja yhteiskuntaluokan merkitys tulevat nä- kyviin erityisesti ”sosiaalisten hierarkioiden” puhetoissa (n=25). Puheenvuoroista on tunnistettavissa ne erilaiset tasot, joilla har- rastamisen eriarvoistuminen kulttuurisesti ilmenee. Nämä hierarkiat liittyvät yhtälä- tä lasten välisiin suhteisiin, joiden nähdään johtuvan perheiden erilaisista sosioekonomi- sista lähtökohdista sekä toisaalta ohjatun ja omatoimisen liikunnan väliseen kulttuuriseen arvottamiseen.

Seuraavassa kommentissa nostetaan esiin lasten välisiä hierarkioita, joiden katsotaan johtuvan vanhempien eriarvoisista mahdol- lisuuksista tarjota lapsilleen pääsy ohjattuun harrastukseen. Alkuperäisen kommentin al- kuun on liitetty lainaus Ylen uutisesta, jossa käsitellään lasten harrastamisen kasvaneita kustannuksia ja vanhempien yhä tiukempia

laatuvaatimuksia. Kirjoittaja pohjustaa sillä omaa argumenttiaan hierarkioista:

Eli jos on varaa maksaa, saa maksaa ja paljon. Tämä asettaa lapset kovin eriarvoiseen asemaan, joten on selviö, että jokaisen ipanan joka haluaa harrastaa kilparatsastusta, pitää lapsen saada ko. harrastus, vaikka perheellä ei ole varaa maksaa. Kysymys kuuluu, että miksi? Muistelo päiväkodista. Oli tyttöporukka, jota johti varakkaan perheen lapsi. Hän määräsi millä leikittiin, ja jos ei ollut ko. lelua, ei päässyt ”piireihin”. Köyhän perheen tyttö halusi ”piireihin leikkimään” ja pyysi äidiltä barbi-nukkeja, jota tarvittiin, että pääsi leikkiin. Äiti osti ja tyttö oli iloinen, seuraavana päivänä päiväkodissa tyttö tuli uuden uutukaisen barbin kanssa leikkimään, ja pomotyttö sanoi, että tänään pitää olla myös hevonen, ja sulki tytön pois leikistä. Samaa leikkiä käydään joka päivä lastenmaailmassa, ja vanhemmat ovat valmiita maksamaan mitä tahansa, että ”pääsee piireihin”. Miksi? (Tiede.fi 20.8.2017.)

Puheenvuorossa kirjoittaja pohtii harrastusten kautta lasten välille syntyviä hierarkioita. Hän hämmästelee sitä, miksi liikunnan harrastamiseen on latautunut niin paljon symbolista pääomaa, että jotkut vanhemmat ovat valmiita maksamaan siitä yli varojensa. Metaforisella tarinnalla barbeista kirjoittaja tekee näkyväksi sen, ettei lapsen laittaminen kustannuksista välittämättä tiettyyn harrastukseen ole oikotie parempaan sosiaaliseen asemaan. Samaa aihetta sivutaan seuraavassa kommentissa, jossa pohditaan taloudellisen eriarvoisuuden vaikutuksia lasten ja nuorten vertaisryhmiin:

Varsinkin jääkiekkoa seuroissa harrastavat pojat mollaavat niitä, joilla ei ole mahdollisuuksia tai kiinnostusta maksullisiin liikuntaharrastuksiin. Vanhempien varallisuus vaikuttaa paljon lapsen asemaan toisten joukossa, aika pienestä jo on tiedossa mikä on perheen sosiaalinen status. Kaikkien pilkattujen ja kiusattujen mieli ei murtumatta kestä vuosikausien piinaa, vaan itsetunto saattaa jäädä huonoksi koko elämän ajaksi, vaikuttaa opintoihin, ihmissuhteisiin jne. (IltaSanomat, uutiskommentti 27.8.2016.)

Kirjoittaja katsoo lasten ja nuorten olevan tietoisia perheen sosiaalisesta statuksesta ja taloudellisesta asemasta. Se vaikuttaa lasten asemaan vertaisryhmissä ja uusintaa sosiaalisia hierarkioita. Esimerkiksi Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimuksessa on havaittu, että lasten väliset erot kulutusresursseissa tuottavat eriarvoisuutta, joka määrittää lapsen asemaa vertaisryhmissä. Tällöin ”taloudellinen samankorvaisuus voi olla ystävyyden mahdollistava tekijä, kun taas taloudellinen eriarvoisuus voi pahimmillaan johtaa syrjimiseen, ryhmästä ulos sulkemiseen ja kiusaamiseen”. (Mt., tiivistelmä.) Ulkopuolisuuden tunteisiin liittyy myös häpeää siitä, ettei voi harrastaa samoja asioita kuin muut (Mt., 15; Niemelä & Raijas 2010).

Usea keskustelija aineistossamme katsoo, ettei pelkkä pääsy harrastusten pariin ole vanhempien ainoa tapa rakentaa sosiaalista statustaan. Seuraavassa kommentissa kirjoittaja tuo esiin, miten liikunnan tavoitteellisuus ja mittavat investoinnit varusteisiin nähdään tapana viestiä hyvästä vanhemmuudesta ja mahdollisuudesta panostaa resursseja lasten hyvinvointiin sekä osoittaa kykynsä lapsen valmistelemiseksi yhteiskunnallisen kilpailun areenoille (ks. myös Coakley 2011). Kirjoittaja siis maalaa kuvaa vanhempien kilpavarustelusta, jossa lapseen tehdyt panostukset ovat tapa osoittaa kasvatuksellista mahtiaan.

Vielä oman ulottuvuutensa tuohon kilpailuhenkisyyden ongelmaan antaa se, että lapset laitetaan (usein vanhempien toimesta) harrastamaan mm. urheilua nimenomaan sillä tavoitteella, että heistä tulee ammattilaisia. Tavallaan aloitetaan jo lapsesta lähtien ankara ja armoton valmennus, ja pahimmillaan lapsen elämä pyörii harrastuksen ympärillä, vaikkei tämä ehkä myöhemmin sitä edes itse enää haluaisikaan. Ja se asenne, jossa on harrastettava joko ”tosissaan” tai sitten ei ollenkaan, ei myöskään auta. Yksi tähän liittyvä ja tätä asennetta tukeva ilmiö on myös ”välineurheilu”: esim. jos harrastaa juoksemista on ”pakko” olla ”oikeat” juoksuvaatteet, jos harrastaa jalkapalloa/jääkiekkoa on pakko

pelata jossain (junnu)seurassa eikä missään kaverien kanssa lähikentällä (...) Tavallaan harrastamisesta on ehkä tullut tietynlainen statussymboli, jonka ylläpito vaatii rahaa ja jonka säilyttämiseksi on pysyttävä muiden tahdissa tai mielellään nostettava panoksia kilpailemalla ja olemalla muita parempi. Miksei voisi harrastaa ihan vain hovin vuoksi? Onko silloin jotenkin huonompi kuin muut eikä oikeutettu harrastamaan, jos ei tähtääkään lajin huipulle? (...) Jos haluaa olla niin kuin muut ja sopia joukkoon, olisi harrastettava ”oikeita” harrastuksia, ”oikeilla” välineillä, ja mielellään vielä siihen päälle menestyttävä kilpailuissa. Ja kaikki tämä vaatii tietenkin rahaa; jos rahaa ei harrastamiseen hirveästi tai ollenkaan löydy, se paitsi rajoittaa mahdollisuuksia mutta myös voi eristää sosiaalisista piireistä ja aiheuttaa häpeän tunnetta. Voisihan sitä toki harrastaa esim. jalkapalloa lähes ilmaiseksi lähikentällä kaverien kanssa, mutta kun se pelaamisen ilo ei enää tunnu olevan se juttu, vaan on tärkeämpää pelata ”oikeasti” seurassa ja pelipaikassa - muuten on ”tosi nolo ja köyhä meininki”. (Facebook 24.3.2015.)

Kirjoittaja hämmästelee ohjatun ja omaehtoisen välille syntynyttä kulttuurista erottelua. Ohjattu harrastaminen on tavoitteellista, mikä tekee siitä arvokkaampaa ja arvostettavampaa kuin omaehtoinen harrastaminen. Erontekoa korostavat ohjatun harrastamisen normien mukaiset varusteet, jotka viestivät vanhempien mahdollisuudesta ja halusta pannaostaa taloudellisesti lasten liikunnan harrastamiseen. Tulkitsemme kirjoittajan kritisoivan ajassamme esillä olevaa ajattelutapaa, jossa vanhempien lisääntyneen investoinnin lasten harrastamiseen nähdään viestivän vanhemman vastuuntunnosta ja kyvystä kasvattaa ”kunnon kansalainen” (ks. Berg 2012; Berg & Peltola 2015; Berg & Salasuo 2017).

Samaa aihepiiriä käsittelevässä blogissa hämmästellään siinäkin erontekoa ohjatun ja omaehtoisen harrastamisen välillä. Kirjoittaja nostaa esiin myös liikuntakulttuurisuuden korostumisen lasten ”oikeanlaisessa” harrastamisessa:

(...) Minulta on kysytty useampaan kertaan, mitä meidän lapset harrastaa. Olen vastannut totuudenmukaisesti kertomalla lastemme harrastuksista. Vastareaktio on voinut olla lähinnä nenän nyripistelyä, jota on säestänyt ihmettelevällä äänellä lausuttu: ”siis eikö todellakaan teidän lapset harrasta mitään? Tarkoitin, mitään... Oikeaa?” Kun olen viattomasti kysynyt, mikä sitten on Oikea harrastus, minua on katsottu kuin vähä-älyistä. Olen ihmeekseni kuitenkin saanut listauksen esimerkkiharrastuksista, jotka ovat Oikeita. Niihin kuuluvat baletti, instrumentin soitto musiikkiopistossa, kuoro, voimistelu, kuvataidekoulu, jumppa, johonkin seuraan kytkökissä oleva futis, jääkiekko, suunnistus tai vaikkapa yleisurheilu. Hiljalleen jonkinlainen Ahaa-elämys on tässäkin asiassa voimistunut ja ymmärrys on saavuttanut minut. Kysymys ei siis olekaan siitä, mitä lapsi ylipäättensä tekee - vaan siitä, että hänen pitäisi ehdottomasti tehdä näitä asioita kodin ulkopuolella, maksusta, mielellään jonkin opettajan tai valmentajan johdolla oppilaitoksessa tai seurassa. Se siis tekee harrastuksesta Oikean. (...) (Blogikirjoitus 10.6.2016.)

Aiempien tutkimusten mukaan etenkin keskiluokkaisissa vanhemmuuskäytännöissä korostetaan lasten rakentavan toiminnan merkitystä vapaa-ajalla (esim. Lareau 2003; Devine 2004; Metso 2004; Vincent & Ball 2007; Stefansen & Aarseth 2015; Stefansen ym. 2018) sekä vanhempien intensiivistä osallistumista tällaiseen toimintaan. Tämä taas kytkeytyy mainitsemaamme ohjattuun liikuntaan liittyvään rokotusmalliin (ks. Hoikkala 1993), jossa lapsen ajatellaan asiantuntevassa aikuisohjauksessa omaksuvan oikeanlaiset elämäntavat ja arvot.

Viimeisessä kahdessa lainauksessa kirjoittajat pohtivat niitä seurauksia, joihin he katsovat liikunnan harrastamisen sosiaalisten hierarkioiden johtavan. Ongelmallisena nähdään sekä statuserojen vahvistuminen että elämäpiirien eriytyminen:

Kohta olemme tilanteessa että etenkin seuratasolla urheilu on vain rikkaiden lasten etuoikeus, köyhät (mutta mahdollisesti yhtä lahjakkaat tai jopa paremmat urheilijat kuin rikkaiden lapset) sitten käyvät

risaisilla lenkkareilla lenkkeilemässä yksikseen jos enää kiinnostaa. (Ilta-Sanomat, uutiskommentti 21.4.2017.)

Tulee vähän sellainen vaikutelma, että liikuntaporukoihin ei edes haluta harrastajia, joiden vanhemmat eivät ole jotain superaktiiveja ollut jo ennen lastensyntymää. Eli jollekin sisäpiireiltille ilmeisesti on tarkoitettu nämä harrastukset. Mutta sitten toisaalta taivastellaan, kun lapset könnäyvät kotona eivätkä harrasta. No ei ihme, jos se harrastaminen on tehty näin vaikeaksi ja mukaan halutaan vain sellaiset, jotka jo tietävät täsmälleen, miten homma pyörii. Ja nyt en tarkoita seuroja ja heidän toimintatapojaan, vaan asennetta, joka huokuu joistakin tämän ketjun kommentteista. (Vauva.fi 12.8.2017.)

Juho Saari (2015,95) on kirjoittanut hyvä- ja huono-osaisten välillä vallitsevasta sosiaalisesta etäisyydestä, jonka vuoksi hyväosaiset eivät kykene ymmärtämään vähäosaisten asemaa ja tilannetta. Saari kuvaa hyväosaisten suhtautumista ”solidaarisuusvajeen” käsitteellä, joka viittaa hyväosaisten haluttomuuteen osallistua hyvinvointivaltion rahoitukseen sen uudelleenjako- ja tasausvajeen vuoksi. (Mt.) Aineistossa ilmenevässä selkeässä arvostiridiidassa vastakkain asettuvatkin näkemykset siitä, tulisiko lasten ja nuorten ohjatun liikuntaharrastamisen olla vastikkeellista vai vastikkeetonta. Tähän liittyy myös kysymys siitä, keiden kaikkien saavutettavissa liikuntaharrastusten tulisi olla.

Arvostiriita: vastikkeeton vai vastikkeellinen harrastaminen

Vanhemmuuskeskusteluissa ilmenee arvostiriita, jossa yhdenvertaisuuden puhetapa kamppailee valinnanvapauden puhetavan kanssa. Peruskonflikti kirjoittajien arvomaailmassa näyttää olevan kysymys siitä, tuleeko yhteiskunnan tarjota kaikille yhdenvertainen mahdollisuus harrastamiseen (n=17) vai pitääkö paremmat taloudelliset lähtökohdat

omaavien vanhempien kustantaa kaikkien yhdenvertaisuus (n=16).

(...) Lapsille aina siihen saakka kun tulevat täysi-ikäiseksi tulisi tarjota urheilu- ja pelaamiset ilman muita maksuja kuin mitä hankittavat varusteet vaativat. Pitäähän yhteiskunta huolta jo pelipaikoistakin eli ne ovat yhteiskunnan ylläpitämiä. Ei ole mitään perustetta, että lapsilta vaaditaan erillisiä maksuja urheilun harrastamisesta. Liitoille on annettu liian suuri valta määrätä yhteiskunnan omistamista pelipaikoista ja kuka niissä saa harrastaa urheilua. Niin kauan kuin yhteiskunta maksaa ja tukee urheilua, on kaikille suotava tasapuolinen maksuton mahdollisuus harrastaa urheilua niissä. (Ilta-Sanomat, uutiskommentti, 25.9.2015.)

(...) Olen siis sitä mieltä, että joku saisi järjestää ilmaisia jalisseuroja ja jääkkisseuroja niille, joilla olisi paloa lajiin, mutta ei rahaa harrastamiseen. Ja niihin saisi olla peruspalkansaaajilla ja rikkailla pääsy kielletty. (Blogikommentti, 20.4.2016.)

Yhdenvertaisuutta painottavassa puhetavassa korostetaan sitä, että yhteiskunnan tai ”jonkun” tulisi mahdollistaa kaikkien lasten ja nuorten harrastaminen riippumatta perheen varallisuudesta. Jälkimmäisessä esimerkissä nousee esiin, että motivoituneille varattomille lapsille ja nuorille tulisi olla kokonaan omia seuroja. Kirjoittajan korostama käsitys yhdenvertaisuudesta rajaa kuitenkin ”rikkaiden” ja peruspalkansaaajien lapset ilmaisten seurojen ulkopuolelle.

Kirjoittajat, jotka vastustavat ilmaisia tai edullisia harrastusmahdollisuuksia, perustelevat näkökantansa sillä, ettei ”köyhien” tulisi olla aina vain saamapuolella. Tässä valinnanvapauden puhetavassa nähdään, etteivät ”köyhien” lapset ole ”oikeasti kiinnostuneita” harrastamisesta ja lähinnä hyödyntävät maksuttomuutta. Tällaisessa puhetavassa heikompituloisempien erikoiskohtelu johtaa parempituloisten syrjintään:

Kirjoittaja 1: Tuossa tulikin taas yksi todella hyvä esimerkki yhdeltä elämän osa-alueelta, jolla köyhät

kokevat oikeudekseen olla sataprosenttisesti saama-puolella. Mitään en viitsi tehdä, mutta ”kai mun-kin lapsella on oikeus” -asenne on pöyristyttävän yleinen nykyään. Ja sitten ne köyhien lapset eivät oikeasti edes ole kiinnostuneita koko harrastuksesta, tulevat vaan treeneihin häiriköimään ja riehumaan koska ilmaiseksi pääsi.

Kirjoittaja 2: (...) Enkä ole koskaan ymmärtänyt sitä, että ns. keskiluokan lapsilla vanhemmat voivat ilmaiseksi vetää jalkapallokerhoja koulun kentällä, mutta ns. köyhillä vanhemmilla ei ole koskaan mitään mahdollisuutta olla talkoissa mukana, vaikka ainoa, mitä vaaditaan, on aika. Sen sijaan oletetaan, että urheiluseurat ottavat ilmaiseksi mukaan niitä, joilla ei ole varaa maksaa, koska ”muutenhan ei voi harrastaa”. (Vauva.fi, kommentti 1.9.2016.)

Puhetavassa tulee selkeästi esiin hyväosaisten ”köyhiin” kohdistama solidaarisuusvaje (Saari 2015, 95): haluttomuus mahdollistaa heille harrastamista ja syytös vapaamatkustajuudesta (ks. esim. Saari 2018, 171). Tällaisten moraalipaniikkien on nähty kertovan eri asemassa olevien ihmisten sosiaalisten etäisyyksien kasvusta (Mt.). Esimerkiksi Heikki Ervastian (2018) analyysissä Helsingin Sanomien uutisoinnista vuosilta 1990–2016 huono-osaisuus ja syrjäytyminen on alettu aiempaa vahvemmin nähdä yksilöllisten valintojen seurauksena. Taloudellisten olosuhteiden uhriksi joutumisen sijaan syrjäytymisen katsotaan aiheutuvan ennemminkin henkilökohtaisista ja jossain määrin moraalisisista ongelmista. Julkisessa keskustelussa on Ervastian (mt., 115–116) mukaan merkkejä sosiaalisen etäisyyden kasvusta: pieni poliittiseen oikeistoon ja kaikkein hyväosaisimpiin kuuluva vähemmistö on alkanut suhtautua tuloerojen tasoittamiseen kriittisemmin.

Keskeinen ristivedon tunnuspiirre näyttääkin olevan, tulisiko harrastamisen olla vastikkeellista vai vastikkeetonta. Vastikkeellisuus voidaan määritellä tässä ohjatun liikuntaharrastuksen (eli palvelun) käyttämisen ehdoksi, jolloin vastikkeena toimivat raha ja aika (ks. Saari 2018, 180). Tuleeko kaikkien

lasten yhtäältä saada osallistua tai toisaalta kaikkien vanhempien joutua osallistumaan jollain mitattavissa olevalla tavalla (rahallisesti, ajallisesti) samassa määrin harrastustoimintaan ja sen organisoimiseen? Taloudellisia resursseja korostavien näkökulmien rinnalla keskustelussa vastikkeellisuudesta ja vastikkeettomuudesta vilahtelee kysymys vanhempien ajallisesta sitoutumisesta lasten harrastamiseen. Yhdenvertaisuuden puhettavassa näkyy vahvempana ajatus siitä, että kyseessä on lapsen liikunta, ei vanhempien tai koko perheen ostettu harrastus:

Itse en ole koskaan ymmärtänyt noita vanhempia, jotka suunnilleen elää ja hengittää vain lapsen harrastamista varten. Pahimmillaan vielä se on vain yksi lapsi perheestä, jonka harrastusta tuetaan 100 % kaikessa. Siihen menee kaikki rahat, aika, lomat, huomio... Hohhoijjaa. Meillä lapset 2v ja 5 v eikä ne harrasta vielä mitään. Poika käy päiväkodin sijasta arkiaamuisin urheilukerhossa. Asutaan lähiössä, mistä on helppo kulku harrastuksiin jos ja kun jotain haluavat alkaa harrastamaan. Ihan itse saavat harrastuksiinsa kulkea, kun aika koittaa. Kohtuullisesti voidaan harrastuksia taloudellisesti tukea, mutta ei aleta maksamaan satoja euroja kuussa kummankaan harrastuksista. (Kommentti Vauva.fi-keskustelupalstalla 6.3.2017)

Vapaa-ajan harrastuksiin ja yhteiskuntaluokkaan tai sosioekonomiseen asemaan liittyvissä aiemmissa tutkimuksissa on pantu merkille, että etenkin keskiluokkaiset vanhemmat haluavat tarjota lapsilleen organisoituja harrastuksia. Siihen, onko lapsella pääsyä näihin harrastuksiin, vaikuttaa paitsi vanhempien koulutustausta, niin myös perheen taloudellinen pääoma (esim. Lareau 2003; Puronaho 2006; Koski 2008; Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019) myös luokkaistuneet vanhemmuuskäytännöt (esim. Berg & Peltola 2015; Berg & Salasuo 2017), jotka liittyvät ajankäyttöön liittyviin valintoihin.

Vastikkeellisen harrastamisen vaateissa on yhtymäkohtia urheiluseuratoiminnan perus-

ilmeestä tehtyihin tutkimushavaintoihin. Pasi Koski (2008) on kirjoittanut, että liikunnan vapaaehtoistoiminnalle on ominaista ”tietty keskiluokkainen ilme” (ks. myös Stefansen, Smette & Strandbu 2018). Kosken (2008, 302–303) mukaan seuratoiminnassa mukana olevat vanhemmat korostavat sellaisia arvoja kuin ahkeruus, yhteiskunnallisen toiminta, arvostettu asema ja itsen kehittäminen. Lapsen harrastamiseen osallistumattomuutta pidetään laiskuutena ja periaatteettomuutena. Tässä tulee näkyväksi lasten liikunnan harrastamiseen yhdistyvä eronteko, jossa seuraharrastaminen katsotaan vastuulliseksi ja valistuneeksi. Seurojen ulkopuolelle jäävien lasten vanhempien kasvatuskäytäntöjen ajatellaan puolestaan viestivän alemmasta sosiaalisesta statuksesta (esim. Berg & Peltola; Berg & Salasuo 2017).

Vastikkeellista harrastamista kannattavissa puheenvuoroissa esiintyvän eronteon kautta voidaan ymmärtää tutkimusaineistossa ilmenevää statukseen ja yhteiskuntaluokkaan kytkeytyvää kulttuurista erontekoa ja arvotusta ohjatun ja omaehtoisen liikunnan välillä. Sosiaalisen median keskusteluissa lasten ja nuorten ohjattu liikunnan harrastaminen tarjoaa useille vanhemmille mahdollisuuden vahvistaa kokemustaan sosiaalisesta luokkasemasta, vastuullisesta vanhemmuudesta ja omasta kasvatuksellisesta asiantuntijuudesta.

Pohdinta

Vanhemmuuskeskusteluissa jaettu arvo on se, että liikkuminen ja liikuntaharrastus nähdään hyvänä ja tavoittelemisen arvoisena asiana – koska se on terveellistä ja kasvattavaa. Aineiston selkein ristiriita liittyy siihen, nähdäänkö lapsella ja nuorella (tai hänen perheellään) olevan mahdollisuus vapaasti valita, missä ja millaista liikuntaa hän harrastaa vai katsotaanko ohjattuihin liikuntaharrastuksiin

liittyvät valinnat eriarvoiseksi – toisin sanoen mahdollisiksi vain joillekin.

Valinnanvapauden puhettavassa ei joko useimmiten tunnisteta, että liikunta- tai urheiluharrastuksiin voisi liittyä sosiaalisia hierarkioita tai vaihtoehtoisesti katsotaan, että hierarkioita on aina ollut ja se on luonnollista. Yhdenvertaisuutta korostavassa puhettavassa taas tunnistetaan harrastuksiin liittyviä sosiaalisia hierarkioita ja nähdään, ettei niitä tulisi olla. Jos taas ohjattu liikuntaharrastaminen nähdään symbolisena pääomana ja siihen liittyvät ulkoiset tunnusmerkit statussymboleina, on luontevaa, ettei myöskään kannateta vastikkeetonta harrastamista. Sosiaalisen median keskusteluissa käsitellään myös sitä, kuinka sosioekonominen asema tai yhteiskuntaluokka määrittää, missä määrin tietyistä asioista – kuten tässä artikkelissa käsitellyistä ohjatuista liikuntaharrastuksista – tulee arvostettuja.

Tuloksia voidaan tulkita Bourdieun (esim. 1984; 1986) ja Skeggsin (1997; 2004) teoretisointeihin nojautuen. Ylemmillä yhteiskuntaluokilla on valta määrittää, mitkä asiat nähdään arvostettuina ja tavoittelemisen arvoisina ”Oikeina”. Markkinaehtoistumisen, kustannusten merkittävän kasvun ja vanhemmilta vaadittavien huomattavien panostusten myötä lasten ohjatusta liikunnan harrastamisesta on tullut vanhemmuuskäytäntöjen osalta yhteiskunnallisten erontekojen ja symbolisen merkityksenannon väline. Seurauksena on yleishyödyllisyyteen nojaavan liikunnan kansalaisjärjestötoiminnan arvoperustan väljähtäminen sekä toiminnan eetoksen etäännyminen liikuntalakiin (2015) kirjatusta lähtökohdista, tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta ja monikulttuurisuudesta.

Artikkelin havainnot heijastelevat laajempaa yhteiskunnallista keskustelua lasten ja lapsiperheiden taloudellista ja sosiaalisesta eriarvoisuudesta (esim. Hakovirta & Rantalaiho 2012; Paananen ym. 2012; Ristikari ym. 2018). Hyvä- ja huono-osaisten sosiaalisten

etäisyyksien on arveltu olevan kasvussa (esim. Saari 2018; Ervasti 2018) ja myös kasvatustavoitteissa pohjoismaisen tasa-arvon ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ideaalien rinnalle on hivuttautunut ajattelutapa, jossa jokainen on vastuussa itselleen ja itsestään – tehokas oman onnensa seppä (ks. esim. Simola 2002; Coakley 2011).

Suomen hallitus kirjasi puoliväliriihen (VN 25.4.2017) linjauksissa yhdeksi tavoitteekseen turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuuden mieluisaan harrastukseen. Tällä niin sanotulla sanotulla ”harrastustakuulla” pyritään ehkäisemään ylisukupolvista syrjäytymistä, vahvistamaan lasten ja nuorten itsetuntoa sekä tukemaan oppimista ja parantamaan koulussa viihtymistä (mt.). Harrastustakuu on jatkoa 2010-luvulla tehdyille liikunta- ja nuorisopoliittisille toimille, joilla on pyritty edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja ehkäisemään syrjäytymistä (ks. Liikuntalaki 2015; Nuorisolaki 2016). Poliittisten toimien taustalla on kasvanut huoli lasten ja nuorten arjen polarisoitumisesta. Osa lapsista ja nuorista jää kokonaan harrastustoiminnan ulkopuolelle tai joutuu lopettamaan harrastamisen kustannussyistä. (OKM 2016; OKM 2017). Huoli koskee erityisesti ohjattua liikunnan harrastamista, minkä kustannukset ovat kasvaneet 2000-luvulla merkittävästi (Puronaho 2014). Koska ohjatun liikunnan harrastaminen on niin yleistä suomalaisten lasten ja nuorten keskuudessa, koskee kysymys harrastamisen saatavuudesta ja kustannuksista suurinta osaa suomalaisista lapsiperheistä (ks. Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019; Kokko & Martin 2019). Vanhemmilla on keskeinen rooli lasten ohjatun liikuntaharrastamisen mahdollistajana. Tästä syystä vanhempien ohjatulle liikunnan harrastamiselle antamat merkitykset ovat olennaisia ja niiden tutkiminen jatkossakin tärkeää.

Toteutuessaan harrastustakuu tekee harrastamisesta perusoikeuden lapsille ja nuorille.

Sen arvopohja on varsin lähellä yhdenvertaisuuden puhetaapa. Oikein toteutettuna harrastustakuu voi purkaa perheiden ja lasten välisiä sosiaalisia hierarkioita ainakin vapaa-ajan harrastamisen kontekstissa. Toisaalta harrastustakuun toteuttamisessa on hyvä ennakkoon huomioida, että lasten harrastamisessa on kyse myös vanhempien yhteiskunnallisen aseman uusintamisesta. Tästä syystä harrastustakuu voi myös kohdata vastustusta ja samankaltaista vasta-argumentointia kuin käsillä olevassa aineistossa.

Lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksiin ja saavutettavuuteen liittyvien puhetapojen tarkasteluun sosiaalisen median aineistolla liittyy omat erityispiirteensä. Sosiaalisen median keskustelut ovat luonnollinen aineisto, johon tutkija ei ole omilla kysymyksillään vaikuttanut. Puheenvuoroihin ei myöskään liity samanlaista ”itsesensuuria” kuin vaikkapa haastattelutilanteessa on mahdollista. Aineisto mahdollisti myös niiden vanhempien äänen tavoittamisen, joiden lapset eivät olleet ohjatuissa liikuntaharrastuksissa. Tämä edesauttoi arvostajien tarkastelun paremmin kuin pelkästään urheiluseuroissa harrastavien lasten ja nuorten vanhempien haastattelut. Kuten aiemmin mainitsimme, sosiaalisen median keskusteluissa otetaan helpommin osaa niihin keskusteluihin, joista on mielipide ja etenkin nimimerkin takaa kirjoitettuna nämä mielipiteet voivat olla vahvasti puolesta tai vastaan. Toisaalta taas kaikki vanhemmat, joita liikuntaharrastukset puhuttavat, eivät osallistu sosiaalisen median keskusteluihin.

Tämän artikkelin kokemuksen perusteella pidämme sosiaalisen median aineistoa lupaavana ja inspiroivana tietovarantona, joka tarjoaa tulevaisuudessa valtavan aineistokorpuksen ihmistieteiden käyttöön. Sosiaalisen median puhetapojen tarkasteleminen uuden luokkatutkimuksen ja vanhemmuuskäytäntöjen viitekehetyksessä tarjoaa lasten ja nuorten

harrastamisesta käytävään keskusteluun ja päätöksentekoon uuden lähestymiskulman myös nuorisotutkimuksen kentälle.

Viitteet

- 1 Vanhempien roolin merkitystä on toki tutkittu kysymällä siitä nuorilta (esim. Lehmuskallio 2011; Aarresola & Konttinen 2012).
- 2 Pierre Bourdieu (esim. 1984; 1986) teoretisoinnissa pääomista taloudellinen pääoma sisältää tulot ja varallisuuden. Kulttuurinen pääoma muodostuu koulutuksesta sekä muista tiedoista ja kyvyistä, jotka edesauttavat korkeamman sosiaalisen statuksen saavuttamisessa yhteiskunnassa. Sosiaalinen pääoma puolestaan perustuu verkostoihin ja ryhmäjäsenyyksiin muodostuen suhteiden välityksellä. Symbolinen pääoma on eri pääomien muoto, jonka ne saavat kun ne tunnustetaan legitimeiksi. Se saa arvonsa luokan ja statuksen leikkauspisteessä. Se ei siis liity pelkästään omistamiseen, vaan myös valtaan tehdä jostain asiasta arvostettu. (Ks. Bourdieu 1984; 1986; Skeggs 1997, 8).
- 3 Aineisto on kerätty Nuorisotutkimusverkoston ja Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (Likes) yhteishankkeessa *Kentiltä kabinetteihin: Liikunnan kansalaistoiminnan läpileikkaus* (rahoittaja OKM, liikunnan vastuualue 2014–2018)
- 4 Yhteensä haut tuottivat 992 tulosta, joista aihepiirin kannalta relevantteja päällekkäiset tulokset poistaen oli 246.
- 5 ((lapsi OR nuori) AND (liikunta OR urheilu) AND (harrastus) AND (urheiluseura OR liikuntaseura OR organisoitu) (yhteiskuntaluokka OR sosioekonominen asema) AND (perhe OR vanhemmat)) 81 tulosta, joista relevantteja 22 ((lapsi OR nuori) AND (liikunta OR urheilu) AND (harrastus) AND (yhteiskuntaluokka OR sosioekonominen asema) AND (perhe OR vanhemmat)) 592 tulosta, joista relevantteja 88, päällekkäiset pl. 66 lisätulosta (lapset nuoret) (liikunta urheilu) (harrastaminen) (hinta kustannus kulu maksu maksaa) 319 tulosta, näistä 169 relevantteja, päällekkäiset aiempien hakujen kanssa pl. 158 uutta tulosta
- 6 Tarkastelumme kohteena eivät ole erilaisten sosiaalisen median kanavien viestien väliset erot. Mainittakoon kuitenkin, että Facebook, blogit ja Twitter eivät ole yhtä lailla anonyymeja kuten monet keskustelu- tai uutispalstojen kommentit. Facebookin ja blogien viestit olivat keskimäärin

myös pidempiä, uutiskommentit lyhyempiä. Keskustelupalstojen viestien pituudet vaihtelivat muutaman lauseen mittaisista samanmittaisiin kirjoituksiin kuin Facebookissa tai blogeissa.

- 7 Ottaen huomioon, että aineisto muodostuu sosiaalisen median keskusteluista, käytettävissäme ei ole aina tietoa siitä, onko kirjoittaja itse vanhempi.
- 8 Kaikista puheenvuoroista on luettavuuden vuoksi jälkikäteen korjattu mahdolliset kirjoitusvirheet.

Lähteet

- Aarresola, Outi & Konttinen, Niilo (2012) Vanhemmat moni-ilmeinen vaikuttaja kilpaurheiluun sosiaaliturvassa. *Liikunta & Tiede* 49 (6), 29–35.
- Andersen, Patrik Lie & Bakken, Anders (2018) Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? *International Review for the Sociology of Sport*, Preprint, 1–17. <https://doi.org/10.1177/1012690218764626>.
- Berg, Päivi (2012) Kunnan kansalaisia kasvattamassa – vanhempien ja valmentajien näkemyksiä kodin ja urheiluseuran kasvatus tehtävistä. *Nuorisotutkimus* 30 (4), 34–52.
- Berg, Päivi & Piirtola, Maarit (2014) *Lasten ja nuorten liikuntatutkimus Suomessa – tutkimuskatsaus 2000–2012*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä 10.
- Berg, Päivi & Peltola, Marja (2015) Raising Decent Citizens – On Respectability, Parenthood and Drawing Boundaries. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 23 (1), 36–51.
- Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (2017) Liikkuva luokka – liikunnan harrastaminen kunnan kansalaisuutena. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (3), 251–261.
- Berg, Päivi & Salasuo, Mikko (6.6.2018) Ihmerohto nuoruuden vaihoihin? *Politiikasta.fi* -verkkolehden Kentän laidalta -juttusarja. <https://politiikasta.fi/ihmerohto-nuoruuden-vaivoihin>. (Viitattu 1.10.2018.)
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisu & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2019) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1, 49–55.
- Bourdieu, Pierre (1986) The forms of capital. Teoksessa J. Richardson (toim.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press, 241–258.

- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
- Coakley, Jay (2011) Youth Sports What Counts as “Positive Development?” *Journal of Sport & Social Issues* 35 (3), 306–324.
- Devine, Fiona (2004) *Class Practices: How Parents Help Their Children Get Good Jobs*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ehrlich, Thomas (2000) Introduction. Teoksessa Thomas Ehrlich (toim.) *Civic Responsibility and Higher Education*. Phoenix: Oryx Press, v–x.
- Ervasti, Heikki (2018) Halutaanko oikeudenmukaisuutta tasa-arvoa lisäämällä? Teoksessa Matti Häyry & Tuija Takala & Johanna Ahola-Launonen (toim.) *Oikeudenmukaisuuden ongelma*. Gaudeamus, 114–123.
- Gullestad, Marianne (1984) *Kitchen-Table Society: A Case Study of the Family Life and Friendships of Young Working-Class Mothers in Urban Norway*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho (2013) Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen & Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 216–244.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019) *Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto & Valtion liikuntaneuvosto.
- Hakovirta Mia & Rantalaiho Minna (2012) *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Helsinki: Kela, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 124.
- Helkama, Klaus (2009) *Moraalipsykologia. Hyvän ja pahan tällä puolen*. Helsinki: Edita.
- Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (1999). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.
- Herne, Kaisa (2018) Oikeudenmukaisuus filosofisena käsitteenä. Teoksessa Matti Häyry & Tuija Takala & Johanna Ahola-Launonen (toim.) *Oikeudenmukaisuuden ongelma*. Gaudeamus, 197–207.
- Hoikkala, Tommi (1993) *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovinen, Timo (2013) *Twitter uutislahteenä*. Julkisen sanan neuvoston blogi 8.2.2013. <http://www.jsn.fi/blog/twitter-uutislahteenä/> (Viitattu 15.10.2018.)
- Itkonen, Hannu (2003) Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruden vuosisata – Suomalaisen nuorison historia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 909, 327–343.
- Julkunen, Raija (2018) Epäoikeudenmukaisuuden tuntemukset hyvinvointivaltion muuttuessa. Teoksessa Matti Häyry & Tuija Takala & Johanna Ahola-Launonen (toim.) *Oikeudenmukaisuuden ongelma*. Gaudeamus, 102–113.
- Kantomaa, Marko & Jaako, Jaana & Tammelin, Tuija (2014) Sosioekonomisen aseman yhteys nuorten liikunnan harrastamiseen – tuloksia suomalaisista seurantatutkimuksista. Teoksessa Matti Hakamäki & Jaana Jaako & Anna Kankaanpää & Marko Kantomaa & Katariina Kämppi & Katja Rajala & Tuija Tammelin (toim.) *Mikä maksaa? Sosioekonomisen taustan yhteys lasten ja nuorten liikuntaan*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:2, 25–34.
- Kokko, Sami & Martin, Leena (toim. 2019) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
- Kokkonen, Jouko (2013) *Liikuntaa hyvinvointivaltiossa: suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria*. Keuruu: Suomen urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 2.
- Kokkonen, Riina (2012) *Mittarissa lapsen keho ja vanhemmuus – tervettä lasta sekä ”hyvää” ja ”huonoa” vanhemmuutta koskevia tulkintoja nyky-Suomessa*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 22.
- Koski, Pasi (2008) Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) 2008. *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 299–319.
- Kosonen, Miia & Laaksonen, Salla-Maaria & Rydenfelt, Henrik & Terkamo-Moisio, Anja (2018) Sosiaalinen media ja tutkijan etiikka. *Media & viestintä* 41 (1), 117–124.
- Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne (2013) Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. Teoksessa Salla-Maaria Laaksonen & Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 193–215.
- Lagus, Krista, Pantzar, Mika, Ruckenstein, Minna & Ylisiurua, Marjoriikka (2016) *SUOMI24 – Muodonantaa aineistolle*. Kuluttajatutkimuskeskus, Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 2016:10. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lareau, Anette (2003) *Unequal Childhoods: Class, Race, and Family Life*. Berkeley and Los Angeles,

- CA: University of California Press.
- Lehmuskallio, Mari (2011) Ei VilleGalle vaan vertaiset, valmentajat ja vanhemmat – lasten ja nuorten näkemyksiä liikuntakiinnostukseensa vaikuttajista. *Liikunta & Tiede* 48 (6), 24–31.
- Liikuntalaki 309/2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Viitattu 23.4.2018.)
- Metso, Tuija (2004) *Koti, koulu ja kasvatus – kohtaa-misia ja rajankäyntejä*. Kasvatusalan tutkimuksia 19. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Niemelä, Mikko & Rajjas, Anu (2019) Lapsiperheiden kulutus ja perheen sisäinen päätöksenteko. Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas (toim.) *Perhepiirissä*. Helsinki: Kela, 118–143.
- Nuorisolaki 1285/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 23.4.2018.)
- OKM (2016) *Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19.
- OKM (2017) *Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien edistäminen. Avustuskäytännöt ja vapaaehtoistoiminnan helpottaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 10:2017.
- Ollila, Riitta (2013) Facebookin julkinen tila. Julkisen sanan neuvoston blogi 9.1.2013. <http://www.jsn.fi/blog/facebookin-julkinen-tila/> (Viitattu 15.10.2018.)
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler, Mika (2012) *Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 – tutkimusaineiston valossa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 52: 2012.
- Palomäki, Sanna & Mehtälä, Anette & Huotari, Pertti & Kokko, Sami (2016) Vanhempien ja kavereiden tuki lasten ja nuorten liikunnalle. Teoksessa Kokko, Sami & Mehtälä, Anette (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:4, 41–45.
- Patomäki, Heikki (2007) *Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. 3. painos. Helsinki: WSOY. https://patomaki.fi/Uusliberalismi_Suomessa.pdf (Viitattu 1.2.2019.)
- Puronaho, Kari (2006) *Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi: tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Jyväskylä Studies in Business and Economics, 52.
- Puronaho, Kari (2014) *Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.
- Ristikari, Tiina & Keski-Säntti, Markus & Sutela, Elina & Haapakorva, Pasi & Kiilakoski, Tomi & Pekkari-nen, Elina & Kääriälä, Antti & Aaltonen, Mikko & Huotari, Tiina & Merikukka, Marko & Salo, Jarmo & Juutinen, Aapo & Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Miika (2018) *Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 7/2018. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 210.
- Saari, Juho (2015) *Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saari, Juho (2018) Sosiaaliturvariippuvuus – moraali-filosofian näkökulma. Teoksessa Matti Häyry & Tuija Takala & Johanna Ahola-Launonen (toim.) *Oikeudenmukaisuuden ongelma*. Gaudeamus, 165–182.
- Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2014) Melkein sata vuotta poikien liikkumista – Elämäntapa ja fyysinen aktiivisuus neljän sukupolven lapsuudessa ja nuoruudessa. *Kasvatus & Aika* 8 (1), 98–112.
- Skeggs, Beverley (1997) *Formations of Class and Gender – Becoming Respectable*. London: Sage.
- Skeggs, Beverley (2004) *Class, Self, Culture*. London: Routledge.
- Stefansen, Kari & Aarseth, Helene (2011) Enriching intimacy: The role of the emotional in the ‘resourcing’ of middle-class children, *British Journal of Sociology of Education*, 32 (3), 389–405.
- Stefansen, Kari, Smette, Ingrid & Strandbu, Åse (2018) Understanding the increase in parents’ involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society*. 23 (2), 162–172.
- Strandbu, Åse, Stefansen, Kari, Smette, Ingrid & Sandvik, Morten Renslo (2017) Young people’s experiences of parental involvement in youth sport. *Sport, Education and Society* 24 (1), 66–77.
- Suomi, Kimmo (2012) Viime vuosikymmenten liikunta- ja liikuntapaikkapolitiikka. Teoksessa Kimmo Suomi & Kari Sjöholm & Pertti Matilainen & Virva Glan & Laura Nuutinen & Susanna Myllylä & Béla Pavelka & Jouni Vettenranta & Kirsi Vehkakoski & Anna Lee (toim.) *Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seuranta tutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009*. Jyväskylä: Kopijyvä Oy, 21–35.
- Takalo, Susanna (2016) *Mikä nuorta liikuttaa? Tutkimus liikuntatottumusten rakentumisesta lapsesta nuoreksi aikuiseksi*. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 315.
- Telama, Risto & Laakso, Lasse & Nupponen, Heimo & Rimpelä, Arja & Pere, Lasse (2009) Secular trends in youth physical activity and parents’ socioeconomic status from 1977 to 2005. *Pediatric*

- Exercise Science*, 21 (4), 462–474.
- Terkamo-Moisio, Anja & Halkoaho, Arja & Pietilä, Anna-Maija (2016) Sosiaalinen media tieteellisessä tutkimuksessa – tutkimuseettisiä näkökulmia. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 53 (2), 141–143.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Vanttaja, Markku, Tähtinen, Juhani, Zacheus, Tuomas & Koski, Pasi (2017) *Liikkumattomuuden jäljillä. Pitkittäistutkimus vähän liikuntaa harrastavien nuorten liikuntasuhteesta ja liikuntaaktiivisuuden muutoksista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 194.
- Vincent, Carol & Ball, Stephen J (2007) ‘Making up’ the middle-class child: Families, activities and class dispositions, *Sociology*, 41 (6), 1061–1077.
- VN. 25.4.2017. Hallituksen puoliväliriihi. Hallituksen linjaukset nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf.pdf> (Viitattu 10.8.2018.)

Vanhempiensa velkaannuttamat – taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus

Pauliina Pitkäjärvi & Tarja Juvonen & Anna Nikupeteri

Tarkastelemme artikkelissamme itsenäistyvien nuorten kokemuksia vanhempien aiheuttamasta velkaantumisesta nuorten toimijuuden näkökulmasta. Lähestymme vanhempien aiheuttamaa velkaantumista yhtenä taloudellisen hyväksikäytön muotona. Kysymme, miten velkaantuminen vaikuttaa nuorten toimijuuteen. Aineisto koostuu kuuden 19–26-vuotiaan nuoren teemahaastattelusta. Aineistolähtöisessä analyysissä on hyödynnetty fenomenologista menetelmää. Analyysin perusteella nuorten velkaantumisen kokemukset muodostavat neljä teemaa, jotka ovat moninaiset tunnekokemukset, ihmissuhteiden säröytyminen, kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet sekä selviytymiskeinot ja pärjääminen. Taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen seurauksena nuorten toimijuus ja itsenäistymisen mahdollisuudet kaventuvat, minkä vuoksi nuoret tarvitsevat monialaista ja -tasoista tukea arkeensa.

Asiasanat: Itsenäistyminen, nuoret, taloudellinen hyväksikäyttö, toimijuus, velkaantuminen

Tarkastelemme nuorten perhesuhteissa kokemia velkaantumista, jonka on aiheuttanut heitä taloudellisesti hyväksikäyttänyt vanhempi. Tämä eroaa 2000-luvulla lisääntyneestä velkaantumisesta, joka johtuu nuorten itsensä ottamista erilaisista vakuudettomista luotoista, kuten pikavipeistä ja kulutusluotoista (Rantala & Tarkkala 2010). Suomessa oli vuonna 2017 noin 106 500 velallista alle 25-vuotiaiden asutokuntaa. Velat koostuivat asuntoveloista, elinkeinotoimintaan otetuista veloista ja muista veloista, kuten opintolainoista. (Suomen virallinen tilasto 2017.) Maksuhäiriömerkintöjä on noin kymmenellä prosentilla alle 25-vuotiaista nuorista (Suomen asiakastieto 2018). On mahdollista, että nuori velkaantuu vanhempansa toimesta jo alaikäisenä. Vuonna 2014 tehdyn otannan mukaan ulosottolaitoksessa oli 49 alle 15-vuotiasta ja 1735 yli 15-vuotiasta alaikäistä velallista. Alle 15-vuotiaat olivat pääsääntöisesti velkaantuneet vanhempiensa toiminnan seurauksena ja velat johtuivat pääosin maksamattomista jäännös-, perintö- tai lahjaveroista sekä työnantajavelvoitteista. Yli 15-vuotiaiden velat liittyivät usein heidän omaan toimintaansa. Suurimmat velkaantumisen aiheuttajat olivat joukkoliikenteen tarkastusmaksut, liikenne- ja ajoneuvovakuutusmaksut, rangaistusmääräyssakot ja hammashoitomaksut. (Hovila 2016.)

Nuorten velkaongelmia ja veloista selviytymistä on tutkittu viime vuosina eri näkökulmista. Tutkimuksissa on kartoitettu muun muassa alaikäisenä velkaantumista, velkaongelmien luonnetta ja laajuutta sekä niistä selviytymistä (mm. Niemi 2017; Hovila 2016; Majamaa & Rantala 2016). On havaittu, että osa nuorista velkaantuu vanhempien tai muiden läheisten toimesta ja että perhepiirissä otetaan lainoja toisten nimiin (Majamaa & Rantala 2016; Rantala & Tarkkala 2010). Myös perheen ja suvun sisäiset, ylisukupolviset ja ketjuuntuvat

velkaneuvonnan asiakkuudet ovat lisääntyneet erityisesti pääkaupunkiseudulla (Rantala & Tarkkala 2010).

Perhesuhteissa nuoriin kohdistuva taloudellinen hyväksikäyttö on tutkimuksellisesti kartoittamaton ilmiö. Lasten taloudellista hyväksikäyttöä on tarkasteltu esimerkiksi identiteettivarkauksien ja petosten näkökulmasta (Dare Little 2014). Ylipäänsä taloudellista hyväksikäyttöä ja perhesuhteissa tapahtuvaa velkaantumista on tutkittu vähän ja useimmiten liitettynä muihin väkivallan ja kaltoinkohtelun muotoihin (esim. Postmus ym. 2018; Kaittäla & Nyqvist 2014; Adams ym. 2008; Branigan 2004). Sitä on tutkittu aiemmin yhtenä naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan muotona (esim. Postmus ym. 2018; Kaittäla 2017; Sanders 2015; Stylianou ym. 2013; Notko 2011) sekä vanhusten taloudellisena kaltoinkohteluna (esim. Ylinen & Rissanen 2005). Taloudelliseen väkivaltaan liitetään taloudellinen kontrolli, työn teon sabotoiminen ja taloudellinen hyväksikäyttö, kuten rahojen tai varallisuuden luvaton käyttö, velkaantuttaminen ja luottotietojen tuhoaminen (Stylianou ym. 2013; Adams ym. 2008). Taloudelliseen hyväksikäyttöön sisältyy siten vallankäytön ja kontrollin ulottuvuus (Adams ym. 2008). Määritämme artikkelissa nuorten velkaantumisen taloudellisesta hyväksikäytöstä johtuvan heikentyneen taloudellisen tilanteen seuraukseksi. Lähestymme sitä yhtenä taloudellisen hyväksikäytön muotona osana laajempia taloudellista väkivaltaa koskevia tutkimuskeskusteluja.

Usein taloudellisen hyväksikäytön aiheuttama velkaantuminen alkaa, kun vanhempi jättää maksamatta nuoren nimiin ottamiaan laskuja tai ottaa hänen nimissään lainaa. Vanhempi voi myös saada nuoren käyttämään palkkatulojaan tai säästöjään esimerkiksi perheen kuluihin ja hankintoihin tai varastaa häneltä rahaa. (Dare Little 2014; vrt. myös Postmus ym. 2016; Kaittäla & Nyqvist 2014;

Adams ym. 2008; Branigan 2004.) Velkaantumisen vaikuttaa itsenäistyvien nuorten toimijuuden mahdollisuuksiin ja rajoihin. Nuoren kokema taloudellinen hyväksikäyttö ja siitä johtuva velkaantuminen haastavat itsenäistymistä ja yhteiskuntaan kiinnittymistä sulkemalla polkuja kohti odotusten kaltaista aikuisuutta (esim. Dare Little 2014). Nuori voi kokea taloudellisen hyväksikäytön seurauksena taloudellisia, sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia (vrt. Ragusa 2013; Postmus ym. 2012; Adams ym. 2008; Branigan 2004). Velkaannuttava vanhempi puolestaan rikkoo toiminnallaan nuoren koskemattomuutta. Olemme tässä artikkelissa kiinnostuneita vanhempiensa velkaannuttamien nuorten kokemuksista. Kysymme, miten velkaantuminen vaikuttaa nuorten toimijuuteen. Lopuksi pohdimme, miten taloudellinen hyväksikäyttö ja velkaantuminen merkityksellistävät nuorten toimijuutta.

Nuorten toimijuus ja itsenäistyminen

Toimijuuden käsite on perinteisesti kytketty ihmisten itsenäisyyteen ja tahdonvapauden eli kykyyn tehdä ja toteuttaa rationaalisia ja itsenäiseen harkintaan perustuvia päätöksiä (esim. Gordon 2005; Virkki 2004). Määritelmä korostaa nuoren vastuuta itsestään ja osin muista ihmisistä sekä valtaa toimia aktiivisesti ja tehdä elämäänsä liittyviä valintoja ulkoisista paineista huolimatta (Arnett 2004, 227). Tällaiseen toimijuuteen kuuluu mahdollisuus toimia toisin ja vaikuttaa ympäröiviin olosuhteisiin (Giddens 1984).

18-vuotiaana nuoresta tulee täysi-ikäistymisen myötä yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, mikä laajentaa hänen toimijuutensa tilaa (Raitanen 2001, 98). Nuoruus itsessään merkitsee lapsuuden ja aikuisuuden väliin ajoittuvaa ja sosiokulttuurisessa vuorovaiku-

tuksessa muovautuvaa ikävaihetta (Juvonen 2015, 25). Se on aikuisuuteen liittyvien vastuiden, velvoitteiden, roolien ja yhteiskuntaan kiinnittymisen neuvottelu- ja kokeiluvaihe (Mäkinen 2015, 104). Nuoret rakentavat toimijuuttaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Identiteetin etsiminen ja rakentuminen on itsenäistyväälle nuorelle intensiivistä, epävarmaa ja osin raskastakin aikaa (Arnett 2000). Erityisesti nuoruudessa, itsenäisen toimijuuden rakentumisvaiheessa, korostuu ihmisten välisten suhteiden, riippuvuuksien ja elämän olosuhteiden tärkeys (Juvonen 2015, 43; Rudd & Evans 1998, 51). Toimijuuden ydinkysymyksenä näyttäytyy täten yksilön kyky kiinnittyä aidosti toisiin ihmisiin, mutta toisaalta kiinnittymisestä ja riippuvaisuudesta huolimatta säilyttää toimijuutensa rajat ja autonomia (Layder 2006, 300).

Lapsuudenkodin lähisuhteilla on erityisen tärkeä merkitys nuorten toimijuuden tukemisessa materiaalisin, kulttuurisin ja sosiaalisin resurssein (Aaltonen 2012, 180). Tavallisesti toimijuus vahvistuu aikuistumisen ja itsenäistymisen myötä, erontekoina vanhempiin ja muihin kasvatuksen auktoriteetteihin (Juhila 2008, 89). Oman elämänpolun löytämisen tiellä voi kuitenkin olla esteitä, rajoituksia ja paikkoja, joita perinteisen, aktiivisen toimijuuden määritelmät eivät huomioi. Esimerkiksi sosiaaliset, koulutukselliset ja taloudelliset rakenteet voivat tukemisen ohella tai sen sijaan myös rajoittaa nuorten toimijuutta (Gordon 2005, 116). Toimijuudesta ei voitane puhua ollenkaan tilanteessa, jossa yksilöllä ei ole mahdollisuutta tehdä valintoja, toimia tai merkityksellistää tilanteita (Ronkainen 2008, 388).

Tutkimuksessamme vanhempiensa velkaannuttamien nuorten toimijuuden voidaan nähdä rajoittuvan ja kaventuvan vanhempien taloudellisen hyväksikäytön seurauksena. Nuorten toimijuuden tila pienenee velkaantumisen aiheuttaman ulkoisen pakon ja

vaihtoehdottomuuden myötä. Vaikka nuorten elämä rakentuu perhesuhteiden lisäksi laajemmissa kulttuurisissa, materiaalisissa ja sosiaalisissa konteksteissa, on hyväksikäyttävä lähiympäristö toimijuuden kannalta keskeinen. Nuorten toimijuuden rakentuminen ja siirtymäprosessit muodostuvat tällaisessa ympäristössä helposti ristiriitaisiksi ja epävarmoiksi (Gordon ym. 2008). Erityisesti ei-perinteisissä aikuistumisprosesseissa, kuten taloudellisen hyväksikäytön kaltaisissa tilanteissa, nuorilta vaaditaan mittavaa tunnetyötä sietää pettymyksiä ja aktiivista toimijuutta suunnata elämässä eteenpäin (Aaltonen 2012). Nuoruus on ongelmallista aikaa myös hyväksikäytön seurauksena syntyneen velkatilanteen ratkaisemisen kannalta. Sitä hankaloittavat kokemuksen puute ja velkojen järjestelemisen vaikeus, sillä tulot ja omaisuus ovat pieniä ja tulevien elämäntilanteiden ja olosuhteiden ennustaminen vaikeaa. (Mattiila 2005, 112.)

Velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö perheessä

Perinteisesti lasten ja nuorten on katsottu olevan oikeutettuja aikuissukupolvien ja yhteiskunnan turvaan, hoivaan ja kasvatukseen (Mäkinen 2015, 104). Nuorilla on oikeus luottaa vanhempansa huolenpitoon täysi-ikäistymisenkin jälkeen. Luottamus on sosiaalisesti sitova mekanismi myös perhesuhteissa, mikä ylläpitää ihmisten välistä solidaarisuutta ja jaettua turvallisuutta (Ilmonen & Jokinen 2002). Luottamukselliset lähisuhteet tukevat nuorten toimijuutta ja luovat samalla perustan itseluottamukselle ja luottamukselle toisia kohtaan (Mäkinen 2015, 113–114; Giddens 1990, 92–95).

Perhesuhteilla on erityinen merkitys, kun tarkastellaan väkivaltaa ja taloudellista hyväksikäyttöä. Fyysinen ja henkinen läheisyys,

luottamus ja hierarkkiset suhteet mahdollistavat erityisellä tavalla vallankäytön ja vahingoittamisen (Notko 2011, 212). Nuorten kokemukset vanhempiensa aiheuttamasta taloudellisesta hyväksikäytöstä paikantuvat yksityiseen ja osin salattuun elämänpäiiriin (Laitinen & Uusitalo 2007, 317; Lehtinen & Leskinen 2005, 98). Taloudellinen hyväksikäyttö ja sen aiheuttama velkaantuminen voidaan nähdä yhdeksi vahingoittavien perhesuhteiden ulottuvuudeksi (Notko 2011; Husso & Virkki 2008).

Lapsilla on oikeus tulla suojelluiksi taloudelliselta hyväksikäytöltä (Lastenoikeuksien sopimus 60/1991). Ulosottokaaren (15.6.2007/705) mukaan ulosottomiehen tulee tehdä vireilletuloilmoitus alle 18-vuotiaan velallisen kotikunnan maistraatille mahdollisia holhousoikeudellisia toimenpiteitä varten. Lisäksi huoltajalla on vastuu ja korvausvelvollisuus alaikäiselle lapselle aiheuttamastaan velasta (Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442). Tällaista suojaa ei kuitenkaan ole nuorilla, joiden velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö on tapahtunut täysi-ikäistymisen jälkeen. Näillä nuorilla on mahdollisuus tehdä rikosilmoitus vanhemmastaan, mutta oikeusprosessi on kuitenkin hidas ja päätöksen saaminen voi kestää vuosia.

Taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen seurauksena nuoren taloudellinen tilanne heikkenee. Lähisuhdeväkivaltatutkimuksissa on havaittu, että se voi johtaa taloudelliseen riippuvuuteen ja vaikeuttaa lähtemistä vahingoittavasta suhteesta. Jos hyväksikäyttäjä kontrolloi ja hallitsee nuoren rahankäyttöä, voi se aiheuttaa puutteita nuoren taloudenhallinnan taidoissa. (Kaittila & Nyqvist 2014; Adams ym. 2008.) Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että taloudellinen hyväksikäyttö ja väkivalta vaikuttavat kielteisesti uhrin terveydentilaan ja henkilökohtaiseen pääomaan (esim. Postmus ym. 2018; Kaittila & Nyqvist 2014). Vanhempien aiheuttamat velkaongel-

mat saattavat lisäksi vaikuttaa nuoren psykiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Velkaantumisen voi aiheuttaa häpeän tunteita, itsesyytöksiä ja eristäytymistä sosiaalisista kontakteista. (Rantala 2012; Piskonen 2006, 22–23; Solantaus ym. 2004.)

Kun velkaantunut nuori ei enää selviä maksuvelvoitteistaan, voi seurauksena olla maksuhäiriömerkintöjä ja ylivelkaantumista. Pahimmillaan ne sulkevat nuoren yhteiskunnan marginaaliin. Maksuhäiriömerkintä asettaa toimijuudelle rajat vaikeuttamalla muun muassa asunnon, vakuutusten tai puhelinliittymän hankkimista. (Peura-Kapanen ym. 2016; Dare Little 2014; Rantala 2012; Piskonen 2006.) Ylivelkaantuminen tuottaa riskin yksilön perusoikeuksien toteutumiselle kaventaen liikkumisvapautta, vapautta valita ammatti tai oikeutta terveyteen (Lämsineva 2010). Heikentynyt taloudellinen tilanne joutaa pahimmillaan pitkittyneeseen köyhyyteen, jonka vaikutukset voivat ulottua seuraavaan sukupolveen asti (Branigan 2004).

Tutkimusaineisto ja metodologia

Tutkimusaineisto koostuu kuuden 19–26-vuotiaan nuoren teemahaastattelusta (ks. Pitkäjärvi 2017). Haastattelukutsua välitettiin kahden kunnan sosiaalitoimen sekä viiden sosiaalialan yrityksen ja yhdistyksen kautta. Lisäksi haastattelukutsu julkaistiin Suomi24.fi:n ja Kaksplus.fi:n keskustelupalstoilla sekä jaettiin Facebookissa ja Twitterissä. Haastattelurunko muodostui nuoren lapsuuden, velkatilanteen ilmitulon ja nykytilanteen teemoista. Haastattelut kestivät 40 minuutista puoleentoista tuntiin ja ne toteutettiin kirjaston tai haastattelijan työtiloissa. Haastattelut tallennettiin ja ne litteroitiin. Litteroitua aineistoa on yhteensä 115 sivua 1,5 rivivälillä kirjoitettuna. Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 2015–2016.

Haastatelluista nuorista neljä oli joutunut yhden vanhemman ja kaksi kummankin vanhemman velkaannuttamaksi. Yhden nuoren velkaantuminen oli alkanut alaikäisenä ja muiden täysi-ikäistymisen jälkeen. Nuorilla oli vanhempien aiheuttamaa velkaa noin 3000–10 000 euroa. Tarkkaa velkasummaa oli vaikea hahmottaa, koska se jakautui usean eri laskuttajan, perintäyrityksen ja ulosoton kesken. Lähes kaikki nuoret olivat yrittäneet lyhentää velkoja itse. Velkaantumisen lisäksi osa nuorista oli menettänyt säästöjään tai ansiotulojaan taloudellisen hyväksikäytön seurauksena. Heiltä vanhemmat olivat varastaneet rahaa tai varoja oli ulosmitattu, mikä nostaa menetettyä euromäärää. Neljällä nuorella oli maksuhäiriömerkintä, ja yksi uskoi saavansa sellaisen pian.

Lähestyimme nuorten tuottamaa tietoa konstruktionistisesta näkökulmasta, jonka mukaan tieto rakentuu kielellisesti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sisältää erilaisia merkityksiä (Honkatukia 2018; Burr 2003). Aloitimme analyysin useaan kertaan tehdyllä aineiston lähiluvulla. Sen jälkeen teemoitelimme aineiston teemahaastattelun mukaisesti taloudellisen hyväksikäytön muotoihin, seurauksiin ja lapsuudenkodin taustoihin. Samalla teimme litteroituun aineistoon huomioita ja alleviivauksia velkaantumisen ja toimijuuden näkökulmista. Haastattelut koodattiin eri väreillä, jotta eri informanttien kertomukset olivat helpommin erotettavissa seuraavassa monivaiheisessa analyysiprosessissa.

Teemoittelun jälkeen pelkistimme aineistoa hyödyntämällä fenomenologisen erityistieteen metodia, mikä mahdollisti taloudellisen hyväksikäyttöö ja velkaantumiseen liittyvien merkitysten tarkastelun. Sen avulla etsimme vanhempien aiheuttamaa velkaantumista ja taloudellista hyväksikäyttöä kuvaavasta aineistosta nuorten kokemusten yhteisiä piirteitä luomalla heille ensin yksilölliset merkitysverkostot ja niiden pohjalta yleisen

merkitysverkoston. (Perttula 2009; Perttula 1995.) Yleinen merkitysverkosto sisälsi neljä nuorten merkityksenantoja kuvaavaa teemaa: 1) *moninaiset tunnekokemukset*, 2) *ihmissuhteiden säröytyminen*, 3) *kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet* sekä 4) *selviytymiskeinot ja pärjääminen*. Jatkoimme empiirisen osuuden jälkeen analyysiä tulkitsemalla näitä neljää nuorten kokemuksiin liittyvää teemaa, jotka vaikuttivat heidän toimijuuteensa nuorten itsenäistyessä lapsuudenperheestään.

Olemme noudattaneet tutkimuksen toteutuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009) tutkimuksen tekemisen eettisiä periaatteita. Tutkimusta varten hankimme tarvittavat tutkimusluvut haastattelukutsua välittäneiltä organisaatioilta ja saimme Helsingin Diakonissalaitoksen tutkimuseettisen toimikunnan puoltavan lausunnon tutkimuksen toteuttamiselle. Nuoria informoitiin tutkimuksesta haastattelukutsussa ja -tilanteessa. He saivat itse päättää, mihin kysymyksiin vastasivat ja mitä halusivat kokemuksistaan kertoa. Haastattelun jälkeen nuorilla oli mahdollisuus purkaa ajatuksiaan haastattelutilanteesta tai olla haastattelijaan yhteydessä myöhemmin. Käytämme tulosten havainnollistamisessa aineisto-otteita, jotka olemme anonymisoineet nuorten yksityisyyden turvaamiseksi. Aineisto-otteista poistettu asiasisältö on ilmaistu merkinnällä (...) ja niistä on karsittu analyysin kannalta merkityksettömiä täytesanoja (esimerkiksi ”niinku”). Aineisto-otteita ei ole identifioitu, koska haastatteluaineisto on pieni, eikä sillä ole tulosten tulkinnan kannalta merkitystä. Otteista ei voi siten yhdistää tai koota tietyn haastateltavan kertomusta.

Itsenäistyvien nuorten taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen kokemukset

Moninaiset tunnekokemukset

Nuorten velkaantumisen kokemuksiin liittyi monia tunteita. Ensinnäkin velkaantuminen ja vanhempien aiheuttaman taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen tulivat heille ikävänä yllätyksenä. Nuoret olivat siten velkaantuneet oman toimijuutensa ulottumattomissa olevan toiminnan johdosta (Mäki 2011), mikä tuotti heille toimijuuden rajoituneisuutta ja uhriposition. Kolme nuorta toi esille, kuinka vanhempi oli painostanut heitä käyttämään palkkatulojaan tai säästöjään vanhemman tai perheen hyväksi. Lisäksi vanhemmat olivat vieneet luvatta nuoren tililtä rahaa tai heidän varojaan oli ulosmitattu velkaantumisen seurauksena. Joidenkin nuorten vanhemmat olivat käyttäneet luvatta nuoren henkilötietoja esimerkiksi pikalainan hakemiseen. Taloudelliseen hyväksikäyttöön liittyi usein salailua, mikä tarkoitti muun muassa nuoren nimissä olleiden laskujen piilottamista ja maksamatta jättämistä:

Oli se silloin aika järkytys, kun yhtäkkiä tuli, et lasku on, maksu on erään, mitä se nyt on, niinku menny eteenpäin jo. Olihan se siin kohtaa järkytys itelle, et tosi kiva, ku kukaan ei voinu maksaa niitä. Ku mä en oo kuitenkaan ite ottanu ni.

Sit siel posteis mä rupesin huomaan, et siel on meikäläisen nimi ja mä rupesin vähän ihmetteleen, et eihän tää pidä paikkaansa, et en mä oo kyllä mitään jotain kotisysteemiä tilannu ja ostanu. Ja sit siel oli vähän enemmänkin niitä. Mä rupesin löytään esim. tämmösiä no esim. autoja ja moottoripyörii oli mun nimissä. Sit siel oli kodin kaikki nää mikä tää on tää vakuutus ja oikeestaan kaikki, mitä oli ostettu tämmösiä mitä vaan tilataan niinku tarvii allekirjotukset ja nimet, ni niis oli meikäläisen nimi.

Salailun vuoksi velkatilanne selvisi osalle nuorista vahingossa tai viiveellä, jolloin maksuhäiriömerkintä ei ollut enää estettävissä. Salailu ja piilottelu voidaan nähdä yhdeksi vallankäytön muodoksi, joka rajoittaa nuorten toimijuutta. Nuorten oli mahdotonta toimia velkatilanteessa, kun he eivät olleet siitä tietoisia. (Vrt. Adams ym. 2008; Branigan 2004.)

Taloudellinen hyväksikäyttö heikensi nuorten mielialaa, mistä seurasi univaikeuksia ja masentuneisuutta. Jaksamisongelmat, ahdistus ja stressi vaikuttivat nuorten toimintakykyyn rajoittaen ja passivoiden heidän toimijuuttaan. Arvottomuuden tunteen sekä itsetunnon heikkenemisen on havaittu olevan yleistä myös taloudellista hyväksikäyttöä kokeneilla naisilla (Ragusa 2013; Branigan 2004). Hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvät ongelmat vaikeuttivat opiskelua ja hidastivat töihin hakeutumista. Osa nuorista oli joutunut jäämään sairauslomalle. Velkoihin liittyvät laskut, maksumuistutukset ja perintäkirjeet aiheuttivat heille paineita. Nuoret kokivat velkatilanteen epäoikeudenmukaiseksi ja sen selvittelyn turhauttavaksi, koska he jäivät usein asian kanssa yksin, eivätkä kokeneet tulleen kuulluiksi asioidessaan velkojien kanssa. Monen nuoren toimintaa rajoitti epävarmuus, jopa pelko siitä, millaisena ja kuinka pitkään velkatilanne tulee jatkumaan.

Stressi ja ahdistus oli. Et sit ku ei tienny, et kui pal niit tulee viel jatkossa olemaan. Et onks mun elämä pelkkää velanmaksuu.

Monet nuoret tunsivat myös vihaa vanhempaansa ja velkojia kohtaan. Osa nuorista muutti taloudellisen hyväksikäytön seurauksena nopeasti pois lapsuudenkodistaan, jolloin viha tai muu negatiivinen tunne motivoi nuoria toimimaan antaen voimaa lapsuuden perheestä irroutautumiseen, itsenäistymiseen ja elämänmuutoksiin. Erilaisten tunteiden

voidaan ajatella olevan yksilön tahdon toteuttajia, jolloin ne saavat tavoitteellisen ja järjellisen selityksen (Notko 2011; Virkki 2004). Tämä tulee esille nuorten kokemuksissa:

Eiku siis noo siis, oli yks semmonen ilta. Se [oma tunne /PP] oli semmonen hyvin kiukkunen, niin päätin jollain tavalla pitää päästä pois kotoa. Ja sit siinä katoin sitä [internet/PP] sivuu ja kävin hänen tai kävin tapaamassa sitä, joka oli mun tuleva kämppis, ni sit katoin niitä papereita. Ja sit vasta ilmotin, että oon lähössä.

Vaikka nuorten kokemukset määrittivät enimmäkseen negatiivisten tunteiden kautta, välittyi aineistosta myös muunlaisia tunteita. Esimerkiksi vanhemman taloudelliset vaikeudet tai riippuvuudet säälistivät nuoria, vaikka samalla he näkivät tilanteen olevan seurausta vanhemman omasta toiminnasta. He kokivat vanhemman olevan vielä nuorta itseäänkin heikommassa asemassa. Anna-Riitta Lehtisen ja Johanna Leskisen (2005) tutkimuksessa velkaongelmaisista nuorista todetaan samantyyppisesti nuorten kertomana, että vanhempien ”elämään oppiminen”, toisin sanoen kulutustarpeiden ja -resurssien kanssa tasapainoilu näyttäisi aina vain jatkuvan. Tutkimuksemme nuorten sääli vanhempia kohtaan ei kuitenkaan kanavoitunut heidän auttamisekseen vaan etäisyyden ottamiseksi vanhempien vaikeuksiin.

No joo, kyl se niinku ku niil menee vähän huonosti, ni käy silleen vähän sääliks kuitenkin. Että niil ei välillä oo ruokaa ja silleen itellä on ja näin. Mutta sit mä yritän ajatella sen silleen, et ne on kuitenkin aikuisia ja aiheuttanu sen itse, niin tota. (...) Kyl mä oon just yrittäny pysyy poissa, koska niitten pitää hoitaa omat asiat (...) en mä varmaan kauheesti pystyiskään auttamaan. (...) Oishan tietenkin mukavaa, et viel pidettäis yhteyttä.

Nuoret toivat esille myös välittämisen ja toiveikkuuden tunteita suhteessa vanhempiinsa. Näissä tilanteissa nuorten vihan tunteet olivat

laantuneet, kun taloudellisesta hyväksikäytöstä oli kulunut jo jonkin aikaa. Lopulta vanhempi koettiin kaikesta huolimatta tärkeäksi ja rakkaaksi. Tämä kuvastaa nuorten perhesuhteita koskeviin tunteisiin liittyvää moraalista ulottuvuutta. Nuoret ovat sisäistäneet perhesuhteita kulttuurisesti kuvaavien määreiden, kuten hoivan, välittämisen ja huolenpidon, tärkeyden (Sevón & Notko 2008, 14–17), mikä ohittaa koetun taloudellisen hyväksikäytön:

Kyl se aluks [vaikutti väleihin äidin kanssa /PP], mut ei se sit enää sen jälkeen. Ku oppi kattomaan siihen toiseen suuntaan just, et ei sil rahal oo oikeesti mitään välii. Ei, ei oikeestaan ei. Äiti on samanlainen, äiti rakastaa ja on ihana.

Nuorten pyrkimys emotionaaliseen itsenäisyyteen ja autonomiseen toimijuuteen rakentui keskinäisten riippuvuuksien hallitsemisessa ihmissuhteissa (ks. Juvonen 2015, 101). Aineistomme osoittaa, kuinka velkaantuminen ja taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen aiheuttivat nuorissa moninaisia tunteita, jotka vaikuttivat eri tavoin heidän toimijuuteensa. Tunteet edistivät, tukivat tai rajoittivat nuorten toimijuutta.

Ihmissuhteiden säröytyminen

Nuorten kokemuksia merkityksellistä velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön tapahtumisen perhesuhteissa, mikä asetti nuoret alttiiksi perheen sisäiselle pahalle (Notko 2011, 99). Nuorten suhde vanhempansa oli säröytynyt hyväksikäytön seurauksena. Vaikka monella suhde oli ollut vaikea jo ennen kuin taloudellinen hyväksikäyttö oli alkanut, sen paljastuminen rikkoi lopulta nuoren luottamuksen. Luottamuksen rikkoutuminen aiheutti nuorissa epäluuloisuutta ja sai ottamaan etäisyyttä vanhempaan:

Se oli aika hirveetä, koska mua pelotti, et mun tulevaisuus on menny. Koska jos mulla ei olis luottotietoja, ni se vaikuttais aika paljon kaikkiin asioihin. Niin tota ja muutenkin koska siin vähän meni se luottamus vanhempiin, koska mä luotin siihen, et ne hoitaa asiat ja näin.

Kolmen nuoren suhde taloudellisesti hyväksikäytäneeseen vanhempaan oli jäänyt etäiseksi tilanteen selviämisen jälkeen. Osa nuorista piti yhteyttä vanhempansa harvoin ja osa ei ollut häneen lainkaan yhteydessä. Kaksi nuorista koki ajatuksen vanhemman tapaamisesta ahdistavaksi ja pelottavaksi. Vaihtoehtoisesti vanhempaan saattoi kohdistua niin suurta vihaa, ettei nuori halunnut olla tekemisissä hänen kanssaan.

Ja mä en, mua ei huvita nähdä sitä koko ihmistä, ku mua ahdistaa se. Ja aina, kun mä nään sen, mul tulee vaan semmosia shokkitiloja ja mä oon ihan shokissa ja kaikkee. (...) Ku mä oon äitikin on yrittäny sanoa mulle näistä veloista ja just niistä mun lapsuudentraumoista ja näistä, et pitäis vaan yrittää antaa anteeks, mut mul on hirveen vaikeeta. Ja sit jotenki sen ihmisen näkeminenki jotenki, en mä tiedä mist mä saisin niin paljon voimaa, et mä pystyisinkin kohdata sen tai jotenki. Ku sekin tuntuu olevan kauheen vaikeeta.

Osa nuorista toivoi, että etäisistä väleistä huolimatta suhde vanhempaan lähentyisi myöhemmin. Edellytyksenä oli, että vanhempi ottaisi vastuun aiheuttamistaan veloista ja katuisi tekoaan. Nämä nuoret olivat valmiita antamaan vanhemmalle anteeksi, mikäli hän sitä pyytäisi. Tämä kuvastaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneiden lasten ja nuorten kulttuurista ymmärrystä lapsen ja vanhemman suhteen tärkeydestä, vaikka suhteeseen kiinnittyisi paha (esim. Laitinen ym. 2018). Toisaalta moni nuori ei halunnut tai pystynyt keskustelemaan taloudellisen hyväksikäytön seurauksista tai tunteistaan vanhempansa kanssa. Tyypillistä onkin, että lähisuhteissa tapahtuva vahingoittuminen jää helposti ni-

meämättä ja keskustelematta (Notko 2011, 205).

No siit me ei olla koskaan puhuttu. Mutta jos ne joskus kysyis, niin pystyisin [antamaan anteeksi / PP]. Koska onhan ne mulle tärkeit kuitenkin kaiken kokeman jälkeen.

Nuoren ja vanhemman luottamussuhteen säröytyminen vaikutti nuorten käsitykseen ihmisten luotettavuudesta. Osa nuorista koki, että uusiin ihmisiin oli vaikea luottaa ennen kuin ihmissuhde muuttui merkitykselliseksi. Nuoret kuvasivat olevansa aiempaa epäluuloisempia muiden aikomuksia kohtaan. Luottamuksen puute voi lisätä nuorten turvattomuuden tunnetta, sillä se estää heitä kiinnittymästä muihin ihmisiin tai ympäröivään yhteisöön (ks. Ilmonen & Jokinen 2002). Luottamuksellisten ihmissuhteiden voidaan siten ajatella tukevan ihmisten toimijuutta (Mäkinen 2015, 113–114). Vaikeus luottaa ihmisiin voi johtaa nuoren sosiaaliseen eristäytymiseen ja yksinäisyyteen. Vaikka kodin pitäisi olla sosiaalista hyvinvointia tukeva paikka, voi se vahvistaa nuorten yhteiskunnallista irrallisuutta ja yksinäisyyttä (Junttila 2015, 126).

Kaventuneet kuluttamisen ja itsensä toteuttamisen mahdollisuudet

Velkaantuminen ja taloudellinen hyväksikäyttö vaikuttivat itsenäistyvien nuorten mahdollisuuksiin toimia kulutusyhteiskunnassa ja tehdä valintoja. Puhe arjen rajoitteisuudesta ja velkaantumisen aiheuttamasta niukasta elämästä kuvasti nuorten kokemuksia (ks. myös Mäki 2011). Itsenäistymiseen liittyy taloudellinen autonomia ja rahan käytöstä päättäminen. Erityisesti taloudellisesti riippumattomissa länsimaisissa yhteiskunnissa korostuu yksilön vapaus tehdä haluamiaan asioita (Arnstberg 2007, 140–141). Talou-

dellinen niukkuus heikensi nuorten asemaa kuluttajina, heidän mahdollisuuksiaan tehdä valintoja ja siten myös heidän toimijuuttaan kaupallistuneessa ja markkinoistuneessa nuorisokulttuurissa (Autio 2006, 19). Nuorten yhteiskunnallisen toimijuuden on havaittu kaventuneen myös palvelutilanteissa, joissa nuori on tullut sivuutetuksi ikänsä vuoksi. Tällöin nuoren toimija-asema asettuu usein heitä vanhempien henkilöiden arvioitavaksi. (Kuismin ym. 2015, 39–40.) Myös yksi haastattelemamme nuori koki, ettei tullut velkojien taholta kuulluksi yrittäessään selvittää velkojaan.

Nuorilla oli velkaantumisen seurauksena maksuhäiriömerkintöjä, jotka oli asetettu ulosottoviranomaisen tai tuomioistuimen päätöksellä tai kulutusluoton myöntäneen yrityksen ilmoituksen perusteella (ks. Luottotietolaki 11.5.2007/527). Nuoret eivät kuitenkaan kokeneet maksuhäiriömerkinnän vaikuttaneen elämäänsä juurikaan, mihin saattaa liittyä nuoruuteen yleisemmin mielletty taloudellinen niukkuus esimerkiksi opiskeluaikana. Nuoret nostivat esiin, ettei osamaksulla tai laskulla ostaminen enää onnistunut. Heidän täytyi säästää isompiin hankintoihin etukäteen ja pohtia kulutustottumuksiaan, minkä he kokivat toisaalta hankalaksi ja toisaalta myönteiseksi asiaksi. Vaikka rahankäytön maltillisuus ja kontrolli ovat aineistomme nuorten kohdalla seurausta itsestä riippumattomasta velkaantumisesta, näyttäytyvät ne laajemmin nuorten kuluttajuudessa myös hyveinä (Autio 2006).

Positiivinen ajattelu auttoi nuoria sopeutumaan velkatilanteeseen ja etsimään joustavia toimintatapoja kuluttamiseen. Tällöin nuoret saattoivat elää vapaaehtoisesti vaatimattomasti, mikä korosti kuluttamattomuutta valintana eikä pelkästään velkatilanteesta johtuvana tekijänä. Kuluttamattomuus oli selviytymiskeino, joka asemoi nuoret toimijoiksi taloudellisen hyväksikäytön uhriuden sijaan. Tä-

män voi tulkita myös nuorten vastareaktioksi ja tarpeeksi saavuttaa kunnioitusta nykyisessä kulutusyhteiskunnassa, jossa ihmisarvo määrittyy usein talouden perusteella. (Ks. Mäki 2011.) Nuorten kokemuksissa välittyi pyrkimys vahvistaa taloudellista itsenäisyyttä ja sen myötä itsenäisempää toimijuutta harkitsevaisuuden ja säästäväisyyden avulla (ks. Autio 2006). Nuorten harkitseva ja säästävä toimijuus liittyi erilaisiin ostotapahtumiin ja tavaroiden tarpeellisuuden puntarointiin.

Mä en saanu mitään vakuutuksiikaan, ku mulle tuli autoki alle ja sitä rataa. Oikeestaan se on opettanu tosi paljon toi luottotiedottomuus, et ei ota osamaksulle mitään. Siin tapaukses se on niinku positiivist. Et oppii kattoo sitä vähän eri kulmast, et ostaa saman tien sit jotain ei sit tai sil taval. Tai et alkaa miettii sitä tarpeellisuutta myöski, onks se asia tarpeellinen, niin tarpeellinen et se on pakko saada.

Aineistossa tulee esille, kuinka velkaantumisen ja taloudellinen hyväksikäyttö vaikuttivat asumiseen, joka on yksi keskeinen itsenäistymisen edellytys. Muuttaminen edellyttää taloudellisia resursseja esimerkiksi vuokravaikuuden ja vuokran maksamiseen tai tarvittavan kodin irtaimiston hankkimiseksi. Moni nuori sai taloudellista apua sosiaalitoimistosta tai sukulaisilta. Myös vuokra-asunnon löytyminen voi hankaloitua, sillä pääsääntöisesti hakijoiden luottotiedot tarkistetaan. Vuokranantajat edellyttävät usein vuokralaiselta kotivakuutuksen hankkimista, mikä on maksuhäiriöiselle vaikeaa. Velkaantuneet nuoret kokivat näin joutuneensa eriarvoiseen asemaan vuokra-asuntomarkkinoilla. Taloudellisista haasteista huolimatta viisi nuorta muutti omaan asuntoon pian sen jälkeen, kun velkatilanne oli tullut ilmi. Osalle heistä velkatilanteen laajuus selvisi vasta muuton jälkeen.

Ja silloin ku yritin muuttaa pois, silloin oli myös silleen että, että ois pitäny kerätä takuuvuokraan rahat ja silleen kuukauden aikana aina äiti tyhjensi sen tilin sit. Ja sit, mut sit oli sinänsä onnee ku pääsi muuttamaan, ku muutin semmoseen yksityiseen, mis on yksityinen vuokranantaja. Niin sieltä ei kysely noita maksuhäiriöitä ja toi, muuten en ois varmaan päässy asumaan sinne.

Velkaantumisen vaikutukset näkyivät asunnon hankkimisen ja kuluttamisen lisäksi myös muilla nuorten elämänaalueilla, kuten opiskelussa ja työelämään siirtymisessä. Velkaantuminen vaikutti nuorten psyykkiseen vointiin. He kokivat jaksamisongelmien ja masennuksen vaikeuttavan opiskelua, jolloin opintojen suorittaminen hidastui tai töihin meno viivästyi.

No lähinnä tohon koulunkäyntiin, et ei oo oikein jaksanu sinne mennä, ku esim jonain päivänä on tullu kolme eri postia, joissa vaikka tulee et toista sataa, maksa tämä. Sit sielt tulee vaikka ulosotto-toimistoo ja sit samaan aikaan tulee vaikka jonkun oikeusjuttuja. Ja sit mä oon silleen, et ei paljoo kiinnosta mennä vaik kouluun ja. Kyl se siihen on vaikuttanu eniten.

Kuten aiemmissa väkivaltatutkimuksissa on todettu (esim. Ragusa 2013; Branigan 2004), velkaantumisen aiheuttama häpeä ja itsetunnon heikkeneminen vaikeuttivat nuorten töihin hakeutumista. Myös mahdollinen palkkatulojen ulosmittaus heikensi kahden nuoren kiinnostusta työntekoon. Seuraukset työ- ja koulutusmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisestä voivat ulottua pitkälle tulevaisuuteen, sillä työ- ja koulutusurien katkonaisuus vähentää nuorten henkilökohtaista ja henkistä pääomaa (ks. Kaittila & Nyqvist 2014). Aineistomme osoittaa, että haastavasta elämäntilanteesta tai tulevaisuuden vaihtoehtoihin kohdistuvista epävarmuuksista ja peloista huolimatta nuoret halusivat pääsääntöisesti opiskella ja siirtyä työelämään, mikä osaltaan auttaa vahvistamaan heidän toimijuuttaan ja yhteiskunnallista osallisuuttaan.

Selviytymiskeinot ja pärjääminen

Nuorten tavat ratkoa velkatilannetta vaihtelivat. Yksi selviytymiskeino oli toimia aktiivisesti tilanteen ratkaisemiseksi. Nuoret selvittivät itse velkojilta neuvoja velan hoitamiseen. Osa nuorista maksoi velkoja palkkatuloillaan. Tällainen toiminta yhdistyy perinteiseen toimijuuden käsitteeseen (esim. Giddens 1984) eli nuori otti vastuun toiminnastaan ja valinnoistaan velkatilanteen tultua ilmi.

Mä otin ite yhteyttä näihin perintätoimistoihin ja sovin niitten kans niitä, ku mä tiesin et tää on kuitenkin mahdollista. En mä oikeestaan tarvinnut siin vaihees mitään apua. (...) Kyl mä muistaakseni alust lähtien mä olin yhteydessä niihin [perintäfirmoihin /PP] ja kysyin, et miten tää homma toimii. Ja oli mahdollista saada se [velka /TJ] eriin. Sen ensimmäisen kohallahan se suoraan otettiin mult pois [ulosmittaus /PP], et sen jälkeen ku niit alko tullen, ni.

Useat nuoret kertoivat velkatilanteestaan joko viranomaisille tai muille auttamistahoille. He olivat pyytäneet apua aikuissosiaalityön, talous- ja velkaneuvonnan, koulukuraattorin tai kolmannen sektorin toimijoilta. Nuoret saivat apua velkojen maksuun esimerkiksi toimeentulotuesta tai he neuvottelivat opintolainan takaisinmaksulle lisäaikaa. Vaikka kolme nuorista sai velkatilanteeseensa ohjausta tai neuvontaa, eivät he eri syistä olleet pystyneet tai halunneet tehdä velkatilanteelleen mitään tai sen selvittely oli jäänyt kesken. Yksi nuorista sai sosiaalitoimistosta velkaneuvonnan yhteystiedot, muttei uskonut voivansa hoitaa velkojaan. Toisen kohdalla yhteys velkojen selvittelyssä auttaneeseen kuraattoriin katkesi opintojen päätyttyä ja kolmas nuorista ei kokenut voivansa tehdä velkatilanteelleen mitään. Nuorten toimijuus näyttäytyi tällöin monitahoisesti rajoittuneena toimijuutena (Evans 2007).

Työelämään siirtyminen muodostuu vaikeaksi ilman sopivaa toisen tai kolmannen

asteen koulutusta. Lisäksi opiskelusta itsestään aiheutuu nuorelle kuluja, jotka voivat estää koulutukseen hakeutumisen (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Ylikännö 2013). Aineistossa tulee esille, kuinka monet nuorten toimijuutta rajoittavat tekijät velkatilanteessa ovat rakenteellisia, jolloin heidän on lähes mahdotonta vaikuttaa niihin itse:

No siis joo, ku mä oon Vamoksessa, ni niin tota vaikka siellä käydään just näitä työjuttuja tai semmosia, sekun on vähän semmosta, et sielläkin voi kans puhuu kaikesta vähän muistakin asioista, ku vaan perus koulu- tai työasioista. Niin sitten, siel mä joskus puhuin sen yhen talous- ja velkaneuvojan kans mitä näille voi tehdä, ni eipä niille oikeestaan vielä voi tehdä mitään noille mun veloille, kun mä oon työttömänä. Et sitku mä menisin töihin, ni sitten.

Neljä nuorta oli pohtinut rikosilmoituksen tekemistä vanhemmastaan. Lopulta ainoastaan yksi heistä teki ilmoituksen ja haki oikeudellista ratkaisua velkatilanteeseen. Nuorten kokemukset kuvastavat lähisuhdeväkivallan uhreille tyypillistä käsitystä menettelyllisen oikeudenmukaisuuden tärkeydestä, eikä niinkään lopputulokseen perustuvasta oikeudenmukaisuudesta, jossa tekijä saa rangaistuksensa (Ervasti 2004, 175–176). Rikosilmoituksen tehnyt nuori sai tukea toiminnalleen toiselta vanhemmaltaan:

No ihan suoraan sanottuna voi vittu. Ja sit tota mä otin mutsiin yhteyttä ja sit se toi niinku sanottiin, et nyt tehään kyllä poliisille rikosilmoitusta ja muuta. Ja tuu mun luo hetkeks nyt asumaan äläkä ota fajiaan yhteyttä nyt mihinkään. Ja sit tota menin sinne ja tehtiin se rikosilmoitus ja läh... No joo, sit alko tää, ku mul on semmonen kansio, siel on kaikki ne tietsä paperit, ni niit firmojen määrii, ku siel on siis tosi paljon niit firmoi. (...) ja sit ku tulee nää, mitkä ne on nää, tieks sä nää, ku sä et maksa muistutuslaskui. Niin, niin nää eri toimistot, ni niihin piti olla yhteydessä ja sit selvitellä näitä. Siin oli ihan sikana rallii. (...) No lähinnä se tai no tän homman sais oikeuteen ja sais pois sielt mun nimistä

nää kaikki tämmöset jutut. (...) Täl hetkel mua vaan ite ottaa päähän tää tietsä, ku joutuu oikeuteen ja kaiken tämmösen selvitteleen. Sit varsinki, ku jossain vaihees mennään oikeuteen omaa fajjaa vastaan. Sehän se vasta rallii onki.

Rakkaus vanhempaa kohtaan, pelko perheen reaktioista tai usko vanhemman oikeaan toimintaan saattaa vaikuttaa siihen, ettei taloudellista hyväksikäyttöä kokenut nuori hae apua (Dare Little 2014). Naisten kokemaa taloudellista väkivaltaa käsittelevissä tutkimuksissa on havaittu, että suurin osa naisista ei hae oikeudellista apua tilanteeseensa tietämättömyydestä ja taloudellisen väkivallan jatkumisen pelosta johtuen. He voivat lisäksi kokea yhteydenoton viranomaisiin epämieluisaksi. (Esim. Ragusa 2013.) Tämä tulee esille myös niiden nuorten kokemuksissa, jotka eivät tehneet rikosilmoitusta. Nuoret jättivät rikosilmoituksen tekemättä esimerkiksi, jos he eivät tieneet miten tilanteessa tulisi toimia tai pelkäsivät vanhempansa reaktiota:

Toki sillon, kun mä mietin, että mitenköhän siinä lakitoimisesti ois voinut toimii. Mut ku itse en tiedä niistä asioista juuri mitään. Miten niitten kanssa voi toimia, niin on jäänyt se.

No siis mullahan oli asianajaja siinä, koska se tota just mietti sitä, et miten et jos haluu tehdä esim. rikosilmoituksen. Mut en mä aatellu sitä, koska mä en tiä miten esim. mun isä ois reagoinu. Ku se on silleen vähän arvaamaton. Niin tota, niin en sitte. Mä aattelin, et ehkä se ei oo tarpeen sitten.

Kun velkojen ilmitulosta oli kulunut aikaa, osalla nuorista suhtautuminen tilanteen selvittämiseen muuttui välinpitämättömämmäksi ja passiivisemmäksi. Nuoret kokivat, etteivät he voineet omalla toiminnallaan vaikuttaa velkoihin tai saada vanhempaa vastuuseen teostaan. Arjen toimintakykynsä säilyttääkseen nuoret yrittivät olla ajattelematta velkojaan:

No mul on ollu semmonen ajatus, kun tiedän, etten tällä hetkellä juuri tällä hetkellä ei ole mitään millä sitä lähtisin oikeasti relistisesti hoitamaan, niin en. Pysin olemaan miettimättä, koska muuten siitä taas herää stressi ja.

Vaiks sä kuin mietit tommost asiaa, ni eihän se siitä lähe mihinkään rullaan. Mä vaan niinku, et tämmöset on nää kortit ja näillä mennään. Ja koitetaan pärjää. En mä oikeen. Ite ei voi oikeen muuttaa tota tilannetta mihinkään suuntaan nyt täl hetkellä. Se on vaan kaikki siitä odottelust täl hetkellä.

Nuoret toivat esille oman toiminnan ja asenteen sekä omien asioiden kuntoon saattamisen tärkeyden taloudellisesta hyväksikäytöstä selviytymisessä. He korostivat pärjäämisen tunnetta ja eteenpäin pyrkimistä elämässään. Pärjääminen kuvastaa nuorten halua purkaa tietoisesti passiivista taloudellisen hyväksikäytön uhrin roolia ja korostaa sen sijaan aktiivista selviytymistä (Mäki 2011). Nuoret kokivat kasvaneensa ja vahvistuneensa kokemustensa ja erityisesti selviytymisensä myötä. Tällainen pärjääminen on nuoren arjen valintoja korostava henkilökohtaista toimijuutta (Lehtinen & Leskinen 2005, 99; Lister 2004).

Ainakin toivon, että pääsen työ- ja opiskelusiassa, et se on ollu sellanen mistä ylipäänsä (...) tahtois päästä tai hoitaa ne asiat. Ja sit siin ku siinä sitten miettii noi muut asiat ja et pitää huolta noista omasta terveydestä ja muusta. Ja näkisin, että vaikka tässä on tietenkkin on ollu vähän vaikeampi reitti, niin että pyrin toimin siihen, että eteenpäin menen. Kun on tosiaan ollu ainakin sellaisia hetkiä, kun on tuntenu, et en pääse, et on ihan jumissa.

Kyl siin tulee vähän semmonen, et se (...) vahvistaa sil taval, et ku on selviytyny noista, niin tietää et tulee selviytymään monest muustkin mitä tulee tulevaisuudessa oleen edessä.

Taloudellisen hyväksikäytön jälkeinen aika voimaannutti nuorten toimijuutta, mikäli nuori koki hallitsevansa velkatilannettaan. Taloudellisesta hyväksikäytöstä selviytyminen kasvatti nuorten itseluottamusta, arjen taitoja

ja uskoa omaan pärjäämiseen. Pärjääminen on vahvasti kytköksissä nuorten itsenäiseen toimijuuteen. Se voi joissakin yhteyksissä olla nuoren sisällyksetöntä ja pakonomaista toimintaa, missä korostuu nuoren halu pärjätä itsenäisesti ilman vanhempien tukea. (Juonen 2015.) Pärjäämisen ja selviytymisen eetos asemoi nuoret pois uhrin tai syrjäytyneen identiteetistä vahvistaen nuorten ihmisarvon tunnetta (ks. myös Mäki 2011). Nuorten kokemuksissa pärjääminen määrittäytyi osin olosuhteiden pakosta tapahtuneeksi, mutta kuitenkin positiivisävytteiseksi toiminnaksi.

Velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön merkitykset nuorten toimijuudelle

Olemme tarkastelleet itsenäistyvien nuorten kokemuksia vanhempiensa aiheuttamasta velkaantumisesta ja sen vaikutuksia nuorten toimijuudelle. Nuorten kokemukset velkaantumisesta ulottavat eri elämänalueille ja niillä voi olla kauaskantoisia seurauksia. Tutkimuksemme perusteella velkaantuminen saa nuorten kokemuksissa taloudellisen ulottuvuuden lisäksi psyykkisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä, jotka kietoutuvat toisiinsa ja määrittävät heidän toimijuuttaan. Vaikka tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan kaikkia vanhempiensa velkaannuttamia nuoria, voidaan niiden avulla pyrkiä ymmärtämään perhepiirissä tapahtuvaa nuoriin kohdistuvaa taloudellisen hyväksikäytön ilmiötä (ks. Perttula 2009).

Vanhempien taloudellisen hyväksikäytön aiheuttama velkaantuminen rajoittaa nuorten toimijuutta ennen kaikkea taloudellisesti, mikä ilmenee moninaisina arkielämän haasteina, kuten maksuhäiriömerkintöinä ja vaikeutena hankkia oma asunto. Velkaantuminen rajoittaa siten nuorten valinnanmah-

dollisuuksia oman elämänsä rakentamisessa. Lisäksi se kaventaa nuorten itsenäistymisen ja toimijuuden mahdollisuuksia siinäkin mielessä, että taloudellisella itsenäisyydellä on todettu olevan merkittävä vaikutus nuorten elämän muiden kehitykseen liittyvien tapahtumien, kuten jatkokoulutuksen ja itsenäisen asumisen, aloittamisessa (Ranta 2015, 22). Velkaantuminen hidastaa nuorten opintojen suorittamista sekä koulutuksen ja ammatillisen pätevyyden hankkimista. Ammatillisen pätevyyden puuttuessa nuorten mahdollisuudet toimia työmarkkinoilla ovat rajalliset. Tämä voi lisätä yhteiskunnallista eriarvoistumista, sillä toimijuus ja yhteiskunnallinen osallisuus määrittävät usein työssäkäynnin perusteella. Katkonaiset opiskelu- ja työurat voivat haitata nuoria pitkälle tulevaisuuteen, estää suuntautumista kohti odotusten kaltaista aikuisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Velkaantuminen luo nuorelle erilaisia yhteiskunnalliseen osallisuuteen liittyviä riskejä. Heikon taloudellisen tilanteen vuoksi nuori voi joutua hakemaan sosiaalietuuksia, joista viimesijaisena toimeentulotukea. Pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus luo nuorelle syrjäytymisriskin ja voi leimata hänet moniongelmaiseksi (Ylikännö 2013). Syrjäytymisriskin lisäksi vanhemman taloudellisen hyväksikäytön kohteeksi joutuminen ja mahdollinen velkaantumisen aiheuttama maksuhäiriömerkintä ovat riskitekijöitä nuorten perusoikeuksien toteutumiseksi, kuten henkilökohtaiselle vapaudelle ja koskemattomuudelle (Länsineva 2010).

Tutkimuksemme perusteella yhteiskunnallisen osallisuuden kokeminen ja sosiaalisten suhteiden muodostaminen on vaikeaa, jos nuori ei pysty opiskelemaan ja jää siten velkaantumisen vuoksi opiskelu- ja työyhteisöjen ulkopuolelle. Lisäksi nuorten sosiaalinen elämä ja vapaa-ajan vietto edellyttävät usein taloudellista liikkumavaraa, mahdollisuutta ostaa ja kuluttaa. Mikäli tällaista liikkumava-

raa ei ole, voi kulutuskulttuuriin kiinnittyvä urbaani sääntöjärjestelmä leimata nuoren kyvyttömäksi tai erilaiseksi sekä kaventaa mahdollisuuksia toimia sosiaalisissa suhteissa (Myllyniemi & Kiilakoski 2018; Majamaa & Rantala 2016; Arnstberg 2007, 141).

Velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön kokemukset tuottavat nuorten toimijuudelle sosiaalisia merkityksiä, jotka tulevat esille nuorten kokemuksissa erityisesti liittyen luottamukseen. Nuorten suhde velkaantumisen aiheuttaneeseen vanhempaan muodostuu ristiriitaiseksi. Vaikka nuoret menettivät luottamuksen vanhempansa, kokivat he hänet tärkeäksi. Lasten lojaalius suhteessa väkivaltaisesti tai vahingollisesti käyttäytyvään vanhempaan on kulttuurisesti normitettua ja tulee esille myös muissa lasten ja väkivaltaisesti käyttäytyvän vanhemman suhdetta käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Laitinen ym. 2018). Taloudellisen hyväksikäytön sosiaaliset merkitykset ulottuvat perheen lisäksi myös nuorten muihin sosiaalisiin suhteisiin hankaluutena muodostaa ja ylläpitää luottamuksellisia ystävyys- ja seurustelusuhteita. Aineistomme osoittaa, kuinka luottamuksen väheneminen kaventaa toimijuuden sosiaalisia ulottuvuuksia.

Taloudellinen hyväksikäyttö ja velkaantuminen tuottavat myös psyykkisiä vaikutuksia, jotka rajoittavat nuorten toimijuutta. Suurin osa nuorista koki taloudellisen hyväksikäytön ja velkaantumisen heikentäneen heidän psyykkistä hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Toisaalta aineistomme osoittaa, kuinka velkaantumisen ja taloudellisen hyväksikäytön kokemukset voivat tuottaa nuorten toimijuudelle uudenlaisia merkityksiä pärjäämisen ja selviytymisen kokemusten myötä. Taloudellinen hyväksikäyttö saa nuoret itsenäistymään nopeasti, jolloin nuorten toimijuus näyttäytyy itsenäisenä ja pärjäävänä toimijuutena (esim. Juvonen 2015). Taloudellisesta hyväksikäytöstä huolimatta nuorten ajattelua ja toimintaa ohjaa selviytymisen vire ja suuntautuminen

tulevaisuuteen, mikä tulee esille myös muissa lähisuhdeväkivallan kohteena olevien kokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Ojuri 2004). Mahdollisuus tehdä taloudellisia valintoja taloudellisesta hyväksikäytöstä ja velkaantumisesta huolimatta vahvistaa nuorten aktiivista ja kyvykästä toimijuutta ja osoittaa elämännäyttämintätaitoja (ks. Mäki 2011).

Taloudellinen hyväksikäyttö määrittää nuoren itsenäistymisen ja toimijuuden sekä yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollisuuksia. Se luo nuorten toimijuudelle esteitä ja rajoitteita muodostaen taloudellista niukuutta sekä sosiaalista ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta ruokkivan kehän. Nuorten kokemukset taloudellisesta hyväksikäytöstä ja siitä johtuvasta velkaantumisesta ulottuvat eri elämänalueille, minkä vuoksi nuoret tarvitsevat monialaista ja -tasoista tukea arkeensa. Myös nuoruuteen liittyvät nivelvaiheet tulisi huomioida katkeamattoman auttamispolun varmistamiseksi. Nuoren on vaikeaa selviytyä yksin osasta taloudellisen hyväksikäytön seurauksista, kuten sosiaalisesta osattomuudesta, taloudellisista haasteista tai vaikeudesta luottaa ihmisiin, niiden yhteiskunnallisen ja sosiaalisen ulottuvuuden vuoksi.

Nuorten velkaantumisen kokemusten tarkastelu taloudellisen hyväksikäytön näkökulmasta on osoittanut vanhempien aiheuttaman velkaantumisen haavoittavuuden nuorten toimijuudelle ja itsenäistymiselle. Lisäksi tarkastelu tuo uutta näkökulmaa taloudellista väkivaltaa koskevaan keskusteluun erityisesti taloudellisen hyväksikäytön kokijalleen tuottaman yhteiskunnallisen eriarvoisuuden näkökulmasta. Lapsuudessa esiintyneet tai perheeltä periytyneet ylisukupolviset ongelmat heijastuvat nuorten tulevaisuuteen ja ennustavat elämänlaadun riskejä. Myös aineistomme perhetaustaa koskevat tiedot antavat viitteitä vanhempiensa velkaantumien nuorten lapsuudenperheiden sosiaalisista ongelmista, kuten päihteiden käytöstä

tai vähävaraisuudesta. Eriarvoiset lähtökohdat itsenäistymiseen ovat yhteiskuntapoliittinen haaste. Peräänkuulutamme poliittista ja yhteiskunnallista vastuunottoa sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tiedon lisäämisen tärkeyttä perheessä velkaantumisesta ja vanhempien lapsiinsa kohdistamasta taloudellisesta hyväksikäytöstä. Jotta taloudellisen hyväksikäytön seuraukset eivät muodostaisi esteitä itsenäistymiselle, tulisi vanhempiensa velkaannuttamat lapset ja nuoret tunnistaa, ja saada heidät tukitoimien piiriin jo varhaisessa vaiheessa.

Kiitokset

Haluamme kiittää tutkimukseen osallistuneita nuoria luottamuksesta ja haastatteluissa jakamista kokemuksista.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna (2012) Elämän umpisolmuja avaamassa. Toimijuus ja institutionaaliset rajat nuorten siirtymissä. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.): *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolut -vuosikirja 2012*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131, 180–191.
- Adams, Adrienne & Sullivan, Cris & Bybee, Deborah & Greeson, Megan (2008) Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women* 14 (5), 563–588.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2004) *Emerging Adulthood. The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging Adulthood. A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Arnstberg, Karl-Olov (2007) *Svenska Tabun*. Stockholm: Carlssons.
- Autio, Minna (2006) Kuluttajuuden rakentuminen nuorten kertomuksissa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 65. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia: Helsinki.
- Branigan, Elizabeth (2004) *His Money or Our Money? Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships. A Report for the Coburg Brunswick Community Legal and Financial Counselling Centre Inc.* [Http://csmc.org.au/wp-content/uploads/2014/05/Financial_Abuse.pdf](http://csmc.org.au/wp-content/uploads/2014/05/Financial_Abuse.pdf). (Viitattu 12.9.2016.)
- Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. London and New York: Routledge.
- Dare Little, Allison (2014) Financial Fraud and Child Abuse. *Reclaiming Children and Youth* 23 (2), 54–57.
- Ervasti, Kaijus (2004) *Käräjäoikeuksien sovintomenettely. Empiirinen tutkimus sovintomenettelyn edistämisestä riitaprosessissa*. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 207. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Evans, Karen (2007) Concepts of bounded agency in education, work, and the personal lives of young adults. *International Journal of Psychology* 42 (2), 85–93.
- Giddens, Anthony (1990) *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- Gordon, Tuula (2005) Toimijuuden käsitteen dilemma. Teoksessa Anneli Meuman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.): *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.
- Gordon, Tuula & Holland, Janet & Lahelma, Elina & Thomson, Rachel (2008) Young female citizens in education: emotions, resources and agency. *Pedagogy, Culture & Society* 16 (2), 177–191.
- Honkatukia, Päivi (2018) Haastattelu nuorisotutkimuksen metodina. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino, 149–170.
- Hovila, Maarit (2016) Alaikäinen ulosottovelallisenä – toimiiko edunvalvontaoikeudellinen suoja? *Janus* 24 (2), 139–155.
- Husso, Marita & Virkki, Tuija (2008) Sukupuolitunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 259–273.
- Ilmonen, Kaj & Jokinen, Kimmo (2002) *Luottamus modernissa maailmassa*. Jyväskylä: SoPhi.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisuus sosiaalityössä. Teoksessa Kirsi Juhila & Arja Jokinen (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 82–108.
- Junttila, Niina (2015) *Kavereita nolla*. Helsinki: Tammi.
- Juvonen, Tarja (2015) *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,

- julkaisuja 165.
- Kaittila, Anniina (2017) *Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteissa*. Turku: Turun yliopisto.
- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo (2014) Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuuskatsaus. *Janus* 22 (3) 2014, 262–178.
- Kuismin Ari, Kylkilähti Eliisa & Autio, Minna (2015) Palvelua nuorille! Iän esittäminen, asemat ja naamioituminen palvelukohtaamisissa. *Nuorisotutkimus* 33 (2), 37–51.
- Laitinen, Merja, Nikupeteri, Anna & Hurtig, Johanna (2018) Häiritsevä tieto ja toimijuus – lapset vanhempien eron jälkeisessä vainossa. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.): *Häiritsevä yhteiskuntatutkimus*. Rovaniemi: Lapland University Press, 23–50.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. *Janus* 15 (4), 316–332.
- Laki holhoustoimesta (1.4.1999/442).
- Lastenoikeuksien sopimus (60/1991).
- Layder, Derek (2006) *Understanding Social Theory*. 2nd Edition. London: Sage.
- Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005) Irtiottoa ja riippuvuutta – velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. Teoksessa Autio, Minna & Paju, Petri (toim.) *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 92–101.
- Lister, Ruth (2004) *Poverty*. Cambridge: Polity Press.
- Luottotietolaki (11.5.2007/527).
- Länsineva, Pekka (2010) Pikaluoitot sääntely ja perusoikeudet. *Lakimies* 6/2010, 1054–1060.
- Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati (2016) *Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi*. Helsinki: Helsingin yliopisto & Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, katsauksia 16/2016.
- Mattila, Minna (2005) Nuorten velkojen järjestelyjen karikat. Teoksesta Minna Autio & Petri Paju (toim.): *Kuluttava nuoruus*. Helsinki: Yliopistopaino, 112–115.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2018) Tilastot. Teoksessa Elna Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 9117.
- Mäki, Sari (2011) Peruselämää perusturvalla – taloudellisen niukkuuden kuluttajaprosessit. *Kulutustutkimus*. *Nyt* 5 (1), 33–51.
- Mäkinen, Sanna (2015) Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymässä ja suunnanotoissa. Teoksessa Päivi Annika Kauppila & Jussi Silvonon & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) *Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkinta*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto, 103–127.
- Niemi, Marja-Leena (toim.) (2017) Nuoret ja velka – Akatemiahankkeen tutkimuskoosteita. Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-972-2>. (Viitattu 16.3.2019.)
- Notko, Marianne (2011) *Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ojuri, Auli (2004) *Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntulkintasta ja selviytymisestä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Perttula, Juha (2009): Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteen-teoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.): *Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkitta – ymmärtäminen*. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 115–162.
- Perttula, Juha (1995): *Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan*. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Peura-Kapanen, Liisa & Aalto, Kristiina & Lehtinen, Anna-Riitta & Järvinen, Raija (2016) *Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016.
- Piskonen, Elina (2006) *Helppoilla luotoilla umpikujaan – tutkimus kulutusluotoilla ylivelkaantuneista Takuu-Säätiön asiakkaista*. Helsinki: Helsingin yliopisto/taloustieteen laitos, selvityksiä nro 45.
- Pitkäjärvi, Pauliina (2017) *Vanhempiensa velkaantuttamat. Taloudellinen hyväksikäyttö kuuden itsenäistyneen nuoren kokemana*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Postmus, Judy L. & Huang, Chien-Chung & Mathisen Stylianou, Amanda (2012): The Impact of Physical and Economic abuse on Maternal Mental health and Parenting. *Children and Youth Services Review* 34 (9), 1922–1928.
- Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & Stylianou, Amanda M. (2016) Measuring Economic Abuse in the Lives of Survivors: Revisiting the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women* 22 (6), 692–703.
- Postmus, Judy L. & Hoge, Gretche L. & Breckenridge, Jan & Sharp-Jeffs, Nicola & Chung, Donna (2018) *Economic Abuse as an Invisible Form of Domestic Violence: A Multicountry Review. Trauma, Abuse, and Violence*. DOI: 10.1177/1524838018764160. (Viitattu 17.5.2018.)
- Ragusa, Angela T. (2013) Rural Australian Women's

- Legal Help Seeking for Intimate Partner Violence: Women Intimate Partner Violence Victim Survivors' Perceptions of Criminal Justice Support Services. *Journal of Interpersonal Violence* 28 (4), 685–717.
- Raitanen, Marko (2001) Itsenäistyminen tietää köyhyyttä. Teoksessa Tapio Kuure (toim.): *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot -vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 16, 97–108.
- Ranta, Mette (2015) *Pathways to Adulthood – Developmental Tasks, Financial Resources and Agency*. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 527.
- Rantala, Kati (2012) *Vippikierteen muotokuva*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, verkkokatsauksia 24/2012. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152578/Verkko24_Ran%C2%ADtala%C2%AD_2012.pdf?sequence=2. (Viitattu 24.9.2016.)
- Rantala, Kati & Tarkkala, Heta (2010) Luotosta luotoon. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (1), 19–33.
- Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Rudd, Peter & Evans, Karen (1998) Structure and Agency in Youth Transitions: Student Experiences of Vocational Further Education. *Journal of Youth Studies* 1 (1), 39–62.
- Sanders, Cynthia K. (2015) Economic Abuse in the Lives of Women Abused by an Intimate Partner: A Qualitative Study. *Violence Against Women* 21 (1), 3–29.
- Sevón, Eija & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteen omalakisuus. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.): *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 13–26.
- Solantaus, Tytti & Leinonen, Jenni & Punamäki, Raija-Leena (2004) Children's mental health in times of economic recession: replication and extension of the family economic stress model in Finland. *Developmental Psychology*, 40, 412–429.
- Stylianou, Amanda M. & Postmus, Judy L. & McMahon, Sarah (2013): Measuring Abusive Behaviours: Is Economic Abuse a Unique Form of Abuse? *Journal of Interpersonal Violence* 28(16), 3186–3204. <http://journals.sagepub.com.ezproxy.ulapland.fi/doi/pdf/10.1177/0886260513496904>. (Viitattu 14.2.2017.)
- Suomen asiakastieto (2018) Maksuhäiriötillastot. https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotillastot-1-6-2018-henkilot.pdf. (Viitattu 10.3.2019)
- Suomen virallinen tilasto (2017) *Velkaantumistilasto* (verkkajulkaisu). Velat kasvoivat 1,9 prosenttia. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/velk/2017/velk_2017_2019-01-25_kat_001_fi.html. (Viitattu 10.3.2019.)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettiset-periaatteet.pdf>. (Viitattu 6.4.2018.)
- Ulosottoaari (15.6.2007/705).
- Virkki, Tuija (2004) *Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa*. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Ylikännö, Minna (2013) Nuoret toimeentulotuen saajat Helsingissä. Teoksessa Elina Ahola & Heikki Hiilamo (toim.) *Köyhyyttä Helsingissä. Toimeentulotuen saajat ja käyttö 2008–2010*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia 127, 54–70.
- Ylinen, Satu & Rissanen, Sari (2005) Sosiaalityö ja kaltoinkohdeltu vanhus. *Gerontologia* 19 (2), 57–64.

Nuorten kohtaaminen kauppakeskuksissa

Onnistumisia ja haasteita järjestyksenvalvojen näkökulmasta

Pauliina Lampela & Elsa Saarikkomäki

Nuorille kauppakeskukset ovat suosittuja ajanviettopaikkoja, joissa he kohtaavat vartijoita ja järjestyksenvalvoja. Aiemman tutkimuksen mukaan nuorten ja vartijoiden välit ovat huonot ja nuoret voivat joutua hädätyiksi. Tarkastelemme artikkelissa *Nuorten oma järjestyksenvalvoja (Noja)* -työmuotoa, jonka lähtökohtana on vuorovaikutuksen parantaminen nuorten ja järjestyksenvalvojen välillä. Kysymme, millaisia nuorten ja järjestyksenvalvojen (Nojen) kohtaamiset ovat ja millaisia onnistumisia ja haasteita niissä on. Pääaineistona ovat Noja-toimintaa koskevat raportit (331 päivältä, 33 sivua), joita analysoimme teemoitellen. Käytämme viitekehystenä prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden teoriaa. Tulosten mukaan tyypillisiä kohtaamistilanteita olivat a) tutustuminen ja keskustelu b) oleilun ja hengailun kontrolli c) rikoksiin ja päihteiden käyttöön puuttuminen sekä d) nuorten auttaminen ja tukeminen. Onnistuneissa tilanteissa näkyi oikeudenmukaisen ja reilun kohtaamisen elementtejä: nuorten kanssa keskusteltiin tuttavallisesti ja nuoret kertoivat elämäntilanteistaan tai päihteiden käytöstään. Toisaalta nuorten tilaa rajoittavaa kontrollia näkyi puuttuttaessa esimerkiksi meluamiseen. Tulosten mukaan järjestyksenvalvojat onnistuivat luomaan luottamuksellisia suhteita. Haasteena on kuitenkin tasapainottelu nuorisotyöllisen otteen ja valvonnan välillä. Artikkelissa keskustellaan kaupunkitilan muutoksista ja niiden vaikutuksista nuorten asemaan.

Asiasanat: kauppakeskus, kontrolli, luottamus, nuorisotyö, yksityinen turvallisuusala

Kauppakeskukset ovat nuorille tärkeitä vapaa-ajan ja hengailun tiloja, sillä ne ovat viihtyisiä, lämpimiä ja helposti saavutettavia sisätiloja (esim. Pyyry & Kaakinen 2019). Nuorille kauppakeskukset tarjoavat tilan, jossa aikuisen valvonta on hieman kauempana, mutta kuitenkin tarpeeksi lähellä tehden tilasta turvallisen (mt.; Tolonen ym. 2018, 67–69). Lisäksi nuoret voivat viettää niissä strukturoimatonta vapaa-aikaa, mikä on tärkeää koulun, harrastusten tai töiden ohella (Pyyry & Kaakinen 2019). Kauppakeskuksissa nuoret kohtaavat usein valvontaa suorittavia vartijoita ja järjestyksenvalvojia. Näitä kohtaamisia on niiden yleisyydestä huolimatta tutkittu vasta vähän. Esimerkiksi nuorisotutkimuksessa on enemmän kiinnitetty huomiota nuorten ajanvieron tapoihin kauppakeskuksissa ja siihen neuvotteluun, jota nuoret toteuttavat oikeuttaakseen oleskelunsa ensisijaisesti kaupalliseen tarkoitukseen rakennetussa tilassa (Tani 2011; Pyyry 2015; Kiilakoski ym. 2011).

Joitain aikaisempia tutkimuksia nuorten ja vartijoiden kohtaamisista on tehty kriminologian kentällä nuoria haastatellen tai kyselyjen avulla (Matthews ym. 2000; Fine ym. 2003; Saarikkomäki 2017) sekä havainnoimalla vartijoita kauppakeskuksissa (Wakefield 2003; Manzo 2004). Tutkimuksissa on nostettu esiin suhteiden ongelmat ja epäluottamus (ks. Ruuskanen 2008; Lampela 2013). Tutkimusten mukaan vartijat usein häätävät nuoria pois kauppakeskuksista - nuoret nähdään helposti uhkana ja heidän pääsyään kauppakeskustilaan rajoitetaan (esim. Koskela 2009; Matthews ym. 2000; Wakefield 2003). Nuorten epäluottamusta vartijoihin lisää heidän töykeä, epäystävällinen tai epäasiallinen suhtautuminen nuoriin. Nuorilla on myös kokemuksia siitä, ettei heitä kuunnella kohtaamistilanteissa sekä huonoja kokemuksia vartijoiden kiinniottotiloista ja liian voimakkaiksi tai väkivaltaisiksi koetuista

toimenpiteistä. (Ruuskanen 2008; Lampela 2013; Saarikkomäki 2015, 2017.) Tästä huolimatta nuorilla on myös kokemuksia onnistuneista ja ystävällisistä kohtaamisista ja he odottavat vartijoilta huolehtivaa, aikuisellista ja jopa nuorisotyöllistä otetta (Saarikkomäki & Honkatukia 2017).

Tässä artikkelissa tutkitaan, millaisia nuorten ja järjestyksenvalvojien kohtaamiset ovat ja millaisia onnistumisia ja haasteita tilanteissa on järjestyksenvalvojien näkökulmasta tarkasteltuna. Tarkastelemme kohtaamisia *Nuorten oma järjestyksenvalvoja (Noja)*-nimisessä työmuodossa tuotetun aineiston avulla. Nojat ovat kauppakeskuksissa toimivia järjestyksenvalvojia, jotka ovat saaneet lisäkoulutusta ja työaikaa nuorten kohtaamiseen. Analysoimme kohtaamistilanteita prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden teorian näkökulmasta ja tarkastelemme tämän uuden työmuodon mahdollisuuksia ja haasteita luottamuksellisten suhteiden rakentamisessa. Artikkelin lopuksi pohdimme nuorten asemaa kontrollin kohteina puolijulkisessa kaupunkitilassa.

Aiemmassa tutkimuksessa on pääosin tarkasteltu nuorten näkökulmia kohtaamisiin vartijoiden ja järjestyksenvalvojien kanssa. Tässä artikkelissa tuotetaan uudenlaisen aineiston avulla tietoa, joka valottaa nuorten kohtaamista järjestyksenvalvojien näkökulmasta. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää, kun edistetään nuorten mahdollisuuksia oleilla kauppakeskuksissa sekä parannetaan vuorovaikutusta nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien välillä.

Puolijulkinen kauppakeskustila ja sen valvonta

Artikkelin tilallisena kontekstina on yhä kasvava kauppakeskustila. Kauppakeskusten voidaan nähdä sekoittavan yksityisen ja julkisen tilan piirteitä (Mäenpää 2005; Koskela 2009).

Ne ovat niin kutsuttuja puolijulkisia tiloja, jotka ovat yksityisessä omistuksessa, mutta joita käytetään julkisen tilan tavoin. Kauppakeskustilan määrittely ei ole yksiselitteinen, vaan tilan luonteesta käydään keskustelua. Niiden on ajateltu lähenevän julkista kaupunkitilaa ja julkisen ja puolijulkisen tilan muistuttavan yhä enemmän toisiaan (esim. Pyyry ja Kaakinen 2019). Kauppakeskuksissa on esimerkiksi entistä enemmän julkisia palveluita, kuten julkista liikennettä, kirjastoja ja terveydenhuoltoa. Niinpä myös nuorille kauppakeskusten käyttö on tärkeää paitsi hengailun tilana myös päivittäisten asioiden hoitamisessa.

Kauppakeskustilalla ja julkisella kaupunkitilalla on myös eroja (esim. Mäenpää 2005). Yksityisomistuksessa olevien kauppakeskusten valvonta on jopa intensiivisempää kuin julkisen kaupunkitilan valvonta (Koskela 2009; Manzo 2004). Yksityisen tilan luonteeseen liittyen kauppakeskusten valvonnasta huolehtivat ensisijaisesti yksityisen turvallisuusalan toimijat – järjestyksenvalvojat ja vartijat. Yksityisen turvallisuusalan nopea kasvu on tutkimuskentällä tunnistettu ja siitä on keskusteltu yhä enemmän. Puolijulkisten tilojen lisääntyminen on yksi syy yksityisen turvallisuusalan kasvuun. (Esim. Garland 2001; Wakefield 2003; Koskela 2009.) Valvonnan lisääntymisellä ja yksityistymisellä on vaikutusta myös nuorten tilankäyttöön. Kontrollin lisääntymisen leimavaikutuksista on varoiteltu (Harrikari 2008; Saarikkomäki 2017) kuin myös siitä, että yksityistä turvallisuusalaa ei valvota niin tarkkaan kuin viranomaistoimintaa (Hautamäki 2016).

Kauppakeskustila eroaa julkisesta tilasta myös siten, että jos henkilö ei liiku tilassa kuluttajana, hänet nähdään helposti häiriönä (von Hirsch & Shearing 2000; Atkinson 2003). Kauppakeskuksen omistaja voi järjestyksenvalvojien avulla häätää ei-toivottuja ryhmiä pois vapaammin kuin julkisesta tilasta.

Nuorten oleilua ei ehkä sallita, koska se ei välttämättä sisällä kuluttamista, eikä hengailun tärkeyttä aina ymmärretä (Atkinson 2003; Pyyry 2015). Pahimmillaan vähävaraisilta nuorilta suljetaan näin pois mahdollisuus viettää aikaa ja kerryttää sosiaalista ja kulttuurista pääomaa (Tolonen ym. 2018; Lemetyinen 2014, 109). Valvotut tilat voivat tarjota nuorille turvallisuutta. Nuorten tilan rajoittamiseen ja heidän asemaansa on kiinnitettävä huomiota, jotta nuorilla olisi turvallisia vapaa-ajan tiloja (Honkatukia & Svnarenko 2017). Tässä artikkelissa tuomme esiin kauppakeskuksia, jotka ovat pyrkineet parantamaan nuorten ja järjestyksenvalvojien välejä ja näin ottaneet kantaa tilan määrittelyyn sen avoimuuden puolesta.

Prosessuaalinen oikeudenmukaisuus ja luottamuksen rakentaminen

Artikkelin teoreettisena viitekehystenä toimii prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden teoria, jonka perusteella aineistoa tarkastellaan erityisesti siitä näkökulmasta, miten luottamus rakentuu kohtaamisissa nuorten ja järjestyksenvalvojien välillä. Oikeudenmukaisuuden kokemusta painottava prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden teoria (‘procedural justice’) on yksi keskeisistä teorioista viranomaisten ja kansalaisten suhteita sekä luottamusta tutkittaessa (esim. Tyler 1990; Jackson ym. 2012; Pettersson 2014; Murphy 2015). Tutkimusperinteessä kiinnitetään huomiota siihen, mistä tekijöistä ja miten luottamus kontrollitoimijoiden, poliisin ja kansalaisten välillä muodostuu. Teorian ja aiemman empiirisen tutkimuksen mukaan esimerkiksi poliisia kohtaan tunnettu luottamus ei rakennu ensisijaisesti käsitykseen siitä, että poliisi on tehokas rikoskontrollissa, vaan keskeisin luottamusta ra-

kentava elementti on oikeudenmukaisuuden kokemus. Kontrollitoimijoiden ystävällisyys, reiluus, tasapuolisuus ja ihmisten kuunteleminen on tärkeää luottamuksen syntyisessä. Ihmiset voivat jopa hyväksyä heihin kohdistetut kontrollitoimenpiteet, jos he kokevat ne oikeudenmukaisina ja vuorovaikutuksen asiallisena. Koetun oikeudenmukaisuuden on myös havaittu lisäävän ihmisten halukkuutta yhteistyöhön viranomaisten kanssa sekä haluu noudattaa sääntöjä ja lakia. (Esim. Tyler 1990; Jackson ym. 2012; Pettersson 2014.)

Nuorten ryhmiä haastatteleamalla havaittiin, että prosessuaalinen oikeudenmukaisuus, luottamus ja hyvän vuorovaikutuksen elementit olivat nuorille tärkeitä heidän kohtaamisissaan poliisien ja yksityisen turvallisuusalan toimijoiden kanssa (Saarikkomäki 2015). Nuoret toivoivat kohtaamisilta sitä, että heille puhutaan ystävällisesti ja rauhallisesti ja heille selitetään puuttumisen syyt sekä heitä kunnioitetaan ja kohdellaan yksilöinä eikä vain häädetä automaattisesti kaikkia nuoria. Pienetkin vuorovaikutukselliset seikat, kuten kontrollitoimijoiden eleet, ilmeet, äänensävy, neutraalius sekä tunteiden huomiointi ja kontrollointi olivat nuorten mielestä tärkeitä. Kohtaamiset etenkin yksityisen turvallisuusalan toimijoiden kanssa olivat kuitenkin valtaosin epäreiliksi koettuja ja luottamusta heikentäviä. Vartijoiden ja järjestyksenvalvojien koulutus on lyhyt eikä siinä ole pääsääntöisesti huomioitu vuorovaikutuksellisia elementtejä ja niiden keskeisyyttä, mikä saattaa olla syynä siihen, että nuoret kokivat kohtaamiset pääosin kielteisinä. (Saarikkomäki 2015.)

Paitsi kontrollitoimijoiden ja nuorten välillä, myös yleisemmin nuorten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa on korostettu luottamuksen tärkeyttä ja toisaalta väärinymmärryksen ja ohipuhumisen riskiä (esim. Anttila 2010, 6–7; Aaltonen & Berg 2015). Nuorten asemaa palveluverkostossa tutkittaessa on havaittu, että nuoret eivät nuoret eivät

välttämättä tule kohdatuiksi ja tunnistetuiksi toimijoina (Aaltonen & Berg 2015; Kuismen ym. 2015; Peltola & Moisio 2017). Nuorten kannalta tilanteet ovat haasteellisia, koska heillä ei ole samanlaista valtaa kuin aikuisilla (Anttila 2010, 6–7).

Nuorten oma järjestyksenvalvoja (Noja)

Nuorten ja järjestyksenvalvojien kohtaamisen yleisyys on huomattu Suomessa viime vuosina ja nuorisotyöllistä osaamista on viety kauppakeskuksiin (Lampela 2016; Lampela & Tani 2015). *Nuorten oma järjestyksenvalvoja (Noja)* on yksi tämän työn uusista ilmenemismuodoista. Työmuodon on kehittänyt nuorisokasvatusjärjestö Nuorten Palvelu ry yhdessä vartiointiyritys Securitas Oy:n ja kauppakeskuksia omistavan ja hallinnoivan Citycon Oyj:n kanssa. Nuorten oma järjestyksenvalvoja (jatkossa Noja) on vartiointiliikkeen palveluksessa oleva järjestyksenvalvoja, jolle on annettu lisäkoulutusta ja työaikaa nuorten kohtaamiseen. Nojan työssä korostuvat kontaktin ottaminen nuoriin, nuorten kohtaaminen rauhassa ja nuorten asioiden edistäminen yhteistyöverkostojen kautta. Noja siis ottaa järjestyksenvalvojan työhönsä mukaan nuorisotyöllistä osaamista, jolloin puhutaan kolmannesta työstä eli toisen ammattilaisen asiantuntijuutta lainaavasta työstä (Purhonen 2017).

Nuorten Palvelu ry kouluttaa Nojat tehtävänsä ja auttaa heitä verkostoitumaan oleellisten työtä edistävien tahojen kanssa. Varsinainen koulutus tapahtuu kolmessa kolmen tunnin koulutuskerrassa, joiden välillä on vähintään kahden viikon harjoittelujakso. Tämän lisäksi täydennyskoulutus on mahdollista. Koulutuksessa lisätään Nojien ymmärrystä nuorista ja nuoruudesta sekä ammennetaan nuorisotyön nuorilähtöistä

näkökulmaa nuorten kohtaamisen perustaksi. Tärkeitä elementtejä ovat nuoren aito kohtaaminen ja dialoginen vuorovaikutus sekä luottamuksellisen suhteen rakentaminen nuoreen ja aito välittäminen hänestä (mm. Vuohelainen & Tapio 2017; Purjo 2012). Nuorten kohtaamisesta on Nojien työssä tarkoitettu tehdä satunnaisuuden sijaan aiempaa tietoisempaa, suunniteltua ja prosessimaista (esim. Kiilakoski ym. 2015; Nieminen 2007, 28, 38–39).

Tarkasteltaessa nuorten ja järjestyksenvalvojien kohtaamisista on otettava huomioon, että myös Nojien tapauksessa kohtaamisissa on kyseessä valta-asetelma, jossa nuorten toimintaan puututaan. Järjestyksenvalvojilla on asemansa tuomaa auktoriteettia eli kohtaamiset eivät siten ole kahden vertaisen kohtaamisista. Nuorilla on toki valtaa tilanteissa ja mahdollisuuksia kommunikoida tai vältellä ja haastaa kontrollia, mutta lähtökohtaisesti suhde ja vuorovaikutustilanne voidaan ajatella sellaisena, jossa järjestyksenvalvojilla on työroolin ja aikuisaseman tuomaa valtaa. Vaikka Nojat ovat saaneet nuorisotyön koulutusta, he toimivat kuitenkin järjestyksenvalvojina tehtäviin kuuluvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Nojilla on esimerkiksi poliisin kauppakeskukseen asettamina järjestyksenvalvojina lakiin perustuva velvollisuus ilmoittaa epäilyn rikoksesta täyttyessä asiasta poliisille ja tehdä poliisin kanssa yhteistyötä (Turvapalvelulaki 2015/1085 § 30; Rikoslaki 1887/39 § 10).

Käytämme artikkelissa sanoja järjestyksenvalvoja ja vartija. Järjestyslain mukaiset järjestyksenvalvojat toimivat poliisin asettamina kauppakeskuksissa ylläpitämässä järjestystä ja valvomassa kauppakeskusten yleisiä tiloja, kun taas vartijat ovat kaupan palveluksessa. Vartija on kuitenkin puhekielessä yleisemmin käytetty ja tutkimuksessamme sekä nuoret että järjestyksenvalvojat itse käyttivät Nojista sanaa vartija.

Tutkimusasetelma ja aineisto

Tarkastelemme artikkelissa sitä, millaisia ovat tyypilliset kohtaamiset Nojien ja nuorten välillä kauppakeskuksissa sekä millaisia onnistumisia ja haasteita kohtaamistilanteissa esiintyy. Tarkastelemme myös sitä, onko kohtaamistilanteissa mukana nuorisotyön elementtejä, kontrollointia tai niiden yhdistelmiä. Artikkelin pääasiallisena aineistona ovat neljän eri Nojan tilanneraportit ajalta 7.6.2016–18.3.2018. Raportteihin oli pyydetty Nojilta kuvauksia kohtaamisista nuorten kanssa, joten ne olivat hyvin vapaamuotoisia. Nojat olivat iältään 20–25-vuotiaita, sekä miehiä että naisia ja toimivat kolmessa eri kauppakeskuksessa. He olivat kyseisenä ajanjaksona ainoat Suomessa toiminnassa olleet Nojat. Raportteja kertyi yhteensä 331 päivältä. Raporttipäiviä olivat ne päivät, jolloin Noja tai Nojat olivat työvuorossa. Kaikista raporteista kertyi yhteensä 33 täyttä tekstisivua. Yksi raportti oli pituudeltaan yhdestä sanasta yli yhteen A4-kokoiseen paperiin. Raporttiaineistoa täydennettiin yhden Nojan ja hänen esimiehensä parihaastattelulla, jossa he reflektivat työmuotoa ja sen tuloksia raporteista syvemmin. Haastattelun tekivät ja litteroivat keväällä 2017 Laurea ammattikoulun rikosseuraamusalan opiskelijat osana opinnäytetyötään (ks. Huvinen, Marttila & Toikka 2017). Aineiston käyttöön on tutkimusartikkelia varten saatu luvat Nojilta itseltään, heidän esimiehiltään, vartiointiliikkeen johdolta ja kauppakeskusten johdolta sekä haastattelun tekijöiltä. Aineistositaatit on anonymisoitu. Aineiston käytöstä on sovittu, että yksilö-, aika- tai paikkatietoja ei saa käyttää, jotta tilanteet, niissä olleet nuoret ja yöntekijät pysyvät anonymoineina.

Analysoimme raporttiaineistoa teemoitellen (esim. Braun ja Clarke 2006; Nowell ym. 2017) eritellen aineistosta kohtaamisen aiheen, luonteen ja toimenpiteet, joita teh-

tiin. Analyysi oli aineistolähtöistä. Braunin ja Clarken (2006) määritelmän mukaisesti määrittelimme teemaksi sellaisen asian, joka kertoo jotain olennaista tutkimustavoitteesta ja on toistuva asia aineistossa (‘patterned response’). Teemat eivät ole vain yksittäisiä hyviä esimerkkejä, vaan ne on muodostettu koodausprosessin ja tulkinnan avulla. Aineiston analyysi alkoi lukemalla aineisto useaan kertaan (raportit ja haastattelu) ja panemalla merkille toistuvia teemoja. Aineiston analyysissä jokaiselle yksittäiselle Nojan ja nuorten kohtaamiselle on teemoiteltu kohtaamisen aihe ja toteutetut toimenpiteet. Tämän jälkeen koko aineisto koodattiin näiden teemojen mukaan ja tutkimustavoitteen kannalta relevanteista aiheista koottiin kohtaamisten syille yleisimmät teemat. Aineisto on teemoiteltu siten, että Nojien raportoimat tilannekuvaukset eli aiheet kohtaamisille on määritelty pääaiheen mukaan, yksi tilanne voi siis esiintyä vain kerran. Teemoja jäsenyi neljä ja esittelemme ne seuraavassa luvussa. Tyypillisten aiheiden lisäksi teemoitelimme muut-kategorian, joka sisälsi harvinaisempia tilanteita, jotka eivät ole mukana artikkelissa. Näitä olivat esimerkiksi yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, nuorten antama vinkki järjestyksenalvojalta (esimerkiksi huumekaupasta) ja vahingossa aiheutettu väärä hälytys. Haastattelu-aineisto on analysoitu teemoittelun etsien samoja teemoja kuin raporteissa ja siten vertailtu teemojen esiintyvyyttä. Haastatteluaineistoa on käytetty täydentämään ja syventämään raporttiaineiston teemoja ja testaamaan analyysin luotettavuutta.

Raporttien ja haastattelun kautta analysoidaan Nojien ja nuorten välisiä kohtaamisia siten kuin ne järjestyksenalvojen näkökulmasta näyttäytyvät. Nojien kohtaamat nuoret olivat pääosin alaikäisiä. Nojat raportoivat kontakteistaan nuorten kanssa vartiointiliikelle, kauppakeskukselle ja Nuorten Palvelulle. Aineisto on sikäli ainutlaatuinen,

että yksityisen turvallisuusalan toimijoiden raportteja (niin Nojien kuin ”tavallistenkaan” toimijoiden) ei tietääksemme ole analysoitu aiemmin kotimaisessa tai kansainvälisessä tutkimuksessa eikä tällaisia raportteja välttämättä järjestyksenalvojen työstä kerätä.

Nojien kohtaamiset nuorten kanssa

Nuorten ja järjestyksenalvojen välisiin kohtaamisiin hahmottui neljä eri teemaa: a) tutustuminen ja keskustelu, b) oielun ja hengailun kontrolli, c) rikoksiin ja päihteyden käyttöön puuttuminen ja d) nuorten auttaminen ja tukeminen. Käymme nämä seuraavaksi läpi jäsentäen havaintoja prosessaalisen oikeudenmukaisuuden teorian ja aiemman tutkimuksen avulla.

Tutustuminen ja keskustelu

Raporttien perusteella Nojien työaikaa kului eniten nuorten kanssa juttelemiseen. Merkille pantavaa oli, että Nojat ottivat aktiivisesti kontaktia nuoriin ilman sen kummempaa syytä. Näin aloitettiin kanssakäymistä uusien nuorten kanssa ja syvennettiin suhdetta jo tuttuihin nuoriin. Raporttien pohjalta nuorten suhteet Nojiin olivat tuttavallisia ja nuoret jopa kutsuivat Nojia etunimillä. Nojat kuvasivat raporteissaan tyypillisiä päiviään seuraavalla tavalla:

Tavattu tuttuja nuoria. Juteltu kaikenlaista: miksi eivät ole täällä olleet, kavereista, koulusta ja asuinpaikka muutoksesta. Puhuesssa tuli aiheeksi n. puolivuotta sitten sisällä palohälytyksen aiheuttanut palanut roskis. Tytöt kertoivat kuka sen oli syyttänyt. Jututettu tupakkipaikalla nuoria yleisistä asioista. Päivän aikana myös moikkailtu useita nuoria. (Raportit, Noja 4)

Kysely kuulumisia ja jututettu tyttöjä, kunnes jouduttu muihin työtehtäviin. Ohjattu nuoria poikia

rullaportaisissa käyttäytymisessä. Kyselivät siihen ja muuhunkin liittyviä lakiasioita. Juteltu tovi myös heidän kanssaan. (Raportit, Noja 3)

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että vartijoiden ja nuorten kohtaamiset ovat usein epäonnistuneet ja olleet vain nuorten häätämistä (esim. Matthews ym. 2000; Ruuskanen 2008; Lampela 2013). Vartijat eivät myöskään usein tule vain juttelemaan nuorille, mutta jos he tulivat, nuoret arvostivat jutustelua (Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Raporttien perusteella Nojat käyttävät paljon aikaa pelkkään nuorten kanssa keskusteluun. Juttelu, moikkailu ja tutustuminen olivat yleisimpiä Nojien kontakteja nuoriin. Prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden tutkimuksissa luottamusta lisäävinä tekijöinä on korostettu ystävällistä puhetapaa, kuuntelemista ja reilua kohtelua: pienet eleet, rauhallisuus tai tietty äänensävy on nuorille tärkeää (esim. Tyler 1990; Saarikkomäki 2015). Nämä kaikki olivat läsnä Nojien työssä.

Nojien erilainen rooli perinteisiin järjestyksenvalvojiin nähden saattoi ensin hämentää nuoria, kuten seuraavasta esimerkistä näkyy: ”Kaikki tuntemattomia asiakkaita. Yleensä pelästyvät hieman aluksi järjestyksenvalvojan yhteydenottoa. Mutta he eivät olleet moksiskaan vaan alkoivat heti juttelemaan takaisin avoimesti.” (Raportit, Noja 3.) Taus-talla saattaa olla nuorten aiempi epäluottamus järjestyksenvalvojen työtä kohtaan ja oletus siitä, että nuoria ei kohdata kuin puuttumistilanteissa. Kun nuoret huomasivat, että Nojat lähestyivät heitä juttelumielessä, he usein alkoivat jutella takaisin.

Raporteissa korostui nuorten elämään tutustuminen keskustelujen kautta. Keskustelunaiheita oli moninaisia koulunkäynnistä asuinpaikkamuutoksiin. Yleisimmiksi aiheiksi osoittautuivat kuulumiset sekä viikonlopun ja pyhien menot. Lisäksi yleisiä aiheita olivat nuorten ajanviettopaikkojen pohdinta, kave-

reista juttelu ja vartijoiden tai Nojan työstä keskustelu.

Juteltu vakinuoren kanssa, joka muuttaa seuraavana päivänä toiselle paikkakunnalle. Alkoi itkustamaan ja kertomaan kuinka tärkeä olen ollut hänelle. Tsemppattu nuorta pärjäämään uudessa kotikaupungissa. Jututettu edellisen kohdan nuorta 2-kerroksessa. Kertoi kuinka aikaisemmin piti minua ihan mulkkuna, mutta sanoi että oikeasti olen mukava vartija. Oli itkuinen muuton takia. Juteltu hänen ja kavereiden kanssa siitä, että tottakai se harmittaa, koska kyseessä on iso elämän muutos. Kerrottu tytölle, että ei se silti maailman loppu ole eikä nämä ole mitkään hyvästit vaan varmasti hän tulee näkemään vielä kavereitansa, minua ja toista Nojaa jatkossa, kun tulee lomilla käymään tällä paikkakunnalla. (Raportit, Noja 4)

Edellisessä raportinosassa korostuu se, kuinka nuoren käsitys vartiointityöstä oli muuttunut, kun he olivat tutustuneet paremmin. Suhde vartijaan oli ennen ollut epäluottamuksellinen ja kielteinen, mutta muuttunut luottamukselliseksi. Tässä tilanteessa vartijasta oli muodostunut läheinen aikuinen tuki nuorelle. Nuori luotti Nojaan jopa niin paljon, että uskalsi näyttää tunteensa ja kertoa elämänmuutoksestaan.

Huomionarvoista on erityisesti se, että Nojat pyrkivät juttelemaan nuorten kanssa ilman heihin kohdistuvia toimenpiteitä. Juttelu itsessään oli kohtaamisen tavoitteena. Näin Nojat pyrkivät luomaan luottamuksellisia suhteita heidän ja nuorten välille. Aineistosta näkyy, että tässä oli myös onnistuttu ja nuoret saattoivat kertoa hyvinkin henkilökohtaisia asioita Nojille.

...Pystytään ehkä niitä arkipäiväisiä asioita käymään läpi. Eli ihan keskustelemaan avoimesti. Eikä sen aina tarvii olla sitä, että puututaan johonki, vaan käydään läpi kuulumisia, sieltä on tullut vähän sellainen luottopelaa ja sille nuorelle, aikuinen jolle voi puhua useammin... (HVA 2, Nojan ja esimiehen haastattelu)

Oleilun ja hengailun kontrolli

Vaikka edellä mainitut nuorisotyölliset ja keskustelevat elementit olivat yleisiä, kuului Nojien työhön myös vartiointityöhön liittyvää kontrollia, kuten nuorten häätämistä ja oleilun kontrollia. Nuorten oleiluun kaupakeskuksessa puututtiin eri tavoin. Synä oleiluun puuttumiselle oli yleisimmin mainittu nuorten tupakointi ovien edessä, metelöinti, roskaaminen ja sotkeminen, oleskelu tai istuminen väärässä paikassa sekä jalkojen pitäminen pöydällä. Joskus puuttumisen syyksi oli mainittu vain häiriökäytös määrittelemättä asiaa sen enempiä: ”Poistettu 12 nuoren seurue kaupakeskuksen alueelta häiriökäytöksen takia.” (Raportit, Noja 3.)

Kuukauden aikana huomauttamaan useita nuoria tupakoinnista ovien edustalla ja kattoparkissa. Myös hieman levottomuutta nuorten keskuudessa, mikä ilmeni esim. metelöintinä. (Raportit, Noja 2.)

Huomautettu isoa nuorisoporukkaa kulkuväylän tukkimisesta tupakkapaikalla, kahta nuorta poikaa sisällä juoksemisesta, yhtä nuorta sisällä lautailemisesta sekä yhtä nuorta pöydällä istumisesta. Huomautettu tupakkapaikalla useamman kerran tupakoinnista ovien edessä sekä istumisesta ikkunalaudalla. (Raportit, Noja 1)

Siirretty nuorten leiriä tupakkapaikalta muualle, keskusteltu samalla käytöstavoista ja musiikin kuuntelusta. Nähty kamerasta, että nuori roskaasi tupakkapaikalla. Keskusteltu asiasta ja nuori keräsi roskat. (Raportit, Noja 1.)

Edellä kuvatuissa kontrollitoimenpiteissä on aina olemassa riski sille, että nuoret eivät koe tilanteita oikeudenmukaisina. Erityisesti häätäminen koetaan nuorten keskuudessa epäoikeudenmukaisena sen kohdistuessa pelkkään oleiluun, isoihin porukoihin tai äänekkyyteen. Toisinaan nuoret kuitenkin ymmärtävät puuttumisen ja häätämisen syyt. (Matthews ym. 2000; Saarikkomäki 2017.) Avainase-

massa onkin tapa, jolla puuttuminen tehdään ja perustellaan. Raporttien perusteella Nojat toteuttivat oleilun kontrollointia keskusteluihin, huomautuksien ja joskus poistamalla nuoret alueelta tai koko kaupakeskuksesta. Kuten alla olevassa katkelmassa näkyy, on työ tasapainottelua rennon ja lähestyttävän, mutta kuitenkin jämäkän kontrollitoimijan roolien välillä. Tämä on tärkeää, jotta luottamuksellinen suhde ja hyvä vuorovaikutus säilyy, mutta toisaalta ammattikunnan rooli pysyy selvänä.

Haastattelija: Mitä pitäisit tärkeimpänä Nojan työotteessa, että mitä ominaisuuksia pitää olla?

HVA 1: Ehkä tärkein on se, et pitää tietää se raja. Ei saa mennä liian kaveriksi. Pitää olla jämäkkä, mut sit pitää naureskella siinä sivussa. Se on ehkä se tärkein... (HVA 1, Nojan ja esimiehen haastattelu)

Rikoksiin ja päihteiden käyttöön puuttuminen

Selkeintä puuttumista ja kontrollia edustivat tilanteet, joissa Nojat puuttuivat nuorten rikoksiin, päihteidenkäyttöön, näpistelyyn ja ilkeiltään sekä riidat, tappelut ja muut fyysisistä turvallisuutta uhkaavat tapahtumat. Toimenpiteenä saattoi olla pelkkä kiinniotto ja luovutus poliisille tai moninainen yhdistelmä, kuten keskustelu, yhteydenotto vanhempiin ja poliisiin sekä sovittelu eri osapuolten välillä.

Tilanteissa näkyi jälleen haasteellinen tasapainottelu nuorisotyön ja kontrollitoimijan ammattiroolien välillä. Esimerkiksi nuorten päihteiden käytön seurauksena Nojat saattoivat paitsi ottaa nuoren kiinniottotiloihin ja luovuttaa tämän poliisille, myös käydä pitkiä keskusteluja päihteiden käytöstä useissa eri keskusteluissa. Lisäksi Nojat tekivät ammatillista yhteistyötä moniammatillisen työryhmän tai suoraan sosiaalityön kanssa. Raporttien perusteella Nojat keskustelivat samojen nuorten kanssa näistä kysymyksistä

useita kertoja ja osa nuorista on lastensuojelun asiakkaita. Aineiston perusteella vaikuttikin siltä, että nuorten kanssa käydään monenlaisia keskusteluja, joiden aiheena voivat olla päihteiden käyttö tai käytöksen reflektointi yhdessä nuoren kanssa.

Juteltu nuoren tytön kanssa, jonka kanssa viime viikolla käytiin pitkät keskustelut huumeista. Kertoi jääneensä kiinni mukana olleista huumeista aikaisemmin viikolla muualla. Elämä on nyt kuulemma päin honkia ja pääsy ammattikouluun meni samalla. (Raportit, Noja 1.)

Havaittu kameroiin saman pojan palaavan paikalle hetkeä myöhemmin. Kävelty lähemmäs, jolloin poika tuli itse juttelemaan. Poika kertoi säikähtäneensä tilannetta ja että hänellä on huonoja kokemuksia jv:stä [järjestyksenvalvojasta] eikä halua olla tekemisissä poliisin kanssa. Juteltu pojan kanssa alkoholin käytöstä, jolloin poika rupesi itkemään. Poikaa rauhoiteltuani hän suostui soittamaan isälleen ja kertomaan illan kulusta. Isä halusi puhua puhelimesta myös kanssani. Isä kiitti puhelimesta toimintaa ja vakuutti pojan tulevan suoraan kotiin. Poika lupasi, ettei vastaavanlainen toiminta enää toistu. ... (Raportit, Noja 2.)

Yllä olevassa sitaatissa Noja ja nuori pääsevät keskustelussa hyvään lopputulokseen. Aina työ ei kuitenkaan suju yhtä hyvin eikä nuorten kanssa löydy keskusteluyhteyttä: ”Nuoret poistettu häiriökäyttötymisen vuoksi. Poiston jälkeen alueelle palanneita yritetty puhuttaa, mutta nuorten huonon asenteen vuoksi tästä luovuttu.” (Raportit, Noja 3.)

Ehkä selkeimmin kontrollia edustavia toimenpiteitä olivat raporteissa yhteistyö poliisin kanssa, nuorten kiinniotto tai poistaminen kauppakeskuksesta. Yhteistyö eri toimijoiden kesken oli yksi Nojan työn tärkeimmistä sisällöistä ja Nojat tekivät monipuolisesti yhteistyötä paitsi poliisin ja pelastushenkilöstön, myös nuorisotyön, sosiaalitoimen ja vanhempien kanssa. Tämän yhteistyön osalta täytyy olla tarkkana, sillä kriminaalipoliittisissa keskusteluissa on varoitettu siitä, mi-

ten monialainen yhteistyö kontrollitahojen kanssa voi johtaa kurinpitoon pohjautuvan kovan kontrollin laajentumiseen ja nuorten leimaamiseen (Garland 2001; Harrikari 2008; Koskela 2009; Saarikkomäki & Honkatukia 2017). Toisaalta Nojilla on poliisin kauppakeskukseen asettamina järjestyksenvalvojina lakiin perustuva velvollisuus ilmoittaa epäilyn rikoksesta täyttyessä asiasta poliisille ja tehdä poliisin kanssa yhteistyötä (Turv palvelulaki 2015/1085 § 30; Rikoslaki 1887/39 § 10). Nojan on siis lain velvoittamana ilmoitettava tietyistä asioista eteenpäin.

Tupakkapaikalla työllä lonkeroa ja tyttö humalassa. Kaadettu lonkerot tytön kanssa läheiseen viemäriin. Soitettu tytön vanhemmille. Tyttö isällään viikonlopun ja kertonut olevansa [paikan nimi], eikä [kauppakeskuksen nimi]. Tytöstä tehty aikaisemmin vanhempien ja tytön oman kertoman mukaan lausuilmoitus ja isä soittanut aikaisemmin tänään tytön perään poliisin. Päädytty vanhempien kanssa siihen, että poliisi soitetaan hakemaan tytön. Poliisia odotellessa ja poliisien lähdön jälkeen keskusteltu tytön sekä hänen kavereiden kanssa päihteistä ja minkä takia puutumme nuorten alkoholin käyttöön ja soittamme paikalle poliisin, jos tapaamme alaikäisen kauppakeskuksessa humalassa. (Raportit, Noja 4.)

Me ollaan saatu ihan sen takia saatu rikoksia selvitettyä. Nyt ei puhuta mistään perus törhimisistä tai näpistyksistä, vaan suuremmasta. Ollaan saatu selville sen takia, et tiedetään et henkilön nimi, tiedetään kenen kanssa se pyörii, tiedetään tasan tarkkaan mille se näyttää. Aikaisemmin se on ollu vaan, et se on yks näistä nuorista ja ikähaarukka on tämä ja se näyttää jotakuinkin tälle. ... (HVA 2, Nojan ja esimiehen haastattelu.)

Nuorten auttaminen ja tukeminen

Edellä kuvattuja teemoja hieman harvinaisempia, mutta kuitenkin huomionarvoisia, olivat tilanteet, joissa nuoret tarvitsivat apua, tukea ja rohkaisua Nojilta. Lisäksi esiintyi tilanteita, joissa Noja puuttui esimerkiksi havaitsemaansa kiusaamiseen kauppakes-

kuksessa. Näissä tilanteissa painoutuivat nuorisotyölliset elementit, minkä voi niin ikään nähdä kolmannen työn käsitteen kautta työmuotona, jossa yhdistyy eri ammattilaisten rooleja (Purhonen 2017). Työn haasteena voi olla se, että siinä kohdataan nuorten sosiaaliset ongelmat ilman nuorisotyöntekijän koulutusta.

...et tuli sellanen tyttö kertomaan et hänet on viikonloppuna hakattu, todella pahasti, näytti mulle mustelmat ja kaikkee. Sitten tota se sano mulle, käytiin siinä keskustelua, niin et se ei tienny ketään muutakaan kelle kertoo kun sulle, että mä tulin tänne [kauppakeskus] pelkästään sen takii kun sä oot täällä. Sit me kuivaharjoteltiin rikosilмотuksen teko ja mä sanoin, et nyt meet kotiin ja kerrot äidille, äiti huutaa viis minuuttia, sitten te itkette vähä aikaa ja sitten teette rikosilмотuksen. En ees pyytäny et tulis kertomaan seuraavana päivänä tai muuta, mut se tuli sanoo et se meni just niinku sä sanoit: ensin äiti huus, sit itkettii ja sit tehtii netis se rikosilмотus. Se meni just niinku sanoit. Se on ehkä sellainen, mikä on kaikista eniten jääny mieleen. Kun se sano, et sä oot ainut, joka hänellä tuli mieleen. (HVA1, Nojan ja esimiehen haastattelu.)

Lievästi kehitysvammainen nuori alkanut paljon hengaillemaan kauppakeskuksessa. Havaittu, että porukassa häntä yritetään saada tekemään/sanomaa asioita ja opetetaan kyseenalaisia sanoja/käsimerkkejä. Aikaisemmin jo keskusteltu pojan äidin kanssa kaveripiiristä, ja päädytty soittamaan uudestaan äidille tiedoksi meiningistä. (Raportit, Noja 4.)

Ensimmäisessä esimerkissä Noja auttoi rikosilмотuksen teossa ja tarjosi tukea. Jälkimmäisessä taas (Raportit, Noja 4) Noja pyrki aktiivisesti puuttumaan kiusaamiseen. Prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden tutkimuksessa on tuotu esiin, että luottamus ja yhteistyö ovat viranomaisillekin tärkeitä, koska sitä kautta tulee esiin ihmisten avun tarve sekä myös rikosepäilyjä; yhteistyö ja avun pyytäminen on nähty merkinä luottamuksesta (Jackson ym. 2012; Pettersson 2014). Vähäinen luottamus voi aiheuttaa tilanteen, jossa nuorilla ei ole ketään, jonka puoleen kääntyä, kun

he tarvitsevat apua (Saarikkomäki 2017). Aineiston valossa näyttää siltä, että tältä osin onnistuttiin luomaan luottamuksellisia välisiä ja nuoret saivat tarvittaessa Nojilta apua ongelmiinsa.

Ehkä rajuimmasta päästä avun tarpeen osalta olivat itsetuhoiset nuoret, joita Nojat myös kohtasivat työssään, kuten tästä sitaattista käy ilmi: ”Nuori viillellyt itseään ranteseen. Juteltu tytön kanssa ja päädytty hänen kanssaan yhteisymmärryksessä soittamaan hänelle ambulanssi katsomaan haavaa ja juttelemaan hänen kanssaan.” (Raportit, Noja 4.) Lisäksi Nojat tukivat nuoria esimerkiksi koulunkäynnissä.

Nähty tuttu nuori tyttö aamupäivällä kauppakeskuksessa. Käyty juttelemassa ja yritetty tsemptata, että menisi kouluun. Koulu ei kuulemma oikein kiinnosta ja koulun rehtorilla on hänen kanssaan sukset ristissä. Juteltu koulusta, harrastuksista ja tulevasta muutosta toiselle paikkakunnalle laitoksen vaihdon myötä. (Raportit, Noja 4.)

Myös Saarikkomäen ja Honkatukian (2017) tutkimus korosti, että nuoret tulivat itse pyytämään vartijoilta apua ja kokivat toisinaan sitä myös saavansa. Nuoret kokivat vartijoiden olevan kauppakeskuksissa heitä lähempänä kuin esimerkiksi poliisien ja siten apua saattoi olla nopeammin saatavilla. Toisaalta tutkimuksessa tuotiin esiin, että toisinaan vartijoita moitittiin siitä, että he eivät olleet aina kiinnostuneita nuorten ongelmista. (Emt.)

Kohtaamistilanteiden monet ulottuvuudet

Olemme tarkastelleet Nuorten omien järjestysvalvojen (Nojien) ja nuorten kohtaamisia kauppakeskuksissa Nojien tuottamien raporttien kautta. Analyysin perusteella kohtaamisista hahmottui neljä teemaa: 1) tutustuminen ja keskustelu, 2) oleilun ja hengailun

kontrolli, 3) rikoksiin ja päihteidenkäyttöön puuttuminen sekä 4) nuorten auttaminen ja tukeminen. Kohtaamiset sisälsivät monimuotoisia tilanteita, joissa esiintyi sekä kontrollia että nuorisotyön elementtejä. Raporttien perusteella havaittiin, että nuorten ja vartijoiden väliset suhteet olivat yllättävänkin luottamuksellisia. Haasteena työmuodossa oli kuitenkin tasapainottelu nuorisotyöllisen otteen ja kontrollin välillä.

Nuorisotyön elementtejä ja onnistuneita kohtaamisia esiintyi eniten tutustumisessa ja keskustelussa sekä nuorten auttamisessa. Yleisimmät kohtaamistilanteet olivat keskustelut nuorten kanssa, joita käytiin ilman sen kummempaa syytä ja hyvin harvoin puuttuminen tapahtui keskustelematta. Harvinaisempi, mutta silti merkillepantava tilanne oli nuorten auttaminen ja tukeminen sekä kiusaamiseen puuttuminen. Näissä näkyi reilun kohtelun elementtejä – piirteitä, jotka vastaavat prosessuaalisen oikeudenmukaisuuden teorian ideaalia luottamuksen rakentamisesta. Tämän aineiston pohjalta tehdyt havainnot tukevat teorian oletusta ja näyttää siltä, että nuoriin tutustumisella on saatu aikaan luottamuksellisia välejä. Osa nuorista saattoi kertoa hyvinkin henkilökohtaisista asioista ja toisaalta myös arkisista asioista.

Tuloksista nousi kuitenkin esiin myös perinteisen vartijakontrollin muotoja, joissa nuorten toimintaan puututaan ja nuoria saatetaan häätää ulos kauppakeskustilasta. Teemoista oleilun ja hengailun kontrolli sekä rikoksiin ja päihteiden käyttöön puuttuminen edustivat selvimmän nuoriin kohdistuvaa kontrollia, erityisesti silloin, kun tehtiin yhteistyötä poliisin tai muiden toimijoiden kanssa. Tilanteet voivat olla onnistuneita tai haasteellisia riippuen siitä, millaiseksi vuorovaikutus muodostuu. Tuloksissa esiintyi kohtaamisia, joissa kontrollin ja nuorisotyön elementit sekoittuivat, kuten nuorten rikoksiin ja päihteiden käyttöön puuttuttaessa. Täl-

löin nuorten kanssa käytiin useita ja pitkiäkin keskusteluja sekä mahdollisesti toteutettiin ammatillista yhteistyötä esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden kanssa. Yksi esiin nouseva haaste onkin Noja-työmuodon taustalla olevien kahden eri ammatin rajapinnoilla liikkuminen. Nojat kohtaavat monia nuorten sosiaalisia ongelmia, mutta heidän koulutuksensa on vähäinen esimerkiksi suhteessa nuorisotyöntekijöihin. Tilanteet saattavat olla hyvin haastavia Nojille. Jatkossa vartijoiden kouluttamiseen onkin kiinnitettävä huomiota erityisesti tästä näkökulmasta.

Toinen Nojien monenlaisten ammattiroolien haaste on luottamuksellisen suhteen ja ilmoitusvelvollisuuden välinen tasapainottelu. Ilmoitusvelvollisuuden täyttäminen voi olla haasteellista tilanteissa, joissa nuoren kanssa rakennettu suhde voi joutua koetukselle. Tilanteiden hoitaminen vaatii erityistä ammattitaitoa ja herkkyyttä, jotta tasapainottelu nuorisotyöllisen työotteen ja järjestyksenvalvojan työn välillä onnistuu. Raporttien perusteella havaittiin, että Nojat ja viranomaiset tekivät tiivistä yhteistyötä. Tässä piilee myös kiristyvän kontrollin vaara, joten jatkossa on syytä selvittää yhteistyötä eri kontrollitoimijoiden välillä, jotta nuorten etu tilanteissa varmistetaan ja vältetään leimaamista. Vaikka Nojien työrooli on nuorten lähtökohtia painottavaa, ovat he myös järjestyksenvalvontatehtävissä. Yhteistyötä tehdessään oleellisinta on olla tarkkana, että luottamuksellinen suhde nuoren kanssa säilyy ja nuoria kohdellaan hyvin.

Tutkimuksemme laajentaa aikaisempaa tietoa vartijoiden ja nuorten kohtaamisista, joita on tarkasteltu pääasiassa nuorten näkökulmasta. Nojat tekevät perinteistä vartiointityötä eli tutkimuksella saadaan tietoa yleisesti näistä kohtaamisista, vaikka tuloksia ei voikaan yleistää kaikkiin vartijoihin. Tutkimuksemme tulokset hyvistä suhteista nuorten ja vartijoiden välillä olivat erilaisia verrattaessa niitä aikaisemmissa tutkimuk-

sisä kuvattuihin kielteisiin suhteisiin. Osin eroja voi selittää se, että aineistonamme olivat järjestyksenvalvojen raportit, kun taas aiemmin on tutkittu nuorten näkökulmia. Todennäköisimmän eroja selittäviä tekijöitä ovat kuitenkin Nojien saama koulutus, heidän työnkuvansa Nojana ja kiinnostus nuorten parissa työskentelyyn sekä Nojan oman persoonan soveltuvuus työhön ja heille varattu työaika nuorten kohtaamiseen. Myös aiemmassa tutkimuksessa on havaittu onnistuneita tilanteita nuorten ja vartijoiden välillä, mutta ne ovat olleet satunnaisia ja persoonakohtaisia. Noja-toiminnan tarkoituksena on tehdä nuorten kohtaamisesta systemaattista, ammattimaista ja rakenteellista. Tulostemme perusteella järjestyksenvalvojat ja vartijat voisivat hyötyä koulutuksesta ja siitä, että hyvän vuorovaikutuksen etuja kaikille osapuolille tuodaan esille, huomioiden kuitenkin moniammatillisen työn haasteet.

Tulosten tarkastelussa on hyvä huomioida, että raportit on tarkoitettu Nojien työn seuraamista, tilastointia ja kehittämistä varten eikä niitä ole laadittu ensisijaisesti tutkimustarkoitukseen. Raporttien teksti on lyhyttä eikä niiden perusteella pysty syvällisesti tarkastelemaan esimerkiksi vuorovaikutusta. Jatkossa olisi hyvä haastatella ja havainnoida järjestyksenvalvoja. Olisi hyödyllistä tutkia myös niitä järjestyksenvalvoja, jotka eivät ole saaneet koulutusta nuorten kohtaamiseen ja tarkastella tuloksia suhteessa koulutettuihin. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia Nojien ja nuorten suhteita myös nuorten näkökulmasta.

Kauppakeskusten määrä ja suosio näyttää yhä lisääntyvän, joten nuorten mahdollisuuksiin oleilla näissä tiloissa ja saada apua, tukea ja oikeudenmukaiseksi koettua kohtelua on syytä yhä kiinnittää huomiota. Puolijulkisen tilan luonteen takia tila on erityisen valvottua, ja yksityisen turvallisuusalan toimijoiden määrä tuskin vähenee. Lisääntynyt kontrolli yksityisen turvallisuusalan kasvun myötä voi haitata nuor-

ten osallisuutta ja mahdollisuutta oleilla kauppakeskuksissa. Tällöin vaikeutetaan nuorten mahdollisuutta käyttää puolijulkista tilaa ja julkisia palveluita sekä hengailua turvalliseksi koetussa tilassa. Toisaalta mikäli lisääntynyt kontrolli tarjoaa nuorille apua ja turvallisuutta, voi kontrollista olla myös hyötyä. Vartijoiden kouluttaminen nuorten kohtaamiseen on tulostemme perusteella hyödyllistä, mahdollisesti molemmille osapuolille, ja tällaista koulutusta olisi syytä yhä lisätä, jotta nuorten asemaa ja osallisuutta voidaan parantaa.

Kiitokset

Artikkelin kirjoittajat haluavat kiittää Tampereen yliopiston nuorisotutkimuksen professori Päivi Honkatukia asiantuntevista kommentteista artikkelin kirjoitusvaiheessa ja Nuorten Palvelu ry:n toiminnanjohtaja Marja Pakarista avusta artikkelin viimeistelyssä.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna & Berg, Päivi (2015) Nuorten ja palveluntarjoajien kohtaamiset. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Berg & Salla Ikäheimo (toim.) *Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 84, 41–127.
- Anttila, Anu-Hanna (2010) Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa Anu-Hanna Anttila & Kristiina Kuussaari & Tiina Puhakka (toim.) *Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolut -vuosikirja*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisosiain neuvottelukunta, 6–15.
- Atkinson, Rowland (2003) Domestication by Cappuccino or a Revenge on Urban Space? Control and Empowerment in the Management of Public Spaces. *Urban Studies* 40, 1829–1843.
- Braun, Virginia, & Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3, 77–101.
- Fine, Michelle & Freudenberg, Nick & Payne, Yasser

- & Perkins, Tiffany & Smith, Kersha, & Wanzer, Katya (2003) "Anything Can Happen With Police Around." *Urban Youth Evaluate Strategies of Surveillance in Public Places. Journal of Social Issues* 59, 141–158.
- Garland, David (2001) *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Harrikari, Timo (2008) *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 87.
- Hautamäki, Tarja (2016) *Yksityisen turvallisuusalan valvonta*. Acta Wasaensia 360. Vaasan yliopisto.
- Honkatukia, Päivi & Svynarenko, Arseniy (2018) Intergenerational encounters on the metro: Young people's perspectives on social control in the media city. *Emotion, Space & Society*. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2018.10.001>.
- Huvinen, Sami & Marttila, Jussi & Toikka, Teemu (2017) Nuorten oma järjestyksenvalvoja erityisesti "heavy usereiden" silmin. Opinnäytetyö. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/129307/OntNuortenomajarjestyksenvalvoja..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Viitattu 31.1.2019.)
- Jackson, Jonathan, Bradford, Ben, Hough, Mike, Myhill, Andy, Quinton, Paul & Tyler, Tom (2012) Why do People Comply with the Law? Legitimacy and the Influence of Legal Institutions. *British Journal of Criminology* 52, 1051–1071.
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie (2015) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura julkaisuja 169. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106142/978-952-456-203-4.pdf?sequence=1> (Viitattu 19.2.2019.)
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Gretchel, Anu & Laine, Sofia & Merikivi, Jani (2011) Nuorten tilat. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 57–91.
- Kuismin, Ari & Kylkilahti, Eliisa & Autio, Minna (2015) *Palvelua nuorille! Iän esittäminen, asemat ja naamioituminen palvelukohtaamisissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, 2/2015.
- Lampela, Pauliina (2013) *Kauppakeskus nuorten vapaa-ajan tilana. Kauppakeskusten nuoret -hankkeen loppuraportti*. http://nuortenpalvelu.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/01/Loppuraportti_Maaliskuu_2013.pdf (Viitattu 2.11.2018.)
- Lampela, Pauliina (2016) Hengailevien nuorten kaupallinen kasvuympäristö – Toiminnan ja vaikuttamisen mahdollisuuksista kasvatuksellisiin kohtaamisiin. Teoksessa Pauliina Lampela, Mikko Leppävuori & Ilkka Puomilahti (toim.) *Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Kuopio: Nuorten Palvelu ry. 26–36.
- Lampela, Pauliina & Tani, Sirpa (2015) Ulossulkeamisesta tilan jakamiseen: nuorten ja kontrollin kohtaamisia kauppakeskuksessa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 2015:3, 36–53.
- Lemetyinen, Lea (2014) Katsaus perheen köyhyydestä aiheutuviin lasten toiseuden kokemuksiin. Teoksessa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen & Päivi Muranen & Matilda Wrede-Jäntti *Nuoruus toisin sanoen – Nuorten elinolot -vuosikirja 2014*. Tampere: Juvenes Print/Suomen yliopistopaino Oy, 105–112.
- Manzo, John (2004) The folk devil happens to be our best customer: security officers' orientations to 'youth' in three Canadian shopping malls. *International journal of the sociology of law* 32, 243–261.
- Matthews, Hugh & Taylor, Mark & Percy-Smith, Barry & Limb, Melanie (2000) The Unacceptable Flaneur: The Shopping Mall as a Teenage Hangout. *Childhood* 7, 279–294.
- Murphy, Kristina (2015) Does Procedural Justice Matter to Youth? Comparing Adults' and Youths' Willingness to Collaborate with Police. *Policing and Society*, 25, 53–76.
- Mäenpää, Pasi (2005) *Narkissos kaupungissa. Tutkimus kuluttaja-kaupunkilaisesta ja julkisesta tilasta*. Helsinki: Tammi.
- Nieminen, Juha (2007) Vastavoiman hahmo – nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 21–43.
- Nowell, Lorelli, Norris, Jill, White, Deborah and Moules, Nancy (2017) Thematic Analysis Striving to Meet the Trustworthiness Criteria. *International Journal of Qualitative Methods* 16: 1–13.
- Pettersson, Tove (2014) Complaints as Opportunity for Change in Encounters between Youths and Police Officers. *Social Inclusion* 2, 102–112.
- Ruuskanen, Elina (2008) "Kun käsketään niin mä lähdän" – Asunnottomien ja nuorten haastattelut. Teoksessa Outi Roivainen & Elina Ruuskanen (toim.) *Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen*

- järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta*. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 32, 147–192.
- Peltola, Marja & Moisio, Jenni (2017) *Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä. Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aania_ja_aanettomytta_palvelukentilla.pdf (Viitattu 17.6.2019.)
- Purhonen, Kirsi (2017) *Ammattien rajapinnoilla ja kolmannen työn äärellä*. https://kirsipurhonen.files.wordpress.com/2017/01/ammattien-rajapinnoilla_valmis.pdf (Viitattu 28.8.2018.)
- Purjo, Timo (2012) Nuoriso-ohjaajuudesta nuorisokasvattajuuteen. Teoksessa Katja Komonen & Leena Suurpää & Markus Söderlund (toim.) *kehittyvä nuorisotyö*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura; julkaisuja 128, 81–105.
- Pyyry, Noora & Kaakinen, Inka (2019) The Mall. Teoksessa Pauliina Rautio & Elina Stenvall (toim.) *Social, Material and Political Constructs of Arctic Childhoods. An Everyday Life Perspective*. Springer Nature, Singapore, 103–118.
- Pyyry, Noora (2015) *Hanging out with young people, urban spaces and ideas. Openings to dwelling, participation and thinking*. Research report 374. Helsinki: University of Helsinki.
- Saarikkomäki, Elsa (2015) Perceptions of Procedural Justice Among Young People: Narratives of Fair Treatment in Young People's Stories of Police and Security Guard Interventions. *British Journal of Criminology* 56: 1253–1271.
- Saarikkomäki, Elsa (2017) *Trust in Public and Private Policing: Young People's Encounters with the Police and Private Security Guards*. Research Report 3, Helsinki: University of Helsinki, Institute of Criminology and Legal Policy.
- Saarikkomäki, Elsa & Honkatukia, Päivi (2017) Nuorten kohtaaminen vartiointityössä – kontrollia, huolenpitoa, turvaa vai näitä kaikkia? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196, 172–182.
- Tani, Sirpa (2011) Oikeus oleskella? Hengailua kaupakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla. *Alue ja ympäristö* 40: 2, 3–16.
- Tyler, Tom (1990) *Why People Obey the Law*. Yale University Press.
- Tolonen, Tarja & Aapola-Kari, Sinikka & Lahtinen, Jenni & Wrede-Jäntti, Matilda (2018) Miten kaupungista tulee oma? Kaupunkipääoma ja nuorten eriytyneet suhteet kaupunkitilaan. *Nuorisotutkimus* 36 (3), 57–75.
- Von Hirsch, Andrew & Shearing, Clifford (2000). Exclusion from Public Space. Teoksessa Andrew Von Hirsch & David Garland & Alison Wakefield (toim.) *Ethical and Social Perspectives on Situational Crime Prevention*. Oxford: Hart Publishing, 77–96.
- Vuohelainen, Elsi & Tapio, Mari (2017) Hyvä kautta! Yhteisöpedagogi ja hyvinvoinnin edistäminen. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 42. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196, Humanistinen ammattikorkeakoulu, 283–294.
- Wakefield, Alison (2003). *Selling Security. The Private Policing of Public Space*. Devon: Willan.

Seurustelusuhdeväkivalta tyttöjen pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa

Anu Isotalo

Artikkelissa tarkastellaan nuorten seurustelusuhdeväkivaltaa poliisin tietoon tulleiden tapausten kautta. Tutkimusaineistona ovat 15–17-vuotiaisiin tyttöihin kohdistuneista pahoinpitelyistä vuonna 2013 tehdyt rikosilmoitukset, joissa epäillyn kerrotaan olevan uhrin nykyinen tai entinen poikaystävä (N=57). Poliisin kirjaamia rikosilmoituksia lähestytään temaattisen sisällönanalyysin keinoin keskittyen kuvauksiin väkivallan tekotavoista, ilmitulosta ja salaamisesta. Aineisto kertoo tyttöihin kohdistuneen seurustelusuhdeväkivallan vakavuudesta. Suurimmassa osassa ilmoituksista kuvataan toistuvia pahoinpitelyjä. Parisuhdeväkivallan toistuvuuden ja tekotapojen vakavuuden lisäksi väkivallan vakavuutta lisäävät erilaisten tekotapojen yhteen kietoutuminen. Ilmoituksissa kuvataan myös väkivallan salaamista vanhemmilta tai ilmoittamisen lykkäämistä toistuvista väkivaltatilanteista huolimatta. Kuten aikuisten parisuhdeväkivallassa, myöskään nuorten parisuhdeväkivallassa suhteen päättymisen tai rikosilmoitus ei automaattisesti johda väkivallan päättymiseen. Artikkelin peräänkuuluttaa nuorten seurustelusuhdeväkivallan parempaa tunnistamista ja sisällyttämistä osaksi suomalaista parisuhdeväkivaltakeskustelua.

Asiasanat: parisuhdeväkivalta, pahoinpitely, nuoret, rikosilmoitukset, seurustelu

Äskettäin viidessä Euroopan maassa (Bulgaria, Englanti, Italia, Kypros, Norja) toteutetun tutkimuksen mukaan 9–22 prosenttia tytöistä ja 8–15 prosenttia pojista kertoi kokeneensa fyysistä väkivaltaa nykyisen tai entisen seurustelukumppanin tekemänä. Useimmiten näitä kokemuksia ilmoittivat norjalais- ja englantilaisnuoret. (Barter 2018.) Tanskalaisessa tutkimuksessa noin 11 prosenttia 7-luokkalaisista ilmoitti fyysisestä väkivallasta seurustelukumppanin taholta (Karsberg ym. 2018). Sveitsiläistutkimuksessa väkivaltakokemuksista kertoi lähes puolet vastanneista nuorista (De Puy & Hamby & Lindemuth 2014). Vaikka tulosten vertailu on useimmiten vaikeaa erilaisten väkivallan määritelmien, kysymysten, vastaajaryhmien ja toteutustapojen vuoksi, alaikäisiin nuoriin kohdistuva parisuhdeväkivalta on eurooppalaisten tutkimusten mukaan niin yleistä, että sen on todettu olevan merkittävä uhka nuorten hyvinvoinnille (Barter ym. 2017; Karsberg ym. 2018; Leen ym. 2013).

Suomessa on tehty useita aikuisten parisuhdeväkivaltaa ja erityisesti naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa tarkastelevia tutkimuksia (Heiskanen & Piispa 1998; Heiskanen & Ruuskanen 2010; Husso 2003; Keskinen 2005; Niemi-Kiesiläinen 2004; Nikupeteri 2016; Nyqvist 2001; Piispa ym. 2006). Tutkimusten perusteella nykyisen tai entisen kumppanin tekemä väkivalta on Suomessa huolestuttavan yleinen ilmiö. Kansallisen rikosuhritutkimuksen mukaan 4,8 prosenttia naisista on kokenut parisuhdeväkivaltaa tai väkivallalla uhkailua viimeisen vuoden aikana (Danielsson & Näsi 2018). Eurooppalaisen vertailututkimuksen mukaan joka neljäs 15 vuotta täyttäneistä suomalaisista naisista on elämänsä aikana kokenut fyysistä väkivaltaa entisen tai nykyisen kumppaninsa taholta, mikä nostaa Suomen tilastolliseen kärkikastiin uhrikokemusten yleisyydessä (FRA 2014).

Vain pieni osa nuorten kokemasta väkivallasta tulee vuosittain viranomaisten tietoon (Ellonen ym. 2008; Fagerlund ym. 2014; Kivivuori 2005; Salmi 2009). Kansallisten rikosuhritutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että 15–24-vuotiaisiin nuoriin kohdistuu selvästi vanhempia ikäryhmiä enemmän väkivaltaa ja väkivallalla uhkailua Suomessa (Danielsson & Näsi 2018). Aikuisten parisuhdeväkivallan ja nuorten väkivaltakokemusten yleisyydestä huolimatta nuorten seurustelusuhteiden väkivalta on Suomessa varsin tutkimatonta kenttää (Isotalo 2017; Niemi 2010; Salmi 2009). Esimerkiksi koulu-terveyskyselyistä, korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksista, lapsiuhrikyselyistä tai nuorisorikollisuuskyselyistä ei ole saatavilla riittävästi tietoa nykyisen ja entisen seurustelukumppanin tekemästä väkivallasta tutkimusta varten.

Vaikka nuorten seurustelusuhteisiin liittyvien uhrikokemusten ja piilorikollisuuden tutkiminen on ylipäätään tärkeää, on perusteltua kiinnittää huomiota myös ilmi tulevaan väkivaltaan. Viranomaisdokumentteja tarkastelemalla voidaan saada olennaista tietoa siitä, minkälaista väkivaltaa on, keitä väkivallan uhrit ovat, missä olosuhteissa väkivalta tulee tietoon ja miten tukipalveluja olisi tarpeen kohdentaa ja kehittää (Stanko 2006). Tarkastelen artikkelissani¹ poliisiin vuodelta 2013 kirjaamia pahoinpitelyjä, joissa uhri on ollut alaikäinen tyttö ja epäilty hänen entinen tai nykyinen seurustelukumppaninsa (N=57)². Tehdyissä rikosilmoituksissa kuvataan ainoastaan heterosuhteita, ja epäilty on kaikissa tapauksissa tytön nykyinen tai entinen poikaystävä. Artikkelissa kiinnostuksen kohteena ovat sellaiset nuoruudessa yleiset seurustelusuhteet, joihin ei liity yhteistalouden, suhteen virallistamisen tai vanhemmuuden kaltaisia sitoumuksia, jotka ovat useimmiten olleet aikuisiin keskittyvän parisuhdeväkivaltatutkimuksen lähtökohtia.

Lähestyn rikosilmoitustekstejä poliisi-
viranomaisen konstruoimina välittyneinä
kertomuksina tyttöihin kohdistuneista pa-
hoinpitelyistä ja niiden ilmitulosta. Rikosil-
moitus on poliisityötä varten laadittu ilmoitus
rikosepäilystä. Artikkelia lukiessa on jatkuvasti
huomioitava, että rikosilmoitukset eivät ole
autenttisia kuvauksia tapahtuneesta vaan tul-
kinnallisia koosteita poliisin kirjaamistyylin,
-tilanteen ja -valintojen mahdollistamassa
laajuudessa ja yksityiskohtaisuudessa (Kai-
nula 2004). Tarkastelen näitä kuvauksia
temaattisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkin
yhtäältä sitä, minkälaista väkivaltaa tyttöjen
pahoinpitelyistä kertovissa rikosilmoituksissa
tuodaan esiin: kuvataanko fyysisten tekota-
pojen lisäksi myös muita väkivallan muotoja?
Toisaalta analysoin, mitä rikosilmoitukset ker-
tovat väkivallan ilmitulosta: missä vaiheessa ja
tilanteessa poliisiin on otettu yhteyttä ja kuka
sen on tehnyt? Kysymyksenasettelua ovat mo-
tivoineet huomiot ilmi tulevan väkivallan
moninaisuudesta tarkastellussa aineistossa ja
havainnot nuorten parisuhdeväkivallan tutki-
muksen ja ehkäisytyön vähäisyydestä Suomes-
sa (Humppi 2008; Isotalo 2017). Tavoitteena
on avata aiemmin tutkimattomia näkökulmia
poliisin tietoon tulevaan väkivaltaan nuorten
seurustelusuhhteissa.

Käsitteellisiä ja teoreettisia paikannuksia

Väkivalta on, uhrin iästä riippumatta, vahin-
goittavaa fyysistä tai psyykkistä tarkoituksel-
lista voimankäyttöä, jota leimaa halu kont-
rolloida, vaientaa, mitätöidä, alistaa, käyttää
valtaa ja/tai satuttaa. Nuorten seurustelusuh-
deväkivallalle on annettu monenlaisia tästä
luonnehdinnasta juontuvia määritelmiä (Bar-
ter 2018; Korkmaz 2018; Leen ym. 2013).
Yhteistä kansainvälistä terminologiaa on ollut
vaikea luoda sosiokulttuuristen ja kielellisten

erojen vuoksi. Erityisesti näitä haasteita on
tuotu esiin yhdysvaltalaisen dating-kulttuurin
ja *dating violence* -tutkimuskeskustelujen eu-
rooppalaisen vertailtavuuden osalta. (Barter
2009; Brown ym. 2007.)

Määrittelen nuorten parisuhdeväkivallan
Stonardin ym. (2014) tavoin uhkaavaksi,
kontrolloivaksi ja väkivaltaiseksi käyttäyty-
miseksi, hyväksikäytöksi, häirinnäksi tai vai-
noksi, jonka tekijänä on entinen tai nykyinen
kumppani. Väkivalta voi olla fyysistä, henkis-
tä, emotionaalista ja/tai seksuaalista, ja se voi
tapahtua läsnä ollen tai sähköisesti (esimer-
kiksi kännykällä ja internetissä) (mt. 2014).
Tämä määritelmä on kuitenkin eri asia, kuin
rikoslain määritelmä pahoinpitelystä, jonka
tunnusmerkistöön poliisityö nojaa rikosil-
moitusten kirjaamistilanteissa. Rikoslais-
pahoinpitely määritellään seuraavasti: ”Joka
tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka täl-
laista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen
terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa
toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan
tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon
tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
Yritys on rangaistava.” (RL 21:5).³ Luen ri-
kosilmoitusaineistoa näiden määritelmien läpi
tietoisena siitä, että monialaisen väkivallan
kuvauksista huolimatta kyse on nimenomaan
pahoinpitelyjä koskevista rikosilmoituksista.

Lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa leimaa
hyvin alhainen ilmitulon aste. Itseilmoitet-
tuihin uhrikokemuksiin perustuvien kyse-
lytutkimusten perusteella on arvioitu, että
mahdollisesti noin 10 prosenttia lähisuhteissa
tapahtuvasta väkivallasta tulee viranomaisten
tietoon, vaikkakin läheisten tekemä väkivalta
voi myös näissä kyselyissä jäädä ilmoittamat-
ta (Piispa & Heiskanen 2017). Esimerkiksi
vuoden 2013 kansallisessa rikosuhritutki-
muksessa parisuhdeväkivaltaa kokeneista
15–74-vuotiaista miehistä 3 prosenttia ja
naisista 10 prosenttia ilmoitti viimeisimmän
pahoinpitelyn tulleen poliisiin tietoon. Erityi-

sesti naisilla väkivallan vakavuus on yhteydessä ilmituloon. (Danielsson & Salmi 2013.) Vuosittain noin 80 prosenttia poliisiin tietoon tulleen parisuhdeväkivallan uhreista on naisia (Piispa & Heiskanen 2017).

Sukupuolella on merkitystä tutkittaessa väkivallan tekemistä, kokemista, seurauksia ja ilmituloa myös nuorten parisuhteissa (ks. Ronkainen 2017). Monissa seurustelusuhdeväkivallan tutkimuksissa tytöt ja nuoret naiset ovat ilmoittaneet fyysisiä vammoja ja muita kielteisiä seurauksia useammin kuin pojat ja nuoret miehet (Ackard ym. 2007; Barter 2018; Glass ym. 2003; Foshee 1996; Niemi 2010). On mahdollista, että tyttöihin kohdistuu seurauksiltaan vakavampaa väkivaltaa kuin poikiin, ja tästä syystä tyttöjen uhrikokemukset tulevat poikia useammin viranomaisten tietoon myös tarkasteltavassa aineistossa (Humppi 2008; Isotalo 2017; vrt. Heiskanen & Ruuskanen 2010; Piispa & Heiskanen 2017).

Fyysisen seurustelusuhdeväkivallan tutkimuskeskustelut

Nuorten kokemaa väkivaltaa romanttisissa lähisuhteissa on tutkittu pitkään erityisesti Pohjois-Amerikassa. Euroopassa tutkimuskiinnostus on herännyt huomattavasti hitaammin viimeisen vuosikymmenen aikana ja se on edelleen hyvin pistemäistä. (Korkmaz 2018; Leen ym. 2013.) Viimeisen kymmenen vuoden aikana on kuitenkin tapahtunut selvää tutkimuksellista vilkastumista. Tuoreet eurooppalaiset kysymyksenasettelut liittyvät paitsi fyysisen, henkisen, emotionaalisen ja seksuaalisen väkivallan määrittelyihin ja analyysiin, myös digitaalisen väkivallan erilaisiin ilmenemismuotoihin (Barter 2018; Hellevik 2018; Stanley ym. 2016; Stonard ym.

2014). Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa viime vuosina toteutetut tutkimushankkeet ovat käynnistäneet pohjoismaista tutkimuskeskustelua nuorten seurustelusuhdeväkivallasta (Hellevik 2019; Hellevik & Øverlien 2016; Karsberg ym. 2018; Korkmaz & Øverlien 2019). Artikkelia taustoittaakin paitsi nuoriin kohdistuvan suomalaisen tutkimuksen silmiinpistävä vähäisyys, myös pohjoismaisten tutkimuskeskustelujen myöhäsyntyisyys (Isotalo 2017; Korkmaz 2018). Hitaan ja viiveellä tapahtuvan tunnistamisen voinee tulkita kertovan piiloon jääneistä ”ikärajoista” ja riittävän ikäsensitiivisen näkökulman ohittamisesta pohjoismaisessa intersektionaalisessa parisuhdeväkivaltatutkimuksessa (Gottzén & Korkmaz 2013; Krekula & Närvänen & Näsman 2005).

Fyysisen väkivallan esiintyvyyden osalta eurooppalaisissa kyselytutkimuksissa on esitetty kolmenlaisia päätelmiä: tytöt ovat poikia useammin uhreina, pojat ovat tyttöjä useammin uhreina tai kummatkin ovat uhreina yhtä usein (Isotalo 2017; Karsberg ym. 2018; Leen ym. 2013; Stonard ym. 2014). Nämä keskenään erilaiset johtopäätökset tulevat esiin myös suomalaisessa niukassa tutkimuksessa. Suomessa alaikäisten seurustelusuhteisiin liittyviä uhrikokemuksia on tarkemmin analysoitu ainoastaan kahden 9-luokkalaisille nuorille yli kymmenen vuotta sitten suunnatun kyselyn pohjalta (Niemi 2010; Salmi 2009). Nämä kyselyt, joiden tuloksia kuvaan seuraavaksi hieman tarkemmin, ovat lapsiuhritutkimus (2008) sekä nuorisoriikollisuuskysele (2008).⁴

Vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessa 1,5 prosenttia vastaajista raportoi seurustelukumppanin tekemää fyysistä väkivaltaa, ja heistä suurin osa (76 %) oli tyttöjä. Yleisimpiä tyttöihin kohdistuneita tekoja olivat työntäminen, ravistelu tai avokämmenellä lyöminen, potkiminen tai nyrkillä tai esineellä hakkaaminen sekä kuristaminen tai pahoinpi-

tely aseella tai teräaseella. Viimeksi mainitun tekotapaaluokan kanssa yhtä usein mainittiin myös takaa-ajaminen, kiinni tarttuminen tai pakottaminen johonkin. Lapsiuhrikyselyssä seurustelusuhdeväkivalta tuli kuitenkin esiin vain siinä tapauksessa, että se oli vastaajan viimeisin väkivaltakokemus vuoden aikana. (Niemi 2010.)

Sen sijaan vuoden 2008 nuorisoriikollisuuskyselelyssä väkivallalla uhkaamista tai fyysistä väkivaltaa meneillään olevassa seurustelusuhhteessa ilmoitti 28 prosenttia seurustelleista nuorista, suurempi osa pojista (32 %) kuin tytöistä (24 %). Kysymykset koskivat kuitenkin pelkästään nykyistä seurustelusuhdetta. Yleisimpiä tekoapoja olivat läimäisy, esineellä heittäminen, liikkumasta estäminen tai kiinni tarttuminen sekä nyrkillä tai kovalla esineellä lyöminen tai potkiminen. Tytöille poikia yleisempi kokemus oli näistä ainoastaan liikkumisen estäminen tai kiinni tarttuminen. Pojat ilmoittivat tyttöjä useammin myös toistuvista väkivaltakokemuksista. (Salmi 2009.)

Sittemmin vuoden 2013 lapsiuhrikyselyssä 7 prosenttia tytöistä ja 1 prosentti pojista ilmoitti tyttö- tai poikaystävänsä tekemästä väkivallasta (Fagerlund ym. 2014). Vuoden 2016 nuorisoriikollisuuskyselelyssä puolestaan tytöt ja pojat ilmoittivat väkivaltakokemuksia yhtä usein (3 % vastanneista) (Näsi 2016). Esitetyt kysymykset poikkesivat vuoden 2008 kyselyistä. Toisin kuin vuoden 2008 kyselyaineistoja, näitä tai muita nuorten kyselyjä ei ole erityisesti analysoitu seurusteluväkivaltakokemusten ja muiden muuttujien yhteyksien osalta.

Vuoden 2008 kyselyjen analyysissa havaittiin seurusteluväkivallalle altistavia tekijöitä ja ongelmien kasautumista. Nuorisoriikollisuuskyselelyn mukaan seurustelukumppanin tekemää väkivaltaa kokeneet asuivat muita harvemmin ydinperheessä, menestyivät heikommin koulussa, olivat joutuneet useammin

vanhempien kuritusväkivallan kohteeksi ja arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen heikommaksi kuin ei-seurustelevat nuoret (Salmi 2009). Myös lapsiuhritutkimuksen mukaan seurusteluväkivaltaa kokeneille oli kasautunut muitakin väkivaltakokemuksia, ja he kuvasivat kotioolojaan epävakammiksi kuin muut vastaajat (Niemi 2010). Kummankin tutkimuksen perusteella päihteiden käyttö ja rikoskäyttäytyminen olivat yleisempiä seurusteluväkivaltaa kokeneiden joukossa (Niemi 2010; Salmi 2009).

Viimeisimmän lapsiuhrikyselyn (2013) ja kouluterveyskyselelyn (2019) mukaan suuri osa nuorten väkivaltakokemuksista jää vain nuorten omaan tietoon (Fagerlund ym. 2014; Ikonen & Helakorpi 2019). Jos väkivallasta kerrotaan jollekin, kuulijana on useimmiten lähipiiriin kuuluva nuori tai huoltajat. Koulun henkilökunnalle, poliisille tai muille viranomaisille kertominen on huomattavasti harvinaisempaa. Syynä vaikenemiseen voi olla esimerkiksi se, että nuoret vähättelevät tapahtunutta ja sen vahingollisuutta itselleen. (Fagerlund ym. 2014.) Uhriaseman tunnistamista voivat hämärtää myös uhrin heikkouteen, puolustuskyvyttömyyteen ja viattomuuteen liittyvät mielikuvat, jotka tekevät itsen uhriksi mieltämisen vaikeaksi (Honkatukia 2011). Vaikka osa nuorista hakeekin tukea ja kertoo kokemuksistaan, tutkimukset ovat osoittaneet väkivaltakokemusten salaamisen vanhemmilta ja muilta mahdollisilta auttavilta tahoilta olevan nuorten parisuhdeväkivaltaan liittyvä tekijä (Brown ym. 2007; Chung 2007; Korkmaz 2012; Salmi 2009; Wiklund ym. 2010).

Kuten aikuisten parisuhhteissa, myös nuorten seurustelusuhhteissa piiloon jäävällä väkivallalla on taipumus monimuotoistua ja muuttua vakavammaksi ajan myötä. Nuoret naiset ovat haastattelututkimuksissa kuvanneet henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan limittyneisyyttä ja seurustelusuhde-

väkivallan normalistumisen kokemusta, jota on Suomessa tarkasteltu toistaiseksi lähinnä aikuisten naisten kokeman parisuhdeväkivallan yhteydessä. (Chung 2007; Husso 2003; Korkmaz 2012; Piispa & Heiskanen 2017; Senior ym. 2017; Wiklund ym. 2010.) Aikuisten tavoin pelko kertomisen seurauksista itselle, tekijälle ja parisuhteelle on yksi nuorten kokeman parisuhdeväkivallan salaamisen taustasyistä (Chung 2007; Korkmaz 2012; Senior 2017; Wiklund ym. 2010). Tekijän uhriin kohdistama kontrollin heikentyminen tai jokin muu muutos olosuhteissa voivat edesauttaa poliisille ilmoittamista ja muuta avun hakemista myös nuorten väkivaltaisissa seurustelusuhteissa (Brännvall 2016; Chung 2007).

Rikosilmoitukset laadullisena tutkimusaineistona

Artikkelin tutkimusaineiston lähtökohtana ovat olleet Poliisiasian tietojärjestelmään kirjatut rikosilmoitukset tapahtumahetkellä 15–20-vuotiaisiin asianomistajiin (uhreihin) kohdistuneista lievistä, perusmuotoisista ja törkeistä pahoinpitelyistä vuodelta 2013 (N=5992).⁵ Rikosilmoitusten joukosta on käsin poimittu seurustelusuhdeväkivallaksi määritellyt tapaukset (N=261). Näistä tapauksista on valittu artikkeleita varten rikosilmoitukset, joissa uhrin kerrotaan olevan tapahtumahetkellä alaikäinen tyttö (N=57). Tapahtumahetken ikää ei aina mainita ilmoitustekstissä, joten ikää koskeva päättely on tehty syntymäajan ja tapahtuma-ajankohdan vertailun perusteella.

Aineisto on excel-muodossa. Eri sarakkeissa esitetään rikosilmoituksen numero, uhrin syntymäaika, kansalaisuus, syntymämaa ja yhden lauseen tiivistelmä sekä pidempi selosteosa. Tiivistelmä ja selosteosa ovat artikkelissa laadullisen tarkastelun kohteena.

Selosteosan pituus on keskimäärin 167 sanaa (noin puoli sivua 1,5 rivivälillä). Vaikka selosteosat vaihtelevat pituudeltaan, aineiston kokonaisuudesta syntyy vaikutelma poliisien pyrkimyksestä mahdollisimman yksityiskohtaiseen kuvaukseen pahoinpitelyn olosuhteista ja tekotavoista. Tästä huolimatta on huomioitava, että kirjatut tiedot voivat olla tarkkoja tai epätarkkoja, tosia tai epätosia, ja ne usein tarkentuvat esitutkintavaiheessa.

Tutkimusaineistona rikosilmoitukset sijoittuvat kiinnostavasti määrällisen ja laadullisen tutkimuksen mahdollisuuksien välimaastoon. Tiivistelmistä ja selosteista on läpi lukien koodattu muun muassa uhrin ja tekijän sukupuoli, seurustelusuhteen vaihe (meneillään tai päättynyt/erotilanne) ja pahoinpitelystä ilmoittaja. Fyysistä väkivaltaa on luokiteltu tekotapojen, tekopaikkojen, mainittujen motiivien ja toistuvuuden osalta. Tämän lisäksi eriateinen häirintä ja uhkailu on koodattu erikseen. (Aineiston määrällisestä luokittelusta tarkemmin, ks. Isotalo 2017.) Vaikka tässä artikkelissa kyse on laadullisesta tarkastelusta, kuvaan aineistoa monissa kohdin myös lukumäärien kautta. Pidän tätä tärkeänä varmistaakseni, ettei lukijalle synny virheellisiä mielikuvia tarkasteltujen ilmiöiden esiintyvyydestä aineistossa (Hautanen 2010).

Olen saanut tutkimusluvan viranomaisaineiston käyttöön Poliisihallitukselta, en työtöiltä itseltään tai muilta rikosilmoituksessa mainituilta asianosaisilta. Lukiessani aineistoa ja kirjoittaessani siitä olen joutunut pohtimaan nuorten epäsuoraan kohtaamiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä suhteessa tapaan, jolla kirjoitan tyttöihin kohdistuneesta väkivallasta (Kallio 2010). Aineiston olen esittänyt siinä määrin etäännyttäen, että kerrontatapa voi viitata useampaan kuin yhteen tapaukseen (Hiitola 2015). En mainitse salassapitoon ja tutkimusetiikkaan liittyvistä syistä yksittäisen rikosilmoituksen yhteydessä seurustelusuh-

teen kestoja, uhrin ja tekijän ikää, pahoinpitelyn tapahtumapaikkoja, teko tapoja tai väkivaltatilanteen yksityiskohtia. Sillä, etten tuo yksittäisten esimerkkien yhteydessä esiin yksityiskohtia teko tavoista torjun lapsiin ja nuoriin kohdistuvien pahoinpitelytilanteiden tarpeetonta kielellistä uudelleentuottamista tutkimustekstissä, jonka kirjoittamiseen minulla ei ole käsittelemieni pahoinpitelyjen uhrien lupaa. Vuosien viive alaikäisenä tapahtuneen pahoinpitelyn ja artikkelin ilmestymisen välillä huomioi toivoakseni myös ne mahdolliset asianosaiset, jotka sattuvat lukemaan artikkelin ja tunnistamaan sen sisällöistä omia kokemuksiaan.

Aineistotulkintani perustuu temaattiseen sisällönanalyysiin, joka nojaa väkivallan, väkivallan olosuhteiden ja väkivallan ilmitulon ”esiin lukemiseen” aineistosta. (Hautanen 2010). Teemojen muotoutumisvaiheessa lähestymistapani lähenee teoriaohjaavaa tarkastelua (Grönfors 1982), jossa huomiotani ohjasivat yhtäältä naiseen kohdistuneen parisuhdeväkivallan tutkimuskeskustelut, toisaalta tietämys nuorten seurustelusuhdesuhdeväkivallan muotojen ja ilmitulon tutkimattomuudesta Suomessa. Sisällönanalyttiseksi pääteemaksi hahmottui väkivallasta kertominen. Kolmeksi alateemaksi jäsenyivät väkivallan muodot, ilmoittaminen poliisille sekä vanhemmilta salaaminen ja vanhemmille kertominen. Keskityn seuraavaksi näihin teemoihin.

Vakava, toistuva ja monimuotoinen väkivalta

Monet ilmoituksissa kuvatut pahoinpitelyt ovat tapahtuneet seurustelun aikana. Yli puolessa rikosilmoituksista (56 %) epäilty on tytön nykyinen seurustelukumppani ja reilussa kolmanneksessa (36 %) pahoinpitely on tapahtunut seurustelusuhteen jälkeen. Loput ilmoituksista (7 %) kuvaavat suhteen aikana

ja jälkeen tapahtuneita toistuvia pahoinpitelyjä (pois lukien ne harvat ilmoitukset, joista suhteen vaihe ei käy ilmi). Seurustelusuhteen kesto mainitaan kahdessa toista ilmoituksessa, ja se vaihtelee kahden viikon ja kahden vuoden välillä. Suurin osa parisuhteista on kestoltaan yli kuusi kuukautta. Viidessä tapauksessa seurustelun kerrotaan kestäneen vuoden tai pidempään.

Tytöt, joihin pahoinpitely on kohdistunut, ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta Suomessa syntyneitä Suomen kansalaisia. Epäillyn ikä käy ilmi kahdessa kymmenessä ilmoituksessa, joista kahdeksassa hänen kerrotaan olevan alaikäinen, kahdessa toista täysi-ikäinen (useimmiten 18–19-vuotias). Niissä selosteosissa, joissa tyttöjen opintoihin viitataan, heidän kerrotaan olevan peruskoululaisia tai toisen asteen opiskelijoita lukiossa tai ammattioppilaitoksessa. Kuudesta rikosilmoituksesta käy ilmi, että tyttöllä on ollut hoitokontakti nuorisopsykiatrian tai muun terveydenhuollon yksikköön tai hän on ollut lastensuojelun piirissä, eikä välttämättä ole asunut sillä hetkellä kummankaan vanhemman luona.

Vaikka pahoinpitelyn teko tapojen kuvauksissa on useimmiten mukana lieväksi väkivallaksi luokiteltua liikkumisen estämistä, tönimistä ja lyömistä avokämmenellä, kokonaisuudessaan tyttöihin kohdistuvat pahoinpitelyt ovat teko tavoiltaan tätä vakavampia. Vakavalla väkivallalla viitataan rikosilmoituksissa esiintyviin kuvauksiin nyrkillä tai kovalla esineellä lyömisestä, potkimisesta, kuristamisesta tai pään hakkaamisesta jotakin vasten (Fagerlund & Kääriäinen & Ellonen 2018; Humppi 2008). Nämä teko tavat eivät ratkaisevasti eroa naiseen kohdistuvan fyysisen parisuhdeväkivallan teko tavoista (Kainulainen & Niemi 2017). Liikkumisen estäminen, töniminen ja heittäminen mainitaan 46 ilmoituksessa (82 % rikosilmoituksista). Näissä ilmoituksissa kuvataan yleensä myös

jokin muu tai joitakin muita tekotapoja. Avokämmenellä, nyrkillä tai esineellä lyömistä ja potkimista kuvataan 33 ilmoituksessa (58 %). Kuristamisesta kerrotaan 19 tapauskuvauksessa (33 %). Kuvaukset vaihtelevat sen suhteen, miten vakavaksi kuristaminen on voimakkuuden, keston ja vammojen osalta kerrottu. Uhrien kuvaamina pahoinpitelyä edeltäneinä tilanteina mainitaan useimmiten riita (17 ilmoitusta), mustasukkaisuus (8 ilmoitusta), epäillyn (tai uhrin) suuttumus (8 ilmoitusta) ja erotilanne (6 ilmoitusta).

Tekotapojen lisäksi väkivallan vakavuudesta kertoo väkivallan toistuvuus ja tekotapojen moninaistuminen (Brännvall 2016; Chung 2007; Husso 2003; Kelly 1988; Korkmaz 2012; Wiklund ym. 2010). Rikosilmoituksista noin 60 prosenttia (34 ilmoitusta) kuvaa toistuvaa fyysistä väkivaltaa saman epäillyn tekemänä. Huolimatta siitä, että mainintoja aiemmista uhrikokemuksista tai kokemuksen ensikertaisuudesta ei ole kaikissa ilmoituksissa, havainto toistuvuudesta kertoo jotakin paitsi nuorten parisuhdeväkivallan korkeasta ilmoituskynnyksestä, myös poliisin tietoon tulevan väkivallan vakavuudesta. Kahdeksassa tapauksessa epäilty on myös otettu pakkokeinoin jollain nojalla kiinni rikoksen selvittämiseksi.

Yhteensä 42 prosenttia rikosilmoituksista (24 ilmoitusta) mainitsee pahoinpitelyn ohella jonkin muun rikosepäilyn, joista esimerkiksi lainon uhkaus, kunnianloukkaus, vahingonteko, vapauden riisto, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai raiskaus. Ilmoitukset kertovat esimerkiksi tapauksista, joissa nykyinen tai entinen poikaystävä on uhannut tyttöä väkivallalla tai tappamisella. Uhkailu on tapahtunut joko kasvotusten, puhelimitse tai sosiaalisessa mediassa. Seitsemässä ilmoituksessa tytöt ovat kertoneet poliisille myös seurustelun päättymisen jälkeen tapahtuneesta jatkuvasta häirinnästä, jolloin entinen poikaystävä on voinut soitella toistuvasti tai lähettää useita kymmeniä

tekstiviestejä tai sosiaalisen median viestejä. Kymmenessä ilmoituksessa poikaystävä mainitaan rikkoneen tytön omaisuutta tai asuntoa. Seurustelun aikana tapahtuneesta raiskauksesta (tai tapahtuneista raiskauksista) kerrotaan yhteensä kuudessa ilmoituksessa.

Aikuisten parisuhdeväkivallan tavoin pahoinpitelyt ovat tapahtuneet useimmiten yksityisasunnossa (47 mainintaa). Vaikka monesti kyseessä on joko poikaystävä (21 mainintaa) tai tytön (15 mainintaa) koti, kaikissa ilmoituksissa asunnon haltijaa tai omistajaa ei yksilöidä. Esimerkiksi jos tapahtumapaikkana on illanvietto yksityisasunnossa, ei välttämättä käy ilmi, kenen asunto on kyseessä. Kotona tapahtuneet pahoinpitelyt ovat tapahtuneet useimmiten jommankumman vuokra-asunnossa ja joissakin tapauksissa myös vielä huoltajansa kanssa asuneen uhrin tai epäillyn kotona. Joissakin ilmoituksissa kerrotaan myös koulumatkalla tai koulupäivän aikana tapahtuneesta väkivallasta. Kuvaukset pahoinpitelyistä kaupungilla, pihoilla, kulkureiteillä ja luonnonpaikoilla (14 mainintaa) antavat viitteitä nuorten vapaa-ajanvieton ympäristöistä myös ilta- ja yöaikaan, kodin ulkopuolella ja vanhempien valvonnan ulottumattomissa. Epäillyn päihtymys mainitaan alle viidesosassa ilmoituksista (11 mainintaa), uhrin tätä harvemmin (5 mainintaa).

Tytöt ilmoittajina ja rikosilmoituksen tekijöinä

Poliisille ilmoittaja ja rikosilmoituksen tekijä eivät välttämättä ole sama henkilö. Tämä havainnollistuu selkeimmin tapauksissa, joissa pahoinpitely on tullut poliisin tietoon hätäkeskuksen kautta. Ilmoittaja on nimetty yhteensä 37 rikosilmoituksessa. Niissä 20 ilmoituksessa, joissa ilmoittajasta ei ole selvyyttä, on ollut kyse joko hätäkeskukseen tulleesta soitosta tai siitä, että ilmoittajaa ei muusta

syystä mainita tiivistelmä- tai selosteosassa. Hätäkeskusilmoituksen (jossa ilmoittaja joko mainitaan tai ei mainita) perusteella tehtyjä rikosilmoituksia on aineistossa kaiken kaikkiaan 20. Henkilöidyt hätäkeskukseen soittajat ovat olleet sivullisia, uhrin tunteneita tai uhri itse. Sivullisten yhteydenoton syyksi on kuvattu esimerkiksi ulkona nähty väkivaltatilanne tai naapurista kuuluvat äänet. Jotkut pahoinpitelyt ovat tapahtuneet nuorten illanvieton aikana, jolloin joku paikalla ollut on soittanut hätäkeskukseen. Seitsemässätoista tapauksessa ilmoittaminen on tapahtunut poliisiasemalla, rikosilmoituksen kirjaamisen myötä.

Lapsiin ja alaikäisiin nuoriin kohdistuvaan väkivaltaan voi liittyä oletuksia siitä, että poliisiin tietoon tulleet tapaukset olisivat useimmiten aikuisten kuin nuorten itsensä ilmoittamia. Tässä aineistossa vanhemmat tai muut nuoren tuntevat aikuiset eivät kuitenkaan erityisesti nouse esiin ilmoittajina tai rikosilmoituksen tekijöinä. Vanhempien mainitaan viidessä ilmoituksessa ottaneen yhteyttä poliisiin yksin tai yhdessä uhrin kanssa. Näistä kolmessa tapauksessa vanhempi on tullut yksin poliisiasemalle kertomaan tyttärensä kohdistuneesta pahoinpitelystä joko tyttären kertomuksen tai omien epäilystensä pohjalta. Kahdessa ilmoituksessa vanhempien kerrotaan soittaneen hätäkeskukseen tytön soitettua heille suoraan väkivaltatilanteesta. Lisäksi yhteensä kuusi pahoinpitelyepäilyä on ilmoitettu poliisille oppilaitoksen, sosiaalihuollon tai nuorisopsykiatrian yksikön tekemänä yhteydenottona tytön kerrottua tapahtuneesta. Kahdessa tapauksessa pahoinpitely on tullut poliisiin tietoon partiointitehtävissä tai toisen rikosepäilyä esitutkinnassa.

Sen sijaan yli puolessa kaikista ilmoittajamaininnan sisältämistä rikosilmoituksista pahoinpitelystä ilmoittaja on ollut tyttö itse (20/37 ilmoitusta). Koska tieto ilmoittajasta puuttuu monesta ilmoituksesta, on huomioitava myös se mahdollisuus, että poliisit ovat

syystä tai toisesta päätyneet kirjaamaan ilmoittajan tekstiin tavanomaista useammin juuri näissä tapauksissa. Viidessä tapauksessa kyse on ollut tytön tekemästä hätäkeskussoitosta pahoinpitelytilanteesta. Useimmiten tytöt ovat kuitenkin ilmoittaneet pahoinpitelystä poliisiasemalla tehdessään rikosilmoitusta. Kuudessa ilmoituksessa tytön kerrotaan tulleen poliisiasemalle yhdessä ystävän, ammattihenkilön tai perheenjäsenen kanssa. On toki mahdollista, että asemalle mukaan tullutta henkilöä ei mainita kaikissa selosteissa esimerkiksi siitä syystä, että hän on odottanut toisessa tilassa eikä ole ollut läsnä kirjaamis-tilanteessa.

Suurimmassa osassa itse ilmoitetuista pahoinpitelytapauksista kuvataan toistuvaa fyysistä väkivaltaa (14/20 ilmoitusta). Osassa näistä tapauksista tyttö on ottanut yhteyttä poliisiin erotilanteessa tapahtuneen pahoinpitelyn vuoksi, ja samassa yhteydessä hän kertoo myös aiemmista pahoinpitelyistä. Lisäksi ilmoituksissa kuvataan seurustelun päättymisen jälkeisiä yhteydenottoja poliisiin, jolloin tyttö kertoo seurustelun aikaisesta väkivallasta ja tekee rikosilmoituksen päästyään etäämmälle tekijän harjoittamasta kontrollista (vrt. Brännvall 2016).

Vanhemmilta salaaminen ja vanhemmille kertominen

Rikosilmoituksissa on melko vähän informaatiota siitä, onko tyttö kertonut pahoinpitelystä jollekin aikuiselle ennen rikosilmoituksen tekoa. Aineisto ei myöskään juurikaan kerro, ovatko tytöt saaneet apua ystäväpiiristä ennen pahoinpitelyn ilmituloa poliisille. Tarkastelen seuraavaksi niitä rikosilmoituksia, joissa vanhemmille kertomista tai vanhemmilta salaamista käsitellään jollain tavoin. Kaiken kaikkiaan vanhemmat mainitaan jossain roolissa yhteensä 19 selosteosassa, vaikkakin suurin

osa näistä maininnoista liittyy muuhun kuin väkivallan kertomiseen tai salaamiseen. Äiti nimetään useimmiten vanhempana, johon poliisi on ollut yhteydessä tai joka on saanut tiedon tapahtuneesta nuorelta itseltään.

Osassa rikosilmoitusaineiston tapauksista tyttären kohdistuneet pahoinpitelyt tulevat vanhempien tietoon vasta tytön ilmoitettua tapahtuneesta itse poliisille. Näissä tilanteissa taustalla on voinut olla kuukausia kestänyt seurustelusuhde, jonka päätyttyä tyttö on tehnyt rikosilmoituksen, ja vanhempiin otetaan yhteyttä poliisilaitokselta. Ilmoituksissa mainitaan esimerkiksi, että vanhemmat ovat kuulleet tapahtuneesta ensimmäisen kerran poliisin yhteydenoton myötä tai että vanhemmalla ei ole ollut aavistustakaan tyttären kokemasta väkivallasta. Joskus toistuvat seurustelun aikaiset pahoinpitelyt ovat voineet tulla poliisiin ja vanhemman tietoon tytön hälytettyä poliisipartion selvittämään suhteen päättymisen jälkeistä väkivaltilanetta.

Joissakin tapauksissa pahoinpitely on tullut poliisiin ja vanhempien tietoon oppilaitoksen kautta. Näissä kuvauksissa väkivalta on voinut tulla ilmi nuoren elämäntilanteen ja opiskeluongelmien selvittämisen yhteydessä, koulussa heti väkivaltilanteen jälkeen tai henkilökunnan ilmoittaman väkivaltaepäilyn myötä. Eräässä tapauksessa tytön itse tekemää rikosilmoitusta oli edeltänyt koulun työntekijän aiempi rikosilmoitus pahoinpitelyepäilystä. Tämän koulun kautta tulleen ilmoituksen käsittelyn yhteydessä tyttö oli selittänyt vammat poliisille muilla kuin niiden todellisilla syillä. Pitkään jatkunut vakava väkivalta tuli ilmi vasta tytön oman ilmoituksen myötä.

Poikaystävänsä tekemästä väkivallasta kertomatta jättämisen lisäksi ilmoituksissa kuvataan tilanteita, joissa tyttö on heti pahoinpitelyn jälkeen ottanut yhteyttä vanhempiinsa ja kertonut tapahtuneesta. Näitä mainintoja on yhteensä viidessä rikosilmoituksessa. Vanhem-

piin turvautumisen kertomuksissa kuvataan, miten tytöt ovat väkivaltilanteissa soittaneet poikaystävänsä tai entisen poikaystävänsä luota vanhemmilleen, jotka ovat tulleet paikalle tai soittaneet hätäkeskukseen. Mukana on myös kuvauksia, joissa poikaystävä on estänyt tyttöä soittamasta asunnosta tai lopettanut pahoinpitelyn sen jälkeen, kun tyttö on saanut soitettua vanhemmalleen. Joissakin tapauksissa saman epäillyn tekemistä pahoinpitelyistä on tehty yksi tai kaksi aiempaa ilmoitusta saman vuoden aikana, jolloin vanhempien voi olettaa tietäneen poikaystävänsä väkivaltaisesta käytöksestä siinä vaiheessa, kun uusi rikosilmoitus on tehty. Joissakin tapauksissa se, että vanhemman ja/tai poliisin tiedossa on ollut jo aiempia pahoinpitelyjä, vaikuttaa alentaneen kynnystä kertoa asiasta ja ottaa yhteyttä poliisiin.

Mukana on myös joitakin kertomuksia, joissa vanhemmat ovat epäilleet tyttärensä joutuneen pahoinpideltyksi ja ottavat sen vuoksi yhteyttä poliisiin. Näissä tapauksissa yhteistä on kuvaus siitä, että tyttö kertoo uhrikokemuksistaan vasta vanhemman tekemän rikosilmoituksen jälkeen. Tapahtumien kulku toistuu kertomuksissa suhteellisen samanlaisena: Vanhemmat ovat huolestuneet huomattuaan tyttärellään vammoja ja kyselleet, mistä ne ovat tulleet. Tyttö on vältellyt asiasta puhumista tai kertonut syyksi jonkun arkisen tapaturman. Kun vammojen piilottelu ja vähättely on vaikuttanut ilmeiseltä tai vammoja on ilmaantunut enemmän, vanhemmat ovat tehneet rikosilmoituksen. Poliisilaitoksella tyttö on vahvistanut vanhempien epäilyksen kertomalla vammojen tulleen entisen tai senhetkisen poikaystävänsä tekemän väkivallan seurauksena.

Ilmoitukset eivät joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta kerro syitä salaamiselle tai ilmoittamisen lykkäämiselle. Pelko poikaystävänsä kohtaan nimetään suorasanaisesti salaamisen syyksi muutamassa ilmoituksessa.

Eräästä selostuksesta käy ilmi, että tyttö on pelännyt poikaystävänsä niin paljon, ettei ole uskaltanut aiemmin kertoa vakavasta väkivallasta. Yhteydenottohetkellä hän on pelännyt niin paljon, ettei ole enää uskaltanut olla kertomatta (vrt. Wiklund ym. 2010, Brännvall 2016). Muutamassa ilmoituksessa poikaystävän kerrotaan myös vaatineen tyttöä olemaan kertomatta tapahtuneesta kenellekään. Niissä harvoissa tapauksissa, joissa ilmitulon lykkääntymisen taustoja tämän lisäksi mainitaan, viitataan pääasiassa siihen, että tyttö kokee vihdoinkin voivansa kertoa tapahtuneesta. Joistain ilmoituksista käy myös ilmi, että väkivalta on jatkunut ja muuttanut muotoaan seurustelun päätyttyä, mikä on saattanut vaikuttaa päätökseen ottaa yhteyttä poliisiin.

Näkökulmia tutkimukseen, tunnistamiseen ja ehkäisytyöhön

Tyttöjen pahoinpitelyistä tehtyjen rikosilmoitusten analyysi tuo yhtäältä esiin aiemmin aikuisten parisuhdeväkivaltatutkimuksessa Suomessa käsitellyjä teemoja, kuten monialaisen, toistuvan, yksityisasunnoissa tapahtuvan väkivallan, pahoinpitelyjen salaamisen sekä korkean ilmoituskynnyksen. Toisaalta nuorten parisuhteet myös eroavat aikuisuuden parisuhteista ikävaiheeseen ja elämänvaiheeseen liittyvien asemien, oletusten ja odotusten osalta. Nuorten ensimmäisissä seurustelusuhdeissa esimerkiksi yhdessä asuminen ja vanhemmuuden sitoumukset ovat vielä harvinaisia, ja kokemuserustainen perspektiivi erilaisiin parisuhteisiin on lyhyempi. Intersektionaalinen parisuhdeväkivallan tutkimus edellyttääkin sukupuoleen liittyvien väkivallan merkitysten, asenteiden, oikeutusten ja käytäntöjen aiempaa tarkempaa analyysia nuoret huomioivalla ikäsensitiivisellä tavalla,

sivuuttamatta heidän kohdallaan myöskään muita olennaisia erontekoja ja valta-asemia.

Artikkelissa tarkastellut ilmoitukset kertovat usein vakavasta väkivallasta, jonka tekijänä on nykyinen tai entinen poikaystävä. Pahoinpitelyjen vakavuutta luonnehtii tekotapojen ohella pahoinpitelyjen toistuvuus sekä väkivallan fyysisten, psyykkisten ja seksuaalisuutta loukkaavien muotojen yhteen kietoutuminen. Yleisimmät tekotavat ovat myös vuoden 2008 nuorisorikollisuus- ja lapsiuhrikyselyssä esiin tulleita yleisimpiä teonpiirteitä (Niemi 2010; Salmi 2009). Eriasteinen liikkumisen estäminen, töniminen, lyöminen, potkiminen ja kuristaminen tyttöihin kohdistuneina tekoina tulevat esiin erityisesti lapsiuhritutkimuksessa (Niemi 2010). Koska kyse on keskenään erilaisista aineistoista ja kysymyksenasetteluista, nämä havainnot ovat lähinnä joitakin yhtymäkohtia luonnehtivia.

Analyysin pohjavireenä nousee esiin kysymys siitä, minkälaista nuorten seurustelusuhdeväkivallan tutkimus- ja ehkäisytyössä hyödynnettävää tietoa rikosilmoitusten tutkiminen voi tuottaa tilanteessa, jossa nuoriin kohdistunut tutkimus ja väkivallan ehkäisytyö on toistaiseksi ollut vähäistä. Tuon seuraavassa esiin joitakin näkökulmia. Ensinnäkin, kuten aikuisten, myöskään nuorten parisuhdeväkivallassa suhteen päätyminen tai rikosilmoitus ei automaattisesti johda väkivallan päättymiseen. Tämä on myös rikosilmoitusaineiston valossa olennaista huomioida nuorten parisuhdeväkivallan ehkäisytyössä. Vaikka suurimmassa osassa ilmoituksista kuvataan meneillään olevassa seurustelusuhdeissa tapahtuneita pahoinpitelyjä, yli kolmasosassa tapauksista väkivalta on tapahtunut seurustelun jälkeen tai erotilanteessa. Salatut ja vaietut seurustelusuhdeväkivaltatilanteet jäävät ylipäätään harvoin yhteen kertaan, mikä on tärkeää tuoda esiin, kun nuorille puhutaan parisuhdeväkivallasta (Chung 2007).

Toiseksi, ilmoittajan mainitaan monis-

sa tapauksissa olleen tyttö itse, vaikkakin yhteydenotto on voinut tapahtua viiveellä. Koska monesta ilmoituksesta ilmoittajainninta myös puuttuu, aineiston rajoittuneisuus voi mahdollisesti voimistaa tätä tulkintaa. Joissakin tapauksissa tytön tekemää rikosilmoitusta on edeltänyt monien kuukausien väkivaltainen suhde ja väkivallan salaaminen vanhemmilta. Myöskään nuorten kanssa työskentelevät eivät erityisesti nouse esiin poliisille ilmoittajina. Aineiston perusteella herääkin kysymys siitä, missä määrin lähiaikuiset, jotka syystä tai toisesta huomaavat nuoren pahoinvoinnin, ylipäättään tunnistavat parisuhdeväkivaltakokemusten mahdollisuuden nuorten seurustelusuhdeissa. Koska aineistona eivät ole tyttöjen haastattelut vaan rikosilmoitukset, edelleen osin ratkaisemattomaksi jää myös artikkelin kirjoittamista motivoinut kysymys siitä, miten ja miksi juuri näistä vaikenemisen ja salaamisen kertomuksista on lopulta muotoutunut ilmitulon tarinoita.

Kolmanneksi, tämän aineiston ulottumattomiin ovat myös ylipäättään jääneet poliisilta sensitiivisiä vuorovaikutustaitoja vaativat tilanteet, joissa tytöt kertovat heihin kohdistuneesta parisuhdeväkivallasta (ks. Honkatukia 2011; Kainulainen 2004). Jatkotutkimusta vaativa kysymys on, missä määrin näissä kohtaamisissa tunnistetaan tyttöjen haavoittuva asema ja erityinen tuen tarve nuorina parisuhdeväkivallan uhreina. Ilmi tulevan väkivallan vakavuus haastaa myös pohtimaan, miten erillään asuvien nuorten seurustelusuhdeväkivallan kaltaisen parisuhdeväkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista voidaan mahdollisesti edistää poliisityön käytännöissä.

Neljänneksi, nuorten kynnys kertoa uhrikokemuksistaan lähiaikuisille, poliisille tai muille viranomaisille voi olla korkea tapah-tuneeseen liittyvän hämmennyksen, häpeän, syllisyyden tai pelon tunteiden vuoksi, mutta myös siksi, että tietämys rikosasioista ja uhrin asemasta ja oikeuksista voi olla vähäistä. Nuor-

ten kokemaa ja tekemää väkivaltaa voidaan myös ylipäättään piilottaa tai normalisoida sellaisissa nuoria koskevissa puhetoissa, joissa esimerkiksi pahoinpitelyn, kunnianloukkauksen tai vahingonteon tunnusmerkistön täyttäviä tekoja häivytetään ”teinidraaman”, ”riidan”, ”kärhämän” ja ”kiusaamisen” kaltaisilla ilmauksilla. (Mäntylä ym. 2013; Tverin-Wiio 2017.) Nuorten kanssa toimivilla tulisi olla herkkyyttä tunnistaa ja sanoittaa nuorten parisuhdeväkivaltakokemuksia myös rikosten tunnusmerkistöllä, koska väkivaltaa kokeneen – mutta myös väkivaltaa tehneen – voi olla vaikea tunnistaa tapahtunutta rikokseksi. Erityisen tärkeää luotettavien lähiaikuisien ja ammattilaisten saavutettavuus on siitä syystä, että suuri osa väkivaltakokemuksista tapahtuu nuorten lähipiirissä (Fagerlund ym. 2014).

Viidenneksi, koska naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta puhumisen tavat ovat julkisuudessa useimmiten viitanneet aikuisten parisuhteisiin, tyttöjen voi mahdollisesti olla vaikea mieltää itseään parisuhdeväkivallan uhreiksi siitä syystä, että he eivät vielä ole aikuisia, avoliitossa tai naimisissa (Korkmaz 2012). Omista kokemuksista vaikenemiseen ja korkeaan ilmoituskynnykseen voi ylipäättään liittyä erilaisia sukupuolistuneita merkityksiä, joita olisi syytä tarkastella nuorten näkökulmiin perustuvilla aineistoilla. Myös nuorten luottamuksellisilla ystävyysuhdeilla on suuri merkitys seurustelusuhdeväkivallan ehkäisemisessä. Olennainen ja tätä artikkelia huomattavasti laajempi kysymys on se, miten nuoria tuetaan parisuhdeväkivallan varhaiseen tunnistamiseen ja siitä puhumiseen luotettavissa vertais- ja aikuissuhdeissa.

Viitteet

- 1 Artikkelin on osa tutkimusta, jossa tarkastellaan nuorten seurustelusuhdeväkivallan ilmituloa ja konstruointia poliisityön näkökulmasta. Artikkelin on kirjoitettu Suomen Akatemian ra-

- hoittamassa ASLA – *Actors, Structures and Law* -tutkimushankkeessa (päätös 312497) ja Suomen Kulttuurirahaston apurahalla.
- 2 Koska saman vuoden ilmoituksista ainoastaan neljä koskee alaikäistä poikaa uhrina, keskityn artikkelissa tyttöjä koskeviin rikosilmoituksiin. Kolmessa näistä tapauksista oli kyseessä molemmipuolinen pahoinpitely, jossa myös poika itse oli epäiltyä, ja kumpaakin uhria koskeva rikosilmoitus oli mukana aineistossa.
 - 3 Lievä pahoinpitelyksi katsotaan lain mukaan teko, joka ”huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvioituna vähäinen” (RL 21:7). Törkeässä pahoinpitelyssä ”1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, 2) rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla tai 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä; ja rikos on myös kokonaisuutena arvioituna törkeä” (RL 21:5).
 - 4 Aiemmistä ja myöhemmistä kysymyssarjoista poiketen vuoden 2008 nuorisoriikollisuuskyselyssä kysytään toistaiseksi tarkimmin seurustelusuhdeväkivallan ilmiöistä Suomessa. Fyysisen väkivallan erilaisten tekotapojen erittelyn lisäksi kysymyksissä tiedustellaan vakituisen seurustelun aloittamisikä, nykyisen kumppanin ikä, onko kumppani mustasukkainen, puhunut vastaajasta loukkaavasti tai nimitellyt tai nöyryyttänyt häntä.
 - 5 Aineistosta puuttuvat sellaiset mahdolliset ilmoitukset, jotka on erillisellä päätöksellä salattu tietojärjestelmässä. Aineistossa eivät ole mukana myöskään ilmoitukset, joissa uhri on tapahtumahetken jälkeen saman vuoden aikana täyttänyt 15 vuotta.

Lähteet

- Ackard, Diann M. & Eisenberg, Marla E. & Neumark-Sztainer, Dianne (2007) Long-term Impact of Adolescent Dating Violence on the Behavioral and Psychological Health of Male and Female Youth. *Journal of Pediatrics* 151 (5), 476–481.
- Barter, Christine (2009) In the Name of Love: Partner Abuse and Violence in Teenage Relationships. *British Journal of Social Work* 39 (2), 211–233.
- Barter, Christine (2018) Violence and Abuse in Young People’s Intimate Relationships. Interface of Gender, Prevalence, Impact and Implications for Prevention. Teoksessa Ann Taket & Beth R. Crisp (toim.) *Eliminating Gender-Based Violence*. London & New York: Routledge, 68–82.
- Barter, Christine & Stanley, Nicky & Wood, Marsha & Lanau, Alba & Aghtaie, Nadja & Larkins, Cath & Øverlien, Carolina (2017) Young People’s Online and Face-to-face Experiences of Interpersonal Violence and Abuse and Their Subjective Impact Across Five European Countries. *Psychology of Violence* 7 (3), 375–384.
- Brown, Larry K. & Puster, Kristie L. & Vazquez, Elizabeth A. & Hunter, Heather L. & Lescano, Celia M. (2007) Screening Practices for Adolescent Dating Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 22 (4), 456–464.
- Brännvall, Mari (2016) *Frigörelse med förhinder. Om polisanmälan när kvinnor tar sig ur mäns våld i nära relationer*. Malmö: Malmö Högskola.
- Chung, Donna (2007) Making Meaning of Relationships. Young Women’s Experiences and Understandings of Dating Violence. *Violence Against Women* 13 (12), 1274–1295.
- Danielsson, Petri & Näsi, Matti (2018) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2017. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2013) *Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- De Puy, Jacqueline & Hamby, Sherry L. & Lindemuth, Caroline (2014) Teen Dating Violence in French-speaking Switzerland: Attitudes and Experiences. *International Journal of Conflict and Violence* 8 (2), 305–315.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) Yhteenveto ja pohdintaa. Teoksessa Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola (toim.) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. luokan ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu, 149–156.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Foshee, Vangie A. (1996) Gender Differences in Adolescent Dating Abuse Prevalence, Types and Injuries. *Health Education Research* 11 (3), 275–286.
- FRA (2014) *Violence against Women. An EU-wide Survey. Main Results Report. European Union Agency for Fundamental Rights*. <https://fra.europa.eu>

- pa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf (Viitattu 30.5.2019.)
- Glass, Nancy & Fredland, Nina & Campbell, Jacquelyn & Yonas, Michael & Sharps, Phyllis & Kub, Joan (2003) Adolescent Dating Violence: Prevalence, Risk Factors, Health Outcomes, and Implications for Clinical Practice. *Journal of Obstetric Gynecologic & Neonatal Nursing* 32 (2), 227–238.
- Gottzén, Lucas & Korkmaz, Sibel (2013) Killars våld mot tjejer i nära relationer. *Tidskrift för genusvetenskap* 26 (2–3), 81–94.
- Grönfors, Matti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Porvoo: WSOY.
- Hautanen, Teija (2010) *Väkivalta ja huoltoriidat*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998) *Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Helsinki: Tilastokeskus, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2010) *Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa*. Helsinki: HEUNI.
- Hellevik, Per Moun (2019) *The Dark Side of Intimacy. Exploring Teenage Intimate Partner Violence and Abuse in an Individualized and Digitalized Society*. Oslo: University of Oslo.
- Hellevik, Per Moun (2018) Digital Intimate Partner Violence and Abuse among Youth: A Systematic Review of Associated Factors. Teoksessa Stephanie Holt & Carolina Øverlien & John Devaney (toim.) *Responding to Domestic Violence. Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe*. London: Jessica Kingsley Publishers, 192–214.
- Hellevik, Per Moun & Øverlien, Carolina (2016) Teen Intimate Partner Violence. Factors Associated with Victimization among Norwegian Youths. *Scandinavian Journal of Public Health*, 44 (7), 702–708.
- Hiitola, Johanna (2015) *Hallittu vanhemmuus. Sukupuoli, luokka ja etnisyyshuostaanottoasiakirjoissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Honkatukia, Päivi (2011) *Uurit rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Humpi, Sanna-Mari (2008) *Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Isotalo, Anu (2017) Nuoriin kohdistuva seurustelusuuhdeväkivalta poliisin rikosilmoitusaineistossa. *Oikeus* 46 (4), 442–462.
- Kainulainen, Heini (2004) *Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelystä rikosprosessissa*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kainulainen, Heini & Niemi, Johanna (2017) Parisuhdeväkivallan tunnistaminen rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 138–155.
- Kallio, Kirsi Pauliina (2010) Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Hanna Lagström & Tarja Pösö & Niina Rutanen & Kaisa Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 163–187.
- Karsberg, Sidsel & Bransen, Rikke Holm & Lasgaard, Mathias & Elklit, Ask (2018) Prevalence and Characteristics of Three Subtypes of Dating Violence among Danish Seventh-grade Students. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology* 6 (1), 16–27.
- Kelly, Liz (1988) *Surviving Sexual Violence*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Keskinen, Suvi (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat*. Tampere: University Press.
- Kivivuori, Janne (2005) Piilorikollisuuden tutkimus. Teoksessa Janne Kivivuori & Venla Salmi (toim.) *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teema sosiaalinen pääoma*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 1–10.
- Korkmaz, Sibel (2012) *“Är det bara jag som hittar på?” Unga kvinnors berättelser om våld i nära relationer: Betydelsen av kön och ålder för identitetsskapande och det sociala nätverkets sponsor*. Julkaisematon tutkielma. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier. Norrköping: Linköpings universitet.
- Korkmaz, Sibel & Øverlien, Carolina (2019) *Responses to Youth Intimate Partner Violence. The Meaning of Youth-specific Factors and Interconnections with Resilience*. *Journal of Youth Studies*. <https://doi.org/10.1080/13676261.2019.1610557> (Viitattu 16.9.2019.)
- Korkmaz, Sibel (2018) Research on Teenage Intimate Partner Violence within a European Context. Findings from the Literature. Teoksessa Stephanie Holt & Carolina Øverlien & John Devaney (toim.) *Responding to Domestic Violence. Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 113–134.
- Krekula, Clary & Närvänen, Anna-Liisa & Näsman, Elisabet (2005) Ålder i intersektionell analys. *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 26 (2–3), 81–94.
- Leen, Eline & Sorbring, Emma & Mawer, Matt &

- Holdsworth, Emma & Helsing, Bo & Bowen, Erica (2013) Prevalence, Dynamic Risk Factors and the Efficacy of Primary Interventions for Adolescent Dating Violence. An International Review. *Aggression and Violent Behaviour* 18 (1), 159–174.
- Mäntylä, Nina & Kivelä, Jonna & Ollila, Seija & Perttola, Laura (2013) *Pelastakaa koulukiusattu! Koulun vastuu, puuttumisen muodot ja ongelmat oikeudellisessa tarkastelussa*. Helsinki: Kunnallisanalan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2015/12/Pelastakaa_Koulukiusattu.pdf (Viitattu 30.5.2019.)
- Niemi, Jenni (2010) *Seurusteluväkivalta nuorten kokemana*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004) *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: WSOY.
- Nikupeteri, Anna (2016) *Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Nyqvist, Leo (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Näsi, Matti (2016) *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016*. Katsauksia 18/2016. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino (2006) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, HEUNI.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 68–86.
- Rikoslaki 1995/578. *Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki#L21> (Viitattu 30.5.2019.)
- Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 19–35.
- Salmi, Venla (2009) Nuoret seurustelusuhdeväkivallan uhreina. Teoksessa Venla Salmi (toim.) *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyjen tuloksia 1995–2008*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 121–163.
- Senior, Kate & Helmer, Janet & Chenhall, Richard (2017) 'As Long as He's Coming Home to me': Vulnerability, Jealousy and Violence in Young People's Relationships in Remote, Rural and Regional Australia. *Health Sociology Review* 26 (2): 204–218.
- Stanko, Elizabeth (2006) Theorizing about Violence. Observations from the Economic and Social Research Council's Violence Research Program. *Violence Against Women* 12 (6), 543–555.
- Stanley, Nicky & Barter, Christine & Wood, Martha & Aghtaie, Nadia & Larkins, Cath & Lanau, Alba & Øverlien, Carolina (2016) Pornography, Sexual Coercion and Abuse and Sexting in Young People's Intimate Relationships: A European Study. *Journal of Interpersonal Violence*, 1–26. <https://doi.org/10.1177/0886260516633204> (Viitattu 30.5.2019.)
- Stonard, Karlie E. & Bowen, Erica & Lawrence, Tony R. & Price, Shelley A. (2014) The Relevance of Technology to the Nature, Prevalence and Impact of Adolescent Dating Violence and Abuse. A Research Synthesis. *Aggression and Violent Behaviour* 19 (4), 390–417.
- Tverin-Wiio, Rosa (2017) *Nuorten kokemuksia kouluissa tehtävästä rikosuhrityöstä*. Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu: sosiaalialan koulutusohjelma. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140391/Tverin_Thesis_Rikosuhripaivystys.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 30.5.2019.)
- Wiklund, Maria & Malmgren-Olsson, Eva-Britt & Bengs, Carita & Öhman, Ann (2010) "He Messed Me Up": Swedish Adolescent Girls' Experiences of Gender-Related Partner Violence and Its Consequences over Time. *Violence Against Women* 16 (2), 207–232.

”Miks mä lukisin kirjaa?”

Digitaalinen lukukokemus nuoren lukumotivaation herättäjänä

Lotta-Sofia Aaltonen

Nuoria kiinnostaa kirjallisuuden lukeminen yhä vähemmän vapaa-ajallaan. Tämä on herättänyt yhteiskunnallista huolta, koska omaehtoisen lukemisen määrä korreloi vahvasti lukutaidon ja koulumenestyksen kanssa. Samalla kuitenkin kiinnostus digitaaliseen mediaan on kasvanut jatkuvasti. Tarkastelen artikkelissani digitaalisen kaunokirjallisuuden lukemisen, e- ja äänikirjojen, mahdollisuuksia lisätä nuorten omaehtoista lukemista. Artikkelini perustuu tulevan tutkimukseni pilottiaineistoon: yläkoululaisten digitaalisen lukukokeilun jälkeen kerättyyn laadulliseen kysely- ja haastatteluaineistoon, jonka avulla selvitän digitaalisen lukukokeilun käyttökokemuksia ja suhtautumista lukemiseen yleisesti. Aineiston pohjalta kartoitan digitaalisen lukemisen tekijöitä, jotka voivat lisätä lukumotivaatiota sekä antaa suuntaa jatkotutkimukselle. Pilottitutkimukseni mukaan digitaalisuus tekee kaunokirjallisuuden lukemisesta helpompaa, auttaa löytämään kiinnostavan kirjan sekä tarjoaa digiajan nuorille luontevan alustan lukukokemuksille ja siten madaltaa kynnystä kirjan lukemiseen. Tutkimukseni vahvistaa käsitystä siitä, että lukemaan innostamisen tulisi tapahtua vuorovaikutuksessa lukemisen kulttuurisen murroksen kanssa. Keskeistä olisi huomioida nuorten halukkuus käyttää muita viestimiä kuin painettua tekstiä eikä aliarvioida nuorten kulttuurille ominaisia kirjallisia käytänteitä, kuten digitaalista viestintää, jonka kautta nuoret ilmaisevat itseään ja hakevat elämyksiä.

Asiasanat: e-kirjat, kaunokirjallisuus, motivaatio, nuoret, äänikirjat

Koulussa kerrotaan koko ajan sillai et mitä sä tulevaisuudessa teet sil lukutaidolla, mut ehkä niinku enemmän pitäs kertoa sellasest, et minkälainen se kokemus on niinku sulle itelles.

Kaunokirjallinen lukukokemus on kaukana yhä useamman nuoren arjesta. Yläkouluikäinen on uniikis- sa kehityksen vaiheessa, jossa sekä henkiset että sosiaaliset olosuhteet muuttuvat nopeasti. Kognitiivinen kehitys mahdollistaa uudenlaiset ja monimutkaisemmat kirjalliset kokemukset ja tulkinnat toisin kuin lapsuudessa (Alexander & Fox 2011, 158–159, 162; Wigfield ym. 2006), mutta samalla juuri tässä ikäryhmässä kiinnostus lukemiseen laskee (Sulkunen 2013, 528; Parsons ym. 2018, Rutherford ym. 2018a, 50–51). Myös Suomessa yläkoululaisten lukutaito on heikentynyt ja lukemisen harrastaminen vähentynyt viime vuosina. Erityisesti tyttöjen ja poikien sekä eri asutusalueiden väliset erot ovat kasvaneet huolestuttavasti lukututkimuksissa. Heikkojen lukijoiden määrän lisääntyminen johtaa siihen, ettei kaikilla nuorilla ole lukutaidon suhteen tasavertaisia mahdollisuuksia jatko-opintoihin tai työllistymiseen. (Vettenranta ym. 2016, 49, 60; ks. myös Sulkunen ym. 2010.)

Suurin yksittäinen muuttuja huonontuneen lukutaidon taustalla on tutkimusten mukaan nuorten alentunut sitoutuneisuus lukemiseen eli lukemisen määrä, sen arvostaminen ja siitä nauttiminen omaksi huvikseen. (Sulkunen ym. 2010, 8–9, 23–24, 53; Vettenranta ym. 2016, 38). Haasteena on, millä keinoin lukemisesta tehdään nuoria kiinnostavaa ja helposti lähestyttävää toimintaa, jolloin lukemisen arvostaminen nousisi. Aikuispuhetta lukemisesta on kuultu monella eri foorumilla jo runsaasti ja tarvitaan nimenomaan nuorisotutkimuksesta lähteviä näkökulmia lukemisen ongelmaan: miksi kaunokirjallisuuden lukeminen ei innosta

ja mikä tekee kirjoista niin epämuodikkaita nuorten mielestä? Tulevaisuuden hyötyjen tai oppimista edistävien tekijöiden listaaminen nuorille ei auta, koska yläkouluikäiselle hetki on tässä ja nyt. Jos lukukokemus ei vie mukanaan, nuori ei lue.

Tarkastelen artikkelissani digitaalisen kaunokirjallisuuden¹ lukemisen mahdollisuuksia herättää nuorten lukumotivaatio. Digitaalisella kaunokirjallisuudella tarkoitan digitaalisella alustalla, kuten älypuhelimella, toimivia e-kirjoja tai äänikirjoja, joissa myös teksti on luettavissa ruudulta vaihtoehtoisesti. Tutkimusaineistona on tulevan laajemman tutkimuksen pilottiaineisto, jonka keräsin pääkaupunkiseudun yläkoulussa tehdyn äänikirjasovelluksen kokeilun jälkeen. Kokeilussa 7.–9.-luokkalaisten saivat kevätlukukaudella 2018 käyttöluvan sovellukselle, jonka kautta he lukivat tai kuuntelivat digitaalisesti ainakin yhden valitsemansa kaunokirjan pääosin vapaa-ajallaan. Keräsin 25 nuoren laadullisen kyselylomakeaineiston sekä 14 nuoren ryhmäkeskusteluiden tallenteet, joiden avulla selvitän nuorten suhdetta kaunokirjallisuuden lukemiseen sekä digitaalisen lukukokeilun käyttökokemuksia.

Kyselylomakkeen ensimmäisessä osassa (12 kohtaa) selvitettiin vastaajien lukutottumuksia ja asenteita lukemiseen vapaa-ajalla, kuten lukemisen määrää, sen mielekkyyttä ja käsitystä lukemisen tärkeydestä. Toisessa osassa (10 kohtaa) kysyttiin sovelluksella lukemisen tai kuuntelemisen kokemuksia, kuten sovelluksen sujuvuutta ja lukemisen mielekkyyttä digitaalisesti². Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, ja vastaajia kertyi kaikilta kolmelta luokka-asteelta. Keskustelijat 2–5 henkilön ryhmiin valikoituivat luokkien opettajien ehdotusten ja oppilaan oman suostumuksen perusteella. Tallensin keskustelut digitaalisesti ääninauhurilla ja osallistuin ryhmiin ohjaamalla keskustelua kyselylomakkeen aiheisiin. Keskusteluissa

pyrin muun muassa selvittämään kyselyä syvällisemmin, miksi nuoret lukevat heidän omasta mielestään vähemmän ja millaisena he kokevat sovelluksella lukemisen tai kuuntelemisen verrattuna painetun kirjan lukemiseen.

Tutkimukseni taustalla on käsitys siitä, että lukumotivaatio määrittyy suhteessa lukijan a) käsitykseen itsestään lukijana eli kokemukseen omasta lukukompetensistaan (self-concept as a reader) ja toisaalta b) lukemisen arvostukseen (value for reading) eli siihen, millaisena hän näkee kirjallisuuden lukemisen merkityksen yleisesti sekä sen arvon aktiviteettina (Malloy ym. 2017, Wigfield & Eccles 2002)³. Artikkelissani tutkin, millainen on digitaalisen lukemisen potentiaali vaikuttaa näihin kahteen muuttujaan. Reflektoin omaa pilottiaineistoani aiemman tutkimuksen valossa temaattisen sisällönanalyysin menetelmin. Keskeisiä ovat aineistosta nousevat toistuvat teemat ja näkökulmat, jotka valottavat nuorten lukumotivaatioon, eli nuoren käsitykseen itsestään lukijana ja lukemisen arvostamiseen, vaikuttavia tekijöitä tutkimuskysymykseni mukaisesti. Analyysin tulokset digitaalisen lukemisen vaikutuksesta lukumotivaatioon perustuvat siis tiettyjen näkökulmien yleisyyteen aineistossa. Vaikka aineisto on verrattain suppea eikä sitä ole kerätty systemaattisella otannalla, kokeilusta saatu materiaali lukemisesta kirjojen suoratoistopalvelulla on ensimmäinen laatuaan Suomessa ja tuo uudella tavalla nuorten äänen näkyviin lukukeskustelussa. Lisäksi tutkimukseni antaa paitsi nuorten näkökulmaan perustuvaa uutta tietoa omaehtoisen lukemisen ongelmista myös suuntaviivoja jatkotutkimusta varten. Monet tutkijat painottavat, että lukemisen tutkimuksen ensisijainen kysymys tulisi olla, miten saada nuoret sitoutumaan lukemiseen ja näkemään lukeminen motivoivana vapaa-ajan toimintana (Brozo 2014; Guthrie ym. 2004; Guthrie & Klauda 2016, 45; Linnakylä ym. 2004, 244–245; Sulkunen 2013).

Kaunokirjallisuuden lukeminen kilpailee muiden vapaa-ajan viihtymisen muotojen kanssa. Nykypäivän teknologian mahdollistama informaatiohäyry ja rajoittamattomat virikkeet ovat muuttaneet myös lukemisen luonnetta ja sen vaatimuksia. (Goldman 2012; Leu ym. 2004; Mangen & van der Weel 2016, 116–117.) Kaunokirjallisuuden lukemista määrittää kuva yksilökeskeisestä pysähtyneestä tilasta tai ”vuorovaikutuksesta ajattomuuden kanssa”, mikä on hyvin vieras ajatus nuorelle, jolle jo minuuttikin merkitsee parinkymmenen päivituksen katkosta sosiaalisessa mediassa. (Koepnick 2013, 232–233; Prensky 2001a, 4.) Yhä useammalle nuorelle kirjasto ja kirjat näyttävät vieraina, jolloin lukeminen on lähinnä ummehtunut tuulahdus jostakin menneisyydestä. Nykyään voidaan jo puhua niin kutsutusta syvällisen lukemisen katoavasta taidosta. Keskittyneen ja pitkäjänteisen lukemisen ovatkin syrjäyttäneet uudenlaiset lukutavat erityisesti digitaalisilla lukemislustoilla, joissa korostuvat silmäily, selailu ja lyhytkestoinen lukeminen. (Baron 2013, 197–199; Koepnick 2013, 232.)

Ei ole vain motivaatiota lukea kun voisi vain selailla puhelimesta jotain.

Ongelma näkyy erityisesti nuorten vapaa-ajan lukutavoissa suhteessa kaunokirjallisuuden lukemisen edellyttämiin vaatimuksiin. Nuoret kyllä lukevat yhä paljon erilaisia tekstejä, mutta lukeminen on jakautunut kahdeksi eri lukutavaksi: vapaa-ajallaan nuoret kommunikoivat, jakavat ja tulkitsevat merkityksiä pääasiassa digitaalisesti, ja lukutavoissa korostuvat juuri kognitiivisesti pinnalliset lukutavat, selailu ja eri mediakanavien samanaikaisuus. Tällöin pitkäkestoinen lukeminen jää toiseksi. (Ks. esim. Rutherford ym. 2018a, 45; myös Baron 2013, 2015, Merga & Moon 2016.) Tutkimusten valossa näyttää kuitenkin siltä, että juuri pidempien tekstien omaehtoisella

lukemisella on positiivinen vaikutus lukutaidon osa-alueisiin, kuten sanavarastoon ja sanojen tunnistamiseen sekä menestykseen opinnoissa (Moje ym. 2008, 122; Rutherford ym. 2018a; Sullivan & Brown 2015; ks. myös Sulkunen ym. 2010, 57; Harjunen & Rautopuro 2015). Ongelma näyttäisi olevan se, että mielikuvat kirjojen lukemisesta liitetään usein konventionaaliseen painetun kirjan lukemiseen ja kouluun liittyvään toimintaan (Moje ym. 2008, 122). Onkin pohdittu, eroavatko nuorten luku- ja kirjoitustavat vapaa-ajalla ja koulussa nykyään liian paljon toisistaan (Moje ym. 2008, 113, 148; Sulkunen 2013, 535). Erityisesti nuortenkulttuurin tutkimuksen näkökulmasta lukemaan innostamisessa pitäisi valjastaa nuorten tottumus ja halukkuus käyttää muita viestimiä kuin painettua tekstiä, eikä aliarvioida tällä hetkellä nuorille merkityksellistä digitaalista viestintää, jonka kautta he ilmaisevat itseään, rakentavat minuuttaan ja hakevat kokemuksia. (Moje 2002, 220, 224; Newkirk 2006, 66; ks. myös Ahn & Jung 2016; Prenskey 2001ab; 2013)

Digitaalinen kaunokirjallisuuden lukeminen ei ole ollut kuitenkaan nuorten lukuinnostuksen nostajana näkyvästi esillä (ks. Mangen ym. 2013, 66), ja vaikka digitaalisten kirjojen suoratoistopalvelut ovat jatkuvasti kasvattaneet suosiotaan, niiden vaikutuksista lukukokemukseen ja -motivaatioon tiedetään hyvin vähän. Äänikirjat muuttavat oleellisesti kirjojen lukemiseen liittyvän tilallisen kokemuksen, kun kirjaa käytetään uudella tavalla liikkeessä kuin soittolistaa⁴. Jo ennen uusia kirjasovelluksia onkin pohdittu, olisiko digitaalinen lukeminen yksi väylä nostaa erityisesti poikien ja lukivaikkeuksista kärsivien lukumotivaatiota ja lukemiseen sitoutumista⁵. Yhtenä perusteena tälle on esimerkiksi PISA-tutkimusten digitaalisen lukutaidon arviointi, jossa erot eivät tyttöjen ja poikien välillä ole yhtä mittavat kuin yleisessä lukutaidossa (Brozo ym. 2014, 589; Linnakylä

ym. 2004, 246; ks. myös Leino & Nissinen 2012; Newkirk 2006; Sulkunen 2013, 534). Toiseksi tulisi nähdä mahdollisuutena se, että samalla kun nuorten kiinnostus lukemiseen on maailmanlaajuisesti laskenut, kiinnostus digitaalisiin medioihin on kasvanut ja niiden parissa vietetty aika moninkertaistunut (mm. Rideout 2016; ks. myös Prenskey 2001ab; 2013; Tveit & Mangen 2014).

[Digitaalinen kaunokirjallisuuden lukeminen] on niin uus asia et kaikki ei vaan oo ehtiny vielä kokeileen, mut nää kokeilut on just tosi hyvii niinku antaa mahollisuus sille.

Uudet sovellukset lukemisen tukena

Mun mielestä sitä [lukemista] mainostetaan aika paljon kouluissa enemmän silleen saarnamaisesti, mut jos sitä muuallaki mainostettais (...) ei silleen, et kuinka se hyödyttää sua elämässä vaan enemmän sillee, et se on kivaa.

Lukemisen hyödyllisyyden perustelut pohjautuvat pitkälti lukemiseen liittyvien kognitiivisten strategioiden ja taitojen arviointiin (Singer & Alexander 2017a; Sulkunen 2010, 49; ks. Afflerbach & Harrison 2017). Tässä valossa digitaalisuus ja lukutaito ovat ongelmallinen pari. Digitaalinen lukualusta voi vaatia sivun vierittämistä ja hyppimistä linkkien kautta toisille sivuille sekä erilaisten merkkijärjestelmien ymmärtämistä, mikä kuormittaa kognitiivista suorituskykyä. Monet tutkimustulokset ovatkin osoittaneet, että erityisesti luetun ymmärtäminen ja sitä kautta oppiminen kärsii, kun teksti luetaan digitaalisesti. (Mm. Coiro 2011; Davidovitch ym. 2016; Mangen ym. 2013; Singer & Alexander 2017b; Stoop ym. 2013.) Toisaalta on huomattava, että kaikkea digitaalisesta lukemisesta tehtyä tutkimusta ei voi suoraan soveltaa kaunokirjallisuuden lukemiseen.⁶

Suurin osa tutkimuksesta kohdistuu oppimiseen ja tiedon sisäistämiseen tähtäävään lukemiseen, jolloin kognitiiviset tavoitteet etualaistuvat. Lukemiseen vaikuttavat kuitenkin paitsi kognitiiviset myös affektiiviset olosuhteet, kuten lukumotivaatio, asenteet lukemista ja lukemisen sisältöjä kohtaan ja sosiokulttuuriset arvot ja uskomukset (Ruddel & Unrau 2013, 1020–1021; ks. myös Linnakylä ym. 2004, 244). Kun tavoitteena on nuorten sitoutuminen lukemiseen, puhutaan nimenomaan omaehtoisesta, huvikseen tapahtuvasta lukemisesta, jolloin affektiivisten tekijöiden merkitys korostuu suhteessa kognitiiviseen prosessointiin. Lukemisen tulisi silloin tuottaa mielihyvää, viihdyttää ja tarjota elämyksiä. (Ks. Guthrie ym. 2004; Tveit & Mangen 2014, 180.)

Sitoutumisen lähtökohtana on lukumotivaatio⁷, joka muodostuu muun muassa käsityksistä lukemisen arvosta ja itsestä lukijana. Nämä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka todennäköistä lukemiseen sitoutuminen on (Malloy ym. 2017; Parsons ym. 2018; Wigfield & Eccles 2002). Tämän vuoksi olisi tärkeää vahvistaa lukijan käsitystä omista taidoistaan, johon avaimena ovat onnistumisen ja lukemisen mielekkyyden kokemukset. Nämä kokemukset lisäävät motivaatiota lukea enemmän, mikä saa lukijan sitoutumaan lukemiseen. Sitoutuneisuus taas ennustaa parempaa suoriutumista luetun ymmärtämisessä. (Afflerbach & Harrison 2017, 217–219; Alexander ym. 2011, 164; Guthrie ym. 2004, 933–935; Guthrie & Klauda 2016; Sulkunen ym. 2010, 65; Sulkunen 2013, 534). Korkea lukumotivaatio voi siis johtaa lukemiseen sitoutuneisuuteen ja ylipäättään omaehtoiseen valintaan lukea. Tähän tarvitaan kuitenkin myös sitoutumista edistävä lukemisen konteksti, jolle nuoret ovat erityisen herkkiä (Afflerbach & Harrison 2017, 218; Sulkunen 2013, 537–538).

Digitaalinen lukeminen lukukontekstina voikin lisätä motivaatiota huolimatta sen

mahdollisista heikkouksista, jotka liittyvät lähinnä monimutkaisempaan luetun ymmärtämisen kognitiiviseen prosessiin. Tutkimuksissa on selvinnyt, että vaikka painettu kirja on ehkä oppimistulosten kannalta vahvempi medium, monet nuoret kokevat digitaalisen lukemisen helpommaksi, miellyttävämmäksi ja motivoivammaksi (Larson 2015a, 172; Margolin ym. 2013; Jones & Brown 2011; Tveit & Mangen 2014; ks. myös Ackerman & Goldsmith 2011). Lukemiseen innostamisessa tämän merkitys korostuu: jos nuorella on taustalla huonoja kokemuksia lukemisesta, ne vaikuttavat käsitykseen omista taidoista, mikä taas voi johtaa lukemisen välttelemiseen. Kielteinen kehä, jossa huonot lukukokemukset estävät lukemiseen sitoutumisen ja alentavat motivaatiota, on valmis. (Alexander ym. 2011, 164; ks. myös Afflerbach & Harrison 2017, 218; Guthrie ym. 2004.)

Oman tutkimukseni lomakkeessa kysyttiin, kuinka usein nuori lukee kaunokirjallisuutta huvikseen vapaa-ajallaan. Vastaaajista 3/25 (12 %) ei lue koskaan vapaaehtoisesti, 7/25 (28 %) lukee harvoin (1–2 kirjaa vuodessa) ja vain 2/25 (12 %) lukee säännöllisesti. Loput vastasivat lukevansa silloin tällöin. Tämän mukaan siis vain pieni osa näyttäisi sitoutuneen lukemiseen harrastuksena ja jopa 10/25 (40 %) lukee tuskin lainkaan. Ristiriitaista on kuitenkin, että 20/25 (80 %) aineistoni nuorista koki lukemisen tärkeäksi, ja oppilaat tuntuivat olevan hyvin perillä lukemisen hyödyistä sanavarastolle, lukustrategioille ja mielikuvituksen kehittymiselle. Tuloksista voi päätellä, että suurin osa oppilaista ei lähtökohtaisesti suhtaudu lukemiseen täysin kielteisesti ja näkee sen arvon. Kuitenkaan he eivät lue. Lukeminen toimintana ei siis ole syystä tai toisesta tarjonnut tarpeeksi positiivisia lukukokemuksia tai se ei näyttäydä tarpeeksi kiinnostavana, jotta nuori sitoutuisi lukemiseen ja käyttäisi siihen vapaa-aikaansa.

Tulokseni ovat samansuuntaisia lukemista tehtyjen tutkimusten kanssa: taitavien lukijoiden ja lukemista harrastavien määrät ovat laskeneet, kun taas heikkojen lukijoiden ja lukemista välttelevien osuus on kasvanut (Herkman & Vainikka 2012, 31; Sulkunen 2010, 23–24, 65; Vettenranta ym. 2016, 38.). Toisaalta on huomattu, että painettua kirjaa ja kaunokirjallisuutta pidetään edelleen arvossa sen luotettavuuden, pysyvyyden ja sivistyksen takia (ks. Herkman & Vainikka 2012, 76). Tämä kertoo siitä, että arvostus, saati kehotukset lukemisen tärkeydestä eivät silti välttämättä saa lukemaan omaehtoisesti. Sitoutuneisuudessa onkin kyse arvostuksen, taitojen ja ulkoisten motivaatiotekijöiden lisäksi siitä, että näkee lukemisen toimintana, johon kannattaa käyttää aikaa sen itsensä takia. Sitoutuneet lukijat eivät kerro lukevansa siksi, että se on kehittävää vaan ennen kaikkea siksi, että lukeminen tarjoaa heille nautintoa. (Strommen & Mates 2004, 197–198, ks. myös Marinak & Gambrell 2008, 9.)

Aineistoni analyysin valossa digitaalisella lukemisella on lukukontekstina mahdollisuus vaikuttaa nuorten lukumotivaatioon eli käsitykseen lukemisen arvosta ja itsestään lukijana kolmella tavalla: prosessia helpottavalla kuunteluominaisuudella, käytännöllisyydellä ja välineen luontevuudella digijajan kasvateille. Näitä tuloksia erittelen kolmessa seuraavassa alaluvussa. Motivaation kannalta lupaavaa on, että kyselyn perusteella jopa 17/25 (68 %) vastanneista koki, että lukukokeilu vaikutti positiivisesti suhtautumiseen lukemista kohtaan. Lopuilla suhtautuminen pysyi ennallaan, eikä yksikään nähnyt kokeilun vaikuttaneen kokonaisuudessaan negatiivisesti. Huomionarvoista on myös se, että 21/25 (84 %) nuorista ilmoitti lukeneensa tai kuunnelleensa kokeilun aikana valitsemansa kirjan loppuun ja kaiken kaikkiaan 19/25 (76%) piti kirjalvalintaansa onnistuneena. Lisäksi suurin osa haastatelluista piti todennäköisenä, että lukisi

enemmän kaunokirjallisuutta, jos siihen olisi jatkossa mahdollisuus digitaalisesti.

Valinnat, saatavuus ja käytännöllisyys alentavat kynnystä lukemiseen

Varmaan se itse prosessi tuntuu vähän tylsältä (...) että pitää etsiä se kirja, sitten hankkia se ja sitten etsiä aikaa lukemista varten.

Nykyään eletään ”välittömyyden kehässä”; kaiken pitäisi olla saatavissa portaattomasti, nopeasti ja mieluiten liikkeessä (Koepnick 2013, 233). Nuorilla on enemmän valinnan mahdollisuuksia vapaa-ajan käytössään, joten tekemisen helppous ja huvi korostuvat valintojen taustalla (ks. Arffman & Nissinen 2015, 45; Wigfield ym. 2006). Innostus lukemiseen voi siis katketa jo siihen, että kiinnostavat sisällöt eivät ole vain kosketuksella välittömästi käden ulottuvilla. Aineistoni kyselylomakkeessa kysyttiin vastahakoisilta lukijoilta, mikä lukemisessa tökkii. Kaikkiaan kymmenen viidestätoista vastauksesta liittyi siihen, että kirjat eivät vain kiinnosta tai lukeminen tuntuu tylsältä. Syyksi mainittiin kiinnostavien aiheiden puuttuminen tai kirjojen valinnan vaikeus ja saatavuus.

Olemassa ei vain ole kiinnostavia kirjoja ja se aiheuttaa päänsärkyä.

Luen todella harvoin, sillä minulla ei ole kotona yhtään kirjoja enkä jaksa ikinä nähdä vaivaa ja lainata kirjastosta.

Mä harvoin löydän sellasii hyviä kirjoja niin mä en jaksa kirjastossa etii silleen pitkään kirjoja.

Aineistosta käy ilmi, että monelle nuorelle kirjasto ei ole luonteva paikka lukemiselle ja kirjojen valinnan, hankkimisen ja kuljetamisen eteen nähtävä vaiva tuntuu esteeltä lukemiseen. Ongelma on se, että painettu,

kaunokirjallisuuden kerronnallinen maailma yhä vähenevässä määrin tavoittaa nuoria lukijoita, jotka arvostaisivat sen tarjoamaa viihdykettä ja sisältöjä. Lukemiseen sitoutuminen vaikeutuu, mikäli kirjoihin ei ole helppoa pääsyä. Onkin huomattu, että vapaus valita lukumateriaali tai toimintatapa ja saatavuuden helppous sekä lisäävät motivaatiota että saavat lukijan käyttämään enemmän aikaa ja vaivaa päämääriensä eteen. (Ks. esim. Guthrie & Klauda 2016, 48; Marinak & Gambrell 2008; Jones & Brown 2011.) Digitaalisuus takaisi kirjojen saatavuuden helposti myös kotona, vaikka kodin sosiaalisen lukemisen mallin vaikutusta se ei korvaa (ks. Arffman & Nissinen 2015, 38; Leino ym. 2017, 33; Merga 2015, 207–208). Opetuksessa sen sijaan voitaisiin tutustuttaa oppilaita esimerkiksi kirjastojen digitaaliseen materiaaliin, jolloin tarjoutuisi tilaisuus nähdä kirjojen uudet ympäristöt ja saatavuus eri alustoilla (ks. Rutherford ym. 2018ab, 44).

Siel voi lukee niin mont kirjaa ku haluu eikä tarvi kokoajan ostaa uusii tai käydä lainaamassa. Ne on koko ajan siellä. Ni se on helpompi alkaa lukee.

Aineistoni perusteella digitaalinen lukeminen antaa valinnan mahdollisuuden lukutavan suhteen ja helpottaa kiinnostavan sisällön löytämistä, mikä alentaa kynnystä lukemiseen ja voi siten lisätä lukemisen arvostusta. Esimerkiksi kirjojen takakansitekstien selaaminen kosketustoiminnolla on helppoa nuorelle, mahdollisesti koska se vertautuu muiden digitaalisten sisältöjen hakutoimintoihin. Useat digitaalisia kirjoja tarjoavat palvelut myös suosittelevat käyttäjälle automaattisesti uusia sisältöjä aiempien lukuvalintojen perusteella.

On paljo helpompaa, jos vaan kännykäl pystyy selaa, et hei tääl on tällanenki.

Siinähan oli se hauska juttu, et jos sä niinku kun oli kuunnellu tyyliin jonku kirjan (...) ni se suositteli samantapasia kirjoja.

Aineistossani monet oppilaista kokivat, että digitaalisen kirjan ensisijainen etu on helpokäyttöisyys ja käytännöllisyys, mikä vapaa-ajan valinnoissa voi vaikuttaa ainoastaan positiivisesti käsityksiin lukemisen arvosta aktiviteettina. Kaiken kaikkiaan 21/25 (84 %) vastauksesta koski digitaalisen kirjan käytännöllisyyttä: se on aina mukana, eikä vie tilaa.

Se kynnys on vaan paljon pienempi. Ku ei kirjaa välttämättä voi kantaa koko ajan mukana, mut puhelin on koko ajan taskussa.

Digitaalinen kirja on jo nuoren taskussa samalla alustalla, jolta muukin viihtyminen haetaan. Silti kaunokirjallisuuden digitaalinen lukeminen vaihtoehtoisena tapana on vielä ilmeisen tuntematonta, eivätkä nuoret ole omaksuneet sitä (vrt. Rutherford ym. 2018a, Tveit & Mangen 2014). ”Pitäisi jotenkuten mainostaa sitä lukemisen prosessia, että se on oikeastaan kiinnostavaa, ja että se ei ole vaan istumista ja paperin katsomista”, eräs haastatelluista ehdottaa ratkaisuksi nuorten lukemisen ongelmaan.

Kuuntelumahdollisuus helpottaa prosessia ja voi tukea käsitystä itsestä lukijana

En oikein jaksa keskittyä lukemiseen, sillä olen erittäin hidas lukemaan. Kappaleen lukemiseen saattaa mennä kaksikymmentäkin minuuttia ja se saa minut turhautumaan nopeasti.

Aineistossani 5/25 (20 %) oppilaista vastasi, että lukeminen tuntuu ensisijaisesti tylsältä, turhalta tai vaikealta. Jos lukeminen koetaan raskaaksi, se rinnastuu selkeämmin koulupohjaiseen aktiviteettiin, eikä innosta lukemaan

oma-aloitteisesti vapaa-ajalla. Aineistoni perusteella äänikirjan kuunteleminen voi kuitenkin olla aivan erilainen kokemus. Uuden lukutaidon määrittelyyn kuulukin monenlaisten merkkijärjestelmien ”lukeminen” (ks. esim. Baron 2013, 2015; Herkman & Vainikka 2012, 19; Leu ym. 2004). Kuunneltu tekstikin on kieltä merkityksineen ja tarinan kaarineen. Ääneen lukemisen hyödyistä ollaan varsinkin lasten kohdalla jo hyvin selvillä⁸, ja kuunnellun tekstin ymmärryksen prosessi on tutkimusten mukaan monessa samankaltainen kuin painetun tekstin lukeminen (Kendou 2008, Wolfson 2008). Kuunneltu teksti voi auttaa lukijaa kehittämään lukutaitoaan muun muassa antamalla kuvan luetun tekstin sanastosta, tauotuksesta ja äänenpainoista. Kuuntelu voi myös parantaa ”lukemiskestävyyttä” eli sitä, kuinka kauan kerrallaan jaksaa keskittyä kirjaan (Larson 2015b, 174).

Digitaalisen lukemisen puolesta puhujat korostavat digitaalisuuden potentiaalia helpottaa lukuprosessia ja mahdollistaa yksilöllinen tapa lukea kirjallisuutta. Parhaimmillaan lisätoiminnot, kuten tekstifontin säätö ja kuunteluominaisuus, laajentavat ja helpottavat lukukokemusta ja voivat olla tapa tuoda luovuutta ja vuorovaikutusta kirjalliseen lukukokemukseen (Biancarosa 2012; Dobler 2015, 483; Larson 2015a, 173). Digitaalinen kirja, esimerkiksi kuunneltuna, saattaa joillekin olla se ensimmäinen positiivinen lukukokemus, kun taas paperinen kirja on vain muistutus omista epäonnistumisista (Tveit & Mangen 2014, Wolfson 2008, 109). Lisäominaisuudet voivat myös auttaa lukivaikeuksista kärsivää löytämään sopivan tavan lähestyä tekstejä omien kykyjensä mukaan, ikään kuin oman tasonsa yläpuolelta, mikä todennäköisesti lisää innostusta lukemiseen (ks. Leu ym. 2004).⁹

[Kuunteleminen] helpottaa sitä paljon, kun ei tarvi keskittyä pelkkään siihen yhteen paperiin ja siihen tekstiin (...) vaan rupee sitten helpommin kuuntelee, kun että ottais sen kirjan.

Omassa aineistossani erityisesti kirjan kuunteleminen nousi positiivisesti esiin. Jopa 17/25 (68 %) oppilaista vastasi kuunnelleensa kirjan ja osa lukeneistakin kuunteli osittain. Kuuntelun nähtiin esimerkiksi helpottavan keskittymistä ja nopeuttavan lukuprosessia, jolloin se ei tunnu niin raskaalta ja tylsältä:

Mulla on lukivaikeus, niin se on hidasta (...) se ei oikeen enää motivoi. (...) Kun pysty kuuntelee, ni sit se kuitenkin meni nopeemmin, kun ite luettuna, siin pysy mielenkiinto paljon kauemmin.

Kuunteluominaisuus tarjoaa kehittyneemmillekin lukijoille mahdollisuuden rauhoittumiseen (Larson 2015b, 42–44; Wolfson 2008, 107) sekä kumoaa ruudulta lukemiseen liitetyn silmien rasituksen. Omassa aineistossani muutenkin enemmän lukevat näkivät kuuntelemisessa uudenlaisia etuja verrattuna tekstin lukemiseen itse:

Siinä kuulee ääninäytteliöiden kuvan siitä miltä hahmot kuulostavat ja elehtivät, sekä se on todella kiinnostavaa kuulla hahmojen olevan ”elossa”.

Voi samalla vaikka sulkee silmät ja rentoutuu (...) sillai vaan loikoo jossai. Se oli mukava ja rauhallinen kokemus.

Toisaalta moni myös näki kuuntelun hyödyn siinä, että se ei vaadi katsekontaktia ja kuunnella voi myös matkalla jonnekin. Äänikirjat onkin suunniteltu liikkeeseen ja täydentämään tyhjää aikaa. Tällaisenaan ne tarjoavat mahdollisuuksia, joihin visuaalinen materiaali, kuten painettu teksti tai videot, eivät yllä.¹⁰ (Koepnick 2013, 233.)

Se oli helppoo, kun sitä pysty kuuntelee sillai ihan vaan vaik hetken jossai, kun oli menos tai odottamassa jotai, kun kirja jotenki... et kun sen avaa, niin sit siin täytyy muistella, et mitä siin on tapahtunu ja virittäytyy siihen tunnelmaan.

Nykypäivän nuorelle ja tämän hetken luku-tapoihin kuuluu olennaisena osana monen eri kanavan samanaikainen kuluttaminen, ”multitasking”¹¹ (Herkman & Vainikka 2012, 83–84; ks. myös Prensky 2001ab), ja tässäkin otoksessa monet näkivät kuuntelun miellyttävyyden myös siinä, että silloin voi tehdä jotain muuta samalla ja silti ”lukea” tarinaa:

Kuunnellessani sitä pystyin myös tekemään samalla jotakin muuta. Tästä syystä en yleensä oikein jaksa keskittyä kirjoihin, sillä lukiessa ei oikein voi puuhastella muuta.

Äänikirjan ominaisuudet nousivat aineistossa esiin jopa yllättävän myönteisessä valossa ottaen huomioon, ettei äänikirja ole uusi keksintö; moni oli aidosti vaikuttunut uudenaikaisesta tavasta kokea kirjallisuutta. Kuuntelu tuntui yhdistävän samanaikaisuuden ja helppouden vaatimukset sekä toisaalta teki kirjasta kokemuksena sulavasti muuntautuvaa toimintaa monenlaiseen mielentilaan. Loppujen lopuksi kuitenkin ratkaiseva ero, joka teki sovelluksen äänikirjasta uuden ja innostavan, oli teknologia eli kirjan käyttäminen nuorelle elintärkeällä laitteella, joka edelleen on ”aina mukana”.

Digitaalisuus tuo kirjan lähemmäksi nuorten yhteisöllisiä lukutapoja ja lukijaidentiteettiä

Nykyään eletään tosi paljon niinku tässä ajassa ja kirjat taas on enemmän sitä niinku vanhaa aikaa.

Lukeminen on kulttuurista ja sosiaalista toimintaa, joka on sidoksissa ei vain opittuihin taitoihin vaan tapoihin ja merkityksiin ym-

pärillämme. Meneillään on ja on ollut jo pitkään lukemisen kulttuurinen murros, jossa lukemisen keskeisin väline on vaihtumassa painetusta muodosta digitaalisille alustoille. (Baron 2013, 2015; Goldman 2012; Herkman & Vainikka 2012, 28, 39; Leu ym. 2004; Mangen & van der Weel 2014.) Tämän hetken nuorille muut viestinnän ja merkityksen muodostuksen keinot, kuten auditiivinen ja audiovisuaalinen materiaali, ovat isommassa roolissa kuin painettu teksti. Nuoret sosiaalisena ryhmänä pitävät suullista ja digitaalista informaatiota parempana kuin painettua, joka koetaan jo vanhentuneeksi. (Alexander & Fox 2011, 165; Prensky 2001ab; Tveit & Mangen 2014.) Kärjistettyä tai ei, väistämätön tosiasia on, että tämän hetken yläkouluikäiselle teknologia ja ennen kaikkea älypuhelin on osa vapaa-aikaa toisin kuin kirja¹² (ks. Ahn & Jung 2016).

Kysyin nuorten näkökulmaa siihen, miksi nykyään luetaan aina vain vähemmän kaunokirjallisuutta vapaa-aikana. Avovastauksista 21/25 (84 %) viittasi teknologiaan ja sen tarjoamiin vaihtoehtoihin viihtymisen keinoihin, toisin sanoen älypuhelimisiin:

Koska toinen vaihtoehto on puhelin, joka on aina siinä vierellä ja josta löytyy kaikenlaista hauskaa.

On esimerkiksi puhelimet, joilla voi tehdä kaikkea muuta...

...paitsi lukea. Kiinnostavaa on, että aineistoni nuoret eivät selvästikään miellä kirjojen lukemista älylaitteilla tapahtuvaksi toiminnaksi, joka voisi kilpailla ominaisuuksillaan ajanvietetapana, vaan kirjojen lukeminen liittyy edelleen sekä mielikuvana että käytännössä painettuun tekstiin. Tämä vahvistui, kun kysyin, kuinka moni oppilaista on lukenut ennen kokeilua kaunokirjallisuutta digitaalisesti. Koko otoksesta 19 oppilasta (76 %) ei ollut koskaan aikaisemmin lukenut ja vain

yksi oppilas vastasi lukevansa säännöllisesti kaunokirjallisuutta digitaalisesti.

Moje ym. (2008) määrittelee nuorten vapaa-ajan lukemisen ja kirjoittamisen koostuvan sosiaalisista verkostoista ja identiteeteistä, kuten perheen, harrastusten ja suosittujen nuorten kulttuurin, elokuvien ja sarjojen, ilmaisutavoista. Nämä verkostot määrittävät, mikä nuoria kiinnostaa, millaisia lukusisältöjä he etsivät ja miten he itse ilmaisevat itseään kielellisesti. Lukeminen on näin ikään kuin pääomaa, jolla rakennetaan sosiaalista, etnistä tai sukupuolista identiteettiä ja itsensä kehittämisen tapoja sekä toisaalta haetaan tietoa. (Mt. 131–136. Ks. myös Alexander & Fox 2011, 165; Herkman & Vainikka 2012, 43, 94–96.) Huomionarvoista on, että nykyään nämä verkostot perustuvat pääasiassa digitaalisiin välittämisen keinoihin, joiden keskiössä on lähes kaikkialle ulottuva sosiaalinen media. Nuoret siis sekä lukevat että tuottavat tekstejä yhä kasvavassa määrin digitaalisesti. Kun tavoitteena on lukumotivaatio, keskeistä on lukemisen sisältöjen ja tapojen yhteys nuorten omaan maailmaan ja sosiokulttuurisiin verkostoihin, jotka määrittävät millaisena ja miten kiinnostavana toimintana lukeminen näyttäytyy (ks. Ruddel & Unrau 2013, 1026–1027; Strommen & Mates 2004, 194; ks. myös Alexander & Fox 2011; Moje 2002; Sulkunen 2013, 538).

Nuoret saattavat pitää kirjojen lukemista vanhan aikaisena ja tylsänä. Myöskään vanhemmat eivät enään kannusta lapsiaan lukemaan.

Nuorten tulisikin tuntea olevansa osa lukevaa yhteisöä, jossa arvostetaan lukemista sen itsensä takia merkityksellisenä ajankuluna (Strommen & Mates 2004, 199). Lukemisen sosiokulttuurisessa kontekstissa lukuyhteisöt määrittävät myös sitä, millaisena näkee itsensä lukijana. Aktiivinen osallisuus lukevassa yhteisössä, kuten perheessä, onkin osa paljon

lukevien identiteettiä (mt. 194). Tällöin ne nuoret, joilta kodin tuki puuttuu, jäävät koulun mallien ja nuorten vertaisryhmien varaan. (Vrt. Arffman & Nissinen 2015, 37–38; Leino ym. 2017, 34–35; Linnakylä ym. 2004, 239; Sulkunen ym. 2010, 61–64.) Nuorten suosima lukemiskulttuuri taas on muutoksessa, jossa luku- ja kirjoitustavat painottavat ”pikalukemista” sekä sosiaalisen osallistumisen ja yhteisöllisyyden merkitystä, josta esimerkkinä ovat sosiaalisen median moninaiset tekstikäytännöt. Painettuun kaunokirjallisuuteen liittyvää yksilö- ja teoskeskeistä mielikuvaa pitäisi muokata lähemmäksi nuorten yhteisöllisiä viihtymisen tapoja samalle digitaaliselle alustalle. (Herkman & Vainikka 43, 60, 158; ks. myös Leu ym. 2004; Nakamura 2013.) Sosiaalisen tuen ja lukuyhteisön merkitys lukumotivaatiolle tuli esiin omassakin aineistossani:

Jos kouluissa esiteltäis enemmän eri genrejä ja kirjoja, sit niitä vois esitellä eri medioissa niinku Booktubessa.

Se vois auttaa, jos puhuttais sillai enemmän omista lukukokemuksista ja kerättäis jostain kirjoit sillee, et mitä on lukenu ja sit jakais niitä.

Digitaalisesti erilaisten lukijayhteisöjen luominen kirjasovellusten ympärille olisi nuorelle todennäköisesti helpommin lähestyttävä kirjallisten kokemusten jakamistapa kuin perinteinen lukupiiri. Lukukokemusten hankkimisessa kaveripiirin suositukset ovat kiinnostavan lukumateriaalin löytämisessä kuitenkin merkittäviä edelleen. (Herkman & Vainikka 2012, 35, 96, 109.) Tutkimuksessa on jo huomattu digitaalisten keskustelualustojen toimivuus omien lukukokemusten jakamisessa vuorovaikutuksessa toisten lukijoiden kanssa (Bowers-Campbell 2011; Dalton & Grisham 2013; ks. myös Vaittinen 2008), jolloin digitaalinen kirja on luontevasti samalla välineellä. Lukukokemuk-

sia voi jakaa, missä vain ja milloin vain, vaikka samanaikaisesti kirjaa kuunnellen. Tällainen osallistuva ja simultaaninen lukukokemus toisi kaunokirjallisuuden ainakin lähemmäksi nuorelle tuttua lukemiskulttuuria, jossa digitaalinen kirja ei olisi ehkä enää vain ”vanhaa aikaa”. (Ks. Collins 2013; Nakamura 2013.) Jo muutamia vuosia (Herkman & Vainikka 2012, 159) sitten kuulosteltiin, ”löytyykö tulevasta sisällöntuotannosta innovaatioita, jotka luis- kahtavat luontevasti viestinnällisen pikaluke- misen maailmaan”. Monimuotoistuva kirjasto- jen digitaalinen materiaali sekä kustannusalan ympärille nousseet kirjojen suoratoistopalvelut näyttäsivät otolliselta mahdollisuudelta.

”Koska puhelin on keksitty”

Yksi vastaajistani tiivistä nuorten lukemisen ongelman syyksi ”puhelimien keksimisen”. Olkoonkin kärkevä yleistyks, siinä on viisau- den siemen. Jos lukemisen teknologinen ja kulttuurinen murros jätetään huomioimatta, kaunokirjallisuus saattaa pian olla lähinnä ”nostalgista toimintaa” (Collins 2013; ks. Moje ym. 2002, 224; Newkirk 2006, 66; Prensky 2001b, 6). Lopputuloksena viihty- misen elämykset haetaan muista puhelimen tarjoamista ajanvietteistä, ellei lukeminen näyttäytyä helppona väylänä muiden sovel- lusten joukossa (ks. Collins 2013, 208; Da- vidovitch ym. 2016, 132). Pohjaten omiin alustaviin tutkimustuloksiini sekä aiempaan tutkimukseen väitän, että kaunokirjallisuuden lukemisen tekee nuorelle vieraaksi nimen- omaan sen irrallisuus nuorten keskeisimmistä kokemisen ja osallistumisen tiloista, digitaali- sista verkostoista (vrt. Collins 2013; Moje ym. 2002, 2008; Newkirk 2006; Sulkunen 2013).

Kyllä yhä monet nuoret lukevat suuria määriä. He vain sattuvat lukemaan tarinoita, joita ei ole muualla kuin netissä.

Keskeistä on, että nuoret kyllä edelleen lu- kevat ja kirjoittavat, mutta vapaa-ajalla he ovat sitoutuneet tekstuaalisiin tapoihin, jotka eivät nykytiedon mukaan tue samassa määrin akateemista osaamista kuin painetun tekstin syvälinen lukeminen (Moje ym. 2008, 146). Nuorten vapaa-ajan lukutavat ovat siis risti- riidassa painetun kirjan ja ylipäättään pidem- pien tekstien pitkäjänteisen lukemisen kanssa (Moje ym. 2008, 148; ks. myös Baron 2013). Digitaalinen alusta toisi yhteen vähentyneen pidempien tekstien lukemisen ja toisaalta välineen, joka on nuorelle tuttu merkityk- sen väylä. Monet tutkijat ovat kritisoineet näkemystä siitä, että nimenomaan kauno- kirjallisuuden pitäisi säilyttää omaleimainen asemansa, paperin tuoksu ja tuntu, sulautu- minen pysähtyneeseen tilaan (ks. esim. Col- lins 2013, Nakamura 2013, Newkirk 2006). Tällainen kokemus eristää kirjat nykypäivän nuoren ja aikuisenkin arjen lukutavoista. Vaalimisen arvoista tai ei, monelle kynny- s tuohon maailmaan on liian korkea. Sen sijaan tulisi nähdä digitaalinen lukeminen mahdol- lisuutena, matalana portaana kirjallisuuteen ja nimenomaan vaihtoehtoisena painettujen kirjojen rinnalla. (Collins 2013, Koepnick 2013.) Nyt on jo pidemmällä ajanjaksolla nähty, että kaunokirjallisuuden lukeminen sen perinteisessä muodossa ei motivoi var- sinkaan nuorta siten, että se tukisi lukutaitoa.

Digitaaliseen kaunokirjallisuuden luke- miseen liittyy luonnollisesti seikkoja, jot- ka vaativat jatkotutkimusta. Osa lukijoista kärsii esimerkiksi lisääntyvästä ruutuajasta. Myös aineistoni nuorista muutama kertoi ruudulta lukemisen rasittavan silmiä, minkä takia digitaalinen kirja ei motivoi. Osalla taas sovelluksen häiriöt tai akun loppuminen oli keskeyttänyt lukemisen. On lisäksi selvää, että väline muuttaa tekstin sisäistämisen prosessia: onko kirjan kuunteleminen pätkissä, samalla kun tekee jotakin muuta, yhtä syvällistä kuin keskittynyt yhtäjaksoinen lukeminen? Tu-

keeko se yhtä lailla lukutaitoa? Kiinnostavaa on siis ennen kaikkea, miten tekninen väline ja mediamuotojen samanaikaisuus muuttavat tulkintaa ja vastaanottoa (ks. Mangen & Kuiken 2014) ja toisaalta, voiko erityisesti äänikirjojen mahdollistama uudellinen tilallinen kokemus motivoida nuorta pidempien tekstien pariin (ks. Baron 2015). Näihin kysymyksiin tulen jatkotutkimuksessa pureutumaan pilottiani laajemmilla aineistoilla. Lopulta kuitenkin painetun tekstin eduilla luetun ymmärtämisen suhteen ei ole merkitystä, jos nuoret eivät kirjoja vapaaehtoisesti lue. Lukutaitoon vaikuttaa ennen kaikkea kiinnostus lukemiseen ja omaehtoisen lukemisen määrä. Edelleen painotan useiden tutkimusten tuloksia siitä, että motivaatio ja sitoutuneisuus ovat ”kognitiivisen kasvun rakennuspalikoita” eli vahvistuessaan ne laajentavat myös lukemisessa menestymiseen tarvittavia tiedollisia taitoja ja strategioita. (Afflerbach & Harrison 2017, 219; Guthrie ym. 2004.) Kumpi siis lopulta painaa enemmän: digitaalisen lukemisen mahdollinen kognitiivinen kuormittavuus vai motivaation mahdollisuus?

Uudenlaisessa tavassa lukea kaunokirjallisuutta, jossa yhdistetään esimerkiksi tekstiä ja ääntä, on sekä oman aineistoni että aiemman tutkimuksen mukaan lupaavaa potentiaalia toimia sitoutuneisuuden, osallisuuden ja motivaation kasvattajana varsinkin nuorilla (ks. Dalton & Grisham 2013; Jones & Brown 2011; ks. myös Kucirkova ym. 2017). Pilottiaineistoni perusteella voidaan vetää varovaisia johtopäätöksiä siitä, että digitaalinen kirja voi vaikuttaa positiivisesti lukumotivaatioon ominaisuuksillaan, jotka liittävät lukukokemuksen lähemmäksi nuoren vapaa-ajan viihtymistapoja: 1) Kuuntelumahdollisuus helpottaa ja nopeuttaa prosessia ja muuttaa lukemisen pysähtynyttä kuvaa, kun tekstiä voi kuunnella liikkeessä ja samalla, kun tekee jotakin muuta. 2) Digitaalisen lukumateriaa-

lin saatavuus ja lukuvälineen käytännöllisyys madaltavat kynnystä kirjaan ja edesauttavat kiinnostavien sisältöjen löytämistä. Nämä tekijät voivat vaikuttaa nuoren käsitykseen itsestään lukijana sekä toisaalta käsitykseen omaehtoisen lukemisen arvosta, kun lukeminen ei tunnu niin työläältä, tylsältä tai vanhanaikaiselta. 3) Kokonaisuudessaan digitaalinen alusta tuo kaunokirjallisuuden lähelle tämän hetken kokemisen tilaa, verkkoa, jossa kokemukset ovat ennemminkin virtaavia, yhtäaikaista ja jaettuja (Herkman & Vainikka 2012, 41, 60, 147), mutta mikseivät silti syvällisiä, täynnä merkitystä. Lukeminen voisi tuntua, aineistoni nuoren sanoin, ”läheisemmältä siinä digitaalisessa versiossa”.

Viitteet

- 1 Myös tietokirjallisuuden lukeminen vaatii pidempien tekstikokonaisuuksien hahmottamista ja sitä voi lukea digitaalisena. Tässä artikkelissa keskityn kuitenkin kaunokirjallisuuden lukemiseen.
- 2 Kysely sisälsi sekä monivalinta- että avokysymyksiä. Artikkelin sisennetyt sitaattit ovat lainauksia kyselyn avovastauksista ja keskusteluaineistosta.
- 3 Tulevassa tutkimuksessa lukumotivaatiota mitataan empiirisesti tutkitulla Motivation to Read -profiililla, jossa motivaatio muodostuu nuoren käsityksestä itsestä lukijana ja lukemisen arvostamisesta toimintana. Profiili koostuu kyselylomakkeesta ja kaikkein vastaajien haastattelusta. Pilottitutkimuksen puitteissa näin laajaan aineistonkeruuseen ei ollut mahdollisuutta. Analyysissä soveltamani käsitys lukumotivaatiosta perustuu kuitenkin profiiliin. (Malloy ym. 2017; Wigfield & Eccles 2002.)
- 4 Helsingin Sanomien artikkelissa ”HS vertaili ääni- ja e-kirjojen kuukausimaksullisia palveluita – käyttäjien määrä kasvaa nyt hurjaa vauhtia” käsiteltiin 17.12.2018 äänikirjojen suosiota. <https://www.hs.fi/talous/art-2000005934444.html> (katsottu 20.12.2018)
- 5 Päinvastoin on myös tutkittu, että digitaalinen kirja ei motivoi enempää kuin painettu (ks. esim. Lukukeskus 2016, Merga 2014, Rutherford ym. 2018). Näissä tutkimuksissa ei ole kuitenkaan käytetty usia lukusovellusinnovaatiota nimen-

- omaan nuorilla tai tutkittu varsinaisesti lukukemusta vaan vain lukemisen määrää suhteessa digitaalisen laitteen käyttömahdollisuuteen.
- 6 Digitaalisen lukemisen tutkimus ei ole teorioiltaan ja menetelmiltään vielä vakiintunutta suhteessa mm. käytettyihin laitteisiin tai tekstityyppeihin (Mangen & Kuiken 2016, Singer 2017a).
 - 7 Lukumotivaatio on kompleksinen kokonaisuus, jonka laajempaan määrittelyyn ei tämän artikkelin puitteissa ole mahdollisuutta. Omaehtoinen lukeminen vaatii sisäistä motivaatiota, joka syntyy omista taidoista lukijana, kiinnostuksesta, arvostuksesta ja esimerkiksi sosiaalisten verkostojen tuesta ja vaikutuksesta asenteisiin. (Ks. esim. Guthrie & Klauda 2016, 41, 43; Ruddel & Unrau 2013.)
 - 8 Ks. Lue lapselle -hanke (Lukukeskus, WSOY:n kirjallisuussäätiö ja Svenska Kulturfonden). <http://luelapselle.fi/> (katsottu 20.12.2018)
 - 9 Digitaalisen lukemisen hyödyt eivät ole suinkaan kiistattomia. Ominaisuuksien hyödyllisyys näyttäisi riippuvan siitä, ovatko ne hallitsevia, eli aiheuttavat huomion jakautumista, vai tekstin sisällön välittymistä kiinteästi tukevia (Biancarosa 2012, 148, 154; Dobler 2015).
 - 10 Kari Hämäläinen kirjoittaa Parnasso-lehdessä (3/2019) äänikirjojen myynnin kasvusta: äänikirjat mukautuvat tämän hetken kirjojen kuluttajan tarpeisiin, kuunnella voi ”ilman käsiä” ja tehdä samalla jotakin muuta.
 - 11 Monen eri kognitiivisen toiminnan samanaikaisuus on toisaalta nähty nimenomaan digiajan lukutapojen yhtenä ongelmakohtana esimerkiksi oppimisen suhteen (Alverman & Harrison 2016, 221.)
 - 12 Oletus nuorista diginatiiveina ei ole ongelmaton; esimerkiksi digitaalisen lukemisen taidoissa on suuria eroja alueellisesti ja yksilöllisesti (ks. esim. Herkman & Vainikka 2012, 24; Rutherford ym. 2018a). Viittaan käsitteellä digitaalisten alustojen keskeisyyteen nuorten arjessa.
- sense of dependence on smartphone: A comparison between digital natives and digital immigrants. *New Media & Society* 18 (7), 1236–1256.
- Alexander, Patricia & Fox, Emily (2011) Adolescents as Readers. Teoksessa Michael L. Kamil & P. David Pearson & Elizabeth Moje & Peter P. Afflerbach (toim.) *Handbook of Reading Research*, volume IV. New York: Routledge, 157–176.
- Arffman, Inga & Nissinen, Kari: Lukutaidon kehitys PISA-tutkimuksissa. Teoksessa Jouni Välijärvi ja Pekka Kupari (toim.) *Millä eväillä uuteen nousuun? PISA 2012 Tutkimustuloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:6, 28–49.
- Baron, Naomi (2013) Redefining Reading: The Impact of Digital Communication Media. *PMLA* 128 (1), 193–200.
- Baron, Naomi (2015) *Words onscreen: The fate of reading in a digital world*. Oxford University Press.
- Biancarosa, Gina (2012) Technology Tools to Support Reading in the Digital Age. *Future of Children* 22 (2), 139–160.
- Bowers-Campbell, Joy (2011) Take It Out of Class: Exploring Virtual Literature Circles. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 54 (8), 557–567.
- Brozo, William & Sulkunen, Sari & Shiel, Gerry & Garbe, Christine & Pandian, Ambigapathy & Valtin, Renate (2014) Reading, Gender, and Engagement: Lessons from Five PISA Countries. *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 57 (7), 584–593.
- Coiro, Julie (2011) Predicting Reading Comprehension on the Internet: Contributions of Offline Reading Skills, Online Reading Skills, and Prior Knowledge. *Journal of Literacy Research* 43 (4), 352–392.
- Collins, Jim (2013) Reading, in a Digital Archive of One’s Own. *PMLA* 128 (1), 207–212.
- Dalton, Bridget & Grisham, Dana (2013) Love That Book: Multimodal Response to Literature. *The Reading Teacher* 67 (3), 220–226.
- Davidovitch, Nitza & Yavich, Roman & Druckman, Eran (2016) Don’t Throw Out Paper and Pens Yet: On the Reading Habits of Students. *Journal of International Education Research* 12 (4), 129–144.
- Dobler, Elizabeth (2015) E-textbooks: A Personalized Learning Experience or a Digital Distraction? *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 58 (6), 482–491.
- Goldman, Susan (2012) Adolescent literacy: learning and understanding content. *The Future of Children* 22 (2), 89–116.
- Guthrie, John & Wigfield, Allan & Metsala, Jamie & Cox, Kathleen (2004) Motivational and Cognitive Predictors of Text Comprehension and Reading Amount. Teoksessa Robert Ruddell & Norman Unrau (toim.) *Theoretical Models and Processes*

Lähteet

- Ackerman, Rakefet & Goldsmith, Morris (2011) Metacognitive regulation of text learning: On screen versus paper. *Journal of Experimental Psychology* 17 (1), 18–32
- Afflerbach, Peter & Harrison, Colin (2017) What Is Engagement, How Is It Different from Motivation, and How Can I Promote It? *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 61 (2), 217–220.
- Ahn, Juyeon & Jung, Yoonhyuk (2016) The common

- of Reading. Newark: International Reading Association, 929–978.
- Guthrie, John & Klauda, Susan (2016) Engagement and Motivational Processes in Reading. Teoksessa Peter Afflerbach (toim.) *Handbook of individual differences in reading: reader, text, and context*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. 41–53.
- Harjunen, Elina & Rautopuro, Juhani (2015) *Kielenkäytön ajattelua ja ajattelun kielentämistä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2014: keskiössä kielentuntemus ja kirjoittaminen*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 2015 (8).
- Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012) *Lukemisen tavat. Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere: Tampere University Press.
- Jones, Troy & Brown, Carol (2011) Reading engagement: a comparison between e-books and traditional print books in an elementary classroom. *International Journal of Instruction* 4 (2), 5–22.
- Kendeou, Panayiota (2008) Children's inference generation across different media. *Journal of Research in Reading* 31 (3), 259–272.
- Koepnick, Lutz (2013) Reading on the move. *PMLA* 128 (1), 232–237.
- Kucirkova, Natalia; Littleton, Karen & Cremin, Teresa (2017) Young children's reading for pleasure with digital books: six key facets of engagement. *Cambridge Journal of Education* 47(1), 67–84.
- Larson, Lotta (2015a) E-books and Audiobooks. *Reading Teacher* 69 (2), 169–177.
- Larson, Lotta (2015b) The learning potential of e-books. *Educational Leadership* 72 (8), 42–46.
- Leino, Kaisa & Nissinen, Kari (2012) Verkkolukutaito ja tietokoneen käyttö PISA 2009-tutkimuksessa. Teoksessa Sari Sulkunen & Jouni Välijärvi (toim.) *PISA09. Kestävä osaamisen pohja?* Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 62–76.
- Leino, Kaisa & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Rautopuro, Juhani (2017) *Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016)*. Opetus- ja Kulttuuriministeriö. <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisusivut/2017/PIRLS%202016%20RAPORTTI.pdf> (Viitattu 18.12.2018.)
- Leu, Donald & Kinzer, Charles & Coiro, Julie & Cammack, Dana (2004) Toward a theory of new literacies emerging from the internet and other information and communication technologies. Teoksessa Robert Ruddell & Norman Unrau (toim.) *Theoretical Models and Processes of Reading*. Newark: International Reading Association, 1570–1613.
- Linnakylä, P. & Malin, A. & Taube, Karin (2004) Factors behind low reading literacy achievement. *Scandinavian Journal of Educational Research* 48 (3), 231–249.
- Malloy, Jacquelynn & Parsons, Allison & Marinak, Barbara & Applegate, Anthony & Applegate, Mary DeKonty & Reutzell, D. Ray & Parsons, Seth & Fawson, Parker & Roberts, Leslie & Gambrell, Linda (2017) Assessing (and Addressing!) Motivation to Read Fiction and Nonfiction. *Reading Teacher* 71 (3), 309–325.
- Mangen, Anne & Walgermo, Bente & Brønnick, Kolbjørn (2013) Reading Linear Texts on Paper versus Computer Screen: Effects on Reading Comprehension. *International Journal of Educational Research* 58 (C), 61–68.
- Mangen, Anne & Kuiken, Don (2014) Lost in an iPad: Narrative engagement on paper and tablet. *Scientific Study of Literature* 4 (2), 150–177.
- Mangen, Anne & van der Weel, Adriaan (2016) The evolution of reading in the age of digitisation: an integrative framework for reading research. *Literacy* 50 (3), 116–124.
- Margolin, Sara & Driscoll, Casey & Toland, Michael & Kegler, Jennifer Little (2013) E-readers, Computer Screens, or Paper: Does Reading Comprehension Change Across Media Platforms? *Applied Cognitive Psychology* 27 (4), 512–519.
- Marinak, Barbara & Gambrell, Linda (2008) Intrinsic Motivation and Rewards: What Sustains Young Children's Engagement with Text? *Literacy Research and Instruction* 47 (1), 9–26.
- Merga, Margaret (2014) Are teenagers really keen digital readers? Adolescent engagement in eBook reading and the relevance of paper books today. *English in Australia* 49 (1), 27–37.
- Merga, Margaret (2015) Access to books in the home and adolescent engagement in recreational book reading: Considerations for secondary school educators. *English in Education* 49 (3), 197–214.
- Merga, Margaret & Moon, Brian (2016) The Impact of Social Influences on High School Students' Recreational Reading. *High School Journal* 99 (2), 122–140.
- Moje, Elizabeth (2002) Re-framing adolescent literacy research for new times: Studying youth as a resource. *Reading Research and Instruction* 41 (3), 211–228.
- Moje, Elizabeth & Overby, Melanie & Tysvaer, Nicole & Morris, Karen (2008) The Complex World of Adolescent Literacy: Myths, Motivations, and Mysteries. *Harvard educational review* 78 (1), 107–154.
- Nakamura, Lisa (2013) 'Words with Friends': Socially

- Networked Reading on Goodreads. *PMLA* 128 (1), 238–243.
- Newkirk, Thomas (2006) Media and Literacy: What's Good? *Educational Leadership* 64 (1), 62–66.
- Parsons, Allison & Parsons, Seth & Malloy, Jacquelynn & Gambrell, Linda & Marinak, Barbara & Reutzel, D. Ray & Applegate, Mary & Applegate, Anthony & Fawson, Parker (2018) Upper Elementary Students' Motivation to Read Fiction and Nonfiction. *The Elementary School Journal* 118 (3), 505–523.
- Prensky, Marc (2001a) Digital Natives, Digital Immigrants Part 1. *On the Horizon* 9 (5), 1–6.
- Prensky, Marc (2001b) Digital Natives, Digital Immigrants Part 2: Do They Really Think Differently? *On the Horizon* 9 (6), 1–6.
- Prensky, Marc (2013) Our Brains Extended. *Educational Leadership* 70 (6), 22–27.
- Rideout, Vicky (2016) Measuring time spent with media: the Common Sense census of media use by US 8- to 18-year-olds. *Journal of Children and Media* 10 (1), 138–144.
- Ruddel, Robert & Unrau, Norman (2013) Reading as a Motivated Meaning-Construction Process: The Reader, the Text, and the Teacher. Teoksessa Donna Alvermann & Robert Ruddel & Norman Unrau (toim.) *Theoretical Models and Processes of Reading*, 6. painos. Newark: International Reading Association, 1015–1068.
- Rutherford, Leonie & Merga, Margaret & Singleton, Andrew (2018a) Influences on Australian adolescents' recreational reading. *Australian Journal of Language and Literacy* 41 (1), 44–56.
- Rutherford, Leonie & Singleton, Andrew & Derr, Leonie Ariel & Merga, Margaret (2018b) Do digital devices enhance teenagers' recreational reading engagement? *Public library quarterly* 37 (3), 318–340.
- Singer & Alexander (2017a) Reading on Paper and Digitally: What the Past Decades of Empirical Research Reveal? *Review of Educational Research* 87 (6), 1007–1041.
- Singer & Alexander (2017b): Reading Across Mediums: Effects of Reading Digital and Print Texts on Comprehension and Calibration. *Journal of Experimental Education* 85 (1), 155–172.
- Stoop, Judith & Kreutzer, Paulien & Kirz, Joost (2013) Reading and learning from screens versus print: a study in changing habits. *New Library World* 114 (9/10), 371–383.
- Strommen, Linda & Mates, Barbara (2004) Learning to Love Reading: Interviews with Older Children and Teens. *Journal of Adolescent and Adult Literacy* 48 (3), 188–200.
- Sulkunen, Sari & Välijärvi, Jouni & Arffman, Inga & Harju-Luukkainen, Heidi & Kupari, Pekka & Nissinen, Kari & Puhakka, Eija & Reinikainen, Pasi (2010) *Pisa 2009. Ensituloksia*. Helsinki: Opetus- ja Kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:21.
- Sulkunen, Sari (2013) Adolescent Literacy in Europe: An Urgent Call for Action. *European Journal of Education* 48 (4), 528–542.
- Sullivan, Alice & Brown, Matt (2015) Reading for Pleasure and Progress in Vocabulary and Mathematics. *British Educational Research Journal* 41 (6), 971–991.
- Tveit, Ase Kristine & Mangen, Anne (2014) A joker in the class: Teenage readers' attitudes and preferences to reading on different devices. *Library and Information Science Research* 36 (3–4), 179–184.
- Vaittinen, Pirjo (2008) Nuorten vertaiskeskustelu kirjallisuudesta omalla foorumilla. Teoksessa Jarmo Viteli & Simo Kaupinmäki (toim.) *Interaktiivinen tekniikka koulutuksessa 2008 -konferenssintutkimatapaamisen artikkelit*. Hypermedialaboratorion verkkojulkaisuja 19. Tampere University Press, 4–15. https://www.academia.edu/3037286/Mobiililaitteet_ja_sosiaaliset_ohjelmat_yhteis%C3%B6llisen_oppimisen_tukena (Katsottu 19.8.2019)
- Vettenranta, Jouni & Välijärvi, Jouni & Ahonen, Arto & Hautamäki, Jarkko & Hiltunen, Jenna & Leino, Kaisa & Lähteinen, Suvi & Nissinen, Kari & Nissinen, Virva & Puhakka, Eija & Rautopuro, Juhani & Vainikainen, Mari-Pauliina (2016) *PISA 15. Ensituloksia. Huipulla pudotuksesta huolimatta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:41.
- Wigfield, Allan & Eccles, Jacquelynn (2002) The Development of Competence Beliefs, Expectancies for Success, and Achievement Values from Childhood through Adolescence. Teoksessa Allan Wigfield & Jacquelynn S. Eccles (toim.) *Development of achievement motivation*. San Diego: Elsevier Science & Technology, 9–119.
- Wigfield, Allan & Byrnes, James & Eccles, Jacquelynn (2006) Development during early and middle adolescence. Teoksessa Patricia Alexander & Philip Winne (toim.) *Handbook of educational psychology*, 2. painos. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 87–113.
- Wolfson, Gene (2008) Using Audiobooks to Meet the Needs of Adolescent Readers. *American Secondary Education* 36 (2), 105–117.

Körttinuoret ja herättäjäjuhlat festivaaleina

Paula Nissilä

Teksti perustuu kirjoittajan väitöstilaisuuden lectio praecursoriaan Tampereen yliopistossa 30.8.2019. Vastaväittäjänä toimi professori Arniika Kuusisto (Stockholms Universitet).

Paula Nissilä (2019) *Körttinuoret ja herättäjäjuhlat-festivaalina*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 89. 146 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1155-1>.

Tutkimusaiheeni on yhdistelmä uskontoa, tapahtumaa ja nuoria. Tutkin 14–18-vuotiaita nuoria herättäjäjuhlilla eli herännäisten, yhden kirkon herätysliikkeen, vuotuisilla kesäjuhlilla. Tällaiset uskonnolliset kesäjuhlat ovat osa suomalaista kesäkuvastoa. Uskonnon ja juhlimisen yhdistelmä herättää mielenkiintoa. Toisilla kenties nousee mieleen kuvia veisuusta teltoissa tai penkeissä taivasalla, toisilla saarnoja, kenties jumalanpalveluskansan kaatuilua tai muuta hurmosta. Joku miettii loputtomia autoletkoja, joissa takapenkeiltä loistavat lukemattomien lasten kirkkaat silmät. Minulta on myös kysytty, että heiluuko peitto, virtaako viina, niin kuin kerrotaan. Toisinaan tämä on esitetty tietona. Kommentteissa kuuluu vastakkainasettelu uskonnon ja maallisen välillä. Tämä kätkee tutkimukseni ytimen: voiko myös herättäjäjuhlia ajatella festivaalina, jossa koetellaan arjen rajoja, ajanviettona ja juhlintana. Vai ovatko ne jumalanpalvelusta tai yhteisön oppien ja arvojen kirkkastamista osallistujien kesken? Mitä

juhlat merkitsevät osallistujille, jakavatko eri sukupolvet samat merkitykset? Mitä juhlat merkitsevät tämän ajan valinnanmahdollisuuksien z-sukupolvelle, 90-luvun jälkipuoliskolla syntyneille nuorille?

Arvion mukaan kaikkiaan 140 000 ihmistä osallistuu evankelis-luterilaisen kirkon herätysliikkeiden ja järjestöjen ulkoilmajuhlintaan joka kesä. Yhdelle näistä, tutkimukseni herännäisten eli körttiläisten herättäjäjuhlille, osallistuu 20 000–30 000 henkilöä aina heinäkuun alussa. Tämä juhlajoiden määrä on suunnilleen sama kuin esimerkiksi Kuhmon kamarimusiikkijuhlilla, Sodankylän elokuvajuhlilla ja Helsingin Tuska-metallifestivaalilla, vaikka ”uskonfestareita” on turha etsiä festivaalien kävijämäärätalastoista. Kirkollisten kesäjuhlien suosio on myös poikkeama kirkon toiminnan yleisessä kehityksessä, jossa kirkon tilaisuuksiin löytää yhä harvempi ihminen ja kirkon jäsenmäärä on laskussa. Tämä yleinen kehitys kuvaa länsimaisen nykyuskonnon pinnottumista kollektiivisen sijaan yksilölliseen uskonnon harjoittamiseen.

Miksi sitten nuoret, tutkimukseni noin 200-päistä nuorisotalkoolaisjoukkoa edustavat 14–18-vuotiaat, ovat herättäjäjuhlilla? Tutkimuksessani etsin vastausta tähän kysymykseen haastattelujen, nuorten kirjoittamien kertomusten ja juhlahavainnoinnin avulla.

Monen mielestä syy nuorten osallistumiseen voisi olla se, että heidän vanhempansa ja sukunsa on tai on ollut juhlilla. Kyseessä olisi siis suvun tapa, ellei jopa sukuvelvoite tai -pakko. Tämän vaikutus nähdään toisinaan myös nuorten oman toimijuuden vastaisena tai sen tyhjäksi tekevänä. Esimerkiksi erällä jatko-opiskelijoiden etiikan kursilla pohdin esityksessäni aivan oikeutetusti mahdollista tunkeilevaakin vaikutustani tutkittavien nuorten hengellisen identiteetin kehitykseen. Esitystäni kommentoitiin toteamalla kutakuinkin, että ”Huoli pois, eiköhän siihen ole jo vaikutettu, kun he siellä juhlilla ovat”. Karkeasti kahdella kolmesta haastatelluistani olikin jotain taustaa körttiläisyydessä. Sanon karkeasti siksi, että taustaa ei tuotu kysyessäni heti tai selkeästi esiin, ja toisaalta se saattoi olla vaikkapa sisaruksen tai serkun aiempi mukanaolo. Joka tapauksessa tärkeää tässä tutkimuksessa oli, miten nuoret itse kokevat osallistumisensa, mitä on heidän eletty uskontonsa. Uskonnon kokemisen kannalta olennaista olikin se, että nuoret korostivat omaa toimijuutta suhteessa taustaansa. Uskonnollisia yhteisöjä, kuten mitä tahansa yhteisöä tutkittaessa, on syytä muistaa, että ihminen etsii merkitystä ja mieltä maailmalleen sielläkin, missä joku toinen näkee sen esimerkiksi ulkoa annettuna tai perinteen velvoittamana. Tutkimuksessani minua kiinnostaa juuri se: merkitykset ja mielekkyys. Puolet haastateltavistani oli myös tullut juhlille ensi kerran vasta rippikoulun jälkeen eli sen oman suhteen muodostumisen jälkeen. Mutta suhteen mihin?

Kesätapahtuman ohella tutkimukseni herättäjäjuhlilla ovat körttiläisyyden keskeisin ri-

tuaali ja yhtenäisyyden symboli. Körttiläisyys on kulkenut historiassaan matkan 1800-luvun alun protesti- ja maallikkoliikkeestä tämän päivän liberaaliksi ja hovikelpoiseksi kirkolliseksi viiteryhmäksi. Väliin mahtuvat myös 1800-luvun lopun fennomaanipainotukset ja 1930-luvun radikaalien oikeistokytkentöjen ajat. Taakse ovat jääneet myös tummat körttipuvut ja tiukat elintapaohjeet. Äitini, jonka puoleinen sukuni on herännäisyyden vahvalta kannatusalueelta Etelä-Pohjanmaalta, muistaa körttiläisyyden aikakausien jakajana kolmen tätinsä häätilaisuudet 1960-luvulta. Asteittaista muutosta kuvaavasti yksissä häissä morsiamen hääpuku oli vielä körttiperinteen tummaa pukua noudatellen musta, seuraavissa häissä se oli vaaleansininen ja viimeisissä sitten jo valkoinen. 1970-luku toi yleisesti mukanaan nuorten poliittisen näkyvyyden ja alakulttuurit. Myös körttien ensimmäinen nuorisosihteeri aloitti työnsä 1973.

Monet ihmiset ovat tulleet tutkimusprosessini kuluessa jakamaan jonkin lähisukulaisen yhteyden herätysliikkeisiin kuin nostalgisena välähdyksenä omista juuristaan. Liikkeillä on siis ollut vaikutusta, vaikka niiden toiminnassa ei ole itse välttämättä oltukaan mukana. Vuonna 2004 joka kymmenes suomalainen katsoi kuuluvansa herätysliikkeeseen ja joka kymmenes koki saaneensa niistä vaikutteita, vaikka ei kuulunut. On myös esitetty arvio, että herätysliikkeiden piirissä olisi jopa miljoona suomalaista. (Niemelä & Salomäki 2006.)

Samaan aikaan vuoden 2012 tutkimuksen mukaan joka toisella suomalaisella on negatiivinen kuva esimerkiksi tutkimukseni herännäisyydestä (Haastettu kirkko 2012, 53–54). Tämä maailmojen kohtaamattomuus toivottavasti hyötyy tutkimuksestani. Vaikka tutkimukseni tulokset voivat olla joillekin elettyä ja koettua ja sellaisenaan tuttua, toisille tulokset ovat aivan uutta tietoa, siitä kertonevat myös osaksi edellä kuvatut ne-

gatiiviset mielikuvat. Ymmärtäminen lisää yhdistäviä kokemuksia. Se myös antaa perusteluja kritiikille, jota sitäkin tarvitaan, kun herätysliikkeiden toimintaa ja asemaa kirkossa tarkastellaan. Ymmärryksestä ja halusta ymmärtää nousevat joka tapauksessa perustelut, joiden kautta tarvittavat muutoksetkin ovat mahdollisia.

Mielikuviin herätysliikkeistä liitetään myös tukahduttavaa yhteisöllisyyttä. Herätysliikkeet ovat kuitenkin alun alkaen syntyneet yksilöä ja arjen hengellisyyttä korostamaan. Sinänsä ne ovat siis olleet hyvinkin radikaaleja alkuperältään sen ajan kirkon vallan ilmapiiressä. Ne ovat korostaneet yksilön kokemuksia, minkä yleisesti ajatellaan olevan enemmän nykyajan uskonnon piirre. Herätysliikkeiden onkin katsottu luterilaisissa Pohjoismaissa siivittäneen Pohjoismaiden modernisaatiota juuri yksilöä ja kokemuksia korostamalla ja verkostojensa kautta. Toisaalta ne on nähty myös vanhakantaisina ja modernisaation vastaisina. (Thorkildsen 2014, 92–93.) Suomi on siitä poikkeuksellinen Pohjoismaa, että meillä perinteiset herätysliikkeet ovat yhä vahvoja ja ne ovat pysyneet kirkon sisällä. Nykyherätysliikkeet ovat myös painotukseltaan erilaisia, mikä usein jää mielikuvien peittoon.

Nykypäivän herännäisyyden toiminnassa mukana olevilla on aiemman tutkimuksen mukaan vahvat suhteet muuhun yhteiskuntaan ja heidän arvomaailmansa ovat heterogeenisiä. Liikkeen rajat ovat läpäisevät. Liikkeen organisaatioon, Herättäjä-Yhdistykseen, kuuluu reilut 5000 ihmistä. Silti juhlilla käy joka vuosi 30 000 ihmistä. Jokin juhlissa saa ihmiset yhteen. Eräs aiemmin lestadiolaisten toiminnassa mukana ollut, nyt ensi kertaa herättäjäjuhlilla vierailut varttuneempi nuori sanoi minulle pitävänsä herättäjäjuhlista, jossa ollaan rennosti ja kuin kerran vuodessa körttejä.

Jos ihmisiä eivät enää pidä yhdessä yhtäläiset arvot tai säännöllinen sitoutuminen

yhteisöön, silloin uskonnon ja kuulumisen muodolla, tässä tapauksessa kesäjuhalla, on yhä enemmän merkitystä. Tältä pohjalta olen halunnut tarkastella tätä uskonnollista tapahtumaa festivaalina, vapaa-ajan lisääntymisen ja massakulttuurin mukana kukoistukseen nousseena ilmiönä. Samalla aiheeni kuitenkin koskee oman yhteiskuntamme uskonnollista instituutiota, kirkkoa ja kirkollista herätysliikettä, ja sen perinteistä rituaalia. Tutkin uskonnollista yhteisöä rituaalisen toiminnan äärellä ja kuulumista tiettyssä hetkellisessä kontekstissa.

Tutkimukseni nuorille uskonnollisen tapahtumaan liittyi monia erilaisia merkityksiä, jotka kietoutuivat suuressa määrin toimintaan ja sen nostattamiin tunteisiin. Talkootyönä nuoret tekivät nuorten talkootyötä eli myivät körttipastilleja. Nuorilla oli erityisiä myyntilauluja ja jopa myyntitanseja. Nuoret majoittuivat erillisessä nuortenmajoituksessa paikallisissa kouluissa. Nuorten yöveisuut kuuluvat vakio-ohjelmaan. Niissä lauletaan körttivirsiä eli Siionin virsiä usein kirkossa, mutta esimerkiksi Lapualla Simpsiön vuorella. Vantaan juhlissa nuorten yökahvilassa esiintyi räppäri Särre, ja yökahvila oli auki 01 asti.

Juhlilla olo oli nuorille hauskanpitoa, iloitsemista, valvomista, veisaamista, körttipastillien myymistä, sukuperinteitä, kaikkea tätä. Kuulumisen tunne ei vaatinut Jumalaan uskomista eikä juhlien pääasiallinen ilmaistu tavoite ollut hengellisyyden edistäminen. Juhlaoleminen oli näille nuorille helppoa ja omaehtoista toimintaa. Yhteenkuuluvuuden tunteeseen riitti yhteinen tapahtuma. Juhla-seuroista ei oltu juurikaan kiinnostuneita. Toisaalta Siionin virsiä laulettiin nuorten omissa yöveisuissa. Nuorten ryhmässä olttiin kuin juhlanoviiseina siirtymäriitin äärellä matkalla itsenäistymiseen. Juhlat ovat nuorille tunteita: jälleennäkemisen riemua, valvomisen pöppöroisyyttä, kuplivaa iloa, hauskuutta, juhlakontekstin suomaa va-

pautta ja eroamisen haikeutta. Närkästyistä aiheutti lähinnä se, jos esimerkiksi talkooilmoittautumista oli muutettu edellisestä vuodesta tai jos yöaikaan ei saanut seikkailla vapaasti. Tutkimukseni mukaan nuorten yhteisö voi elinvoimaisesti juhlien puitteissa. Juhlilla tutkittavani viettivät aikaa toisten nuorten kanssa. Silti ympärillä veisattiin virsiä ja pidettiin puheita, kuten juhlilla on tehty yli 120 vuotta. Nuoret myös osallistuivat talkooperinteeseen myymällä puheenmittaisiksi kutsuttuja körttipastilleja. Vaikka körttiyhteisön rajat olivat nuorille häilyviä ja vapaita henkilökohtaiselle määrittelylle ja yhteisöllisyys löydettiin omasta pienryhmästä, kehykset olivat traditionaaliset.

Nykynuoria on kuvailtu valinnan, mutta myös pakkovalinnan, sukupolveksi. Kokeuksia kerätään elämäntyöliien näyttämöiltä, kuten näiltä juhlilta. Valinnan mahdollisuudet luovat myös pakkoa; valintojen tekemisen ja merkitysten kuluttamisen ulkopuolelle ei voi jäädä. Herättäjäjuhlilla oli esimerkiksi satsattava valvomiseen muiden mukana, jotta ei jäisi jaettujen kokemusten ulkopuolelle. Uskonnon on katsottu nykyajassa toimivan yhteisöllisyyden kaipuun kohteena identiteettiään elämäntyöliien ja suhteiden palasista rakentavalle yksilölle. Tutkimukseni perusteella se vastaa myös erityyppisten ja arjesta irrottautumisen kaipuuseen.

Tutkimukseni kuluessa olen myös käynyt omia uskontoon liittyviä neuvotteluitani. Pohdin esimerkiksi, kerronko tässä lektiössä taustani kytköksistä körttiläisyyteen. Tämä oli myös asia, jota asiaankuuluvasti pohdin säännöllisesti tutkimusprosessin aikana. Tiede ja uskonto kun tuntuvat olevan yhä ristiriitainen combo, ja siihen ristiriitaan kasvaa huomattavasti sisään tiedemaailmassa. Eräässä ryhmässä, jossa luin lektiotani etukäteen, sain väitöskirjantekijäkollegalta palautetta, että kun mainitsin taustakytkökseni äitini aieman 1970-luvun hääpukumuistelun kautta,

hän alkoi ajatella tutkimustani toisin, ja että kannattaakohan asiaa mainita lainkaan. Samaa olin pohtinut itse.

Kun nyt kuitenkin tulini aloittaneeksi, valoitin hieman oman lapsuuteni ja nuoruuteni toimijuutta. Kuulun evankelis-luterilaiseen kirkkoon, olen kotoisin Vaasasta. Äitini suku on Etelä-Pohjanmaalta, Nurmosta, vahvalta körttiläisyydeltä. Isäni äiti oli myös kirkkokorttillisesti suuntautunut, vaikka siitä ei juuri puhuttu. Isoisäni ei kuulunut kirkkoon lainkaan, ennen kuin elämänsä ehtopuolella. En ole ollut mukana körttitoiminnassa, herättäjäjuhlilla olen ollut aiemmin jokunen kerran. Körttitavat ovat kuitenkin näkyneet esimerkiksi lapsuuden sukujuhlissa. Olen lapsuudessani ja nuoruudessani harrastanut jos jonkinlaista uskonnon(kin) kontekstissa. CV:stä löytyy vapaakirkkolaisen Eevan kotonaan pitämä harrastekerho, kaverini asui kyseisessä talossa. Eevan luona muun muassa testailtiin, korkeintaan esisuvaitsevalla 1980-luvulla, turkkilaisia vaatteita, sillä hänellä oli turkkilainen mies. Siellä opin myös Raamatun kirjoja saksan prepositioiden kaltaisena, yhä taivuttavana lorurimpsuna: room, kor, gal, ef, fil, kolos, tes, tim, titus, filemon, heprea! jne.

Olen ollut myös helluntailaisten kokikerhossa, kaupunginosamme luterilaisen seurakunnan tyttökerhossa ja valokuvauskerhossa, laulutaidotomana myös kirkon nuorisokuorossa. Olen käynyt myös koulun veistokerhossa, vapaapalokunnassa, pelannut pesäpallojoukkueessa ja potkinut karatessa. Kiinnostavana vertailukohteena voisi mainita myös SDP:n Nuoret Kotkat -harrastukseni 1980-luvulla. Siellä ala-asteikäiset pelasivat pingistä ja askartelivat ja saivat jokaisen kerkohokerran lopuksi, korostan lopuksi, limsapullon. Se limsapullo ei ollut ainakaan vähäisin kannustin toimintaan. Samaisessa työväen perinteen kaupunginosassa Vaasassa käväisin myös joskus pakkasukkojuhlissa sekä urheiluharrastuksissa aikana, jolloin sillä oli merki-

tystä, oletko TUL:in vai SVUL:in listoilla, itse en siitä tuon taivaallista ymmärtänyt tosin.

Aikuisena olen myös viettänyt aikaa Valamon luostarissa, sytyttänyt kynttilän ikonin eteen, uinut, pyöräillyt, rauhoittunut ja virkistynyt selvästi uskonnollisessa paikassa, siemaillut siellä viiniä ja likööriä niin terassilla kuin viinituvassa sen verran kuin säädyllisyyteni itseä ja muita kohtaan on antanut myöten. Tämä on mielestäni myös väitöskirjani ”sano-ma”, jos sellaista halutaan etsiä. Myös uskontoon liittyvät kokemukset ovat yhteiskunnan ja aikakauden, jossa eletään, muovaamia. Sen lisäksi ne ovat tämän ajan kontekstissa myös mitä suurimmassa määrin kokemuksia ja elämyksiä muiden joukossa. Uskontoon liittyvät asiat ja kokemukset ovat sekä kollektiivin että yksilön muovaamia. Ne ovat elämäntarinaa, yksilön ja läheistensä. Ne ovat toimijuutta. Ihmisillä on nykyajassa hyvinkin samankaltaisia toiveita ja odotuksia. Kukin rakentaa niiden puitteissa omaa toimijuuttaan ja mielekästä maailmaa itselleen. Nykynuorten sukupolvia yhdistävät ryhmäkokemukset ja huippuelämykset, ja niitä löytyy herättäjäjuhliltakin.

Uskonto sinänsä ei ole ollut sosiologiassa keskeinen tutkimuskohde. Sitä se oli kyllä useammalle sosiologian rakentajahahmolla 1800- ja 1900-luvun taitteessa. Uskonnon katsottiin kertovan yhteiskunnan logiikasta laajemminkin. Sosiologian intressittömyys uskontoon on pitkälti yhtä matkaa oppialan kanssa kehittyneen modernin ja siihen liitetyn sekularisaation eli maallistumisen vaikutusta. Uskonnon on nähty modernin myötä kaventuvan, hiipuvan ja häviävän. Uskon käsitettä on vierastettu nykysosiologiassa vielä uskontoakin enemmän. Se on jotain rationaalisuuden ja instituution tuolla puolen.

Kuitenkin näemme ja kuulemme uskonnon monin tavoin, kun seuraamme maailman ja Suomen tilanteita, esimerkiksi uutisia terrorismista, turvapaikanhakijoista, kolmannen sektorin avustustyöstä, avioliittolaista,

ihmisoikeuksista. Uskonnon kautta jäsenämme maailmaa ja suhteitamme toisiimme. Nykyajan teknologian mahdollistama avoin ja nopea kommunikointi tekee uskonnonkin näkyväksi globalisaation, ihmisvirtojen ja kulttuurien sekoittumisen kentillä. Uskonto saa myös osansa yksilöiden odotuksista ja toiveista nykyajan elämys- ja kokemukskulttuurissa.

Osaa ihmisistä ei voisi uskonto vähempää kiinnostaa. Näin on esimerkiksi Tsekissä, jossa vietin yhden kevään väitöskirja-aikanani. Se on yksi maailman uskonnottomimpia maita kuuluvuudella mitattuna. Ennen kaikkea se on kirkkovastainen, johtuen reaktioista katolisuuden ylivaltaan maan historiassa. Kommunismin aikana tilanne ei ainakaan korjaantunut. Heillekin uskonto on kuitenkin maailman kautta mukana elämässä, ja esimerkiksi maahanmuuttokysymyksissä, siltä osin kuin maahanmuuttoa siellä sallitaan, kristityt menevät muiden edelle, silloin uskonnolla onkin merkitystä. Tsekissä uushenkisyyden lisäksi myös evankeliset ja karismaattiset liikkeet ovat voimistuneet. Itse kävin sellaisessakin evankelisen liikkeen tilaisuudessa, jossa jumalanpalveluksen jälkeen avattiin olutbaari. Uskonnottomuus on nykyajassa keskeinen ilmiö, myös Suomessa. Suomessa 70 % väestöstä kuuluu kuitenkin uskonnollisen instituution nimeltä Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Uskonnollisista aineksista koulun juhlissa tulee vuosittain vain alle kymmenen valitusta oikeuskanslerille.

Luterilaisuus mielletään siis paljolti osaksi kulttuuria. Edellä olevasta tiivistäen: uskonto ansaitsee tutkimuksensa yhteiskunnallisena ilmiönä muiden joukossa. Notkean modernin käsitteen luoja, sosiologi Zygmunt Bauman (esim. 1998), näki uskonnon kulkevan kohti häviämistä. Ihmiset ja identiteetit kiinnittyvät tässä ajassa hetkeen ja elämyksiin ilman, että syntyy jatkuvaa, varsinaista yhteisöä. Uskonnolle tämä tar-

koittaisi sitä, että ne korostuvat merkitysresursseina, vuorovaikutuksena ja hetkiin tiivistyvinä suhteina ja emootioina, ja vastaisivat näin myös kulutuksen vaatimuksiin (Ward 2002, Taira 2006). Toisessa laidassa olisivat fundamentalismin keräämät, kulutuksessa onnistumattomat yksilöt, ja toisessa hetkellisen kiinnittymisen vapaamatkustajat, jotka kuluttaessaan pistäytyvät myös uskonnon apajilla. Notkeassa uskonnossa ja kirkossa korostuisivat tapahtumat, musiikki ja verkostot. Herännäisyydenkin voisi nähdä yhteyksinä ja kokemuksina, Siionin virret ovat musiikkia, herättäjäjuhlat tapahtuma. Yksilön tarpeiden tyydyttämisen sijaan keskitytään haluihin ja toiveisiin. Usko voi olla tämän tutkimuksen nuorten tavoin performatiivista uskoa, se ilmenee sen kautta, miten ja kenen kanssa toiminnassa kuulutaan yhteen.

Tutkimukseni oli sosiologinen. Se tutki sitä, mitä voimme havaita ja mikä ilmenee ihmisten välisessä toiminnassa. Se tutki sitä, miten nuoret jäsentävät maailmaansa uskonnon kehyksissä ja uskonnon avulla. Tämä ei silti tee uskoa mahdottomaksi, mutta se jättää uskon sisältöjen tutkimisen teologialle. Tämän ajan henkisyiden trendin mukaisesti – ja tutkimukseni perusteella myös monen körttinuoren tapaan – yksilön usko on yksityinen asia ja neuvottelujen kohde, jossa omakohtaisuudella ja valinnanvapaudella on suuri merkitys. Uskonto on joka tapauksessa myös jotain ns. kummaa. Ne, jotka haluavat, voivat rauhassa pitää uskon mysteerinsä tämänkin tutkimuksen jälkeen. Niin myös tutkija itse.

Lähteet

- Bauman, Zygmunt (1998) Postmodern religion? Teoksessa Paul Heelas (toim.) *Religion, modernity, and postmodernity*. Oxford: Blackwell Publishers. 55–78.
- Haastettu kirkko (2012) *Haastettu kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja, 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati & Salomäki, Hanna (2006) Herätysliikkeet 2000-luvun kirkollisessa kentässä. *Teologinen aikakauskirja* 111(4), 359–371.
- Taira, Teemu (2006). *Notkea Uskonto*. Turku: Eetos.
- Thorkildsen, D. (2014) "West Nordic and East Nordic Religiousness and Secularity: Historical Unity and Diversity." Teoksessa *Secular or sacred? The Scandinavian case of religion in human rights, law and public space*, edited by R. van den Breemer, J. Casanova, and T. Wyller, 85–101. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Ward, Peter (2002) *Liquid Church*. Reprint. Carlisle: Hendrickson Publishers.

Miten ammatillinen koulutus edistää nuorten yhteiskunnallista osallisuutta?¹

Susanna Ågren & Mari Kettunen

Sipilän hallituksen toteuttama ammatillisen koulutuksen reformi (2018-2019) on herättänyt viime aikoina runsasta keskustelua. Uudistuksen tavoitteena on ollut muuttaa ammatillista koulutusta osaamisperustaiseksi ja asiakaslähtöiseksi sekä työelämäntarpeita paremmin vastaavaksi (Valtioneuvosto 2016, 35-37). Uudistus kehitti ammatillista koulutusta työelämälähtöisemmäksi, mutta huolena on, onko siinä kiinnitetty riittävästi huomiota nuorten yhteiskuntataitojen kehittämiseen laajemmin heidän yhteiskunnallisen osallistumisensa varmistamiseksi. Tämän puheenvuoron tarkoituksena on nostaa keskusteluun ajatuksia siitä, miten ammatillisessa koulutuksessa voitaisiin taata nuorille riittävät yhteiskunnassa toimimisen taidot.

Ammatillisen koulutuksen tärkeäksi tehtäväksi määritellään laissa (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 2 §) työllisyyden edistäminen ja työ- ja elinkeinoelämän kehittäminen sekä sen osaamistarpeisiin vastaaminen. Työelämälähtöisyyden lisäksi koulutukselle on määritelty edellä mainitussa laissa myös laajempi tehtävä: tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä ”sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi”. Nuorten yhteiskunnassa toimimisen taidoista ja osal-

listumisen mahdollisuuksista huolehtimista painotetaan myös Nuorisolaissa (1285/2016, 24 §). Pystyäkseen osallistumaan yhteiskunnassa, tulee nuoren olla tietoinen yhteiskunnan järjestelmistä sekä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan; lisäksi hänellä on oltava riittävät taidot kriittiseen ajatteluun, tiedon arvioimiseen, käsittelyyn ja keskustelemiseen. Näitä taitoja pidetään tärkeinä, sillä niiden nähdään lisäävän suvaitsevaisuutta ja rakentavat nuorten luottamusta yhteiskuntaan. (Print & Lange 2013, 45-46; Löfström, Virta & Salo 2017, 22-24; Olsen, Kodd & O’Neil 2004, 273-274.) Osallistumisen taidot ja kokemukset antavat valmiuksia kiinnittyä yhteiskuntaan muuttuvassa maailmassa, jossa palkkatyöhön kiinni pääseminen on käymässä yhä vaikeammaksi (Ristikari ym. 2016, 99-100; Pyöriä ym. 2017, 199).

Monien asiantuntijoiden huolena on, että toisen asteen koulutuksen kaksi eri polkua polarisoivat nuoria kansalaisina: siinä missä lukiokoulutus antaa nuorille välineitä kriittiseen ajatteluun ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen, ammatillinen koulutus tähtää pääasiassa työvoiman tarjoamiseen työmarkkinoille. (Nylund, Rosvall & Ledman 2017, 800; 803-804.) Työelämälähtöisyyden painottaminen ammatillisessa koulutuksessa

saattaa pahimmillaan lisätä luokkaeroja, jos sen tarkoituksena on ainoastaan kouluttaa nuoria työelämän tarpeisiin tarjoamatta heille laajemmin välineitä toimia yhteiskunnassa (Nylund ym. 2018, 112). Tästä näkökulmasta on huomionarvoista, että ammattiin opiskelevien keskuudessa esimerkiksi maahanmuuttovastainen oikeistopopulistinen ajattelu on yleisempää kuin muilla koulutusasteilla (Isotalo, Herkman & Palonen 2018, 162).

Tämä kirjoitus perustuu *ALL-YOUTH – Kaikki nuoret haluavat määrätä elämästään* -tutkimushankkeen tekemään kyselyyn Ammatillisen koulutuksen opiskeluhuvinvoinnin kehittämispäivillä 20.–21.11.2018. Lisäksi ammatillisen koulutuksen henkilöstöä tavoiteltiin Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto SAKU ry:n uutiskirjeen ja hankkeen Facebook-sivujen välityksellä. Kyselyyn saatiin 53 vastausta ja yleisimmin vastaajat olivat opettajia tai ohjaajia (n=17), opiskeluhuollon henkilöstöä (n=13) ja ryhmänohjaajia (n=9). Vaikka kerätty aineisto on suhteellisen pieni, kyselyn vastaukset tarjoavat kiinnostavia näkökulmia ammattiin opiskelevien nuorten yhteiskunnallisesta osallistumisesta.

Hyödynnämme tulosten analyysissa ja nuorten osallistumisen esteiden pohdinnassa sosiologi Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin perustuvaa jäsenystä osallisuuden merkityksistä (Raivio & Karjalainen 2013) sekä erityisesti Turun yliopiston erikoistutkija Piia af Ursinin (2019) jäsenyyksestä työstämään sovellutusta, jossa hän korostaa, että osallistuakseen nuori tarvitsee resursseja ja edellytyksiä eli vaikuttamisen kanavia (*having*), aitoja mahdollisuudet vaikuttaa (*acting*) ja tunteen siitä, että on merkityksellinen osa jotakin isompaa kokonaisuutta (*belonging*).

***Having* – millaiselta vaikuttamisen kanavat näyttävät vastaajien mielestä?**

Vastanneiden mielestä selvästi yleisin vaikuttamisen kanava ammatillisissa oppilaitoksissa on opiskelijakunnan hallitus.² Vastaajat arvioivat opiskelijakuntatoiminnan toteutuvan nykyisellään hyvin. Myös vuoden 2018 TEA-viisarin (www.teaviisari.fi) tulokset tukevat tätä huomiota. Lisäksi vastauksissa nostettiin esiin muita koulujen sisäisiä vaikutuskanavia ja -instituutioita, kuten tutor-toiminta, erilaiset kyselyt ja opiskelijoiden osallistuminen oppilaitosten päättäviin elimiin sekä esimerkiksi mahdollisuus osallistua opintojen sisältöjen painotusten valintaan ja toteutuksen suunnitteluun. Huomionarvoista kuitenkin on, että Opetushallituksen hiljattain teettämän selvityksen mukaan vain joka viides vastanneista ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli osallistunut opiskelijavaikuttamiseen (opiskelijakuntatoiminta, tutor-toiminta, itse ideoidut projektit, Jauhola & Kortelainen 2017, 43).

ALL-YOUTH-hankkeen kyselyn avoimista vastauksista kävi ilmi, että aitoja vaikuttamisen kanavia ammatillisessa koulutuksessa ei juuri ole tai ne eivät ole sopivia nuorten elämään, jolloin nuoret eivät löydä niitä tai koe niitä mielekkäiksi.

Ei ole matalan kynnyksen vaikuttamiskanavia, jotka innostaisivat, olisivat nuorten näköisiä.

Kanavia on vähän tai jos haluaa sanoa mielipiteensä, sillä ei ole juurikaan vaikutusta.

Osallisuuden *having*-ulottuvuuden voidaankin päätellä olevan hataralla pohjalla, jos vaikuttamisen kanavat tavoittavat vain pienen osan nuorista.

Acting – kohtaavatko vaikuttamisen kanavat nuorten halun tai taidot?

Vaikuttamisen keinojen tarjoaminen kytkeytyy olennaisesti siihen, millaiset mahdollisuudet nuorilla on vaikuttaa aidosti niiden kautta. Esimerkiksi opiskelijakunnan hallituksen rooli on kyselyn vastausten perusteella hyvin rajallinen, jos se ei tavoita kaikkia nuoria – tai kuten osa vastaajista nostaa esiin, jos sitä kuullaan lähinnä näennäisesti tai muutoksen aikaansaaminen vaatii pitkäjänteistä työtä:

Mahdollisuuksia tarjottu ja annettu, mutta isoihin asioihin ei kuitenkaan pystytty vaikuttamaan esim. rahoitus. Pienempiin asioihin vaikuttaminen hyvää oppilaitoksissa esim. opiskelijakunnan kuulemiset -> asioihin reagointi.

Oppilaskunnan vaikuttaminen oppilaitoksen päätöksentekoon olematonta. Näennäisesti edustajia on mutta esim. kokousten asialistoja käsiteltävistä asioista ei jaeta tarpeeksi ajoissa.

Oppilaitoksen tavat mahdollistaa nuorten vaikuttaminen ja osallistuminen ovat vastausten perusteella jäykkiä, jolloin osallisuuden ulottuvuuksista toimijuus (*acting*) ei toteudu kunnolla. Parhaiten tätä kohtaamattomuutta havainnollistaa joidenkin vastaajien väite siitä, etteivät nuoret olisi kiinnostuneita vaikuttamisesta. Nämä vastaajat moittivat nuoria paikoin hyvinkin kovasanaisesti:

Heitä ei kiinnosta. Heitä kiinnostaa vain oma sisäpiiri ja se, miten voisi elää vapaata, velvoitteetonta elämää.

Samaan aikaan kuitenkin tuoreet tutkimustulokset kertovat toisenlaista tarinaa nuorten kiinnostuksista. Esimerkiksi vuoden 2018 *Nuorisobarometrin* mukaan nuorten kiinnostus politiikka kohtaan on selvästi kasva-

nut (Myllyniemi & Kiilakoski 2019, 23), ja vuoden 2017 *Amisbarometriin* vastanneista ammattiin opiskelevista kolmasosa kokee, etteivät he voi vaikuttaa oppilaitoksen asioihin, vaikka haluaisivat. Näiden tutkimustulosten perusteella näkemys siitä, että ”nuoria ei kiinnosta”, tuntuu nuorten näkökulmien ohittamiselta. Ohittamisella tarkoitetaan Anttilan (2010) mukaan tapaa, jossa nuorten ei näkökulmia ei kohdata, vaan ne sivuutetaan ylläolevan sitaatin kaltaisella tavalla.

ALL-YOUTH-hankkeen kyselyvastauksista voi tulkita, ettei nuorilla ole tarpeeksi tietoa vaikuttamisen tavoista tai tavoitteista. Myös edellä mainitun Opetushallituksen selvityksen mukaan opiskelijat eivät tunne vaikuttamisen keinoja opetukseen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa (Jauhola & Kortelainen 2018, 39–44). ALL-YOUTH-kyselyn vastauksissa tilannetta kuvattiin mm. seuraavasti:

Monella on hyvin huonot tiedot yhteiskunnan toiminnasta ja kyyninen/puutteellinen käsitys omista vaikuttamismahdollisuuksistaan. Yhteiskunnan jäseneksi kasvaminen ei ole vielä valmista peruskoulun päätyttyä.

Vastauksista voidaan päätellä, että etenkin ammattiin opiskelevien yhteiskunnallisten taitojen opetusta olisi syytä lisätä. Nuorille pitäisi paitsi kertoa olemassa olevista vaikuttamisen muodoista, niin myös kehittää ja tarjota sellaisia vaikuttamisen kanavia ja välineitä, jotka tavoittavat nuoret ja heidän elämäntilanteensa nykyistä paremmin ja mielekkäämmin.

Belonging – yhteiskunnallisen osallistumisen taidot opitaan ryhmissä

On tärkeää varmistaa, että kaikilla ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilla nuorilla on

ammattillisen koulutuksen tehtävän mukaisesti tasavertaiset mahdollisuudet, tiedot ja taidot toimia yhteiskunnan jäsenenä. Parhaiten ne toteutuvat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukemalla (myös Maunu 2016, 93–94), sillä merkityksellisyuden kokemus ja luottamus rakentuvat parhaiten yhteisössä. Tämä liittyy osallisuuden kolmanteen, eli merkityksellisyuden kokemisen ulottuvuuteen (*belonging*). Antti Maunun ja Tomi Kiilakosken (2018) tutkimuksen mukaan opiskeluryhmä on nuorille keskeinen vuorovaikutuksen kenttä, jossa opitaan paljon toimintavalmiuksia: se vahvistaa nuorten sosiaalista osallisuutta. Ammatillisen koulutuksen arjessa tulee olla kohtaamisen paikkoja, joissa voi oppia osallistumiseen liittyviä toimintavalmiuksia.

ALL-YOUTH-hankkeen kyselyssä tiedusteltiin, miten vastaajat kokevat ammatillisen koulutuksen uudistuksen vaikuttavan nuorten yhteiskuntaan osallistumisen mahdollisuuksiin. ALL-YOUTH-kyselyn vastauksissa ammatillisen koulutuksen uudistukseen suhtauduttiin osin hyvin kaksijakoisesti: siinä missä kolmasosa vastanneista koki uudistuksen heikentävän osallistumisen mahdollisuuksia, niin toinen kolmannes arvioi sen parantavan niitä. Osallistumisen näkökulmasta avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset avaavat ammatillisen koulutuksen tilaa mielenkiintoisesti.

Usea vastaaja oli huolissaan uudistuksen jatkuvan haun, yksilöllisten polkujen ja osaamisperustaisuuden lisääntymisen vuoksi ryhmien katoamisesta. Näissä vastauksissa korostettiin ryhmien olevan välttämätön tuen muoto osalle opiskelijoista. Moni kuvaili ammatillisen koulutuksen parantavan jo valmiiksi pärjävien opiskelijoiden asemaa, mutta heikentävän niiden asemaa, jotka tarvitsevat ohjausta ja ryhmän tukea:

Jos ryhmät häviäisivät -> katastrofi nuorten kehitykselle. Pärjäävät pärjäävät entistä paremmin! Heikommilla entistä hankalampaa.

Mutta kun ei enää edetä niin paljon ryhmänä, yhteisöllisyys voi heiketä. Varsinkin nuorten voi myös olla vaikea olla aktiivisina toimijoina omilla oppimispoluillaan.

Sosiaalisen ja poliittisen osallisuuden kehittämisessä nuoret tarvitsevat ohjausta (Maunu & Kiilakoski 2018, 125–126). Ylivoimainen enemmistö vastanneista (85 %) koki työnsä nuorten parissa muuttuneen viimeisten vuosien aikana haastavammaksi. Tämä saattaa liittyä opettajien kokemukseen siitä, että ammatillisessa koulutuksessa opettajalta vaaditaan yhä enemmän myös kasvattajan taitoja (Vehviläinen 2019, 27). ALL-YOUTH-kyselyn tulokset herättävät olennaisen kysymyksen. Jos henkilöstö kokee työnsä muuttuneen aiempaa haastavammaksi, onko heillä riittävästi resursseja ryhmähengen ja yhteisöllisyyden rakentamiseen, nuorten kohtaamiseen sekä osallisuuden ja vaikuttamisen ohjaamiseen?

Vastauksissa näkyy huoli opiskelijoiden taitojen polarisoitumisesta, ryhmien katoamisesta ja siitä, että opettajien resurssit eivät riitä opiskelijoiden kohtaamiseen. Tämän valossa on perusteltua pohtia, polarisoituvatko osallisuuden mahdollisuudet ja osallistumiseen tarvittavat taidot myös ammatillisen koulutuksen sisällä. Osallisuuden kokemuksen muodostumiseksi nuorten täytyy kokea, että heidät otetaan vakavasti yhteisössään ja että he ovat merkityksellinen osa sitä (Isola ym. 2017, 53–55). Jos osallistumisen mahdollisuuksia on tarjolla vain aktiivisille nuorille, ne ovat näennäisiä eikä nuori tunne olevansa osa ammatillisen koulutuksen yhteisöä, niin miten yksittäinen opiskelija voi kokea oman osallistumisensa merkitykselliseksi.

Yhteiskunnallisen osallistumisen taidot ovat osa ammattitaitoa

Kyselyyn vastanneista ammatillisen koulutuksen henkilöstöön kuuluvista 60 prosenttia oli sitä mieltä, että ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat 16–25-vuotiaat nuoret voivat vaikuttaa yhteiskunnassa vain vähän. Nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen ja yhteiskuntaan kiinnittymisen vahvistaminen edellyttävät, että ammatillisen koulutuksen järjestelmissä varmistettaisiin osallisuuden kaikkien kolmen ulottuvuuden (*having, acting, belonging*) toteutuminen. Näin jokaisella ammattiin opiskelevalla olisi halutessaan sekä mahdollisuus ja riittävät tiedot ja taidot osallistua että tunne osallistumisen mielekkyydestä. Nuorelle ei kehity kiinnostusta ja halua osallistua, jos hänellä ei ole siihen keinoja, hän ei koe voivansa oikeasti vaikuttaa, hänellä ei ole ryhmää, johon hän tuntee kuuluvansa ja jossa hän voi oppia osallistumisen taitoja tai jos hänellä ei ole tarvittavaa ohjausta.

Jos opiskelijakunta- ja tutortoiminta tavoittavat vain hyvin pienen osan nuorista, olisi syytä miettiä myös vaihtoehtoisia tapoja tukea nuorten yhteiskuntaan osallistumisen taitoja. Kyselyvastausten perusteella monissa oppilaitoksissa on jo olemassa hyviä käytäntöjä, joita voitaisiin hyödyntää laajemminkin.

Myös ammattiin opiskelevat tarvitsevat kriittisen ajattelun taitoja pystyäkseen toimimaan yhteiskunnan jäsenenä (Nylund, Rosvall & Ledman 2017; Nylund ym. 2018). Parhaiten näiden taitojen opettelu onnistuu turvallisessa yhteisössä, johon opiskelija kokee kuuluvansa ja jossa hän voi kokea tulevaisuutta arvostetuksi sekä jossa hän voi harjoitella osallisuutta. Työelämälähtöisyyden rinnalla ammatillisen koulutuksen täytyy edistää opiskelijan mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa ja tarjota paikkoja harjoitella osallistumisen taitoja sekä näin edistää ammattiin valmistu-

vien nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä ja kuulluksi tulemisen kokemusta.

Viitteet

- 1 Tämä puheenvuoro pohjautuu kyselyyn, joka toteutettiin osana strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamaa *ALL-YOUTH – Kaikki nuoret haluavat määrätä elämästään* -tutkimushanketta. ALL-YOUTH on monitieteinen hanke, joka tutkii 16–25-vuotiaiden nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen kykyjä ja esteitä sekä nuorten käsityksiä kestävästä kehityksestä, kasvusta ja hyvinvoinnista. www.allyouthstn.fi.
- 2 Laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017, 106 §) asetetaan koulutuksen järjestäjän tehtäväksi taata opiskelijoille mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen järjestäjän toimintaan ja sen kehittämiseen. Tämä on taattava erityisesti opiskelijakuntatoiminnan kautta, mutta koulutuksen järjestäjän tulee sen lisäksi varmistaa myös muulla tavoin opiskelijoiden mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa ammatillisessa koulutuksessa.

Lähteet

- Af Ursin P. (2019) Osallisuuden monet muodot nuoruudessa. Nuorisotutkimuksen Studia Generalia -luentosarja: Nuorisotutkimuksen kentillä. YUNET – Nuorisotutkimuksen yliopistoverkosto, 3.4.–2.5.2019
- Amisbarometri (2017) <http://www.amisbarometri.fi/aineisto/> (Viitattu 10.5.2019.)
- Anttila A-H. (2010) Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa A-H. Anttila, K. Kuussaari & Puhakka T. (toim.) Ohipuhuttu nuoruus? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL, Nuorisotutkimusverkosto ja Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/elinolot-2010.pdf>. (Viitattu 10.5.2019.)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Pi_dp447064528. (Viitattu 10.5.2019)
- Löfström J., Virta A. & Salo U-M. (2017) Valppaaksi kansalaiseksi. Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 15. Saatavilla www.muodossa.fi. <https://blogs.helsinki.fi/historiallis-yhteiskunnallinen-kasvatus/files/2018/03/Valppaaksi->

- kansalaiseksi.pdf. (Viitattu 12.7.2019.)
- Isola A-M., Kaartinen H., Leemann, L., Lääperi R., Schneider T., Valtari S. & Keto-Tokoi A. (2017) Mitä osallisuus on? Osallisuuden viittekehystä rakentamassa. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Työpäpaperi 33/2017. <http://www.julkari.fi/handle/10024/13535>. (Viitattu 11.6.2019.)
- Isotalo V., Herkman J. & Palonen E. (2018) Suomalaisnuoret ja populismi. Teoksessa E. Pekkarinen & Myllyniemi S. (toim.) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018, 147–165 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf (Viitattu 11.6.2019.)
- Jauhola L. & J. Kortelainen. (2017) Osallisena opinnoissa. Tutkimus oppijoiden osallisuuden vahvistamisesta ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2018:7. https://www.oph.fi/download/190557_osallisena_opinnoissa.pdf. (Viitattu 11.6.2019)
- Maunu A. (2016) Yhteisöjen aika. Ryhmäilmiö-malli ja sosiaalipedagogiikka ammatillisissa oppilaitoksissa. EHYT-katsauksia 1/2016. <http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Yhteisöjen%20aika.pdf>. (Viitattu 11.6.2019)
- Maunu A. & Kiilakoski T. (2018) Ohjausta osallisuuteen? Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammatitiin opiskelevien nuorten arjessa. Aikuiskasvatus 2018 (2), 112–129
- Myllyniemi S. & Kiilakoski T. (2018) Tilasto-osio. Teoksessa E. Pekkarinen & S. Myllyniemi (toim.) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf>. (Viitattu 11.6.2019)
- Nylund M., Rosvall P-Å., Ledman K. (2017) The vocational–academic divide in neoliberal upper secondary curricula: the Swedish case. Journal of Education Policy 32 (6), 788–808
- Nylund M, Rosvall P-Å., Elsa Eiríksdóttir E., Holm A-S., Isopahkala-Bouret U., Niemi A-M. & Ragnarsdóttir G. (2018) The academic–vocational divide in three Nordic countries: implications for social class and gender. Education Inquiry 9 (1), 97–121
- Olsen M., Codd J. & O’Neil A-M. (2004) Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy. London: Sage Publications Ltd.
- Print M. & Lange D. (2013) Civic Education and Competences for Engaging Citizens in Democracies. Rotterdam: Sense Publishers
- Pyöriä P., Nätti J., Ojala S., Saari T., Koivunen T., Järvinen K-M., Anttila T., Oinas T., Tammelin M., Mustosmäki A., Viitasalo N., Ikonen H-M., Virtanen P., Saloniemi A., & Bergholm T. (2017) Jälkisanat: työmarkkinoiden riskiryhmät. Teoksessa P. Pyöriä (toim.) Työelämän myytit ja todellisuus. Helsinki: Gaudeamus, 197–202
- Raivio H., & Karjalainen J. (2013) Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Taina Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013. <https://www.theseus.fi/handle/10024/64153>. (Viitattu 24.6.2019)
- Ristikari T., Törmäkangas L., Lappi A., Haapakorva P., Kiilakoski T., Merikukka M., Hautakoski A., Pekkarinen E. & Gissler M. (2016) Suomi nuorten kasvuypäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suomi_nuorten_kasvuyparistona.pdf. (Viitattu 6.5.2019)
- TEAvisari (2018a) Opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuudet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=AmmOPPOsaD&y=2018&y=2016&y=2014&y=2012&r=KOKOMAA&chartType=pointer&cmp=r>. (Viitattu 4.6.2019)
- TEAvisari (2018b) Vanhempainyhdistys- ja opiskelijakuntatoiminta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=AmmOPPOsaB&y=2018&y=2016&y=2014&y=2012&r=KOKOMAA&chartType=pointer&cmp=r>. (Viitattu 4.6.2019)
- Valtioneuvosto (2016) Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015–2016. Hallituksen julkaisusarja 2/2016. Saatavilla <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjel-man+k%C3%A4rkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi+2015%E2%80%932019,+p%C3%A4ivitys+2016/305dcb6c-c9f8-4aca-bbbb-1018cd7a1fd8>. (Viitattu 4.6.2019)
- Vehviläinen J. (2019) Siirtymien vaikutus koulutuspolun eheyteen. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2019:1. https://www.oph.fi/download/195835_siirtymien_vaikutus_koulutuspolun_eheyteen.pdf. (Viitattu 4.6.2019)

Koulun kasvatustehtävä ja esitys muutoksen välineenä

Satu Olkkonen

Kasvatustieteen nykysupertähti Gert Biesta (1957–) painottaa, että impulssiyhteiskunnan haitat saavat meidät tarvitsemaan kasvatusta enemmän kuin koskaan. Siksi koulu aidosti yhteisöllisenä on tärkeä paikka koko olemassaolomme jatkumiselle.

Hyvä uutinen on se, että suurin osa koulutyötä tekevästä tietää tämän. Huono uutinen on se, että koulutyön arkeen osallistumattomien on hillittävä omia impulssejaan koulutyötä koskevissa vaatimuksissa niiden uusiksi suunniksi. Koulutussosiologi Hannu Simola muistutti jäähyväisluennossaan, että ideologisuus-utooppisia aloitteita silti tarvitaan, eivätkä opettajat pääsääntöisesti ole uudistusten esteenä. Jos kuitenkin unohdetaan todellisuuden alue, mikään uudistus ei toimi.

Perusopetus on massamuotoista, se on yksi tärkeimmistä koulutyötä koskevista todellisuuksista. Massamuotoisuus tekee kouluyhteisöstä arvokkaan ja sivistävän, ei arvoittoman, tarpeettoman tai turhan – sellaisen, jota pitäisi vastustaa. Koulu, pyrkiessään tietoisesti korkeaan moraaliin, tekee olemassa olostaan vertaansa vailla olevan.

Massamuotoisuus nostaa moraliitein vaa-detta. Koulutyössä aikuisten on oltava tänä päivänä hyvin tietoisia, kenen lauluja laulaa ja miksi. Kyseenalaistuksiin on osattava vastata. Muutospaineiden alla on oltava valveilla. Paperi väistyy, sanoo moni hyvä rehtori. Siihen

voisi kannustaa itsekasvatuksellisesti myös koulutyön ulkopuolisia tahoja ymmärtämällä mitä kansalaistaitoja toimiva dialogi, vuorovaikutus ja yhteistyö vaativat ja miksi ne ovat jokaisen kansalaistaitoja.

Koulu on erityinen paikka. Se tarjoaa ajan ja paikan sen pohtimiselle ja harjoittelulle, mitä ajatuksistani ja teoistani seuraa itseäni suuremmissa kuvassa. Siksi koulun on hyvä sijaita askeleen sivussa impulssiyhteiskunnasta.

Koulutyö on siis mitä suurimmissa määrin kasvattamista, vaikka sitä vimmaisimpina koulureformin vuosina olisi haluttu häivyttää. ”Grown-up-ness” tarkoittaa Biestan mukaan sitä, miten olen maailmassa olematta sen keskipiste. Sen huomioiminen, että on toinen ja toiseus, ei ole ikään sidottu. Grown-up-ness ei käsitteenä syö lapsuutta ja nuoruutta. Koulu on paikka harjoitella tätä taitoa, jota iällinen aikuisuus ei takaa.

Oppilaat eivät ole asiakkaita. He eivät ole ostoksilla koulussa, eivätkä kuluttajia. He ovat harjoittelemassa maailmaan asettumista ja nykypäivänä myös yhä enemmän sitä, miten olen maailmassa vetäytymättä siitä. Biestan on todennäköisesti jatkettava tämän viestin kertomista vielä kauan, ainakin mitä bisneskoulukommentaattoreiden näkemyksistä välittyä.

Mittatikkuvimmaisuu-tta suhteuttamaan ovat sosiaalipedagogit Elina Nivala ja Sanna

Ryynänen vastikään koonneet sosiaalipedagogiikan perusteoksen *Sosiaalipedagogiikka* (2019). Teos avaa sitä, miten eri tavoin suoraviivainen mittaaminen sivuuttaa laaja-alaisemman pohdinnan kasvatuksen ja pedagogiikan tarkoituksesta. Teoksessa muutosvoima sidotaan pohdintoihin osallisuudesta sekä yhdessä tekemisestä ja jakamisesta.

Koska on selvää, että yhteisöt ja yhteisöllisyyden muodot eivät saa muuttua sellaiseksi, että ne lähtevät vain yksilön omista tarpeista toisten kustannuksella, Biestan huoli ei ole turha. Koululla on yhteisöllinen kasvatustehtävä. Sillä on oltava rauha ja oikeus toteuttaa tärkeää tehtäväänsä. Muutospyrkimystä kannattaa suunnata kaikkeen siihen, mikä estää ”grown-up-nessin” toteutumisen. Käsitteessä ei siis sivuuteta, eikä väheksytä lapsuutta vaan pikemminkin annetaan kasvurauha ja mahdollisuus kehittää sivistyksellisyttään.

Yhteistoiminnan välttämättömyys

Pedagogista vuorovaikutusta ja kasvun tukemista ei voi juurikaan nopeuttaa, jotta se voisi muuttua itsekasvatukselliseksi. Sivistys on teko, joka vaiheittain kuultaa toiminnasta läpi ympäristössä, jossa pedagoginen vuorovaikutus ja vapaus mahdollistavat sivistyksen kehittymisen. Sivistys kurottaa toista kohti.

Kestävä tulevaisuus on ennen kaikkea sivistyskysymys, mihin grown-up-ness -käsitteen voi liittää. Sosiaalipedagogiikassa se tarkoittaa kasvun tukemista sekä yhteisöissä että yhteiskunnan jäsenenä muiden ihmisten kanssa ilman, että olisi tultava toisten kaltaiseksi.

Filosofi Hannah Arendt (1906–1975) mukaan toiminnan kokemuksellisuus ja vapaus on itsearvoista sen sijaan, että ne olisivat väline tai keino jonkin toisen päämäärän saavuttamiseksi. Yhteinen tekeminen on

suhteen kolmas osapuoli, yhteinen objekti (*common third*). Osallistumisen voi siksi ajatella niin oppimisen ympäristöksi, keinoksi kuin sisällöksi.

Pidän Biestan grown-up-ness -käsitteessä erityisesti sen toiminnallisesta luonteesta. Se vastaa toiminta-asetustani taiteellisen tutkimuksen tekijänä, pedagogina ja aktivistina. Maailmasta ei vetäydytä, vaan sitä kohti mennään teoin, neuvotellen, toimimalla ja vaikuttamalla. Aktivisminä toimintani näyttäytyy siksi, että taiteen toimijuudessa ja sen kuuluvassa mielikuvittelussa on aina luontainen muutokseen tähtäävä ote. Se on useimmiten samaan aikaan positiivinen ja kriittinen. Toivo on aktiivista toimintaa toisten ihmisten kanssa. Tämä oli myös kasvatusfilosofi Paulo Freiren (1921–1997) sivistyksellisen toiminnan perusta.

Positiivisen toiminnasta tekee yleensä ryhmä, jossa pyritään edistämään ystävällisyyttä, huomaavaisuutta ja herkkyyttä toisten tarpeille ja toiveille. Kriittisen toiminnasta tekee yleensä aihe.

Taideperustainen toiminta koulussa

Seuraan jonkin verran huolta ja arvostelua siitä, miten edustamani taiteen ala teatteri – ja taiteet ylipäättään – olisi turhaa koulutyötä. Kestoaiheena se saa yhä räikeämpiä muotoja, joissa vastaukset itsessään viestivät kansalaistaitojen hämärtymistä, yksilön korostumista yhteisöllisyyden kustannuksella, solidaarisuuden, yhteisvastuun ja kuulemisen kaventumista.

Sain vierailta Multian Sinervän koulukeskuksessa taiteellisen tutkimuksen tekijänä lukuvuoden 2018–2019 aikana. Vaikka vielä on pitkä matka siihen, että taiteellinen toiminta toteutuisi kokonaisuudessaan keskellä koulupäivää kokonaiskoulupäivän kehykses-

sä, voi tuoreen puolen vuoden kokemuksella todeta, että taide sopii ja kuuluu kouluun erityisesti niiden yleismerkityksellisten hyötyjen vuoksi, joita toiminnasta seuraa.

Kaikki seuraavassa kuvaamani hyödyt löytyvät yhteisöllisen toiminnan sisältä. Nii-tä ovat muun muassa toisen havaitseminen, toiseuden kunnioitus, vaikuttaminen, itsekasvatuksellisuus, sivistys, tasa-arvoisuus, sensorisuus, hienotunteisuus ja rehellisyys.

Osallistuminen taiteelliseen yhteistoi-mintaan koulussa on kasvattavaa. Siksi taide sopii ja kuuluu kouluun. Toiminta vastaa myös toiseen, yleisempään määritelmään, joka tulee perusopetuslaista: perusopetuk-sen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa.

Toivottaessaan taitelijan tai taiteellisen tutkimuksen tekijän tervetulleeksi kouluun ja mahdollistaessaan pitkäjänteisen taiteellisen työskentelyn, koulu tukee yhteisöllisyyttä yli ikärajojen, mikä tekee toiminnasta erityistä ja erityisen hyödyllistä.

Koulua laajemmassa kehyksessä taiteelli-nen, yleisoesitykseen tähtäävä toiminta tun-nustaa nuorten osallisuuden yhteiskunnan jäsenenä ja kuuntelee heitä. Tätä on taiteen tuottama tieto.

Tekijöille toiminta on itsekasvatuksellista. Kollektiivinen tietäminen syntyy dialogissa. Se rakentaa luottamusta, josta palkinto on valmis esitys, mutta se on myös riski. Vas-taanottamisen tapaa kun ei koskaan voi täysin ennakoita. Aivotutkija Katri Saarikivi puhui taannoin sosiaalisesta palkinnosta, jolle ei ole hintaa, numeroa, eikä mittaria.

Erityisesti lastensuojeluteemaiselle esi-tykselle sosiaalinen palkinto eli nähdyksi tuleminen oli tärkeä, koska siinä lapset pu-huivat asioista, joista voidaan myös ajatella, että lasten ei pitäisi puhua niistä, ettei asia kuulu heille, vaikka se koskee heitä. Sosiaa-linen palkinto, yleisoesitys, ylittää häpeän kynnyksen tavoittelematta henkilökohtaista

todistajalausuntoon perustuvaa julkisuutta.

Kokonaisvaltainen oppiminen on hieno-varaista ja hienotunteista sivistystietämistä, sen merkitys voi kantaa hedelmää muissa elämäntilanteissa. Esitys voi vaikuttaa, ehkäis-tä ja korjata eläytymisen ja mielikuvituksen avulla jotain, joka ei kokemuksen hetkellä ole tietoista, eikä tiedossa.

Kun jonkin aikaa esitysten päättymisen jälkeen alakoululainen kävelee koulukuraat-torille ja päättää puhua asiasta, josta hän oli aiemmin ajatellut, ettei voi, taiteen tuottama tieto ja tietoisuus on saavuttanut maalinsa, jota ei kuitenkaan voinut etukäteen asettaa tavoitteeksi.

Esityksen pitkä harjoitusprosessi kaivaa esiin ja jalostaa rehellisyyttä. Rehellisyys on taitoa ja tietoa; koettua, paikantunutta ja yksityiskohtaista. Valitessaan litteroidusta ai-neistosta repliikkejä fragmenteista koostuvaan dokumenttiteatteriesitykseen, rehellisyyden lisäksi esittäjät antoivat tunnustusta toiseudel-le. Kun 10-vuotias Sisä-Suomen maalaistytö antaa kasvonsa pääkaupunkiseudun kahden maan kansalaisen, nuoren miehen koulumuis-toille kokemalla ne omikseen, ollaan hyvän matkaa kohti tasa-arvon todellista toteutu-mista ja eriarvoisuuden vähenemistä.

Taiteen tuottama tieto on sensorista. Ar-vokkainta esityksessä saattaa olla juuri se, mikä jätetään sanomatta. Tämä pinnan alle jäävä tieto tukee muutosta ja sivistystietä-mistä, kykyä havaita toinen ja toiseus sekä kokea arvokkuutta iästä ja elämäntilanteesta riippumatta.

Joskus siis se, mistä ei puhuta, on tärkein-tä, kauneinta ja totuudellisinta. Se on tärkeä havainto tässä maailmassa, jossa kaikki pitäisi avata, kaikesta pitäisi kyetä puhumaan.

Kokemukseni mukaan peruskoulun opet-tajat tiedostivat hyvin viimeistään lopputu-loksesta, miten taiteellinen toiminta kehittää kansalaistaitoja. Miten se, että sotken vähin-tään kaksi kouluviikkoa, on lopulta kannatta-

vaa. Kysymys ei siis ole siitä, että taiteilija tulee kouluun, esittää kekseliäitä opetusmetodeita, edistää vain taiteen tunnettuutta tai vie toisten tunteja. Tämä tuli esiin myös palautteissa. ”Ammattikasvattajana silmäni aukesivat ja esitys meni voimakkaasti tunnetasolle”, kertoo esityksen nähnyt luokanopettaja.

Yleisoesityksessä koko kouluyhteisöstä tulee osa yhteisvastuuta, tasa-arvoa ja solidaarisuutta. Siksi puhun mielelläni kanssalaisuudesta, kahdella ässällä, kun puhun esityksestä taiteellisena tutkimuksena.

Lähteet

- Arendt, Hannah (2002) *Vita activa – ihmisenä olemisen ehdot*. Tampere: Vastapaino (eng. alkuteos 1958).
- Biesta, Gert. (2013) *The Beautiful Risk of Education*. London: Paradigm.
- Nivala, Elina & Sanna Ryyänen (2019) *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Tallinna: Gaudeamus.
- Saarikivi, Katri (2019) Hyväksyntä on vahva vallankäytön muoto, mutta niin on hyljeksintäkin. *Helsingin Sanomat* 5.8.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10900105>. (Viitattu 15.8.2019)
- Simola, Hannu (2019) Jäähyväisluento ”Koulun muuttamisen rajoista ja mahdollisuuksista – koulutussosiologinen näköala” 26.4.2019, Turku. <https://echo360.org.uk/section/e829d5e5-bf69-4a79-94e4-c35fba7633b6/public> (Viitattu 15.8.2019.)
- Suoranta, Juha (2019) *Paulo Freire – sorrettujen pedagogi*. Helsinki: Into Kustannus oy.
- Niinku mun asioista -esitys <https://koneensaatio.fi/taide-voi-ilmaista-koettua-ilman-etta-se-tuntuu-epamukavalta/>. Linkki minuuttikoosteeseen esityksestä: <https://youtu.be/UwjOH75PFQM>. (Viitattu 15.8.2019.)

Tutkimuseettiset kysymykset vaativat tutkijalta monipuolista osaamista

Merja Kylmäkoski

Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) (2019) *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 218, 218 s.

Edellinen lasten ja nuorten tutkimuksen etiikkaa käsittelevä teos julkaistiin 2010. Vuosikymmenessä tutkimuseettisistä kysymyksistä on tullut entistäkin monisyyempiä ja niiden painoarvo tutkimustyössä on kasvanut. Tutkimuseettiikka on ajankohtainen teema, eikä vähiten viime aikoina runsaasti otsikoissa olleiden ammattikorkeakoulujen plagiointitapausten vuoksi. Niina Rutanen ja Kaisa Vehkalahtien toimittama laajennus edelliseen lasten ja nuorten tutkimuksen etiikkaa käsittelevään julkaisuun on sekä ajankohtainen että odotettu keskustelunjatko aikaisemmassa teoksessa käsiteltyihin kysymyksiin.

Julkaisu on jaettu kolmeen osaan, joista ensimmäisessä käsitellään tutkimuseettistä sääntelyä ja tutkimuksen arkea, toisessa sensitiivisiä tutkimusaiheita ja ympäristöjä ja kolmannessa suhteissa rakentuvaa tutkimuseettiikkaa. Toimittajien laatima johdanto-osuus toimii hyvänä pohjustuksena artikkeleille. Julkaisussa on toimittajien kirjoittama luku mukaan luettuna yhteensä 10 artikkelia. Artikkelit muodostavat

monipuolisen katsauksen lasten ja nuorten tutkimuksen etiikkaan liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä. Julkaisu tarjoaa tietoa ja pohdiskeltavaa yhtä lailla kokeneelle tutkijalle kuin uransa alkuvaiheessa olevalle tutkijalle tai opiskelijalle. Julkaisun käyttöä oppikirjana tukevat toimittajien johdantoartikkelin tietolaatikat. Johdantoluvussa olisi voinut vielä esitellä tiivistetysti, vaikkapa erillisessä tietolaatikossa, Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ja Suomen yliopistot UNIFIn yhteistyönä laaditut suositukset Tutkimuseettisiä näkökohtia väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessiin sekä Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arne ry:n ammattikorkeakouluille laaditut yhteiset suositukset eettisestä ja hyvän tieteellisen käytännön mukaisesta opinnäytetyöprosessista. Näitä suosituksia ei tunneta vielä riittävästi. Etenkin opiskelijalukijoita ajatellen julkaisussa olisi myös voinut olla vielä toimittajien reflektioiva loppuluku. Loppuun sijoitetut tiivistelmät artikkeleista ovat hyvä jostakin täsmällisestä teemasta kiinnostunutta lukijaa palveleva ratkaisu.

Osassa Tutkimuseettinen sääntely ja tutkimuksen arki käydään pohdintaa muun muassa suostumusprosessista. Teema on tärkeä. Pääkaupunkiseudun ammattikorkeakoulujen ihmistieteiden eettiseen toimikunnan jäsenenä tekemiäni havaintojeni perusteella lausuntopyyntöissä on edelleen hiomista suostumuksen pyytämässä tutkittavilta. Tutkimusluvan, suostumuksen ja tutkittavan informoinnin välinen suhde sekä niiden väliset erot eivät aina ole avautuneet kirkkaina eettiselle toimikunnalle osoitetuissa lausuntopyyntöissä. Joissakin tapauksissa eettisyyden raja on ollut koetuksella esimerkiksi perusteltaessa tarvetta suostumuksen saamiseen tutkijan avuntarpeella tutkimuksensa suorittamisessa. Argumentoitaessa tutkimukseen osallistumisen tärkeyttä tutkijan avuntarpeella vedotaan tutkimukseen rekrytoitavien empatiakykyyn ja tunteisiin asiaperusteiden sijasta. Tutkimukseen rekrytoitava saattaa kokea velvollisuudekseen auttaa pulassa olevaa tutkijaa ja tulla painostetuksi tutkimukseen osallistumiseen ulkotieteellisin perustein. Tutkijan puolelta suostumuksen muotoilu rekrytoitavien tunteisiin vetoavaksi voi olla puhtaasti ajattelelattomuutta, mutta siltikin eettisesti virheellinen toimintatapa.

Sensitiivisiä tutkimusaiheita ja ympäristöjä käsittelevässä osassa problematisoidaan kiinnostavasti muun muassa arvokäsityksiin liittyvää virhetulkinnan mahdollisuutta tai tutkimuksesta nuorelle seuraavaa toiseuden kokemusta. Tutkimuksella ei saa tuottaa tutkittavalle vahinkoa tai haittaa. Tästä syystä on tärkeää miettiä jo tutkimusta suunniteltaessa, millaisia vaikutuksia tutkimuksella voi olla tutkimuskohteisiin ja miten huolehditaan esimerkiksi siitä, että tutkittava ei jää tutkimuksen päätyttyä yksinään pohtimaan tai harmittelemaan tutkimuksen pintaan nostaneita ajatuksia tai tunteita. Asialla on myös toinen puoli, jonka olisi voinut tuoda julkaisussa esiin: tutkittavan luottamuksen pettä-

minen heijastuu myös kaikkiin seuraaviin tutkijoihin, mikäli tutkittava tuntee olonsa petetyksi. Eettisesti puutteellinen tutkimus voi pilata muiden tutkijoiden pyrkimykset rekrytoida tutkittavia uusiin tutkimuksiin.

Julkaisun kolmannessa osassa tarkastellaan tutkimustilanteissa rakentuvia suhteita. Tämän osan artikkelit tarjoavat tutkimusta tekeväälle lukijalle mahdollisuuden peilata omia kokemuksiaan artikkeleissa kuvattuihin tutkimuksellisiin kokemuksiin tutkittavien kanssa. Tutkijan uran alkutaipaleella olevalle tutkijalle tai vasta tutkimusta opiskelevälle artikkelit antavat myös mahdollisuuden oppia kirjoittajien kokemuksista ja varautua erilaisiin tilanteisiin, joita omassa tutkimustyössä voi syntyä tutkittavien kanssa. Julkaisun kolmas osa on pragmaattisuudessaan eniten näkökulmaltaan vuonna 2010 julkaistun edellisen teoksen kaltaisin osa.

Julkaisua on helppo suositella jokaiselle lasten ja nuorten tutkimuksen parissa työskentelevälle. Teos löytäne paikkansa alan oppilaitosten kurssikirjallisuuslistoilta. Siitä huolimatta, että on olemassa erilaisia eettisiä ohjeita ja suosituksia, tutkimuseettisiin kysymyksiin ei useinkaan ole valmiita vastauksia tai menettelytapoja. Jokaisessa tutkimuksessa joudutaan miettimään sen eettiset näkökulmat ja ulottuvuudet erikseen. Tämän vuoksi keskustelu tutkimuseetiikasta ja tutkimustyössä kohdatuista eettisistä kysymyksistä on tarpeellista yksittäisen tutkijan ja tutkijayhteisön eettisen osaamisen kehittymiselle. Tässä käsitelty teos on tärkeä osa lasten ja nuorten tutkimuksen eettistä keskustelua ja rakentaa osaltaan lukijoidensa tutkimuseettistä ajattelua.

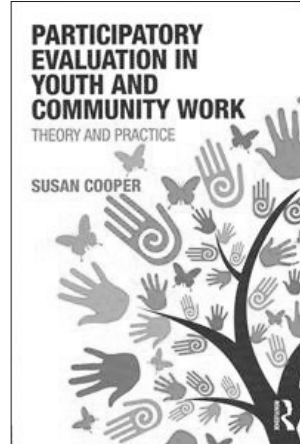
Nuorisotyön osallistavan arvioinnin erityisyys

Eeva Sinisalo-Juha

Cooper, Sue (2018) *Participatory Evaluation in Youth and Community Work. Theory and Practise*. Abingdon: Routledge. 178 s.

Plymouthin Marjon yliopiston dosentti Sue Cooper on väitöskirjatutkimuksessaan (2012) kehittänyt nuorisotyöhön osallistavaa arviointimenetelmää. Häntä on innoittanut yhtäältä nuorisotyön vaikuttavuuden osoittamisen haasteellisuus ja toisaalta nuorten osallistaminen heidän oman toimintansa arvioimiseen. Taustalla vaikuttaa vahvana Englannin nuorisotyön heikentynyt asema ja sitä puolustamaan perustettu ”In Defense of Youth Work” -liike. Kirjaa lukiessa joutuu myös ymmärtämään, että englantilainen nuorisotyö toteutuu yksittäisissä projekteissa, jolloin jatkuva toiminnan vaikuttavuuden perustelu on nuorisotyön olemassaolon ehto. Tämä samainen tulokulma häiritsee suomalaista nuorisotyöntekijää. Meillä pääsääntöisesti voidaan nuorisotyössä ennakoida työtä. Se perustuu luottamukseen työn ja myös työsuhteiden jatkuvuudesta. Arviointitietoa tarvitaan paremminkin työn kehittämiseen kuin sen itsetarkoitukselliseen perustelemiseen rahoittajille.

Kirjassaan Sue Cooper on halunnut perehdyttää lukijan arvioinnin, erityisesti osallistavan arvioinnin, perusteisiin. Heti aluksi hän johdattelee lukijan pohtimaan arvioinnin taustoja. Samalla hän avaa sen poliittista

luonnetta: mihin tarkoitukseen ja kenen toimeksiannosta arviointitietoa ollaan hyödyntämässä. Arviointi on sekä konteksti- että rahoittajasidonnaista. Nuorisotyöntekijöille tämä aiheuttaakin turhautumista. Se mikä nuorisotyöntekijän ammatillisesta näkökulmasta on merkityksellistä nuorisotyössä, ei tule näkyväksi rahoittajaa palvelevissa arvioinneissa. Cooper myös erittelee osallisuuden käsitettä, eikä se ole yksiselitteinen. Kenen osallisuudesta on kyse? Osallisuus voi olla nuorten, aikuisten tai ehkä rahoittajan määrittämää. Osallisuus voi toteutua osallisuutena nuorille tai nuorten kanssa. Osallisuus voi tuottaa aitoa voimaantumista. Se on myös oppimista, mutta on oltava tietoinen siitä, mitä ja kenen oppimista ollaan edistämässä. Valta on siis läsnä osallisuuden käsitteessä.

Cooper johdattelee lukijan osallistavan arvioinnin erityisyyteen. Hän esittelee useiden eri tutkijoiden näkökulmia ja nostaa esille kolme: 1) yhteistoiminnallisen arvioinnin, jossa myös johtoryhmällä on oma roolinsa, 2) voimaannuttavan arvioinnin, josta ei niinkään löydy suoraa toimintamallia vaan paremminkin ajatuksia siitä, miten organisaatiolle

voidaan tuottaa tietoa ja 3) demokraattisen arvioinnin, jossa johtoryhmä on osaltaan sitoutunut työskentelemään arviointiprosessissa ja siitä seuraavien tulosten viemiseen päätöksentekoon. Kaikkiin näihin liittyy vallan käyttö. Johtoryhmän valta-asema on läsnä myös arvioinnissa. Samalla kysymykseksi nousee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Näistä lähtökohdista Cooper on luonut oman mallinsa nuorisotyön osallistavaan arviointiin.

Kirjan kiintoisinta antia onkin Cooperin kehittämän arviointimenetelmän esittely. Sen avulla selvitetään nuorisotyön eri toimintaympäristöissä nuoren elämässä tapahtunutta muutosta (*transformative evaluation*). Menetelmä on samanaikaisesti sekä arviointia että organisaation yhteinen oppimisprosessi. Menetelmässä nuori itse tuottaa kertomuksen, jossa hän kuvaa merkittävintä muutosta (*the most significant change*), joka hänelle on nuorisotyön piirissä tapahtunut. Nuori pääsee pohtimaan nuorisotyön roolia omassa elämässään. Nuoren tarina etenee prosessissa nuoren itsensä luoman nimimerkin suojassa. Nuorisotyöntekijä kehystää nuoren kertomuksen sillä tiedolla, joka hänellä on kyseisestä nuoresta. Nuorisotyöntekijät yhdessä teemoittelevat kertomukset ja valitsevat niistä nuorisotyön näkökulmasta merkittävimmät. Nuorisotyön johto- tai ohjausryhmä valitsee näistä kertomuksista heidän mielestään kaikkein merkittävimmän ja perustelee valintansa. Cooperin menetelmässä erityistä on eri tasoilla käytävä dialogi nuorisotyön merkityksestä. Organisaatio pakotetaan kuin vahingossa ottamaan kantaa siihen, mikä on merkityksellistä nuorisotyötä.

Cooperin kehittämää arviointimenetelmää hyödynnettiin viiden Euroopan maan yhteisessä Erasmus+-hankkeessa *Developing and Communicating the Impact of Youth Work in Europa*. Viron, Italian, Ranskan, Suomen ja Englannin nuoret kertoivat nuorisotyön-

tekijöilleen, miten nuorisotyö on vaikuttanut heidän elämäänsä. Yhteinen kokemus oli, että tämä arviointitapa antaa nuorille äänen ja tuottaa jotain autenttista, joka muutoin jäisi kuulematta. Samalla suomalaisessa projektiryhmässä nousi keskeiseksi menetelmän edellyttämä yhteisten merkitysten ymmärryksen luominen, jolloin koko työntekijäyhteisö joutui ottamaan kantaa siihen, mistä nuori kertoo kertoessaan nuorisotyöstä. Tätä yhteisöllistä oppimiskokemusta pidettiin ainutlaatuisena. Samalla johtotason työskentely luo hyvän katsauksen siihen, mitä organisaation nuorisotyössä saavutetaan. Siinä myös päästään yhdessä tarkistamaan työn merkityksellisyttä ja sen tavoitteita. Projektin kokemusten pohjalta on julkaistu suomalaiseen nuorisotyöhön sovellettu opas arviointimenetelmästä.

Cooperin kirjassa jää mietityttämään, kenelle se on kirjoitettu. Osittain se on kirjoitettu arvioinnin toteuttajille eli päättäjille ja tutkijoille. Sen selvästi oletetaan kuluvan myös nuorisotyöntekijöiden ja nuorisotyön opiskelijoiden käsissä. Kun toimialamme itsessään on pieni, on luonnollista kohdentaa kirja kaikille. Lukijalle tämä näyttyy jonkinlaisena hankaluutena asemoida itseään suhteessa kirjaan. Toisaalta asioita esitellään henkilöille, joilla on jo omaa kokemusta tutkimuksesta ja toisaalta käydään läpi esimerkiksi aineiston keräämisen menetelmiä ja analyysia hyvinkin perusteista lähtien. Tämä on kuitenkin pieni huoli, kun muistetaan, millaista aukkoa nuorisotyön tutkimuskirjallisuudessa kirja paikkaa. Se on yksi harvoja nimenomaan nuorisotyön tutkimusta käsitteleviä julkaisuja. Teos on vahvalla nuorisotyön tuntemuksella kirjoitettu, tuoden tuoreen näkökulman nuorisotyön arviointiin ja kehittämiseen.

Nuorten poliittista passiivisuus ja poliittisten ääriliikkeiden kannatus

Niko Pyrhönen

Puuronen, Vesa & Saari, Kari (toim.) (2017) *Nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja oikeistopopulismi*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 192. 316 s.

Harva yhteiskunnallinen keskustelu on säilynyt yhtä vakiintuneessa muodossa antiikin ajoista alkaen kuin huolten ilmaiseminen nuorison tavoista, tapainturmelluksesta ja kansan tulevaisuudesta. Vaikka lähtökohtaisesti tämä huolestuneisuus usein ylittää puoluepoliittiset tai ideologiset positiot, konservatiiviset poliittiset toimijat ovat olleet huomattavasti menestyksekkäämpiä mobilisoimaan kannatusta artikuloimalla näitä huolia. Vesa Puuronen ja Kari Saaren toimittaman teoksen tutkimusasetelma on kuitenkin raikas tarkastellessaan seitsemän tutkijan voimin kriittisesti kahta keskeistä nuorisoon tyyppillisesti liitettyä, päinvastaista huolenaihetta – poliittista passiivisuutta ja poliittisten ääriliikkeiden kannatusta.

Teoksen toimittajien johdantokappale avaa selkeiden taulukoiden kautta huolellisesti mielenkiintoista ja hedelmällistä tutkimusasetelmaa. Tutkimus ammentaa EU:n rahoittamasta, 16–25-vuotiaiden nuorten poliittista, sosiaalista ja kansalaisosallistumista neljässätuista maassa kartoittavasta MYPLACE-hankkeesta (2011–2015). Hanke ja teos operoivat rikkaan, monimenetelmällisen analyysin mahdollistavan aineiston parissa, joka

pitää sisällään kyselytutkimuksen (n=16935, Suomi: 882), syvä- ja teemahaastatteluja (n=840, Suomi: 59) ja etnografisia tapaustutkimuksia (n=48). Maakohtaiset aineistot eivät mahdollista kansalliselle tasolle yleistettävien johtopäätösten muotoilemista, sillä aineisto on kerätty kussakin maassa vain kahdelta paikkakunnalta. Tutkimukseen Suomessa valikoituneet paikkakunnat, Kuopion kaupunki ja Pielisen Karjalan maaseutu, muodostavat kuitenkin mielenkiintoisen kontrastin, joka mahdollistaa monien eri kontekstuaalisten ja sosioekonomisten taustatekijöiden merkityksen arvioimisen nuorten poliittisen osallistumisen ja oikeistopopulismin kannattamisen selittäjinä.

Yleisellä tasolla teos piirtää kuvaa suomalaisnuorista yhteiskunnallisesti sangen tyytyväisinä ja aktiivisina toimijoina, kuopiolaisnuorten ollessa selvästi muuta Suomea äänestysaktiivisempia (81 %) ja eurooppalaisessakin vertailussa neljännellä sijalla, kuten Niko Eskelinen ja Samuli Neuvonen osoit-

tavat aineistosta. Demokratiaa ja tasa-arvoa arvostetaan, mutta suurimmaksi tyytymättömyyden aiheeksi ilmoitetaan yllättäen maahanmuuttajien joko liian hyvä tai huono asema. On sääli, että molemmat tulokset sisältyvät vastaukseen, sillä olisi olennaista tietää, missä määrin maahanmuuttajien liian hyväksi koettu asema nähdään tyytymättömyyden aiheena suhteessa liian huonoksi koettuun asemaan. Kiinnostavaa on julkisen sektorin nauttiman korkean luottamuksen lisäksi se, että uskonnollisten instituutioiden jälkeen nuoret luottavat vähiten tiedotusvälineisiin ja puolueisiin – etenkin koska epäluottamuksen kylväminen jälkimmäiseen kahteen on siivittänyt monen populistisen liikkeen lentoon niin Euroopassa kuin muuallakin maailmassa.

Teos pohtii ansiokkaasti poliittisen aktiivisuuden mittaamisen haasteita. Keskeisenä ongelmana ilmenee huomattava ero tutkijoiden ja nuorten käyttämässä käsitteistössä, erityisesti koskien suomalaisnuorten kautta linjan suppeaa poliittikkakäsitystä. Jakamalla poliittisen aktiivisuuden kampanja- ja aateperusteiseen osallistumiseen ja kansalaistointimintaa, Katja Löttönen osoittaa, että monet ei-poliittiseksi itsensä kokevista nuorista ovat itse asiassa sangen aktiivisia. Nuorten kertoessa omasta puoluesamastumisestaan, Saari huomauttaa, että oikeisto–vasemmisto-jaottelu ei tunnu nuorille samalla tavalla merkitykselliseltä kuin jaottelu liberaaleihin ja konservatiiveihin poliittisiin toimijoihin. Teoksessa kannustetaan nuorisotutkijoita luomaan paremmin resonoivaa poliittista käsitteistöä laadukkaampien ja täsmällisempien tulosten luomiseksi.

Käsitteellisistä haasteista huolimatta esiin nousee merkittäviä paikkakunta- ja puoluekohtaisia eroja suomalaisnuorten välillä. Erityisesti perussuomalaisiin myötämielisesti suhtautuvat nuoret vaikuttavat luovan molemmilla paikkakunnilla poikkeuksellisen ryhmän. Kuopiossa 4 prosenttia vastaajista

ilmoittaa perussuomalaiset ja 34 prosenttia vihreät itselleen läheisimmäksi puolueeksi, kun Pielisen Karjalassa vastaavat luvut ovat liki päinvastoin: 46 prosenttia ja 10 prosenttia. Toisaalta myös itse paikkakunta selittää eroja aktiivisuuden ja osallistumisen kohdalla: korkeamman tulotason ja koulutuksen Kuopiossa nuoret ovat huomattavasti aktiivisempia. Ymmärrettävästi, jos esimerkiksi mielenosoituksia ei järjestetä, on niihin vaikea osallistua.

Jotkin nativistiset asenteet ovat varsin yleisiä, erityisesti koskien työmarkkinoita ja hyvinvointivaltiota. Suurempi osa nuorista (40 % vs. 38 %) on esimerkiksi sitä mieltä, että työnantajien tulisi suosia suomalaisia työnhakijoita silloin, kun työpaikoista on pulaa. Vielä yllättävämpää on suhtautuminen tiettyihin etnisiin vähemmistöihin. Alle puolet vastaajista (44 %) uskoo venäläisten maahanmuuttajien hyödyttävän suomalaista yhteiskuntaa ja vain 6 prosenttia uskoo romanien antavan positiivisen panoksen yhteiskunnan kehitykselle. Luvuista on syytä olla huolissaan, kuten toimittajatkin huomauttavat. Toisaalta juuri tämän tyyppisten kyselyiden kohdalla kysymyksenasettelu korostuu. Eriytyisen kummalliselta tuntuu, että ksenofobisen suhtautumisen yleisyyttä vähemmistöihin mitataan ”yhteiskunnallisen hyödyn” kaltaisen, äärimmäisen instrumentaalisen käsitteen kautta, ikään kuin vähemmistöryhmän ”hyväksyttävyyttä” palautuisi kyseisen ryhmän hyödyllisyyteen. Etenkin, kun moni vastaajista tuskin arvottaa itseään ja kantasuomalaisia ikätovereitaan yhteiskunnallisen hyödyn kautta. On lisäksi tärkeää huomata, että tällaisten nationalististen ja ksenofobisten asenteiden kohdalla Perussuomalaisia lähellä olevat nuoret muodostavat poikkeuksellisen joukon, jossa kyseiset asenteet ovat huomattavasti yleisempiä kuin muiden ryhmien kohdalla.

Tietokirjana *Nuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja oikeistopopulismi* muodostaa

epätasaisen lukukokemuksen. Koska monet luvuista ovat osia nuorten tutkijoiden opin-
näytteistä, kirja sisältää huomattavat määrät
toistoa, erityisesti koskien menetelmällisten
otteiden kuvausta. Lisäksi monet tärkeim-
mistä ja mielenkiintoisimmista havainnoista
hukkuvat tilastojen ja taulukoiden lähiluvun
alle. Toisaalta kirjoittajat järjestään nostavat
esiin mielenkiintoisia otteita eri etnografisista
ja haastatteluaineistoista ja antavat näin
nuorten oman äänen täydentää kyselytut-
kimuksen määrällisen analyysin indikoimia
korrelaatioita. Erityisen ansiokas tässä suh-
teessa on Nikolas Alvelan perussuomalais-
aktiivien etnografia, jonka kautta kuvataan
sen nationalismiin ja nativismiin ilmentymiä,
joka on nostanut puolueen nuorisojärjestön
jäsenmäärän 175:stä (2006) yli kahteen tu-
hanteen alle kuudessa vuodessa (2012). Myös
Elina Niemi kuvaa kiehtovasti lieksalaisesta,
maahanmuuttoaiheisesta Facebook-ryhmästä
noussutta kansallista moraalipaniikkia, jonka
puitteissa ihmiset saattoivat ulkoistaa rasistiset
asenteet ja käytännöt yksinomaan ryhmän
kaltaisten ”kansanpaholaisten” ominaisuudeksi.

Teoksen viimeisessä analyysiluvussa Puu-
ronen perkaa oikeistopopulistisen Hommafo-
rumin käyttäjien asenteita eräänlaisen verk-
koetnografisen osallistuvan havainnoinnin
keinoin. Puurosen analyysi asettaa monet
teoksessa käsitellyt ristiriitaiset havainnot
kontekstiinsa alleviivaten keskustelijoiden
kameleonttimaista kykyä määritellä moni-
kulttuurisuuden ja rasismiin kaltaiset käsitteet
yhä uudelleen kukin omista lähtökohdistaan
käsien.

Inspiroituneena MYPLACE -hankkeen
monimenetelmällisistä saavutuksista, Puuro-
nen ja Saari perustellusti peräänkuuluttavat
nuorisotutkimukseen tutkimusotetta ja rahoi-
tusta, jossa barometrien ja kyselytutkimuksen
tuottamaa tietoa täydennettäisiin systemaati-
tisemmin asenneilmapiirin laadullista ulot-

tuvuutta luotaamalla. Johtopäätösluku luo
lisäksi uuden kontekstin osalle teoksen ha-
vainnoista koskien nuorten populismimyön-
teisyyttä. Teoksen toimittajat huomauttavat,
että oikeistopopulistisen politiikan sisältöjen
sijaan nuoria todennäköisesti viehättää myös
populistisen politiikan tekemisen tyyli, jossa
vastakkainasettelujen aika ei ole ohi ja eriäviä
näkömymiä ei useinkaan silotella vaan mie-
lueummin alleviivataan. Tässä mielessä olisi
perusteltua päivittää myös nuorisotutkimuk-
sen käsitteellistä työkalupakkia syntetisoivalla
tutkimusotteella, joissa korostuu populistisen
politiikan sisältöjen sijaan populismin vie-
hätys ja luonne nimenomaisesti poliittisena
tyylinä (ks. Benjamin Moffitt, *Populism as
Political Style*, 2016). Kenties juuri nuorten
myömielisyys maahanmuuttovastaiselle poliittiselle
agendalle kytkeytyykin sisältöjen
ja asenteiden lisäksi myös vahvasti siihen,
että sitä ajaa perussuomalaisten kaltainen,
tinkimättömällä retoriikalla eroja tekevä taho?

Nuorten eurooppalaisten kansalaisaktivismi ja yhteiskunnallinen osallisuus

Georg Boldt

Pilkington, Hilary & Pollock, Gary & Franc, Renata (toim.) (2018) *Understanding Youth Participation Across Europe – From Survey to Ethnography*. London: Palgrave Macmillan. 340 s.

Understanding Youth Participation Across Europe koostuu valikoimasta artikkeleita, joissa esitellään EU-rahoitteisen MYPLACE (Memory, Youth, Political Legacy and Civic Engagement) -tutkimuksen osahankkeita. MYPLACE (2011–2015) on tutkimusmenetelmiä yhdistävä, 14 Euroopan maata käsittelevä tutkimusprojekti, jossa selvitetään nuorten eurooppalaisten kansalaisaktivismia ja yhteiskunnallista osallisuutta ja nuorten kansalaisidentiteettien muotoutumista totalitarismin perinnön ja populismin nousun myötä Euroopassa. Tutkimus on toteutettu laajalla kyselytutkimuksella sekä haastatteluiden ja etnografisten menetelmien keinoin 30 paikkakunnalla.

Alaotsikosta huolimatta teos ei ole metodiopas. Sen sijaan sisältö on jaoteltu tutkimusmenetelmien mukaan kolmeen temaattiseen osioon, joiden johdantoartikkelit käsittelevät tämän tutkimusprojektin näkökulmasta kyselytutkimusta, laadullista ja etnografista tutkimusta sekä aineistotriangulaatiota. Johdantoartikkeleita seuraa jokaisessa osi-

ossa kahdesta kolmeen artikkelia, joissa esitellään näihin aineistonkeruumenetelmiin perustuvia MYPLACE-projektin tuloksia. Näitä ovat esimerkiksi kyselytutkimus nuorten EU-asenteista Kreikassa, Itä-Saksassa ja Iso-Britanniassa, etnografinen tutkimus nuorten aktivistien tunneassosiaatiota ääri-oikeistolaisissa ja kansallismielisissä liikkeissä ja aineistotriangulaatioon perustuva tutkimus autoritaarisen yhteiskunnan vaikutuksesta nuorten poliittiseen identiteettiin Saksassa ja Espanjassa.

Toimitetut teokset ovat tekstilajina vähän kuin menneiden aikojen kokoelmakasetit. Tässäkin kirjassa on sekä selkeitä hittejä allekirjoittaneen makuun että täytemateriaalia. Johdantoluku ja yleisen tason menetelmäluvut taitavat olla osittain kierrätettyjä komission raportointilomakkeista. Tosin samankaltaista menetelmiä yhdistelevää tutkimusta suunnittelevalle näistä on suurikin hyöty. Toisaalta

kirjassa esitetyt tutkimustulokset esimerkiksi nuorten syistä osallistua ääriliikkeisiin, itsevaltaista johtajaa kannattavista asenteista Kroatiaa sekä autoritaarisen yhteiskunnan historian vaikutus nuorten saksalaisten ja espanjalaisten poliittiseen identiteettiin ovat kiinnostavia ja tärkeitä keskustelunavauksia.

MYPLACE-tutkimuksen aineisto on valtava, mutta muuten kuin kyselytutkimuksen osalta empiirinen aineisto ei suoraan ole keskenään vertailtavissa. Tutkimuksen erityinen tavoite on ollut selvittää, miten nuorten kansalaisidentiteetti on muotoutunut totalitarismin perinnön sekä populismin myötä Euroopassa. Tätä varten tutkimuskonsortio on pyrkinyt valitsemaan tutkimuskenttiä, joissa paikalliskonteksti tekee tapauksista erityisen kiinnostavia tai hedelmällisiä tutkimuksen näkökulmasta. Kyseisen kirjan artikkeleissa ei juurikaan käsitellä tutkimuksen tuloksia Suomesta, mutta mainittakoon, että aineistonkeruu täällä tehtiin Kuopiossa, Lieksassa ja Nurmeksessa. Kirjassa esitettävissä tutkimuksissa esiintyykin monesti vertailuasetelma, jossa tutkittavien kaupunkien tai kaupunginosien sosioekonominen ja demografinen aines sekä poliittis-historiallinen tausta ovat toistensa vastakohtia. Tutkimuskohteiden valinnat ovatkin sekä tutkimuksen suurin vahvuus että heikkous. Toisaalta niistä heijastuu Euroopan valtava moninaisuus, kuten artikkeleissa, joissa käsitellään fasismien ja kommunismin vaikutusta nykypäivän poliittiseen toimijuuteen. Toisaalta tutkimuskatseltaan rajoittuneet ja kapeat osatutkimukset eivät yllä samalle tasolle yleistettävyydeltään. Näin ollen niiden selitysarvo nuorten osallisuutta tutkivalle on pieni ja analyysitaso köykäinen. Esimerkiksi internet-aktivismia esittelevän tekstin tulos on se, että osa nuorista ei käytä nettiä aktiivisiin, jotkut tykkäävät Facebookissa, toiset ilmaisevat kritiikkiä keskustelupalstoilla tai trollaavat Youtubessa. Lisäksi on nuoria, jotka järjestävät mielenosoituksia netin välityksellä

ja mahdollisesti osa harrastaa hacktivismia.

Tutkijoiden tavoitteena on ollut paikallisten ja kansallisten erojen lisäksi osoittaa myös, miten sukupuoli, etnisuus, luokka ja geopolitiikka vaikuttavat nuorten mielipiteisiin. Epistemologisesti MYPLACE-tutkimuksen lähtökohdat ovat osittain innovatiivisia ja tulosten relevanssi kaikille kansalaisuudesta, demokratiasta ja eurooppalaisten yhteiskuntien poliittisesta kehityksestä kiinnostuneille on kiistaton.

Metodologisesti antoisimpia tekstejä kirjassa ovat esimerkit aineistotriangulaatiosta. Näistä tutkimus, jossa esitellään kroatialaisten nuorten tukea autoritaariselle johdolle kuvaa erittäin hyvin triangulaation meriittejä. MYPLACE-kyselytutkimus osoitti, että 3/4 kroatialaisista vastaajista oli sitä mieltä, ettei politiikkoihin voi luottaa, ja lähes yhtä moni ilmoitti, ettei politiikka kiinnosta heitä. Ylälättäen puolet vastanneista nuorista ilmoitti tukevasa ei-demokraattisia hallitusmuotoja, ja neljännes vastanneista oli sotilasvallan puolesta. Nämä hätkähdyttävät kyselytulokset ovat selkeytyneet haastatteluissa, joissa kävi ilmi, että moni ei-demokraattisen hallinnon puolustaja ei ole kansallismielinen äärioikeiston edustaja vaan kaipaa vastuullista poliittista järjestelmää, Jugoslavian mytologisoitua suuruuden päiviä nostalgisoiden. Tämä tulkinta eroaa suuresti niistä tulkinnoista, joita tehtiin kyselytutkimuksen valmistuttua. Tällöin autoritaaristen tendenssien tulkittiin johtuvan kroatian historiallisesti ongelmallisesta suhteesta fasismiin.

Understanding Youth Participation Across Europe -teos sisältää paljon uutta ja kiinnostavaa tutkimustietoa eurooppalaisista nuorista. Lisäksi projekti on ollut osittain metodologisesti innovatiivinen. Valitettavasti hyvät tekstit hukkuvat helposti massaun. Tällä kertaa b-puolelta olisi voinut jättää kokoelmasta pois.

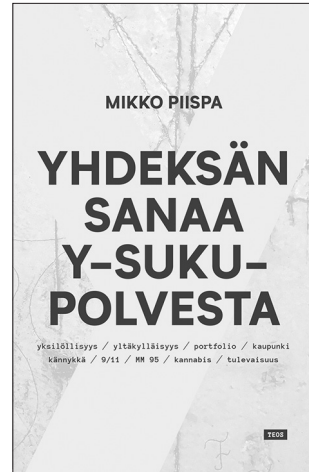
Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta

Susanna Kultalahti

Piispa, Mikko (2018) *Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta*. Helsinki: Teos. 240 s.

Johdantoluvussa Mikko Piispa valottaa hyvin etenkin suomalaisen sukupolvitutkimuksen ympärillä pyörinyttä keskustelua. Paikoittain tekstistä saa tunteen nuoralla tasapinottelusta: sanat on valittu tarkoin ja monta kritiikille altista kohtaa on pyritty tilkitsemään monin sanankääntein. Se osaltaan kertoo myös tutkittavasta ilmiöstä, joka on – Piispan huolellisen kerronnankin mukaan – subjektiivinen, monitahoinen, abstrakti ja ”saippuanliukas”. Kerronta vaientaa kovasanaisimmat kriitikot, mutta toimii myös hyvänä pohjustuksena aiheelle. Ymmärtääksemme sukupolvia ylipäänsä, on tärkeää tietää käsitteeseen liittyvät rajoitteet ja huomiot.

Ensimmäinen Piispan valitsema Y-sukupolvea kuvaava sana on *yksilöllisyys*. Piispa tarjoaa laajan kuvauksen siitä, miksi Y-sukupolven liitetään ennen kuulematon määrä individualistisuutta, mutta toisaalta myös yhteisöllisyydestä ja kaveripiiristä voimaansa ammentavaa tiimihenkeä. Olla yksin yhdessä – siinäpä on tavoitetta. Piispa tuo esille useita tutkimuksia, joissa yksilöllisyyttä on lähestytty eri näkökulmista. Päätyypä hän siteeraamaan myös amerikkalaisia tutkijoita johdantoluvun varoituksista huolimatta. Sitä ei kuitenkaan voida laskea kirjan heikkoudeksi, vaan se on Y-sukupolvikirjallisuudelle ominainen ilmiö. Hienoa, että se on otettu osaltaan mukaan, vaikka varauksiakin Piispa

esittää sitä kohtaan kirjassaan. Samalla siihen kiteytyy Piispan piirtämä Y-sukupolven henki: annetaan kaikkien kukkien kukkia, siihenhän Y-sukupolvikin on kasvanut.

Toiseksi avainsanaksi on valittu *yltäkyläisyys*. Sillä hän tarkoittaa kasvaneita kulutusmahdollisuuksia ja taloudellista hyvinvointia, vaikka Y-sukupolvi on saanut kokea myös laman ja taantumien. Kulutuskäyttäytyminen ja materia ovat kuitenkin nousseet määrällisesti Y-sukupolven varttuessa. Piispa peilaa hyvin lähihistorian tapahtumiin ja tarjoaa mielenkiintoisesti tarjoillun kuvauksen Suomen talouskehityksestä, joka ulottuu laajemmalle kuin vain Y-sukupolven tarkasteluun. Tässä on yksi kirjan ehdottomista vahvuuksista: vaikka se kuvaa maailmaan Y-sukupolven silmin, se tarjoaa myös aineksia laajemmalle keskustelulle ja useille eri näkökulmille. Yltäkyläisyyttä lähestytään kiihottomasti ilman mässäilyä pullamössösukupolvesta, joksi Y-sukupolvea on joissain yhteyksissä tituleerattu.

Kolmannessa avainsanassa *portfolio* keskitytään Y-sukupolven työelämässä. Portfoliolla Piispa tarkoittaa yhtäältä pirstaloituvaa työelä-

mää, johon Y-sukupolvi on kasvanut ja kiinnittynyt, toisaalta oman osaamisen näkyväksi tekemisen tärkeyttä. Y-sukupolven suhdetta työhön lähestytään jälleen eri tutkimuksiin ja keskusteluihin nojaten. Siinä korostuvat sukupolven sisäinen polarisoituminen ja osaltaan tervetullut näkemys siitä, että ei se ”pelätty” tai ”etsivä ja eksynyt” Y-sukupolvi loppujen lopuksi olekaan niin erilainen kuin aiemmat sukupolvet. Hypetyksessä tämä tärkeä näkemys usein unohtuu – eihän se ole otsikkona niin myyvä kuin erilaisuutta tai erikoisuutta korostavat vaihtoehdot. Huomionarvoista on toki se, että maailma ympärillä on muuttunut, ja Piispa tuo esiin myös sen, että osa Y-sukupolven työelämäodotuksiksi puetuista lauseista on ennemminkin sopeutumista vallitsevaan olotilaan, joustavuus etunenässä. Samanaikaisesti meiltä on kadonnut paljon yksinkertaisia työtehtäviä, joihin on voinut työllistyä ilman mainittavaa koulutusta. Nykyään korkea koulutukseen ei enää takaa paikkaa työelämässä.

Kaupunki, järjestyksessään neljäs avainsana, kuvaa urbanisotumista ja sukupolvea, jonka ”enemmistön molemmat jalat ovat tukevasti asfaltilla”. Itse edustan täysin toista ääripäätä alle 3000 asukkaan Evijärvellä lapsuuteni ja nuoruuteni viettäneenä. Luku tarjoaa melko odotettua pohdintaa ja kerrontaa maantieteellisesti erilaisissa paikoissa – erityisesti väkiluvulla mitattuna – kasvaneista nuorista, jotka kuitenkin ikävuosien osalta on niputettava kuulumaan Y-sukupolveen. Vaikka Y-sukupolven yhteisessä muistissa on samojakin asioita, esimerkiksi Piispan laajasti keskustelema musiikki ja tv-ohjelmat, ovat syrjäseudut tarjonneet erilaisen kasvualustan kuin vaikka pääkaupunkiseutu. Pääkaupunkiseudun tuntumassa kasvanut kollegani ei voi olla hämmästelemättä omaa toivettani siitä, että olisipa joskus kiva ajaa polkupyörällä pyörätietä. Siinä mielestäni kilpistyy eri seutujen tarjoamat kasvualustat, niitä kuitenkin paremmuusjärjestykseen laittamatta.

Hieman yllätyksellisesti vasta viidentenä avainsanana tulee *kännykkä*. Toisaalta aiemmat luvut ovat maallaneet ansiokkaasti Y-sukupolven mielenmaisemaa, eikä keskustelu kännykästä olisi tarjonnut niin syvällistä näkökulmaa aiemmin lukijalle tuotuna. Sitä on kuitenkin useissa keskusteluissa pidetty yhtenä leimaavimmista tekijöistä, joka herättää työpaikoilla paheksuntaa ja sormien heristelyä vielä tänäkin päivänä eri sukupolvien kohdatessa. Vielä yllättävämpää on Piispan veto viedä keskustelu matkailuun ja liikkumiseen ylipäänsä, vaikka näin jälkeinpäin tämä polku on hyvin luonnollinen: onhan kännykkä, MATKApuhelin, tuonut kokonaan uuden ulottuvuuden fyysiseen liikkumiseen, tavoitettavuuteen ja vapauteen. Tuskin kukaan Y-sukupolven kuuluva oikeasti haluaa palata aikaan, jolloin kaikki tärkeä asia PitiSaadaMahtVain160Merk. Silti jaan Piispan esille nostaman nostalgisen tunteen siitä, että on ollut hienoa elää aikana ennen ja jälkeen kännyköiden, Internetin ja somen.

Kun kännykkä- ja Internet-aika on tuonut maailman lähemmäksi, se näkyy myös traagisten uutisten leviämisen nopeudessa ja reaaliaikaisuudessa. Ehkä osaltaan sen vuoksi Piispa on nostanut kuudenneksi sanaksi – tai fraasiksi – *9/11*, jolla viitataan tietenkin 11.9.2001 tapahtuneisiin terrori-iskuihin Yhdysvalloissa, New Yorkin kaksoistornit ikonisimpana esimerkkinä. Jonkinlaisena sukupolven avainkokemuksena voidaan tätä päivää pitää, sillä uutiskuvat ovat varmasti jääneet silloin teini-ikäisten Y-sukupolvelaisten mieleen. Aikaa ennen ja jälkeen terrori-iskujen on käsitelty useassa yhteydessä. Piispa nostaa toiseksi vedenjakajaksi myös Euroopan Unioniin liittymisen, joka teki suomalaisestakin Y-sukupolvesta eurooppalaisen vapaine liikkuvuuskineen ja englanninkielentaitoineen. Tässäkin suhteessa on nähtävissä Y-sukupolven pirstaloituminen ja polarisoituminen: asenteet globalisaatiota

ja erityisesti maahanmuuttoa kohtaan eivät ole jaettu sukupolvikokemuksia.

Seuraavaksi Piispa tarjoaa toisen ”missä olit silloin” -hetken ja seitsemännen avainsanansa, tosin huomattavan positiivissävytteisemmän: *MM 95* (nevö foget). Se merkitsi paitsi laman loppumista, myös kansallisidenttisen kaikkivoipaisuuden tunteen huipentumaa. Aivan kuten Piispakin, osaan luetella vuoden 1995 jääkiekon maailmanmestareiden nimet suurelta osin, ja finaalin tapahtumat pukukoppijuhliä myöten ovat tuoreessa muistissa. Piispa johdattelee lukijan MM-finaalin kautta tarkastelemaan Y-sukupolven harrastuskulttuuria ja urheilullisuuden kaupallistumista: enää ei riitä itse keksityt pihapelit tai feikki-nappiverkkarit, vaan kaupallisuus on saavuttanut myös harrastukset luoden uudenlaisia standardeja ja ilmiöitä. Piispan kerronta soljuu käsittelemään myös urheilun merkitystä Y-sukupolvelle, jos ei muuta niin yhtenä ulottuvuutena elämysten hankkimisen kokonaisuudessa.

Kahdeksatta avainsanaa, *kannabis*, on makusteltu ja johdateltu jo aiemmissa luvuissa. Kun näin kirjan ensimmäistä kertaa, yllätyin kaikkein eniten siitä, että äkkiseltään marginaaliselta tuntuva asia on nostettu näin vahvasti esille. Se ei ollut tullut näin laajasti vastaan omien Y-sukupolvitutkiskelujeni aikana, ja oma kosketuspintanikin aiheeseen rajoittuu televisiosta nähtyyn. Ensimmäinen reaktioni yllätyksen jälkeen oli nopeasti ärsyyntynyt: tämä ei ole sitä Y-sukupolvea, jonka minä tunnen – etenkin jos käsitykseni tulee puristaa yhdeksään sanaan tai käsitteeseen. Ehkä osaltaan sen vuoksi Piispalla kestää kauan saada minut vakuuttuneeksi. On totta, että huumeiden merkitys on sukupolvien saatossa muuttunut ja Y-sukupolvea leimaavat uudet käsitteet, kuten viihdekäyttö, mutta pitkälti luvun sanoma perustuu Piispan omiin aiempiin tutkimuksiin ja huomioihin. Merkittävää on kuitenkin huumeiden käytön liittäminen hedonistiseen ja elämystyöhön

käyttämiseen, jonka teema on jatkunut osaltaan läpi kirjan ja on itsessään osuva. Tässä yhteydessä kannabis kuvaa Piispan mukaan myös Y-sukupolven pimeämpää ja vähemmän keskusteltua puolta, joka näkökulmana on oleellinen ja tärkeä. Jäin kuitenkin vielä miettimään, onko kannabis sanana liian rajattu ja jopa laimea.

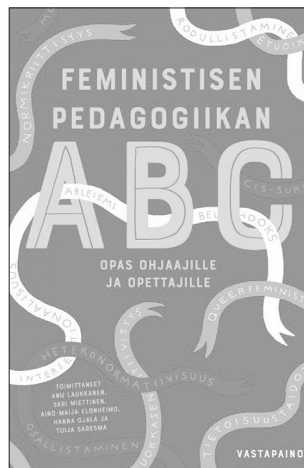
Yhdeksäs avainsana on oikeutetusti *tulevaisuus*. Lukua kirjoittaessaan – oman tulkin-tani mukaan – Piispa on halunnut hieman rautalankaa hyödyntäen kirjoittaa vanhemmille sukupolville Y-sukupolven maailman realiteeteista, kuten epävarmasta työelämästä, mutta myös ekologisen kestävyuden mukaisesta elämisestä ja olemisesta, vaikka siihen liittyisikin joskus negatiivisen kaiun saavaa ”downshiftaamista”. Taloudellisen kasvun rinnalle on noussut vaatimattomampi ja kestävämpi elämäntyyli, kun maailman tuskaa ja velkaa kantava Y-sukupolvi miettii, mistä tulevaisuudessa saadaan ruokaa ja puhdasta vettä. Kaikki eivät jaa samaa kokemusta, sillä Y-sukupolvea osaltaan leimaava polarisoituminen ja sukupolven jakaantuminen vievät näkemykset kauemmaksi toisistaan.

Kirja vaikuttaa osaltaan pitkältä ja polveilevalta tieteelliseltä kirjallisuuskatsaukselta, jonka niin sanottu suuri yleisökin jaksaa varmasti kahlata läpi. Piispa varoittaa turhaan tieteellisestä otteesta johdantoluvussaan, sillä hänen tyyliinsä sanoittaa tutkimuksia yleistajaiseksi tekstiksi on mainio. Tarina polveilee välillä keskittyen tutkimukselliseen antiin, välillä hypähtäen ja säilyen Piispan omissa ajatuksissa. Tämä vaihtelu pitää lukijan hereillä, sillä sujuvuudessaan kirja ei kuitenkaan ole populistisen kevyt. Itse asiassa kirja on herkullinen sekoitus taustoittavaa ja maalailtavaa tutkimukseen perustuvaa kuvailua, ja kevyempiä arkielämän ilmiöitä, joita itsekin Y-sukupolvelaisena osaa asettaa omiin uomiinsa. Piispan perehtyneisyyttä ja taustatyön laajuutta ei voi kuin ihailen kadehtia.

En handbok för feministisk pedagogik

Olivia Maury

Laukkanen, Anu & Miettinen, Sari & Elonheimo, Aino-Maija & Ojala, Hanna & Saresma, Tuija (2018) *Feministisen pedagogiikan ABC — Opas ohjaajille ja opettajille*. Tampere: Vastapaino. 291 s.

Boken *Feministisen pedagogiikan ABC* är en handbok för lärare, instruktörer och utbildare som intresserar sig för feministisk pedagogik. Boken innehåller en mångfald lätthanterliga texter om pedagogiska situationer, ofta utgående ifrån skribenternas egna erfarenheter. Boken är uppdelad i fyra helheter som behandlar skillnadernas pedagogik, lärandet i olika kontexter, mångfald, aktivism och frigörande samt en uppsättning metoder och övningar att ta i bruk.

Boken lyckas på ett smidigt sätt behandla den feministiska pedagogiken utifrån ett flertal olika synvinklar. Med finns mer bekanta teman som interseksionalitet och samspelet mellan olika förtrycksstrukturer som klass, ableism, queer-tematik och heteronormativitet, normkritik samt innehållsvarningar. En genomgående referens i boken är den afroamerikanska feministen, skribenten och pedagogen bell hooks' banbrytande verk *Teaching to Transgress. Education as the practice of freedom* från 1994. Den centrala frågan för hooks är att bygga en frigörande pedagogik genom *engagerade pedagogisk praktik*

där unga utbildas i att förändra de rådande samhällsstrukturerna och de kulturella handlingsmåten och inte bara anpassa sig till de ojämlika strukturerna. Liksom Tuija Saresma i sitt bidrag poängterar, är alla hierarkiska olikheter inte synliga utan kräver sensitivitet för att få igenkännande. Dessutom, tillägger Aino-Maija Elonheimo, är den feministiska pedagogiken inte ett färdigt system, utan snarare en verktygslåda som utvecklas då pedagogiken utövas.

Warda Ahmed och Mona Eid gör ett av bokens viktigaste bidrag till den feministiska och antiracistiska pedagogiken i Finland. Skribenterna förespråkar termen antirasism eftersom den syftar på ett aktivt engagemang mot rasism utan att bädda in målsättningarna i vaga termer som jämställdhet och jämlikhet. Bidraget angriper vidare den vedertagna bilden av Finland som ett homogent folk med en enhetlig kultur och påvisar att utbildningssystemet fortsättningsvis baserar sig på ett antagande om elevgruppen som vit, med-

elklassig och "urfinnsk" (kantasuomalainen) och att rasifierade elever upplever rasism i skolan. Därför får rasifierade elever inte alltid den trygga och antirasistiska utbildningsmiljö de förtjänar. Ett märkbart problem är lärare som behandlar eleven som representant för sin etniska grupp istället för som den individ hon är och styr elevens utbildning enligt antagen om vad som passar den etniska gruppen. Utöver det tar Ahmed och Eid upp frågan om huruvida lärare får tillräckligt med stöd och handledning för att uppfylla de målsättningar som fastställs i läroplanen. Ansvar att se till att jämlikhetsplaner följs får inte falla på några enskilda lärares axlar.

Flera av bokens bidrag poängterar sensitivitet beträffande olikhet och ojämlikhet. Begreppen diversitet och ojämlikhet tas ändå alltför ofta som på förhand givna utan att man redogör för det faktum att skillnad är ett relationellt koncept som inte bör behandlas som oföränderligt. Det skulle vara värdefullt att i högre grad understryka att skillnader och olikheter inte alltid byggs upp och fungerar på samma sätt. Till exempel skriver Kirsti Lempiäinen om klasssensitivitet som betonar den medelklassposition som ofta blir måttstocken och utgångspunkten inom pedagogiken och förespråkar därför uppgifter i utbildningssituationen där olika erfarenheter av klass diskuteras och undersöks. Lempiäinen gör ändå inte något anspråk på att göra sig av med hierarkiska klasspositioner i jämlikhetens namn. Det vore ändå värt att påminna om att sociala konstruktioner så som genus och etnicitet bör behandlas och framhävas i mångfaldens namn medan klasskillnader, i en strävan efter jämlikhet, borde förminska och förgöras.

En text som på ett intressant och vackert sätt lyckas sammanväva feminismen som både subjektiv och alldaglig praktik i lärandet är Maria Norrmanns bidrag om feministiska strävanden inom kriminologiutbildningen.

Skribenten tar med läsaren in i utbildningssituationen där vi får ta del av de metoder hon som lärare använt sig av och ger på så vis en praktisk inblick i pedagogiken som redogör för utnyttjandet av säkrare rum och metoder för att motverka andrafiering (toiseuttaminen).

Några av bokens bidrag överraskar med sin tematik och sitt kritiska grepp. Sami Suhonen bidrar med en uppfriskande analys av normkritikens problematik. Suhonen skriver att normkritiken i sig själv utgör en normativ etik och att termerna norm och normativitet felaktigt blandas ihop. Normativitet ter sig mer som en inställning än en norm. Normkritiken skapar enligt Suhonen rum för kritik av alla normer, även de normer genom vilka diskriminering motverkas. Suhonen menar därför att diskussionen istället för kritik borde ge uttryck för den värld vi vill skapa och förespråkar en pedagogik som motsätter sig förtryck och diskriminering istället för att dölja sig i den motstridiga och vaga termen normkritisk pedagogik.

Ett annat viktigt bidrag tar fasta på ekonomi ur ett feministiskt perspektiv. Pieta Hyvärinen och Tuomo Alhojärvi skriver att diskursen kring ekonomi är en form av maktanvändning, varför det inte är överraskande att det allt som oftast är vita män som talar om ekonomi som hårda fakta. Hyvärinen och Alhojärvi menar att vi kan lära oss av med att behandla ekonomi som en fåmannakunskap (harvaintieto) och istället beakta ekonomins mångfald. Genom att belysa ekonomins mångfald kan vi utmana de begränsande kategorier som dagens tävlingsinriktade ekonomi baserar sig på. Den feministiska pedagogikens roll blir här att erbjuda verktyg för att analysera mångfalden samt att utmana den ekonomiska expertens makt.

Även om Hyvärinen och Alhojärvi behandlar ekonomi är texterna överlag försiktiga i att använda begrepp som kapitalism, något

som trots allt historiskt sätt varit ett viktigt objekt för kritik inom de feministiska rörelserna. Endast Freja Högbäck, en annan utstickare i boken, angriper i sin text om feministiskt självförsvar de kapitalistiska strukturerna och låter läsaren förstå att inte alla på grund av sin sociala, ekonomiska eller geopolitiska position har möjlighet att vända bort blicken och avstå från våld och trakasserier. Texten skapar på så vis en intressant spänning mellan de allt oftare förekommande varningarna för triggers som Katariina Kyrölä behandlar i sitt bidrag.

Bokens sista del utgörs av konkreta metoder för feministisk pedagogik som är lättillgängliga och lämpar sig för olika utbildningssituationer. Framför allt Johanna Rojolas text om feministiska serieteckningsworkshops ger en god inblick i hur en enkelt både kan ge uttryck för feminism i form av zines och

serieteckningar samt hur en genom att själv rita kan utveckla sina egna tankar.

I sin helhet är *Feministinen Pedagogiska* ett mycket omfattande och lättläst verk och passar därför utmärkt för en bred skara pedagoger. De viktigaste frågorna får plats i boken utan att skapa en mässande ton. Boken kunde ändå i högre grad ha poängterat ett strukturellt perspektiv på feminismen. De flesta texterna i boken markerar starkt att olikheter bör få utrymme samt att diskriminering och förtryck måste angripas men fäster sällan uppmärksamhet vid behovet för strukturella förändringar. Det behövs verkliga strukturella reformer för att den feministiska och antirasistiska pedagogiken inte skall förbli enbart en fråga om den individuella pedagogens intresse för jämlik utbildning.

Hiphop Suomessa

Susan Eriksson

Sykäri, Venla & Rantakallio, Inka & Westinen, Elina & Cvetanović, Dragana (toim.) (2019) *Hiphop Suomessa. Puheenvuoroja tutkijoilta ja tekijöiltä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 219. 363 s.

Teoksessa valotetaan 18 artikkelin voimin hiphopin nuorisokulttuurista merkitystä Suomessa. Alkusu-säyksenä teokselle on ollut Nuorisotutkimusseuran alaisuuteen vuonna 2014 perustettu *Hiphop Suomessa: suuntauksset ja* sukupolvet – tutkimusverkosto, jonka toiminnassa on pyrkimyksenä yhdistää aihepiirin tutkijoita eri yliopistoista eri oppialoilta. Hiphop-tutkimusverkosto vakiinnuttaa siten alueen tutkimusta, joka on muodostunut jo tärkeäksi monitieteiseksi tutkimusalaksi eri puolilla Yhdysvaltoja ja Eurooppaa.

Teoksen artikkeleita ovat kirjoittaneet sekä tutkijat että hiphop-kulttuurin tekijät ja harrastajat. Teos on jaettu osin tämän logiikan mukaan kolmeen osaan. Ensin kuvataan hiphop-kulttuuria yleisesti, kuten sen syntyä Yhdysvalloissa, kulttuurin rantautumista Suomeen ja sen mukanaan tuomia vaikutteita musiikkiin ja nuorisokulttuuriin. Teoksen toisessa osassa on laajemmin esillä suomalaisen hiphop-kulttuurin empiirinen tutkimus, kuten rap-lyriikoiden kautta rakentuvan identiteettityön analyysit. Kolmannessa osassa kenttätason tekijät tuovat esiin hiphopiin liittyvää kulttuurista työtä ja sen merkitystä

nuorille ja muille kansalaisryhmille. Lopuksi kirjan sisältö kuvataan lyhyessä tiivistelmässä.

Teoksen alkupuoli on lukijan nopeasti mukaansa nykäisevää ja valaisevaa kuvausta hiphop-kulttuurin tutkimusalasta täällä ja muualla. Se antaa lupauksen kattavasta kokonaisuudesta, jossa analyttisellä tasolla yhdistyisivät 1980-luvulta alkaneeksi tulkittu historia ja nykyaika, hiphop- ja rap-artistien sanataiteen kautta piirtyvä kulttuurinen merkitys, keskeisiin maailmantapahtumiin ja poliittiseen liikehdintään kiinnittyvä yhteiskunnallinen merkitys sekä nuoruuden elämänvaiheeseen ja erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvä kapina, johon musiikki ja sen kautta ilmaistu antaa mahdollisuuden.

Näihin tutkimuksellisiin ulottuvuuksiin teoksessa toki päästään, mutta yksittäisten, analyttisesti erittäin kiinnostavien artikkelien sisällä ja välillä hyvin fragmentaarisesti, mikä kertoo tutkimusalan hajanaisuudesta ja vakiintumattomuudesta. Empiirisen artikkelin aiheena on esimerkiksi hiphopista omaksi lajikseen eriytynyt freestyle, eli rap-lyriikoiden esittäminen improvisaatiotekniikalla. Artikkelin on kuitenkin sijoitettu jo tutkimuksen ensimmäiseen osaan, jossa muuten

keskitytään hip-hop-kulttuurin yleisempään kuvaukseen alkaen graffitin ensimmäisistä virtauksista Suomeen. Improvisaatiotaiteen merkitystä rap-lyriikan synnyssä ja esitystekniikkana analysoidaan poikkitieteellisestikin kiinnostavasti, mutta freestyle alkujaan rapin undergroundina tai alakulttuurina ja joissakin maissa peräti vasta 2010-luvulla vakiintuneempana taidemuotona asettaisi kronologisen odotuksen saada lukea siitä teoksessa vähän myöhemmin.

Teoksen kokonaan empiirinen toinen osa luo kuvan hiphop-kulttuurista artistien identiteettiönä, joka antaa samastumisen mahdollisuuden myös nuorille eri kulttuureista ja etnisistä taustoista, erilaisilta asuinalueilta ja sosiaaliluokista. Joissakin artikkeleissa intersektionaalisuutta käytetäänkin analyttisenä työkaluna, kun taas toisissa todetaan rapin tai rap-lyriikoiden antavan itsessään väliseen sosiaalisen aseman osoittamiselle liittyen myös sen kerroksisuuteen. Vaikka lyriikoiden poliittinen ulottuvuus monesti juuri ihmisoikeustaisteluna on hiphop-kulttuurin synnyssä keskeistä, poliittisten ulottuvuuksien analyysi nähdään tässä teoksessa relevantiksi vain Itä-Helsingissä syntyneen rapin sosiaaliluokkaan liittyvinä merkityksinä ja saamerapin ympäristötietoisuutena. Suomi-rapin historiallisessa kontekstissa rapin poliittinen ulottuvuus hahmottuu yllättäen rasisisina merkityksinä esimerkiksi junttihuumorissa. Teoksessa ei kuitenkaan poliittisen analyysin kannalta yllätä Remu Aaltosen tarkoittamiin sosiaalisiin jakoihin ”lippalakkijunteista, jotka ramppaavat lavan reunaan edestakaisin naama norsunfiudella ja vääntelevät käsiään, eikä niillä ole hajuakaan siitä, että oikea räpätys on mustien sotahuuto ja uutiskatsaus, miten niitä kyykytetään..” (Kemppainen 2018, 40). James Nikanderin kaltaiset itä-helsinkiläisräppärit toisivat aineksia vastaavan kaltaiselle poliittisuuden analyysille, mutta heitä on teoksessa päädytty tarkastelemaan

(Suomeen, suomalaisuuteen?) kuulumisen ja ei-kuulumisen ulottuvuuksien kannalta.

Autenttisuuden ja ei-autenttisuuden ideologia hiphop-kulttuurissa ja niitä konstruivat diskurssit ja merkitykset nousevatkin teoksessa keskeiseen asemaan. Autenttisuuden käsitettä on kritisoitu esimerkiksi kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimuksen postmodernissa näkemyksissä. Niiden mukaan autenttisuutta ei ole, sillä kaikki on kulttuurisessa merkityksessä intertekstuaalista ja toisiaan läpäisevää. Esimerkiksi Malcolm McLaren oli Sex Pistolsin ja poliittisen punk-kulttuurin luoja ja ikoni, mutta hän toi rapin ja hiphopin laajemmin eurooppalaiseen nuorisokulttuuriseen tietoisuuteen Buffalo Gals -videollaan, jossa vinyylilevyjen raapiminen, graffiti, breakdance ja moonwalking yhdistyivät punkin jälkeisen uusromantiikan fop-muotiin ja puukeutumiseen. Teoksessa analysoidaan, miten alkuperäisyyden ja aitouden vaatimukset ja niiden normatiivisuus muokkaavat ja ylläpitävät kulttuurisia ja sosiaalisia identiteettejä muun muassa merkityksissä, joita rap-artistit antavat toiminnalleen. Analyysissa tuodaan ansiokkaasti esiin, miten autenttisuuden vaatimus jäsentyy viime kädessä rap-artistien identiteettityöksi ja miten se toimii esimerkiksi sosiaalisen erottautumisen välineenä rap-kulttuuriin ja valtakulttuuriin nähden.

Teoksen kolmannen osan tekstit vetävät lukijan takaisin maan pinnalle ja sosiaalirealismiin. Tekijät tuovat esiin, miten rap- ja hiphop-kulttuuria hyödynnetään nuorisotyössä ja nuorten sosiaalisen osallisuuden vahvistamisessa esimerkiksi rap-lyriikoiden työpajatoiminnan kautta. Rap-työpajojen avulla kuntoutetaan myös muita tukea tarvitsevia, kuten päihdeongelmaisia ja prostituoituja. Nämä kysymykset olisivat tärkeitä tutkimusaiheitakin, mutta hypäten ulos aiemmista nuorisokulttuurisista konteksteista toiminnan kuvaukset jäävät kokonaisuuden kannalta irrallisiksi.

Lopun hätäinen ja lyhyt teoksen asiasisällön tiivistelmä on ratkaisuna outo ja herättää kriittisiä ajatuksia kirjan toimitustyöstä ylipäänsä. Tutkijat ja muut lukijat olisivat saaneet ehdottomasti enemmän irti loppukeskustelusta, jossa hiphop-kulttuurin tutkimusten tuloksia, akateemisen tiedon tarvetta ja virinnetä jatkotutkimusaiheita kootaan teoksen artikkeleiden valossa yhteen ja käynnistetään

aikalaiskeskustelua hiphopin kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Lähteet

Kempainen, Jouni (2018) Viimeinen keikka. *Helsingin Sanomat*. Kuukausiliite. Tammikuu 2018, 38–43.

Tässä numerossa kirjoittavat

Lotta-Sofia Aaltonen, FM, Helsingin yliopisto

Päivi Berg, VTT, dos., Jyväskylän yliopisto

Georg Boldt, VTM, Tampereen yliopisto

Susan Eriksson, YTT, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu,
Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämissyksikkö Juvenia

Anu Isotalo, FT, Turun yliopisto

Tarja Juvonen, VTT, Helsingin yliopisto

Mari Kettunen, yht. yo, Tampereen yliopisto

Susanna Kultalahti, KTT, Vaasan yliopisto

Merja Kylmäkoski, YTT, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Pauliina Lampela, YTM, Nuorten Palvelu ry

Olivia Maury, Doktorand i sociologi, Helsingfors universitet

Anna Nikupeteri, YTT, Lapin yliopisto

Paula Nissilä, YTT, Tampereen yliopisto

Satu Olkkonen, TeT, Taideyliopiston taiteellisen tutkimuksen keskus CfAR

Pauliina Pitkäjärvi, YTM, KTM, Espoon kaupunki

Niko Pyrhönen, VTT, Helsingin yliopisto, Svenska social- och kommunalhögskolan

Elsa Saarikkomäki, VTT, Turun yliopisto

Mikko Salasuo, VTT, dos., Nuorisotutkimusverkosto

Eeva Sinisalo-Juha, YTM, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Susanna Ågren, YTM, Tampereen yliopisto

Nuorisotiedon kirjaston uutuuudet (19.4.–1.11.2019)

Nuorisotiedon erikoiskirjasto on kaikille avoin kirjasto. Kirjallisuuden laina-aika on kuukausi ja lehtien yksi viikko, artikkelikopiot 20 snt/sivu. Aineistoa lähetetään tarvittaessa postitse. Kirjaston tietokannassa (pretty.alli.fi) voi selata kirjaston kokoelmia ja lukea verkkojulkaisuja. Kirjastosta pyydettyjen tunnusten avulla voi itse uusia lainoja ja varata aineistoa.

Nuorisotiedon kirjasto, Asemapäälikönkatu 1, 00520 Helsinki, puh. 044 416 5204/5205, sähköposti kirjasto@alli.fi.

TILAA KIRJASTON UUTISKIRJE: www.nuorisotiedonkirjasto.fi

Psykologia

Burke Harris, Nadine: Syväälle ulottuvat juuret: turvatomasta lapsuudesta tasapainoiseen aikuisuuteen. Helsinki: Basam Books, 2019. 319 s.

Cacciatore, Raisa Korteniemi-Poikela, Erja: Sisu, tahto, itsetunto: portaat itkupotkuraivareista aggression hallintaan Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 2019. 260 s. Hyvän mielen treenivihko. Helsinki: Osaamiskeskus Vahvistamo, 2019. 31 s.

Hyvän mielen treenivihko: ohjaajan opas. Helsinki: Osaamiskeskus Vahvistamo, 2019. 39 s.

Juntumaa, Rauno: Miksi vihaamme?: yksilön ja yhteisön tunteen anatomiaa. Helsinki: Kirjapaja, [2018]. 245 s.

Keltikangas-Järvinen, Liisa: Ujot ja introvertit. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 2019. 284 s.

Koistinen, Mariia: Parisuhdenormatiivisuus: normikriittinen tutkielma seurustelemattomuuden kokemuksista. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta, 2018. 91 s. (Sukupuolentutkimuksen pro gradu -tutkielma) Lehtonen, Miia Jaakkola, Minna; Hatanpää, Pietari: Välikädessä: kirja nuorelle vanhempien erosta. Helsinki: Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta ry, 2019. 95 s. Lindberg, Annina (toim.): Ole oman elämäsi tähti!: opiskelijan opas elämäntaidoista 3.p., Helsinki: Nyyti ry, 2018. 125 s.

Mannerström, Rasmus: Uncertain future plans: personal identity among Finnish youth and its links with well-being, digital engagement and socio-economic circumstances [Elektroninen aineisto] Jyväskylän yliopisto, 2019. 78 s. + 70 s. (JYU dissertations, 68) Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta, psykologia

Ojanen, Markku: Voiko persoonallisuus muuttua? Jyväskylällä: PS-kustannus, 2019. 257 s.

Pietikäinen, Arto: Joustava mieli tukena elämänkriiseissä. Helsinki: Duodecim, 2017. 215 s.

Segal, David Harper, Nevin; Rose, Kathryn: Na-

ture-Based Therapy: A Practitioner's Guide to Working Outdoors with Children, Youth, and Families. New Society Publishers, Limited, 2019. 287 s.

Siltanen, Marjo Savolainen, Minna Lindberg, Annina: Opas elämäntaitojen ohjaamiseen ammatillisessa koulutuksessa 2.p., Helsinki: Nyyti ry, 2018. 111 s.

Törrönen, Hannele: Väärin rakastettu? Vanhemman ja aikuisen lapsen ristiriidoista. Helsinki: Kirjapaja, 2019. 187 s.

Uskonto

Porkka, Jouko: The young confirmed volunteers of the Evangelical Lutheran Church of Finland: motivation, religiosity, and community [Elektroninen aineisto] Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2019. 212 s. (Diak Tutkimus, ISSN 2343-2179 2). Väitöskirja, Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

Nuoris. Yleistä

Ali-Löytty, Viivi Työrienoja, Anna (toim.): Tykkää hyvinvoinnista!: yhteiskunnallista asiaa taloudesta, yrityksistä, nuorista ja kansan arvoista. Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto TAT, 2019. 70 s.

Furlong, Andy (ed.): Routledge handbook of youth and young adulthood. Second edition, London New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. 465 s. Handbook of youth and young adulthood.

Tulevaisuusbarometri 2019 [Elektroninen aineisto]. Helsinki: Sitra, 2019. 98 s.

Tutkimusmenetelmät

Hetemäki, Ilari; Koskinen, Hannu; Pulkkinen, Tuija; Väliverronen, Esa; Aula, Pekka (toim.): Kaikenlaista rohkeutta. Helsinki: Gaudeamus, 2019. 323 s.

Rutanen, Niina Vehkalahhti, Kaisa: Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen: lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 2019. 218 s.

Toikkanen, Jarkko Virtanen, Ira A. (toim.): Kokemuksen

tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press, 2018. 254 s.

Sosiologia

Autti, Outi; Lehtola, Veli-Pekka (toim.): Hiljainen vastarinta [Elektroninen aineisto]. Tampere University Press, 2019. 322 s.

Falch, Ulrikke; Frøysaa, Sofie: Tyttövoimaa!: ensiapupakkaus. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 2019. 188 s.

Hall, Stuart: Mitä on tekeillä? Esseitä vallasta, uusliberalismista ja monikulttuurisuudesta. Toimittaneet: Mikko Lehtonen & Olli Löytty. Tampere: Vastapaino, 2019. 273 s.

Heikkilä, Katariina; Nevala, Tuulia; Ahokas, Ira; Hyttinen, Liisa; Ollila, Johanna: Nuorten tulevaisuuskuva 2067: näkökulma suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseksi [Elektroninen aineisto] Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto, 2017. 76 s. (Tutu e-julkaisuja 6/2017)

Heikkilä, Katariina; Nevala, Tuulia: Nuorten tulevaisuuskuva 2067: raportti tulevaisuusvaliokunnalle. Helsinki: Tulevaisuusvaliokunta, 2019. 33 s. (Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu, 12/2018)

Holma, Jenni; Järvenpää, Veera; Tervonen, Kaisu: Näkymätön sukupuoli: ei-binäärisiä ihmisiä. Helsinki: Into; Voima, [2018]. 174 s.

Isomäki, Risto: Miten Suomi pysäyttää ilmastonmuutoksen. Helsinki: Into, 2019. 287 s.

Johansson, Thomas; Herz, Marcus: Youth studies in transition: culture, generation and new learning processes. Cham, Switzerland: Springer, 2019. 140 s. (Young people and learning processes in school and everyday life volume 1)

Kelly, Peter; Kamp, Annelies (ed.): A Critical Youth Studies for the 21st Century. Leiden: Brill, [2015]. 629 s. (Youth in a globalizing world Volume 2)

Kuhmonen, Tuomas Kinnunen, Venla: Pirkanmaan nuorten tulevaisuuskuva [Elektroninen aineisto] / Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto, 2017. 138 s. (Tutu e-julkaisuja 8/2017)

Pöyliö, Heta: Institutions and the intergenerational transmission of socioeconomic resources [Elektroninen aineisto] Turku: University of Turku, 2019. 60 s.+ 91 s. (Turun yliopiston julkaisuja. Sarja B, Humaniora; osa 483) Väitöskirja, Turun yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta,

Tuuva-Hongisto, Sari: Nuorten syrjäytyminen ja alueellisen eriytymisen vähentäminen.: tutkimuskirjallisuuteen ja -raportteihin pohjautuva kartoitus [Elektroninen aineisto] Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 2019. 31 s. (Xamk Tutkii 9)

Politiikka. Osallistuminen

Ernman, Beata Ernman, Malena; Thunberg, Greta;

Thunberg, Svante: Sydämen asioita: perhe ja planeetta kriisissä. Helsinki: Tammi, 2019. 326 s.

Farrow, Alex: Salto think tank on youth participation: closer to the edge of participation and activism, [Elektroninen aineisto] SALTO-YOUTH Participation and Information Resource Centre, 2018. 28 s.

Heikkinen, Heli-Maija Karhuvirta, Tiina: Oppilaskuntatoiminnan ohjaajan opas /Opinkirjo, 2018. 45 s.

Meriluoto, Taina Litmanen, Tapio (toim.): Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino, 2019. 319 s.

Myllyniemi, Sami Kiilakoski, Tomi: Influence on the edge of Europe: Youth Barometer 2018: summary Helsinki: Ministry of Education and Culture The State Youth Council The Finnish Youth Research Network, 2019. 29 s. (Youth Barometer 2018)

Pirvulescu, Corina; Moxon, Dan Banari, Roman; Kost, Reet; Capecchi, Davide: A seat at the table for everyone: Promoting inclusive youth participation through the EU Youth Strategy 2019-2027 [Elektroninen aineisto] / SALTO-YOUTH Participation and Information Resource Centre, 2019. 16 s.

Roos, Sanna; Nabo: ungas röster om social inkludering på Åland [Elektroninen aineisto] Copenhagen: Nordisk Ministerråd, 2019. 53 s. (TemaNord 2019) (547)

Stranius, Leo: Ekoistin muistelmat. Helsinki: Into, 2019. 269 s.

Tehdään kaupunkia! Arkkitehtuuri monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa. Toimitus: Marjo Kenttälä. Helsinki: Kehittämiskeskus Opinkirjo ry, (2019). 62 s.

Unga med attityd 2019, del 1: Samhällsfrågor & demokrati. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), 2019. 84 s. (Attityd- och värderingsstudie 2019)

Työ. Työllisyys

Halme, Milla Karas, Jenna; Manninen, Katri; Marttinen, Kirsi; Murto, Armi; Teikari, Maria: Työelämän kapinalliset: totuuksia kellokorkeista ja kahvihuoneista. Otava, 2019. 220 s.

Kankila, Anna; Viren, Eetu; Salmenniemi, Harry; Meriläinen, Heidi; Kilpi, Joel; Ekholm, Johannes; Maunuksela, Klaus Lumi; Poser, Lasse; Haglund, Mia: Työstäkieltäytyjän käsikirja. Helsinki: Into, 2019. 303 s.

Kotila, Hannu; Vanhanen-Nuutinen, Liisa; Ahtola, Aarni: Työn ja oppimisen liitto: Toteemi-hankkeen uusia innovaatioita [Elektroninen aineisto] Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, 2019. 135 s. (Haaga-Helian julkaisut 8/2019)

Kun koulu loppuu: nuorten tulevaisuusraportti 2019 [Elektroninen aineisto] Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto TAT. T-Media Oy, 2019. 24 s.

Mattila-Holappa, Pauliina: Mental health and labour market participation among young adults [Elektroninen aineisto] Helsinki: KELA, 2018. 112 s. (Studies in social

security and health, 152)

O'Reilly, Jacqueline, Leschke, Janine, Ortlieb, Renate; Seeleib-Kaiser, Martin; Villa, Paola (eds.): Youth labor in transition: inequalities, mobility, and policies in Europe. New York, NY: Oxford University Press, 2019. 715 s. (International policy exchange series)

Kulutus

Mun elämä, mun rahat: opettajien talousosaaminen. Tutkimus ja raportti 2019. Helsinki: Talous ja nuoret TAT, 2019. 98 s. Raportti: Eija Seppänen/TAT. Tutkimus: Reeta Sutinen/T-Media.

Sudbrock, Christine, Pearce, Tamsin (ed.): Handbook of action against climate change. Brussels: IFM-SEI. International Falcon Movement-Socialist Educational International, 2012. 63 s. All Together Against Climate Change project (ATACC)

Nuorisorikollisuus

Haikkola, Lotta; Hästbacka, Noora; Pekkarinen, Elina (toim.): Kuka vastaa nuorten rikoksiin?: ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin [www-tuloste] Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2019. 176 s. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34)

Huittinen, Matleena: Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien väkivaltaepäilyiden tutkiminen lapsen edun mukaisesti: Selvitys poliisin ja perhekeskustoiminnan näkökulmasta [Elektroninen aineisto] Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. 41 s. (Työpaperi 21/2019)

Moilanen, Tanja Airaksinen, Matti; Kangasniemi, Mari: Ankkuritoiminnan käsikirja: moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. Teema: sisäinen turvallisuus [Elektroninen aineisto] Helsinki: Sisäministeriö, 2019. 82 s. (Sisäministeriön julkaisuja 2019:16)

Moilanen, Tanja, Mankkinen, Tarja; Pietilä, Anna-Maija; Kangasniemi, Mari: Pohjoismaiset moniviranomaisyhteistyön toimintamallit nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja rikosten ehkäisyssä [Elektroninen aineisto]. Helsinki: Sisäministeriö, 2018. 36 s. (Sisäministeriön julkaisut; 2018, 18) Teema: sisäinen turvallisuus

Lastensuojelu. Nuortenhuolto

Ilmakunnas, Ilari: Economic difficulties during the transition into adulthood in Finland: a register-based study [Elektroninen aineisto] Turku: Turun yliopisto, 2019. 132 s. (Turun yliopiston julkaisuja. Sarja B, Humaniora, osa 474) Diss.

Investing in Youth: Finland [Elektroninen aineisto]. OECD, 2017. 117 s. [OECD:n arviointi nuorten palveluista Suomessa 2018]

Isoniemi, Sami: Sijaishuoltopaikasta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lastensuojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta [Elektroninen aineisto] Vaasan yliopisto, 2019.. 233

s. (Acta Wasaensia,; 423) Julkisoikeuden väitöskirja. Kiskola, Marianne: Toiskan filosofia: hyvän elämän avaimia etsimässä Helsinki: Into, 2019. 263 s.

Miettinen, Sari Välimaa, Outi; Mäntyneva, Päivi; Kaisvu, Terhi; Hakala, Paula; Mäki, Sari:

”Apu on ollut mittaamattoman arvokasta”: Kelan nuorten ammatillisen kuntoutuksen uusi NUOTTI-valmennus ja suullisen hakemisen malli [Elektroninen aineisto] Helsinki: KELA, 2019. 72 s. (Työpapereita 2019, 150)

Nuorten palvelut syynissä: OECD:n arviointi nuorten palveluista Suomessa 2018. Suomenkielinen yhteenveto Investing in Youth Finland -raportista [Elektroninen aineisto] Opetus- ja kulttuuriministeriö. 24 s. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 18:2019)

Peltola, Sanna (toim.): Virtaa ja voimaa nuorille!: Nuorten ryhmätoiminta työelämätaitojen, osallisuuden ja aktiivisuuden vahvistajana [Elektroninen aineisto] Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, [2019]. 49 s. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja, ISSN 1456-2332 266)

Pursi, Katarina, Savisalo, Oskari: Näkökulmia lastensuojelun ylisukupolvisten asiakkuuksien ehkäisyyn: kokemustietoa ammattilaisten työn tueksi. SOS-Lapsikyliä, 2018.. 102 s.

Kasvatus. Koulutus

Halme, Inkeri (toim.): AMIS 2018: mitä kuuluu ammatin opiskeleva? Helsinki: Suomen Opiskelija-Allianssi & OSKU ry, (2019). 73 s.

Halonen, Katri (toim.): Oppimisen uusi ekosysteemi: osallistamalla osaamista -hankkeiden hyviä käytäntöjä. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2019. 28 s. kuvitettu (Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja, ISSN 2669-8013 21) Kirjoittajat: Katri Halonen, Niina Torkko, Mai Salmenkangas.

Hietajarvi, Lauri: Adolescents' socio-digital engagement and its relation to academic well-being, motivation, and achievement [Elektroninen aineisto] Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta, 2019. 79 s. (Helsinki Studies in Education 54)

Hietanen-Peltola, Marke, Rautava, Marie; Laitinen, Kristiina; Autio, Eva: Kohtaaminen keskiössä: lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhuollon palveluissa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. 81 s. (Ohjaus, 2/2019)

Laukkanen, Anu, Miettinen, Sari; Elonheimo, Aino-Maija; Ojala, Hanna; Saresma; Tuija (toim.): Feministisen pedagogiikan ABC: opas ohjaajille ja opettajille. Tampere: Vastapaino, 2018. 291 s.

Ståhlberg, Leena: Pienryhmäohjaajan opas /Jyväskylä: PS-kustannus, 2019. 169 s.

Suoranta, Juha: Paulo Freire: sorrettujen pedagogi. Helsinki: Into, 2019. 216 s.

Timonen, Päivi, Mäkelä, Hilla; Lukkarinen, Sanna; Alan-

ko-Turunen, Merja Kampuksella digittää: poimintoja verkko-oppimisen kehittämisestä Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2019. 143 s.: (Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, ISSN 2343-0664 80)
Toiviainen, Sanna: Suhteisia elämänpolkuja - yksilöiden elämänhallintaa?: koulutuksen ja työn marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus / [Helsinki]: Nuorisotutkimusseura ry, 2019. (Julkaisuja / Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, ISSN 1799-9219; 217) Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto, Joensuu

Monikulttuurisuus. Globaalikasvatus

Hiitola, Johanna Anis, Merja; Turtiainen, Kati (toim.): Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino, 2018. 243 s.

Walker, Jessica (ed.): Liaisons: a toolkit for preventing violent extremism through youth information / Luxembourg: European Youth Information and Counselling Agency (ERYICA), [2018]

Nuorisotyö

Beecroft, Stephanie (ed.): The future of work and youth. Brussels: European Youth Forum, 2018. 84 s.

Kauniskangas, Eija: Dataa, informaatiota ja hiljaista tietoa: avoimesta nuorisotyöstä tuotettava tieto ja sen merkitys Raumalla. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, 2019. 78 s. (Nuorisotyön ja -tutkimuksen pro gradu -tutkielma)

VeLure Roholt, Ross Baizerman, Michael: Evaluating civic youth work: illustrative evaluation designs and methodologies for complex youth program evaluations New York, NY: Oxford University Press, 2018. 186 s.

Siira, Virpi Marjaana: Sininen Verstaas 24,5 vuotta Helsinki: Stadin ammatti- ja aikuisopisto, 2019. 175 s. [Nuorten työpajan historiikki]

Siurala, Lasse Sinisalo-Juha, Eeva; Heikkilä, Kristina; Mikkonen, Hanna; Sundberg, Lauri; Vahteri, Netta: Nuorten kertomuksia nuorisotyön merkityksellisyydestä: tarinallisen arvioinnin opaskirja [www-tuloste] Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2019. 35 s.

Sykäri, Venla Rantakallio, Inka; Westine, Elina, Cveta-novic, Dragana (toim.): Hiphop Suomessa: puheen-vuoroja tutkijoilta ja tekijöiltä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 2019. 363 s. (Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 219, Kenttä)

Tani, Sirpa Kiilakoski, Tomi; Honkatukia, Päivi: Toimint-avalmiusajattelu nuorisotyön, kasvatuksen ja opetuksen kentillä: kokonaisvaltainen näkökulma nuorten hyvinvoinnin edistämiseen?: KASVATUS & AIKA 2019:3 s. 4-25 [Artikkeli]

Järjestöjen nuorisotyö

Sumelius, Daniela: Encouraging young students to volunteer through social marketing. Helsinki: Hanken School of Economics. Department of Marketing, 2018. 127 s. (Master thesis)

Erityiskasvatus

Hevari: henkilökeskeinen voimavaravalmennus – ohjaajan opas. Aspa-säätiö. Mielen terveyden keskusliitto, 2019. 57 s. Omat avaimet -projekti (2017-2019/STM).

Yksilövalmennus: ohjaajan opas. Aspa-säätiö. Mielen terveyden keskusliitto, 2019. 56 s. Omat avaimet -projekti (2017-2019/STM).

Vapaa-aika. Harrastukset

Haanpää, Leena: Harrastustakuu: yhdenvertaisuuden asiassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 2019. 89 s. (Julkaisuja 221, Kenttä)

Hakanen, Tiina Myllyniemi, Sami; Salasuo, Mikko (toim.): Takuulla liikuntaa: kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaa-ajasta [www-tuloste] Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö Valtion liikuntaneuvosto Valtion nuorisoneuvosto: Nuorisotutkimusverkosto, 2019. (Publications of the State Youth Council, nro 62)

Harrastamisen strategia [Elektroninen aineisto] Harrastamisen strategia -työryhmä Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019. 50 s. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2019:7) Teema: tiede, koulutus, kulttuuri, liikunta, nuoris

Niemi, Johanna (toim.): Höntsä: harrastamista vapaa-ajalla ja oppilaitoksissa. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2019. 63 s. (Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. TAITO-sarja, 27)

Seksuaalikasvatus

El seksuaaliselle kaltointkohtelulle Opas seksuaalisen kaltointkohtelun ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi nuorisotyössä [Elektroninen aineisto] Helsinki: Nuorten Exit. Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, nuorisopalvelut, 2019. 12 s.

Kehoni on minun: opas aikuisille [Elektroninen aineisto] Helsinki: Pelastakaa Lapset ry, 2019. 24 s,

Pakarinen, Marja: Ammattiin opiskelevien nuorten seksuaalikäyttäytyminen ja siihen liittyvät tiedot ja asenteet ennen seksuaaliterveysinterventiota ja sen jälkeen [Elektroninen aineisto] Tampere: Tampereen yliopisto, 2019. 106 s., 47 s. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta,

Taivaloja, Nita: Sateenkaarevan oppilaan tukeminen koulun oppilashuoltoryhmässä: opas oppilashuollolle. Helsinki: Seta, 2016. 37 s.

Organisaatiot. Johtaminen

Hakola, Ida Hiila, Ilona; Tukiainen, Maaretta; Tiimiäly: opas muuttuvaan työelämään Jyväskylä: Tuuma, 2019. 232 s.

Kaihovirta, Minna Raivio, Anne-Mari; Palojärvi, Henna-Liisa (toim.): Osallistaen: heittäytymistarinoita fasilitoijilta. Helsinki, 2019. 80 s. (Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja. OIVA-sarja. 5/2019)

Koivisto, Satu Ranta, Ritva: Näin motivoin yhteistyöhön: ryhmän johtamisen käsikirja. Helsinki: Kauppakamari, 2019. 202 s.:SIMOL-malli

Kupias, Päivi Peltola, Raija: Oppiminen työssä. Helsinki: Gaudeamus, 2019. 263 s.

Viestintä. Mediakasvatus

Anttila, Kristiina Fedotoff, Jaana; Pietilä, Mika: Nuorisotyölliset nuorten tieto- ja neuvontapalvelut muuttavassa toimintaympäristössä: selvitys nuorten tieto- ja neuvontapalveluista 2018-2019 Oulu: Osaamiskeskus Koordinaatti, Oulun kaupunki, 2019. 47 s.

Digital citizenship education handbook: being online, well-being online, and rights online: information, tools and good practice. Strasbourg: Council of Europe, 2019

Enbuska, Tuula Kovalainen, Pirjo: Osaamiskartta nuorten tieto- ja neuvontatyöhön: opas osaamiskartan käyttöönottoon ja hyödyntämiseen. Osaamiskeskus Koordinaatti, Oulun kaupunki, 2018. 64 s.

Heljälä, Fiia Hirvensalo, Salla: Sosiaalisen median yhteisöpalveluiden käytön yhteys kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten ulkonäköpaineisiin. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutus, Turun kampus, 2018. 92 s.

Malm, Karla: Tietotulvan hallinnan ammattilaiset:

nuorten tieto- ja neuvontatyö 2020-luvulla. Oulu: Osaamiskeskus Koordinaatti, Oulun kaupunki. Nuorisotutkimusseura, 2019. 35 s, Raportti 2019.

Poutanen, Petro Laaksonen, Salla-Maaria: Faktat nettiin!: asiantuntijaviestintä sosiaalisessa mediassa. Helsinki: Gaudeamus, 2019. 202 s.

Stenhammar, Mira: #minä ja Instagram: identiteetti ja profiilityö nuorilla sosiaalisen median käyttäjillä. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos, 2017. 110 s. (Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma)

Takala, Anna Takala, Sara: Medianuoruus: opas aikuisille / Helsinki: Mediakasvatusseura ry, 2019. 45 s.

Taide. Teatteri

Huhtinen-Hildén, Laura Lamppu, Minna (toim.): Odottamattomia aarteita: ilmaisua, leikillisyyttä ja luovaa toimintaa ryhmässä. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2018. 86 s.

Hyväri, Susanna Lindholm, Marja Nummela, Niko (toim.): Nuorten osallisuuden vahvistaminen teatteri- ja liikunta-alan yhteistoimintaa kehittämällä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2019. 128 s.:(Diak puheenvuoro 20)

O´Toole, John, Adams, Ricci-Jane, Anderson, Michael, Burton, Bruce Ewing Robyn (eds.):

Young Audiences, Theatre and the Cultural Conversation. Springer, 2014. 201 s. (Landscapes: The Arts, Aesthetics, and Education Volume 12)

Venäläinen, Päivi, Lindholm, Jemina Kairavuori, Seija; Pusa, Tiina; Ylönen, Susanne (toim.): Jälkikuvia, kuvan jälkiä: lasten ja nuorten taiteen tallentaminen ja tutkiminen. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura

English summaries

Freedom of choice or equality? Social media discussions on organized sports activities for children and young people

Päivi Berg & Mikko Salasuo

The Finnish Journal of Youth Research (“Nuorisotutkimus”) Vol 37 (3–4), 4–22

This article examines how parenthood is discussed in social media in terms of the accessibility and cost of children’s and young people’s organized sports activities. The article also elaborates on the values associated with hobbies in these age groups. Analysing the issue within a framework of social class and parenting practices offers a new approach to the discussions and decision-making related to social and economic inequality and the hobbies that children and young people engage in. The dominant discourses are 1) freedom of choice, 2) equality, and 3) social hierarchies. The shared value is that hobbies involving physical activity are positive and worth pursuing. The most apparent conflict relates to whether young people and their families have an opportunity to choose where and what kind of physical activity they take part in, or whether the choices relating to sports are conceived of as unequal, in other words, as possible only for some.

Keywords: children and young people, organized sports activities, parenthood, social media, social class, values

Encountering young people in shopping malls: Successes and challenges from the perspective of security guards

Pauliina Lampela & Elsa Saarikkomäki

The Finnish Journal of Youth Research (“Nuorisotutkimus”) Vol 37 (3–4), 23–39

Relations between young people and security guards are typically negative, and young people tend to get moved along in shopping malls. This article studies a newly developed work format entitled ‘Young people’s own security guard’, whose role is to enhance these encounters. It uses security guards’ reports to study the nature of typical encounters as well as their positive aspects and challenges. According to our findings, typical encounters consist of a) getting to know each other and chatting b) controlling those hanging around c) intervening in crimes and substance use and d) helping and supporting. The study concludes that security guards

succeeded in creating trust while interacting with young people. However, it also found control aspects that restricted young people’s space and activities. Furthermore, security guards faced challenges in balancing their role between supporting and controlling young people. Lastly, the article discusses the changing nature of city space and its effects on young people.

Keywords: shopping centre, control, trust, youth work, private security branch

Debt problems caused by parents – Experiences of economic abuse, and the agency of young adults

Pauliina Pitkämä, Tarja Juvonen & Anna Nikupeteri

The Finnish Journal of Youth Research (“Nuorisotutkimus”) Vol 37 (3–4), 40–53

The objective of this study is to explore the experiences and agency of young adults who have debt problems caused by their parents. We approach indebtedness as a form of economic abuse, and investigate how these problems affect the agency of young adults. The qualitative data consist of six theme interviews with young people aged between 19 and 26 years. The data-driven analysis employs a phenomenological method. Based on the analysis, we identified four themes describing the way in which the young adults experienced indebtedness: various emotional experiences, splintered relationships, narrowed possibilities for consumption and self-fulfilment, and coping. As a consequence of economic abuse and indebtedness, the agency of the young adults as well as their chances of becoming independent were narrowed. Our study shows that economically abused young adults need multi-professional support in their everyday lives.

Keywords: becoming independent, young people, economic abuse, agency, indebtedness

Intimate partner violence in police reports on assaults against girls

Anu Isotalo

The Finnish Journal of Youth Research (“Nuorisotutkimus”) Vol 37 (3–4), 54–68

The article examines adolescent intimate partner violence through recorded offences. The research data consist of police reports on assaults from 2013 in which a girl aged 15 to 17 had been suspected

of being a victim of physical abuse perpetrated by a current or former boyfriend (N=57). The reports were analysed qualitatively using thematic content analysis, and focusing on three themes: forms of physical violence, contacting the police, and concealing repeated victimization before disclosing it to the police. The analysis shows that violence reported to the police is severe. Most of the reports describe repeated assaults as well as varying forms of physical violence. Both descriptions of girls turning to family members for help, and girls attempting to conceal violence from them are included in the data. The analysis also indicates that violence does not necessarily stop by ending the relationship or filing a report. Since adolescent intimate partner victimization has received limited attention in Finland, the article emphasizes the importance of recognizing, analysing and targeting violence in young people's relationships as well.

Keywords: assault, intimate partner violence, police reports, romantic relationship, young people

Digital reading experiences as a reading stimulus for young people

Lotta-Sofia Aaltonen

**The Finnish Journal of Youth Research
("Nuorisotutkimus") Vol 37 (3–4), 69–83**

This article examines the possibilities that digital reading has to increase young people's reading motivation and to boost the voluntary reading of fiction. My analysis is based on the pilot data of my forthcoming broader research, which was carried out using qualitative surveys and interviews conducted with a group of students in grades 7 to 9.

Based on the pilot data, tentative conclusions can be drawn that the digital format makes it easier to read fiction and to find an interesting book, and offers young people in the digital age a natural platform for experiencing reading, thereby lowering the threshold for reading a book. My research backs up the notion that inspiring young people to read should happen in interaction with the cultural turning point of reading.

Keywords: e-books, fiction, motivation, young people, audio books

nuorisotutkimus

SISÄLLYSLUETTELO

Pääkirjoitus

<i>Lotta Haikkola</i> Nuorisotutkimuksen ydin löytyy lehden historiaa tarkastelemalla	1
--	---

Artikkelit

<i>Päivi Berg & Mikko Salasuo</i> Valinnanvapautta vai yhdenvertaisuutta? Lasten ja nuorten ohjatut liikuntaharrastukset sosiaalisen median keskusteluissa.	4
<i>Pauliina Pitkämä & Tarja Juvonen & Anna Nikupeteri</i> Vanhempiensa velkaannuttamat – taloudellisen hyväksikäytön kokemukset ja nuorten toimijuus	23
<i>Pauliina Lampela & Elsa Saarikkomäki</i> Nuorten kohtaaminen kauppakeskuksissa. Onnistumisia ja haasteita järjestyksenvalvojen näkökulmasta.	40
<i>Anu Isotalo</i> Seurustelusuhdeväkivalta tyttöjen pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa	54
<i>Lotta-Sofia Aaltonen</i> ”Miks mä lukisin kirjaa?” Digitaalinen lukukokemus nuoren lukumotivaation herättäjänä.	69

Lektiot

<i>Paula Nissilä</i> Körttinuoret ja herättäjäjuhlat festivaaleina	84
---	----

Puheenvuorot

<i>Susanna Ågren & Mari Kettunen</i> Miten ammatillinen koulutus edistää nuorten yhteiskunnallista osallisuutta?	90
<i>Satu Olkkonen</i> Koulun kasvatustehtävä ja esitys muutoksen välineenä	96

Arviot

<i>Merja Kylmäkoski</i> Tutkimuseettiset kysymykset vaativat tutkijalta monipuolista osaamista	100
<i>Eeva Sinisalo-Juha</i> Nuorisotyön osallistavan arvioinnin erityisyys	102
<i>Niko Pyrhönen</i> Nuorten poliittista passiivisuus ja poliittisten ääriliikkeiden kannatus	104
<i>Georg Boldt</i> Nuorten eurooppalaisten kansalaisaktivismi ja yhteiskunnallinen osallisuus	107
<i>Susanna Kultalahti</i> Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta	109
<i>Olivia Maury</i> En handbok för feministisk pedagogik	112
<i>Susan Eriksson</i> Hiphop Suomessa	115

Tässä numerossa kirjoittavat	117
Nuorisotiedon kirjaston uutuusluettelo	118